

sanctum munus a deo in quo deiicies ad/
uersarios populi mei israel. Secundo nos
iuuant p sua merita sicut petit ecclesia in fe/
sto oim sanctorum vt pphetarum merita nobis
precent veniam que. s. merita vocant the/
sauri ecclesie. Unde in ecclesia militate chri/
stus totum corpus subiecit flagellis ita q a
planta pedis vsq ad verticem non fuit in eo
sanitas: totumq sanguinem in precium fudit
cuius minima gutta suffecisset ad redime/
dum: et hic est principalis ecclesie thesaurus.
secundarius vero innocens sanguis oim mar/
tyrum effusus pro deo meritaq iporum et oim
sanctorum qui computantur p toto corpore milita/
tis ecclesie: que thesaurum papa vniuersaliter
et ceteri prelati particulariter habent dispensa/
re ex quibus surgunt remissiones et indulgen/
tie peccatorum. Tertio nos iuuat p exempla
sua. Unde Jacobus in canonica. vi. exemplum
accipite fratres mei laboris et patientie p/
phetas qui locuti sunt in nomine domini ecce
beatificamur eos qui sustinuerunt: sufferenti/
am iob audistis et finem domini vidistis: et sic
dicunt sancti carbones. An glo. sup illud.
sagite potestis accute cum carbonibus deso.
dicit: beati dicunt carbones qui de mortuis
eos accedunt: ita q se conuertunt ad deum de
morte reuiuiscunt igne calefacti et suo exem/
plo alios accendunt et iuuat. Quarto nos
iuuant p doctrinam quam nobis reliquerunt
in scripturis. Quinto modo nos iuuant per
fructum quem fecerunt in ecclesia qui adhuc ap/
paret per quem firmatur in nobis fides et alie
virtutes. Item queri potest: quid sit cano/
nizare sanctos. Ad hoc respondet Inno. q est
regulariter statuere q aliquis p sancto ha/
beat puta solenne officium p eo facere sic
p alijs sanctis eiusdem conditionis vt si cano/
nizetur confessor q fiat p eo officium con/
fessorum. si martyr officium martyrum: et sic p
hanc canonizationem consequitur sanctus q in ec/
clesia dicitur officium sollempniter p eo sicut pro
sancto: verumtamen modum et practicam canoniza/
di ponit Job an. post host. ex de reli. et ve.
sanctorum. c. audiui: et addit Inno. se non
negare q si ecclesia erraret q non est creden/
dum preces tamen bona fide porrectas deo ac/
ciperet dicit etiam cuilibet licere preces por/
rigere defuncto alicui quem credebatur bonum
virum vt p eo intercedat ad deum. qz deus
fidem attendit: sed non licet p tali facere offi/
cium sollempne vel preces sollempnes. ex de reli.
et ve. sanctorum. c. j. etiam si p eum miracula
fuerint non licet nobis ipsum p seculo absque auctore ro/

mane ecclesie venerari: ex quo etiam sequitur q
nullus potest canonizare sanctos nisi solus
papa qui preest omnibus. similiter ex his patet
q prohibetur veneratio nouarum reliquiarum pu/
blice fieri absque auctore pape nisi essent anti/
que licet de nouo inuente: in secreto tamen hoc
admitteret. Porro peccatorum remissio fit
mediante thesauro quem christus in arca ec/
clesie recodidit: nec est aliud nomen datum
hominibus in quo oportet nos saluos fieri.

Undecimum vero articulum reposuit Judas
dicens: carnis resurrectionem: quam utique cre/
dere tenemur: et hec maxime subleuat spem
nostre mortalitatis: spiritus enim sanctus non solum
sanctificat ecclesiam quantum ad animam: sed in eius
virtute corpora nostra resurgent: ita q idem
corpus quod nunc est quantum ad carnem et ossa
et omnia resurgent circumdata pelle propria
Job. rursus circumdabor pelle. sed erunt cor/
pora tunc incorruptibilia quod erit bonis ad
gloriam: malis ad penam: et quia corpus erit in/
corruptibile et immortale: ideo post resur/
rectionem non erit usus ciborum neque ventris
neque nubet neque nubent quod est contra incre/
dulos. Hic incidentaliter queritur: cum post
resurrectionem nullus erit usus ciborum. Atque
ergo christus post resurrectionem vere co/
mederit: cum Aug. in li. lxxxiij. questionum
dicat: si fallit veritas non est. An nulla fictio
christum decet q veritas presertim est: est autem
fictio si non vere sibi cibum incorporaret quem
comedere videbatur. Ad hoc respondet Tho. i.
quolibetis: q aliquid dupliciter dicitur esse verum.
Uno modo veritate significationis: sicut vox
est verax veritate significationis quam signifi/
cat esse quod est. Alio modo veritate naturalis
speciei que veritas dependet ex principijs
speciei: si autem ex effectibus vel ex his que consequuntur.
exempli gratia: vox dicitur vera veritate naturalis
speciei quam format debitis instrumentis et ex ore
naturalis animalis profertur cum quadam imaginati/
one etiam si a nullo audiat: quod est effectus conse/
quens vocem. Regunt autem in scripturis angelus
sine necessitate comedisse et christus post resur/
rectionem: et utraqque comestio fuit vera vt dicit
Aug. xliij. d. c. i. dei aliter tamen et aliter: in angelus
enim vera fuit veritate significationis quia secundum Au.
ibidem: angelus comederunt non quia indigebant: sed
quia volebant et poterant vt hominibus quidem
sui ministerij humanitate congruerent. In
christo vero fuit vera comestio veritate natu/
ralibus instrumentis ad hunc actum ordinatis: et
fuit vera veritate significationis quia signabat

C - 11?

90

10

40

B
90

et canonizatio sanctorum

in p^o post resurrectionem vere
comederit

Veritate humane nature in corpore resur-
 rexit: et licet ille cibus non fuit in corpore christi:
 si conuersus tamen non fuit comestio ficta: quia
 sepius et cibus euomitus tamen erat comestio
 vera: non enim conueniebat quod in corpore christi
 auerteret. Duodecimum denique articulum
 composuit Mathias dicens: Vita eterna amen.
 In quo ostendit quod credere debemus bonorum
 remunerationem sub quo comprehenditur ma-
 loz punitione. Conuenienter autem secundum Theophrastum. in
 fine desideriorum omnium nostrorum. id est in vi-
 ta eterna datur finis credenti in simbolo.

Quod si queris quid est vita eterna. Res-
 pondet Theophrastus. quod vita eterna est premium quod da-
 tur anime iuste: et hoc premium erit deus cui in
 vita eterna intime coniungetur anima sancta:
 que unio consistit in perfecta visione: licet enim
 nunc videmus per speculum in enigmate tamen
 tunc videbimus eum facie ad faciem: consistet
 etiam in feruentissimo amore: quia quanto
 magis cognoscitur tanto plus amatur. Item in sum-
 ma laude: quia secundum Augustinum. videbimus et
 amabimus: amabimus et laudabimus: in hac
 enim unione erit perfecta satietas omnium desi-
 deriorum: quod erit maxime delectabile bonis
 tibi enim summa delectatio de summo bono:
 summus honor: perfectissima scientia: chari-
 tas inmensa: securitas plena et cetera. et omnia que
 desiderari possunt erunt tibi ultra omne nosse et
 velle: tunc omnes concinnent illud dulce eulogium
 Sapientie. vij. Venerunt autem mihi omnia bona pa-
 riter cum illa: et innumerabilis honestas per-
 manus illius. Sequitur. Infinitus est enim the-
 saurus hominibus quo qui vti sunt participes
 facti sunt amicitie dei. In hac autem vita eter-
 na comprehenditur et mors eterna: de qua dicit
 Theophrastus. quod non minus habebunt mali de dolore et
 pena quam boni de gloria et gaudijs: que pena
 exaggeratur primo de diuine visionis privatio-
 ne. Secundo ex remorsu vermis conscientie.
 Tertio ex immensitate et multiplicitate sensi-
 bilis pene. Quarto ex omnimoda despe-
 ratione: quod si penam euadentes eternam ad pur-
 gatorium que temporalis est maneat obligati. tunc
 dicit Theophrastus. in. iij. quod quo ad penam damni et
 sensus minima pena purgatorii est maxima
 pena totius mundi. secundum Hieronymum. autem sola di-
 es purgatorii superat omnes penas sanctorum.
 Ratio autem huius acerbitatis est: quia cum deus
 gratia plus emendat quam penam afflictionis: plus
 ponderat deus modicam penam voluntariam
 in presentia quam multam in futuro non ita voluntari-
 am: sicut plus valet modicum aurum quam multum
 plumbi. vnde secundum Augustinum. Una gutta aquae lachry-

marum tantum facit hic pro emenda quantum decem
 anni in purgatorio: et oportet quod ubi desit in-
 voluntate suppleatur in acerbitate: et quod tan-
 tum vult dolor quantum inherat amor: tanto
 quod torquetur diutius quanto affectus venialibus
 inherat fortius: dum ergo tempus habemus opere-
 mur bonum ad omnes: et in omnibus: tempore enim
 suo metemur in vitam eternam.

De baptismo iohannis et eius baptis-
 mi integritate quantum ad qualitates
 materie et forme verborum: Ser. XII.

Assit eos baptiza-
 ri in nomine domini etc. Act. x. Ad
 euidenciam thematis queri potest utrum
 baptisimus iohannis sufficiebat ad salutem
 presentem cum dicitur Mar. j. Erat iohannes ba-
 ptizans et predicans baptismum penitentie in re-
 missionem peccatorum: ubi videtur quod pro illum re-
 mittebantur peccata et prosequens referebat
 gratia. unde posterior fuit circuncisio et ba-
 ptismo christi proinde quod circuncisio que refere-
 bat gratiam: et perfectior et efficacior. Ad hoc
 hoc respondent doc. sup. iij. di. ij. quod baptisimus
 iohannis non sufficiebat ad salutem: quia non re-
 mittebat culpam nec referebat gratiam nec im-
 ponebat characterem: et ideo oportebat iterum
 baptizari baptismo christi. Unde Augustinus.
 assignans generalē distinctionem inter baptismum
 christi et iohannis: dicit: baptizauit iudas et
 rebaptizatum non est. baptizauit iohannes. et reba-
 ptizatum est: nimirum quia iohannes fuit in illo bap-
 tismo plenarius administrator: ita quod deus ibi
 nihil faciebat quod pro iohanne non fieret: quia tamen ex-
 terius lauabat et nihil interius fiebat: sed
 iudas pessimus baptizans baptismum christi
 licet tamen lauabat exterius ut minister tamen
 deus baptizauit et mundauit interius infun-
 dens gratiam et imprimens characterem de quo
 postea latius videbitur. Quod si queritur ad quod
 ergo baptisimus Iohannis fuit a deo institutus.
 Ad hoc respondet ibidem bonauentura. quod ad tria.
 Primo ad presignandum baptismum christi:
 sicut dicit magister sen. in lra: quod erat sacre
 rei signum eo quod signabat baptismum christi: et ra-
 tione huius quodammodo fuit sacramentum:
 quia sacre rei signum. Secundo ad assuefacien-
 dum et preparandum homines ad baptismum christi.
 et dicit quod erat baptizans et predicans bap-
 tismum penitentie in remissionem peccatorum. s. p.
 paratiue non effectiue: quia preparabat ad ba-
 ptismum christi in quo fiebat remissio peccatorum
 parauit in quo pro similitudine actus exterioris

De baptismo iohannis. videtur ab
 Iohanne math. c.

nō efficacia alicui⁹ dispositiōis interi⁹. **Uñ** Mar. iij. dicit: Ego baptizo vos aqua. glo. tñ corpora lauo: qz pctā solvere nequeo: vt sicut nascēdo ⁊ p̄dicādo precurro: sic ⁊ baptizando ad baptismā christi dirigo: et q̄tū ad hoc nō ē sacramētū sed sacramēta/ le: sicut torneamentū in quo milites assue/ scūt nō ē bellū. Tertio ad baptismū christi p̄nunciādo manifestādo auctem ⁊ p̄parā/ do materiā. **Uñ** cū baptizauit christū ma/ nifestatus ē christ⁹. Job. j. Et manifesta/ ret in israel: p̄pterea veni ego in aqua ba/ ptizans: tūc etiā p̄parauit materiā baptis/ mo christi p̄ sanctificationē aquarū ⁊ cōta/ ctu carnis christi quē baptizauit: ⁊ sic fuit quasi sacramētū noue legis materiale inī/ tiū: qz in illo actu baptizādi p̄tulit ebrist⁹ aquis vim regeneratiuā. **Uñ** ad hoc q̄ fu/ it institut⁹ faciebat ⁊ nō aliud: ⁊ iō nec pec/ cata tollebat nec grām cōferebat nec cha/ racterē imprimebat: s̄ tñ ad grām baptis/ mi ⁊ ad characterē baptismi p̄parabat: ius sit igif eos baptizari ⁊c. **fm** Dam. Baptis/ mus fit nobis in p̄ncipiū vite spūalis sigil/ lū custodia ⁊ illuminatio mētis vbi q̄dru/ plicē cōprehendit effectū spūalem illius. Quorū prim⁹ ⁊ p̄ncipalis ē viuere vita spi/ rituali: ⁊ alij tres sunt cōes: quorū primus id ē sigillū p̄tinet ad cōformitatē volūtātē. Secūdus. i. custodia ad p̄petuitatē memo/ rie. Tertius. i. illuminatio ad illustrationēz intelligendī: vt sic aīa deū diligat toto cor/ de: tota aīa ⁊ tota mente. i. intellectu sine errore: me moria sine obliuīōe: voluntate sine p̄tradictiōe: vt dicit Aug⁹. Unde tria p̄ ordinē sunt p̄ncipalit̄ p̄sequēda. **Primo** de baptismi integritate. **Secūdo** de p̄ferē/ tiū vel recipientiū qualitate. **Tertio** de ei⁹ efficacitate. Porro ad baptismi integri/ tatem tria requirunt: scz debita materia: determinata verborum forma: ⁊ intentio. Quātū ad primū queri pōt: **Utrū** baptis/ mus fieri pōt in omni liquore vl tñ in aq̄. iux illud dñicū Job. iij. Nisi q̄s renat⁹ fue/ rit ex aqua ⁊ spūsancto ⁊c. Ad hoc rñdet Bonauen. sup. iij. di. iij. inter alia: q̄ ante baptismū christi oēs liquores erāt indiffe/ rentes: ⁊ poterat in q̄tū ē de se in aliq̄ alio liquore baptizari vt in aqua: s̄ postq̄ dñs voluit mergi ⁊ baptizatus ē in aqua: sola aqua habuit ordinationē ad hoc tanq̄ sā/ ctificata p̄ cōtactū dñici corp̄is: vñ. de pse. di. iij. Nūq̄ aque baptismi purgare pctā credentiū potuissent nisi cōtactu dñici cor/

poris sanctificate fuissent: ita q̄ vim q̄ndā regeneratiuā dñs aquis cōtulit q̄ vis nō ē aliqua p̄rietas vel absoluta essentia aque supaddita: s̄ solū ordiatio ei⁹ ad hoc q̄ hō regeneret ex ea: ita q̄ solū i ea pōt fieri ba/ ptism⁹: s̄ qz dñs nō instituit baptismū fieri tñ p̄ immersionē sed etiā p̄ verborū p̄latōez. Similit̄ ⁊ verba ad hoc ordinauit sic q̄ aq̄ in qua mergit ⁊ verba q̄ p̄ferunt s̄ vim habēt regenerādi spūaliter: nec vnū sine al/ tero sed vtrūq̄ simul ad regenerationē ob/ tinendā ordinauit. **Præterea** sicut dñs nō tñ verba q̄ p̄tulit ordinauit ⁊ instituit ad regenerationē sed etiā oīa verba consimi/ lia: sic pari mō nō tñ aquā quā tetigit sed etiā oēm aquā specie p̄similē: et qz oīs aq̄ oīm aque specie p̄similis est: iō omni aque vim illā p̄tulit: ⁊ sic p̄z quō dñs tactu car/ nis vim aque dedit: nō qz mūdicia transi/ ret a carne in aquā: s̄ qz cū dñs cēt mūdus noluit ob aliud in aqua mergi nisi vt illa i/ mersione aqua h̄ret istā ordinationē. **Te**te/ rū doctores tangūt ibidē sex rōnes: quare dñs instituit fieri baptismū in aqua. **Prī/ ma** ē: qz aqua rōne diaphaneitatis h̄z ali/ quid de lumine: ⁊ ita cōpetit baptismi qui habet vim illuminatiuā fm qd̄ in eo imp̄/ mit̄ character q̄ disponit aīam ad suscepti/ onē luminis gr̄e: sicut transparentia vitru⁹ ad susceptionē luminis corporalis. **Secū/ da** ē: qz rōne humiditatis habet vim ablu/ tiuā inter oīs liquores: ⁊ sic itez cōpetit baptismi in quo sordes culpe mundant̄: qz cōfert grām aīam mundificantē. **Tertia** ē: qz rōne frigiditatis habet vim refrigerā/ di: ⁊ iō cōpetit baptismi in q̄ incēdiū ꝑcu/ piscētie mitigat: qz gr̄e date in baptismi tribuit actus remittendi ardorē ꝑcupiscē/ tie. **Quarta** ē: qz vt d̄. xvij. de animalibus. Aqua maxime cōpetit generatiōi rerū vi/ uentiū ⁊ augmentationi earū: ⁊ i principio mundi ex aqua aīalia p̄mitus p̄ducta sūt ⁊ sic cōpetit baptismi in q̄tū ē regeneratō in spūalem vitam. **Quinta** ē: qz aqua in oī/ bus mundi p̄tib⁹ inuenit̄. **Sexta**: qz aqua est res q̄ defacili ab oībus haberi pōt sine magno p̄cio: ⁊ he due rōnes competūt ba/ ptismo put ē sac̄m necessitatis a quo ne/ mo absoluit ⁊ in quo oēs cōcant: ⁊ iō ne/ cesse fuit institui in liquore qui ē cōis apd̄ oēs ⁊ in q̄ abundāt taz paupes q̄ diuites. **His** ergo rōnibus instituit dñs baptismū in aqua fieri: qz fm **De. de taren.** sup. iij. di. iij. oportet q̄ sac̄i materia habeat natu/

90
q̄r bapt
fit in aq̄

11. n̄ quæst̄ ad baptis̄m.

ralem similitudinē ad representandū sacra-
menti effectū: sed aqua cōuenientissime re-
presentat effectū baptismi rōne nature et
vsus: vt p3. Cū igit̃ fm Tho. ibidē. Deus
baptismi materiā instituit ī tota spē aque
fieri: et toti speciei aque vim regeneratiuā
contulit: ideo fieri pōt baptismus: etiā ī aq̃s
salsis sulphureis et ī lixiuio: qz tales aque
nō differunt ab alijs nisi q̃ mutant̃ ex lo-
co in quo manent vel p̃ quē transeunt: et h̃
ē differentia accidentalis. Verūtamen fm
Al. sup. iij. di. iij. Si quis etiā in articulo
mortis baptizaret̃ in vino oleo lacte vel
alio liquore p̃pter defectum aque nō esset
baptizatus p̃pter institutionez diuinā qua
domin⁹ instituit baptismi materiā eē aquā
et nō aliū liquorem: nec deniq̃ baptismus
fieri potest cū salina oris: nam extra de ba-
ptismo. c. nō scribit̃ Inno. iij. cuidam ep̃o:
postulasti vtrū puuli sint p̃ christianis ha-
bendi quos in mortis articulo cōstitutos
p̃pter aque penuriā et absentia sacerdotis
aliquoz simplicitas in caput ac pect⁹ ac in
ter scapulas p̃ baptismu saline aspersione
liniuit. Videmus qz cū in baptismo duo
sunt: videlicet verbū et elementū q̃ necessa-
rio requirant̃: iuxta qd̃ ait veritas de ver-
bo. Euntes in mundū vñuersū bapti. om-
nes gentes in nomine p̃ris et fi. et sp̃s san-
cti. eadēq̃ dicat de elemento. Nisi q̃s renatus
fuerit ex aqua et sp̃s sancto nō introibit in
regnū celozū: dubitare nō debes illos vtz
nō habere baptismū in quib⁹ nō solū vtrū-
q̃ p̃missoz sed etiā eoz alterū est om̃issuz:
h̃ ibi. Quantū aut̃ ad secūdū queri pōt
vtrū vocalis platio verborū sit de essentia
baptismatis: p̃sertim cū christus p̃sumitur
baptizatus fuisse sine vlla expressione ver-
borū: vt p3. Luc. iij. Et ergo ad exēplar ei⁹
videt̃ qz baptizari possum⁹ sine vlla vbo-
rum expressione. Ad hoc r̃ndet̃ De. sup. iij.
di. iij. qz de substātia sacramēti noue legis
tria sunt. s. materia elementū forma verbi et
intentio ministri copulās formā materie:
verba vero sunt de substātia sacri noue
legis triplici rōne: tū p̃pter representatiōē
sui auctoris. s. verbi incarnati: tū propter
exp̃sionē significandi: nā vocalis exp̃sio
exigit̃ nō p̃pter virtutē soni exterioris sed
significatiōis interioris. Nā manente ea-
dem significatiōe interiori eadē ē virtus
soni exterioris: qz exp̃sio vocalis nō est de
substātia sacri in specie sed in genere vocis.
et hoc p̃pter institutionē: tum deniq̃ p̃pter

virtutē significandi: et iō baptism⁹ christi
fuit sine verbo: qz tunc aqua fuit solū san-
ctificata nō sanctificans. Ad maiorē aut̃
euidentiā fm oēs doc. hec est forma p̃pria
verborū in baptismo: Ego baptizo te in no-
mine pa. et fi. et sp̃s san. et hec ē de necessita-
te seruāda. Cuius rōnem assignat̃ De. de
tareh. sup. iij. di. iij. dicens: qz in illa forma
verborū due p̃ticle cōtinent̃: vna p̃tinens
ad sanctificationē elementū scz inuocatio tri-
nitatis: cū dicit̃: In noīe pa. et fi. et sp̃s san.
et hec habet̃ ex institutione diuina: nec mu-
tari pōt qz ē de substātia baptismi. Alia
p̃tinens ad determinationē intentiōis mi-
nistri scz exp̃sio actus baptizandi q̃ habe-
tur ex traditione ecclīastica. Dicit̃ enī de-
scendisse a p̃ma traditione et p̃suetudie ba-
ptizandi aplica: et illa p̃s q̃tum ad exp̃sio-
nē actus et p̃sone iterū ē de substātia ba-
ptismi nec pōt mutari. Verūtamen eē de ba-
ptismo. c. si q̃s. dicit̃ Alex. iij. Si q̃s puerū
ter in aqua merferit: In noīe pa. et fi. et sp̃s
amen. et nō dixerit. Ego baptizo te in noīe
pa. et fi. et sp̃s san. amē. nō eēt puer baptiza-
tus sed tū admodū exp̃sionis q̃ vari⁹ est
et diuersus apud grecos et latinos nō ē de
substātia sacri baptismatis sed accidit̃ ex
statuto ecclīe: Nā greci baptizant sub hac
forma. Baptizef seru⁹ christi: in noīe pa. et
filij et sp̃s san. amē. qz tū statutū ecclīe pōt
obligare ministrū: licet nō pōt mutare sub-
stācialiter sacm: iō etiā ille modus ē de
necessitate facient̃ h̃ nō rei facte fm veriores
opinionē lz graui⁹ peccaret: et qz romana
ecclīa q̃ p̃dictā formā baptizandi tradidit
nunq̃ legit̃ a vera fide declinasse: hāc for-
mā ab aplis retinēs: iō nō licet latinis hāc
formā mutare nec in forma grecoz bapti-
zare. Ad si obijc̃ de aplis q̃ baptizabāt
in noīe christi nō in noīe pa. et fi. et sp̃s san.
Ad hoc r̃ndet̃ doctor sanct⁹ ibidem: qz for-
ma quā dñs tradidit nō fuit ab aplis mu-
tata q̃tum ad intellectū: qz in noīe christi in-
telligit̃ tota trinitas: christ⁹ em̃ vnctus d̃s
et iō vngentē vnctū et vnctionē insinuat: et
sic cū p̃dicta forma p̃cordabat: sed solū q̃-
tū ad vocē sensibile nec hoc ip̃m potuisset
nisi ex familiari cōsilio sp̃s sancti. Nō aut̃
mutatiōis fuit vt nomē christi publicaret̃
et amabile redderet̃: si in eius noīe bap-
tismus fieret qd̃ erat ignotū et contumeliosum
vt pote crucifixi: et qz cessante cā cessat effe-
ctus: iō christi noīe publicato et honorabi-
le facto amplius nec debuit nec potuit in

eo baptismale sacramentū impleri: qz tātū ad tempus fuit institutum: ecclia tñ posset adhuc illis verbis baptizare si speciale pceptū a spūs sancto haberet: nō aut auctoritate ppta: qz fm quosdā nō eēt baptismus cū exp̄ssio totius trinitatis sit de necessitate baptismi q̄ fieri pōt quattuor modis fm Bonauen. ibidē: aut ita q̄ sit plena r̄ i corde r̄ in ore: r̄ tunc fm omnes ē plenū sacramentū: ita q̄ sit semiplena aut i corde et in ore: r̄ tūc fm om̄s nō est plenū sacramentū: aut ita q̄ sit plena in ore r̄ semiplena i corde. Et qz fm Augu. Baptism⁹ ē sacramentū fidei nō singularis p̄sone s̄ totius ecclē ideo fides p̄sone nihil obest vel pdest: et tō qualitercunqz quis credat si totā exp̄mit trinitatē cū intentione baptizādī baptizatum ē: aut ita q̄ semiplena in ore r̄ plena in corde: eo q̄ nō exp̄mit totā trinitatē: tūc nō ē baptism⁹ sed ē rebaptizādus. Pro quo sciendū fm Tho. ibidē q̄ q̄ corrupte pfert verba: aut hoc facit ex industria: et sic nō videt̄ intendere qd̄ intendit ecclē nec ē baptismus: aut ex ignorātia vel defectu lingue: r̄ tunc si tanta sit corruptio q̄ oīno auferat̄ sensus locutionis nō est baptism⁹ q̄ si s̄sus remanet: tūc est baptism⁹. Porro tūc p̄cipue sensus nō mutat qñ sit corruptio in fine: vt dicendo: In noīe p̄ri r̄ filio r̄c. s̄ mutatio ex pte p̄ncipij variat si gnificationē: deniqz qui dicūt: Hos baptizamus te: nihil faciūt: sed qui dicūt. Ego baptizo vos r̄ plures simul baptizat baptizatum ē sed peccat: nisi ex magna necessitate fiat. Quātū ad tertiū requirit̄ intentio: qz si nihil intenderet q̄quid faceret nihil fieret: eo q̄ intentio ē essentialis omnibus sac̄is: r̄ tō oportet exprimere oīa que intentionē determināt ad actū illū: q̄ si non habet semp̄ actualē intentionē habeat saltez habitualē que sufficit ad p̄fectionez sac̄i: puta q̄ cū sacerdos accedit ad baptizādū intendit facere qd̄ facit ecclē circa baptismum. De qua intentione latinus videbitur in sermone sequenti. Ad laudem dei.

De baptismo aduulorum r̄ paruulorum intentioneqz baptizandi: Sermo XIII

Ni crediderit et

baptizatus fuerit saluus erit. Marci vlti. Ad euidentiam thematis queri potest: Utrum in baptis-

mo fides alicuius articuli sit necessaria: ad cōpletū r̄ integrū esse baptismi: sic videtur sentire Aug. dicens: Unde hec tanta virtus aque vt corpus tangat r̄ cor abluat nisi faciēte x̄bo: nō qz dicit̄ s̄ qz credit̄. Ad hoc r̄idet Bonauen. sup. liij. dist. iij. q̄ fides necessaria ē nō tñ sac̄o baptismi sed etiā oībus sacramentis: specialiter tamen sacramento baptismi: qz oīa sacramēta virtutem habēt a fide: vt dicit Hugo. Cuius rō est: quia in fide ē prima rō viuendi r̄ eleuandi. S̄ra nanqz sacramentalis cōparatur ad virtutē passionis christi vt ad merituz: s̄ ad virtutē trinitatis vt ad p̄ncipiū effectiuū. Ad hoc igif q̄ virtus passiōis operetur r̄ disponat in sac̄is necesse ē q̄ aliq̄ modo copulet̄ hmōt signis qd̄ esse nō pōt sine eo i q̄ ē p̄ia vnio r̄ s̄ ē fides p̄ quā meritū capit̄ fit mēbroz: dū ei credim⁹ q̄ p̄ nob̄ pass⁹ ē meritū christi fuit ecclē: similit̄ ad hoc q̄ diuina virtus sp̄caliter influat r̄ mirabiliter supra naturā necessaria ē fidei virtus in qua ē prima rō eleuandi potentiam supra naturā: r̄ hec ē fides p̄pter qd̄ maxime attribuit̄ ei virtus faciendī miracula. Hinc etiā magis fit exp̄ssio fidei explicite in hoc sac̄o q̄ in aliquo alio: tam in actu trine immersionis in quo exp̄mit fidē passionis r̄ triduanę sepulture q̄ in x̄bo in quo fit p̄fessio fidei trinitatis: r̄ sicut in adultis requiritur fides propria: sic in puulis sufficit aliena. Qui ergo crediderit r̄ baptizatus r̄c. Jam ordine debito de recipientium qualitate prosequi cupientes: duo p̄cipaliter declarare statuimus. Primo de baptismo aduulorum de quo primo queri potest: Utrum aliquis inuitus vel coactus recipere potest baptismi sacramentuz. specialiter cum in sacramento baptismi cōtrahitur matrimonium spiritalē r̄ despōsatur anima deo: sed matrimonium spiritalē aut tantum aut plus exigit de consensu q̄ matrimonium carnale. Ad hoc respondet Bonauentura vbi supra. dist. liij. q̄ duplex est coactio. Prima dicitur sufficiens: vt cum quis violenter accipitur: et ipso manibus r̄ pedibus resistente mergitur: r̄ talis nullo modo baptizatus est: qz nullo modo fuit in eo consensus: nec voluntas sed fuit i omnīo repugnans. Secūda coactio dicitur inducens vtpote minis vel flagellis ita q̄ mag⁹ vult se subijcere sacramento ecclē q̄ morte perire: r̄ tūc distinguendū est: aut eīm intendit alios illu-

dere et mortē euadere: et tūc qz nō adest illi intentio baptizandi nō est sacm cū nullus dicat baptizatus eē qui p̄sensit se immergi in loco: aut ip̄e magis velit p̄tra se fieri qd̄ sit scz baptizari q̄ perire velit: et tūc siue credat siue nō: siue velit habere gratiaz siue nō: semp recipit sacm q̄tūcunqz fuerit coactio cōminatōis vel etiā crudelissime mortis: Nā a simili qui timore mortis thura ponit idolis cōsentire videt̄ et peccat qz sacrificare dicif: ille vero cuius manus violentē thure implet̄ et ad ignē trahitur nec sacrificare nec peccare d̄z. Secundo queri pōt: vtrū ficte baptismū recipiēs p̄sequat̄ effectū illi. Ad hoc r̄ndet *De. i. iij. di. iij. q. duplex ē fictio.* P̄tia em̄ est i sacramenti susceptiōe: qz qd̄ exteri⁹ ostēdit scz suscipe sacm hoc interi⁹ nō intendit: s̄ tū facit simulatorie: et illa fictio ip̄edit baptismi sacm. Secūda ē in dispositiōe: qz p̄tendit se dispositū exteri⁹ cum tū interi⁹ sit indisposit⁹: et illa fictio non impedit sacm sed rem sacri: qz s̄m p̄m actus actiuoz sūt in patiente p̄disposito: q̄ scz indispositio v̄l ē in rōnali scz qz nō credit: vel in p̄cupiscibili qz in deuote accedit: vel in irascibili sic dicif fictus qui p̄temnit. i. irreuerenter suscipit nō tū simplicif recusans suscipe sed coacte coactiōe cōminatoria. Cum igit̄ talis fictio nō impediāt sacramētū s̄ tū rem sacramenti: iō character f̄ icte baptizato i primif qui s̄m *Tho. ibidē ē imediata causa disponēs ad grām: et p̄ p̄sequēs recedente fictiōe q̄ characteris effectū impediēbat: character qui ē p̄ns in aīa incipit habere effectū suū: sic qz baptism⁹ recedēte fictiōne effectū suū p̄sequif quē prius habuisset si fictio nō fuisset: oīa pctā baptismū precedentia remittēs quo ad culpā s̄ nō q̄tum ad penā totaliter: et iō p̄ illis ē p̄nia impōnēda. Qd̄ si obijcif susceptio baptismi cū tali fictione opus mortuū est vtpote i mortali factum: et ideo non potest reuiscere: Ad hoc r̄ndet ibidē *De. q. duplex est effectus interior baptismi.* Unus qui ē sacm et nō res. i. character: et ille effect⁹ nō opponif culpe vel fictioni. Alter qui ē res et nō sacm scz gratia: et ille effectus opponif culpe et fictioni: ex quo cōcludif qz character cū fictione suscipit sed nō grā: Character igit̄ q̄tū ē de se ē imediata dispositio ad gratiā: sicut organizatio corpis ad anime infusionē: sed impedit̄ p̄ dispositionē contrariā sibi in eodē aīe subiecto p̄iunctā: iō*

illa manente nō infundif gratia illa recedente gratia statim infundif: sicut diaphaneitas aeris impedit̄ ne possit lumē solis suscipere p̄pter p̄tiam nubis obscure qua resoluta statim lumen recipit a sole: et quia sacm recipit culpā p̄cedentē nō sequentē hinc ē qz plenā facit sup̄infusa grā remissionē totius culpe et pene p̄cedentis: et facit remissionē totius culpe sequētis p̄ accidēs: qz nō pōt vnā sine altera tollere nec facit remissionem totalis pene: qz remissio pene et culpe sequētis magis fit in eo virtute sacri p̄nie q̄ baptismi: et ip̄a susceptio baptismi nō reuiscit sed character semp in aīa viuit: nā susceptio ē op⁹ hoīs: sed character est opus dei. Tertio queri pōt: vtrū baptismū recipiens in se vel in alio a sacerdote malo peccet: p̄sertim qz consentiens peccanti peccare dinoscif: sed sacerdos indigne baptizans cū solēnitare mortalif peccat vt p̄dictū ē: qz si nollet baptizare sine p̄cio: cōstat qz si dat exactū p̄ciū simonia cōmittif. Ad hoc r̄ndet *Tho. sup. iij. di. v. q. malus minister si ē ab ecclia p̄cisus: tūc peccat ab eo sacm sumens nisi in necessitate i qua posset etiā a pagano vel a iudeo suscipe.* Si vero nō ē p̄cisus ab ecclia: tunc nō peccat ab eo sacm suscipiens nisi p̄ accidēs. i. si ei⁹ pctō cōicet: licz em̄ sacerdos peccat tū nō oportet qz ille q̄ ab eo baptismū exigit vel recipit etiā ē casū necessitatis s̄l̄r peccet p̄pter duas rōnes. P̄tio: qz isti nō pōt eē certū s̄ qz ille sit i pctō mortali cū in vno instanti spūsanct⁹ opef iustificationē impij. Secūdo: qz petit qd̄ iustū ē eo qz a suo sacerdote d̄z sacra suscipe: nec p̄ cogit vel inducit ad peccādū: qz ille potest reddere qd̄ d̄z nō peccando. Verūtū de vitio simonie sciendū qz si baptizandus ē ad ultus sufficit ei petere baptismū ad salutē qz baptizat̄ baptismō flāminis: nec debet p̄pter hoc simoniā cōmittere nolente alio baptizare sine p̄cio. Si vero baptizandus puer ē tunc offerens debz potius puer baptizare q̄ simoniacē p̄ciū dare: tū licitū est ei aquā emere si al̄s aquā h̄re non posset: qz aqua nō ē sacm quid: et si ē sanctificata tū nō opatur ad baptismū v̄ necessitate ei⁹ ex̄ns quasi sanctificata: sed quasi aqua: et iō nō emit aquā sc̄ificatā sed aquā: tū post baptismum dare pōt sacerdoti aliquid s̄m antiquā consuetudinē approbatā. Qd̄ si queritur an quis in articulo necessitatis posset se ip̄m baptizare. De hoc quidem

ep̄s Meten. cōsuluit papā Inno. iij. vt ha
 beſ eꝝ de baptiſmo ⁊ eiꝝ effectū. c. debitū.
 cui r̄ndit papa dicēs: Sane intimasti qꝫ iu
 deus in mortis articulo ꝑſtitutus cū inter
 iudeos tm̄ exiſteret in aquā ſeiꝑm̄ immer
 ſerit dicēs: Ego baptizo me in noīe patris
 ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti: R̄ndemꝫ qꝫ cū inter ba
 ptizantē ⁊ baptizatū debeat eē diſcretio ſi
 cut ex domini verbis colligit: dicētis apo
 ſtolis: Ite baptizate oēs gētes in noīe pa.
 ⁊ fil. ⁊ ſpūſſancti: ⁊ memoratꝫ iudeus ē ite
 rato ab alio baptizādꝫ vt oſtēdatꝫ qꝫ aliꝫ ē q̄
 baptizat ⁊ aliꝫ q̄ baptizat. Ad qd̄ deſignā
 dū ip̄e xp̄s ſi a ſe ſi a Jobāne baptizari vo
 luit: qūis ſi talis deceſſiſſet ad patriā cele
 ſtem protinꝫ euolaſſet ꝑpter fidē ſacramen
 ti: ⁊ ſi nō ꝑpter fidē ſacramentū. Secun
 do ꝑncipaliter declarandū ē de baptiſmo
 puuloꝝ: de quo primo q̄ri pōt: vtrū in vte
 ro ſanctificati debeāt baptizari ex neceſſi
 tate ſalutis: ꝑſertim cū in vtero ſanctifica
 tiſ daſ maior gr̄a q̄ in baptiſmo: qꝫ ſan
 ctificatiōis gratia dicēſ ꝑfirmans ſalutē
 ꝑtra ꝑctm̄ mortale. Ad hoc r̄ndet ꝑde. ſu
 per. iij. di. vj. qꝫ neceſſitas baptizandi non
 ſolū ē ꝑpter indigentā remedij ſi etiā ꝑ
 ꝑter obligatiōē ꝑcepti q̄ reſpicit nō tātz
 mundatiōē ab originali: ſi etiā diſtinctio
 nē membroꝝ ecclie ⁊ imp̄ſſionē character
 ⁊ hm̄oi alias vtilitates: qūis autꝫ ꝑma ne
 ceſſitas ceſſet in ſanctificato: ſecūda tamē
 remanet in eo vnde debet baptizari: qꝫ tm̄
 baptizari ē ſibi ꝑceptū affirmatiuū nō ob
 ligat ip̄m niſi ꝑ loco ⁊ tpe: vnde ſi añ adul
 tā etatem ſeu oportunitatē habitā moritur
 ſaluat: qꝫ nō habebat opus baptizari ꝑ
 ꝑter remediū ſi ꝑpter ꝑceptū ad acquiren
 dū characterē quo annumeretꝫ ⁊ quaſi de
 putetꝫ ad ꝑcipienda diuina ſacram̄ta ⁊ cor
 poraliter morti chriſti ꝑfugeret: ⁊ ad ꝑfici
 endū obedientie bonū ⁊ oſtendendum hu
 militatis exemplū: hinc Job. ait: Ego a te
 debeo baptizari ⁊ tu venis ad me. Sc̄do
 q̄ri pōt: vtrū i puulis baptiſmꝫ ſāguis ſup
 plere poſſet vicē baptiſmi aque: ꝑſertim cū
 aque baptiſmus efficacīā habeat ex opere
 opato: ſed baptiſmꝫ ſanguinis ſolū ex ope
 re opante: qꝫ ſine charitate nō ꝑdeſt: vt d̄z
 j. Coꝝ. xij. ſi in pueris nihil hꝫ efficacie ex
 ope opante: qꝫ vſū li. ar. nō habent ⁊ non
 baptizati gratia carent. Ad hoc reſpōdet
 Tho. ſup. iij. di. iij. qꝫ baptiſmꝫ aq̄ effica
 ciā habet a paſſione chriſti in q̄tū eā ſacra
 mentalitꝫ rep̄ntat: Baptiſmus autꝫ ſangui

nis paſſioni chriſti realiter cōformatꝫ non
 ſacrali reſentatiōe: ⁊ ideo in hiſ q̄ ſacra
 mentalia ſunt baptiſmꝫ ſanguinis nō ſup
 plet vicē baptiſmi aque ſicut ē imp̄ſſio cha
 racteris ⁊ hm̄oi: ſi in eo qꝫ ē res tm̄ ſupplet
 totaliter vicem baptiſmi aque q̄n articulꝫ
 neceſſitatis excludit ſacm̄: ⁊ hoc habꝫ ba
 ptiſmus ſanguinis nō tm̄ ex ope opato ne
 qꝫ q̄tū ad penā qua q̄s martyriū expleret
 quā ꝑtingit nō eē ſufficientē ad ſatiſfacien
 dū ꝑ ꝑctō: nec q̄tum ad deuotiōē ſerui
 de voluntatis: qꝫ contingit qꝫ voluntate
 maiori charitate formata qūis ſine marty
 rio nō pōt ab om̄i pena liberari: ſi habet ſ
 ex imitatione paſſionis chriſti: hinc d̄ mar
 tyribꝫ dicēſ Apoꝫ. v. Lauerūt ſtolas ſuas
 in ſanguine agni: ⁊ iō pueri qūis vſum li.
 ar. nō habeant ſi occidantꝫ ꝑ chriſto i ſuo
 ſanguine baptizati ſaluantꝫ. Tertio que
 ri poteſt: vtrū in pueris necdū rōne vtenti
 bus melius ſit baptiſmū differri vel ſtatꝫ
 in puericia dari: q̄n neceſſitas mortis non
 incūbit: ꝑſertim cū chriſtꝫ. xxx. vite ſue an
 no baptizari voluit: cuiꝫ actio n̄ra ē inſtru
 ctio. Cū ⁊ Matth. vlti. dicit: Qui credide
 rit ⁊ baptizatus fuerit ſaluus erit: ex quo
 patet qꝫ credere ꝑſupponit ad baptiſmum
 ſed pueri necdū credere poſſunt: eo qꝫ vſū
 rōnis nō habent. Ad hoc r̄ndet Tho. inſ
 alia ſup. iij. di. iij. qꝫ ſicut nullus ſtatꝫ mū
 di fuit in quo eēt humano generi ꝑcluſa
 via ſalutis: ſic nulla etas vnus hominis
 ē in qua vna via ſalutis ſibi ꝑcluditꝫ. Cum
 igitur in pueris ſit peccatū originale ꝑ qd̄
 a ꝑſecutione eterne ſalutis impediuntur:
 oportet qꝫ eis adhiberi poſſit aliq̄d reme
 diū ad remouendū illud impedimentū: et
 hoc ē baptiſmus ꝑ quē ex inſtitutiōe diu
 ne miſericordie ſubueniri pōt puulis: non
 dū actū fidei habentibꝫ ſi tm̄ in baptiſmo
 fidei habitū ſicut ⁊ aliaꝫ virtutū ſuſcipiē
 tibus quos d̄ns ſaluat i fide aliena. Qua
 ꝑpter laudabile ē qꝫ puer citius quo cō
 mode poterit baptizetꝫ: tū ꝑpter imbecil
 litatē nature: qꝫ de ſacili mori poſſet vt d̄a
 nationis ꝑiculū euitetꝫ: tum ꝑpter infeſta
 tiones demonū qui nō habēt tantā ꝑtateꝫ
 in pueris ab originali mundatis: nec q̄tū
 ad nocumenta ſpūalia: nec q̄tum ad nocu
 menta corporalialia: tum qui a in puericia ſa
 cilius homo inducitur ad aliqua ⁊ firmiꝫ
 inheret: vt dicit ꝑhs. ij. Ethico. Illud au
 tem Matth. vlti. Qui crediderit: intelli
 gitur de adultis rōne vtentibꝫ: nā ⁊ amē

de bapt
 sub pue

de baptiſmo p̄m̄gꝫ

tes iam adulti qui nūquā habēt interual/
la lucida: nec habuerūt baptizari possunt
in fide aliena sicut pueri. Si vero vsum ra/
tionis habuerūt ⁊ amentia incurrerūt ex
infirmitate vel aliquo hmōi: vel adhuc ha/
bent aliqua lucida interualla: tunc si ante
q̄ amentia incurrerūt vel dū habent luci/
da interualla fuerūt in pposito suscipere
baptismū: tūc in necessitate baptizari p̄fit
⁊ baptismi sacramentū ⁊ rem sacramenti
suscipiunt: etiā si tunc actu dissentiant q̄n
baptizantur existentes in amentia. Si ta/
mē ante amentia contradixerūt tūc nec sa/
cramentū nec rem sacri suscipiūt: ⁊ qd̄ ma/
lus est dormiens si positus i articulo mor/
tis baptizatur rebaptizandus non ē: quia
sacramentū recipit si saltem ante somnum
fuit in pposito suscipiendi baptismū. *Uñ*
*Augu. iij. cōfes. de amico suo qui cū despe/
raret baptizatus ē nesciens: ⁊ tñ in ip̄o ba/
ptismus efficacā habuit qd̄ patuit ex hoc
qz̄ postea peruerse suasioni contradixit.*

*Quarto q̄ri pōt: vtrū puer in vtero ma/
tris baptizari possit sicut ⁊ sanctificari: p̄/
sertim cū maior sit gratia sanctificationis
q̄ gratia baptismalis: ⁊ prior sit de⁹ ad/
miserendū q̄ ad cōdemnandū: eo q̄ vult
omnes hoīes saluos fieri. Ad hoc respon/
det Bonauen. sup. iij. di. vj. q̄ nullus re/
nasci poterit spūaliter nisi prius nat⁹ fue/
rit corporaliter: ⁊ ratio huius ē ip̄a diuina i/
stitutio que sic instituit: nec ē illa institutō
necessitatis sed cōgruitatis: qz̄ posset vtrūq̄
aliter fieri si deus vellet: que. s. rō sumēda
est ex pte sacramentalis remedij: qz̄ em̄ sa/
cramentale remediū respicit opationē ec/
clesie militantis: ⁊ opatio ecclie nō se extē/
dit ad paruulū nisi extra vterū existentes:
iō in illo tpe nec fide parētū nec aliquo sa/
cramento iustificari pōt puulus añq̄ fue/
rit natus quantū ē de lege cōmuni: qz̄ de⁹
decreuit saluari puerū p sacramentū vl̄ ali/
quid qd̄ fit loco sacramenti: sicqz̄ patet q̄
in vtero existentes nōdum sunt capaces il/
lius remedij per qd̄ fm̄ cōmunē legē passi/
onis christi p̄cipies efficiant⁹ a qua est re/
missio peccatorū. *Unde fm̄ Tho. ibidē to/
talis egressio ex vtero ē expectāda nisi pi/
culuz mortis timeatur: qz̄ tūc fm̄ q̄sdā pn/
cipali parte egressa. s. capite in quo magis
opationes anime manifestant⁹ baptizari
debet: secus tñ ē de alijs p̄tib⁹ vt de ma/
nu vel de pede q̄uis nō noceat: si tunc eti/
am ille ptes aqua baptismali aspergantur**

qz̄ diuina misericordia nō est artanda: si ta/
men postea plenarie nascatur: rebaptizari
potest ad cautelam sub hac forma. Si non
es baptizatus: ego te baptizo ⁊c. Ad lau/
dem dei omnipotentis.

**De baptizantiū ⁊ baptizandorū
qualitate ac de his que figurātur
in modo baptizādi: Ser. XIII**

Antes docete om

nes gentes baptizantes eos.

*Matth. vlti. Aiso de baptismi i/
tegritate p̄sequendum ē de secundo. s. de
baptizantiū ⁊ suscipientiū qualitate. Ad
cuius euidentiam primo queri potest: vtrū
spiritus intelligibiles baptizari possunt:
presertim illi qui sunt in gratia dei confir/
mati vt angeli boni: ⁊ videt⁹ q̄ sic: quia in
actionibus hierarchicis ita ē q̄ quācunqz̄
actionē facere potest inferior potest etiam
superior: q̄cquid pōt diaconus potest sacer/
dos fm̄ Diony. xij. c. cel. hierar. sed quilibet
bet angelus maior ē sūmo sacerdote apud
nos qui ex p̄ticipatione p̄tatis eorum an/
gelus dicit Malach. ij. Si ergo sacerdos
homo participare potest: multo fortis⁹ an/
gelus. Ad hoc respondet doctor sanctus
sup. iij. di. v. q̄ angel⁹ dei nō ē collata pote/
tas baptizandi p̄pter duas rōnes. *Pr̄ia*
quia cū baptismus sit actus militantis ec/
clesie: de quo sc̄z ecclia nō sunt angeli nec
actu nec potentia: iō dispensatio sacramē/
torū cōcessa ē hominib⁹ qui cōueniūt cum
incarnato verbo a quo sacramēta fluxerūt
in assumpta natura in militanti ecclesia ⁊
etiam cōueniūt cū sacramētis in quibus ē
spūalis virtus in corporeis elemētis sicut
homines ex natura spūali ⁊ corporali com/
positi sunt. Angeli vero cū nullo eorū con/
ueniūt. *Secūdo:* qz̄ ad necessitatē baptis/
mi nō valeret p̄tās eis data cum nō sint in
p̄mptu hoībus: vt p̄ eos baptizarent⁹: ve/
rūtāmē sicut de⁹ potentiā suā sacris nō al/
ligauit: ita nec p̄tatem cōsecrādi sacramē/
menta ministris aliquib⁹ alligauit. *Unde*
qui dedit p̄tatem hanc hoībus posset da/
re ⁊ angelis: nec bon⁹ angel⁹ baptizaret:
nisi diuinit⁹ p̄tate sibi cōcessa: vnde si ba/
ptizaret aliquem nō esset rebaptizandus:
dūmodo cōstaret q̄ eēt angelus bon⁹: vt
etiā patet de p̄secratione ecclie sancti Mi/
chaelis in legenda eiusdem. Angelo vero
sathane nunq̄ baptizandi p̄tās cōpetere*

potest: vt dicit *De. ibidem.* nec ex officio nec ex speciali mandato: nec em̄ est minister officiorū salutis sed punitiōis: q̄ si baptizaret: tunc baptism⁹ eēt reiterādus: qz constat q̄ in omnib⁹ intentionē pueriam habet: sicut enim ch̄: ist⁹ omnia bene fecit: sic diabolus omnia male: nec intēderet baptizare s̄ deludere: nō em̄ pōt h̄re intentio nē sc̄ificandi ḡ nec baptizandi nec faciēdi qd̄ ecclia facit. Ex his pz q̄ ecclie militātī dūtaxat dictū ē: Euntes doce. om̄s gētes. r̄c. Ex verbis thematis queri pōt q̄s sit p̄ prius minister ipsius baptismi: p̄sertim cū hec verba thematis: vt dicit *lira ibidē.* dicta fuerunt a dño ī monte thabor: ad om̄s illic congregatos vbi simul erāt plusq̄ qn̄ genti fratres exceptis mulierib⁹. De qua apparitione dicit *Paulus. j. Cor. xv.* De inde visus ē plusq̄ qn̄ gentis fratrib⁹: qui nimirū fuerūt ex omni statu: r̄ vt verisimile ē ex omni sexu. Ad hoc respōdet *Tho. sup. iij. di. v.* q̄ p̄ter casum necessitatis sacerdos ē p̄ prius minister baptismi: nā qz in omnibus sacramentis noue legis ē illuminatio gratie cum purgatione: iō diaconus nō ē p̄ prius minister baptismi vl̄ alius sacramenti: sed dūtaxat aliquoz sacramentaliū sicut exorcismi r̄ expulsionis imundoz a diuinis: vt cū dicit: Si q̄s iudeus ē abscedat r̄ eruditōis eoz q̄ ignorant qualiter se habere debeāt ad diuina: vt cū dicit: *Flectam⁹ genua: hūiltate vos ad benedictionē vel aliqd̄ huiusmōi.* Hic etiam dicit *Diony. q̄ baptismi mysterium nec ip̄s diaconibus implere licitū ē: verū tamē qz baptism⁹ est sacramentū maxime necessitatis: tum qz pueris nō pōt aliter s̄bueniri: tum etiā nec adultis q̄tū ad remissionē totius pene: iō que ad necessitatē ei⁹ requirunt debuerūt eē cōmunissima tā ex pte materie. s. aque que vbiq̄ h̄ri potest: tam ex parte ministri: ita q̄ in necessitate q̄ liber homo baptizare posset. Unde sic sanctificatio materie r̄ benedictio precedens baptismū nō sunt de necessitate sacramēti sed de solennitate quā extra necessitatē nō licet p̄termittēre p̄pter institutionē ecclie: sic etiā ordinatio ministri nō est de necessitate sacri sed de solennitate: r̄ peccat si q̄s nō ordinatus extra casum necessitatis baptizat: licet si fecerit factū sit. In cāu vero necessitatis nō peccat: imo peccaret si nō faceret: nā in eo casu nō baptizat⁹ baptizare posset dūmō formā ecclie seruet r̄ intentio*

nē baptizādi habeat: qz vt dicit *mgf ī lra Romanus pōtifex nō hoīem iudicat q̄ baptizat s̄ sp̄m̄ dei quīs pagan⁹ sit q̄ baptizat.* Deniqz eē casum necessitatis in ministro baptizante p̄pter solennitatē baptismi q̄ttuoz requirunt. Primo q̄ sit in sacerdotē cōsecrat⁹. vñ *Isid.* constat baptismū solis sacerdotib⁹ traditū eē nec ip̄s diaconib⁹ ei⁹ ministeriū eē p̄missū: grauitē em̄ peccaret diaconus solenniter vel simplr eē casum necessitatis baptizans. Secūdo q̄ sit in vita iustificat⁹: dicit em̄ doctor sanctus *sup. iij. di. xxiiij.* q̄ lex p̄cipit vt hō iuste ea q̄ sunt iusta exequatur: r̄ iō quicunqz hoc q̄ sibi cōpetit ex ordīe facit indigne qd̄ iustum ē iniuste exequit⁹: r̄ s̄ p̄ceptū leḡ facit: ac p̄ hoc mortaliter peccat: sed q̄cunqz sacru officiū in mortali pctō pagit nō dubiū qn̄ indigne facit. Ex quo sequit⁹ q̄ q̄cunqz in mortali pctō existens: exhibet se in aliquo actu vt ministru ecclie mortalit̄ peccat: r̄ totiens mortaliter peccat quotiens hmōi actū facit: qz vt dicit *Diony. j. c. le. hierar.* Inmūdis nec symbola tangere fas ē. Et quādo tangunt res sacras q̄s officio suo vtentes peccant mortalit̄: secus tñ eēt si in necessitate sacru p̄tingeret vl̄ exequeret in illo casu quo etiā laicis liceret: verūtāmē q̄tūcūqz fuerit minister malus etiā excōicatus hereticus vel ab ecclia p̄cisus si rite facit nō solū p̄fert sacm̄ s̄ etiam rem sacri: nō ip̄e sed de⁹ cui⁹ sacramēta sūt bona r̄ impolluta: nō em̄ mundat vel baptizat interius minister s̄ deus: r̄ qz baptē ē tm̄ agēs istrumētale nō p̄fert ad rē sacri p̄cipiādā vtz ip̄e gr̄az h̄eat vl̄ nō: sicqz effect⁹ baptismi eq̄lis ē a q̄cunqz dat ceteris parib⁹ ex pte baptizati qz de⁹ ē agēs p̄ncipale ī baptizādo p̄ auctē suā r̄ ip̄e christus s̄m̄ q̄ hō cui⁹ meritū opaf ī baptismo. Hic ex plenitudine dīne ptātis r̄ gr̄e christi p̄uenit gr̄a ad baptizatū. Tertio q̄ sit intentionē rectificat⁹. Ad cui⁹ euidentia queri pōt: vtrū in baptizāte req̄raf̄ intētio recta p̄sertim qz in oib⁹ ad que requirit̄ intētio ita ē q̄ per prauā intentionē vitiaf. Ad h̄ r̄ndet sanctus *Tho. sup. iij. di. vj.* q̄ rectū ē cuius mediū nō exit ab extremis: sacramentū aut baptismi ē q̄ mediante acq̄riē effectus baptismi ī aīa baptizati. Et tunc ē recta intentio qn̄ baptizās seu baptizat⁹ sacm̄ ordinat ad effectū sacri: q̄ ē sal⁹. Si ḡ intentio assit in baptizante q̄ intendit sacramētū p̄ferre: s̄ desit rectitudo: qz ordi-

B
*de iure nōo
 baptizante*

rat sacramentū ad finē indebitū: nō tamē
 ppter hoc in baptizato impedit pceptio
 sacramētū: qz ad hoc fertur intentio bap-
 tizantis neqz effectus sacramētū: qz munda-
 tio interior a ministro baptismi non ē: vñ
 eius intentio ad hoc nihil facit. *Mā Alex.*
de hal. in. liij. pte summe dicit qz infidelis
intendēs facere qd facit ecclesia baptizat:
cuus rō est: qz licet talis nō habet fidem
tamē si in baptizando intendit: qd intēdit
ecclesia baptizat et hoc in fide ecclie: si tamē
in baptizato fit intentio recipiendi sacra-
mentū: sed deest rectitudo intentiōis: reci-
pit quidē qd intendit sacm sed nō rem sa-
cramenti: qz per prauā intentionem ponit
obijcere spūsancto: et ex hoc habet qz dū
taxat requirat intentio baptizandi sine q
q̄cquid fit nihil fit: cui rō est: qz cū vnus
vna sit causa si ex aliquibz pluribus caus
vnus effectus pcedat: oportet qz ille cause
sint aliquo mō facte vnū ad inuicē. Ad ef-
ctū igitur sacramenti videmz multa cōcur-
rere scz ministrū: formā verborz et materiā:
hic aut nō possunt colligari adinuicem vt
sint vna causa nisi p intentionē baptizan-
tis que formā ad materiā applicat: suū ve-
ro ministrū ad vtrūqz: et totū hoc ad sacra-
menti collationē: et licet minister sacramē-
ti niti debeat ad custodiendū cor suū. q̄tū
potest vt maxime i vbis sacramētalis for-
me intentionē actualē habeat: qz tamē co-
gitatio valde vertibilis ē et labilis: si tunc
nō assit actualis intentio q̄n verba pfert
dūmodo prius intenderit et p̄traria inten-
tio nō interuenerit sacramentū nō impedi-
tur: qz tunc in vī p̄ncipalis intentiōis opa-
tur si saltē forma vborz seruat: nec aliquid
qd̄ intentionē p̄trariā exprimat exterius
dicit: qz si baptizans intentiōe nō baptizā-
dī oīa fecerit licet tunc ex pte eius nihil fit
tñ si baptizatus adultus fuerit: tūc illi de
uotio et fides supplet effectū baptismi: vt
ex hoc baptizato qui intentionē baptizan-
tis ignorat nullū periculū pueniat. Si ve-
ro puer fuerit tunc pie credit qz sumus sa-
cerdos scz deus defectū suppleat et salutes
ei pferat: si tñ nō facit nō iniuste facit sicut
nec i illo qui sacramēto nō subijcit. Quar-
to qz sit in actu modificat: nā i baptismo
cū solennitate p̄io pcedit cathecismus vl
cathecizatio. i. in fide instructio q̄ ē qdā di-
spositio ad baptismū: qz in adultis requi-
ritur fides p̄ria et p̄ria voluntas: ita qz p
se fidē p̄fiteat et christianā religionē p̄fite-

atur. In puero vero cui baptismus opaf.
 tñ ex fide ecclie et merito christi fit instru-
 ctio mediante alio. Hinc eadē quibz instru-
 endus ē pponunt p̄nte anadocho. i. patri
 no cui. s. cōmittit in his instruendz: et ipse
 loco ei p̄fessionē et p̄fessionē facit: vñ licz
 tunc nō possūt doceri tñ per patinos p̄nt
 obligari: et ideo fit in eis cathecismus: tuz
 ppter rōnem obligandi: tuz ppter vnifor-
 mitatē recipiendi baptismū: sicut cōsilem
 effectū omnes recipiūt. Deinde sequit ex-
 orcismus vel exorcizatio. i. abiuratio qua
 sacerdos abiurat demones dicēs: Exi ab
 eo imunde spūs: et hoc fm *Dei. in. liij. qz*
ppter p̄ntū hominis diabolus p̄tatem ac-
cepit in hoīem et in omnia q̄ in vsum hoīs
veniūt: hinc quia nulla ē cōuentio xp̄i ad
belial: quicqd̄ in vsum christi sanctificat
et dedicat siue res siue persona prius exor-
cizat vt potestas diaboli pellat: vt p̄tz in
benedictione aque in cōsecratiōe templi et
similibz: Cum igit prima sanctificatiō qua
homo deo p̄secrat fit in baptismo: oportet
qz etiā homo prius exorcizet qz baptizetur
multo fortiori rōne q̄ alie res: quia in ho-
mine ē causa quare diabolus p̄tatem acce-
pit in hominē: et in alia q̄ sunt ppter homi-
nē. s. peccatū originale vel actuale: et hoc s̄
gnificat ea que in exorcismo dicunt: vt cū
dicit: recede ab eo sathana: similiter ea q̄
fiūt: qz ip̄a exsufflatio significat demonis
expulsionē p̄latū spūsancti. Benedictio
vero cū manus impositione p̄cludit expul-
so viam ne redire possit: sal in os missus s̄
gnificat fomitis et iniqtatis restrictionem
a fetore et putrefactiōe: qz iam cōditus ē sa-
piencia: linitio p̄inde nariū et auriū cū sa-
liua oris que denotat diuinā gratiā signi-
ficat remotionē impedimēti ip̄ius demo-
nis respectu fidei docende vel addiscēde:
et discretionem inter odorē vite et mortis:
sed olei vntio significat expoditionē eius
in pugna quā aduersus diabolū suscipit a
cuius potestate exceptz est: habēt etiā hec
nō solū significationē sed etiā aliquē effe-
ctum in suscipiente nō tñ in corpe sed etiā
in anima: quia in vtroqz est infectio fomi-
*tis. Effectus aut iste ē fm *Tho. in. liij. dis.**
vj. Debilitatio p̄tatz demonis ne possit tñ
in homine sicut ante ne baptismum et alia
bona impediāt et retrahat: p̄fertū adultuz:
sed potestas eius in baptismo totaliter au-
ferit: sicut pharao prius flagellatus ē p̄plo
nōdū de egypto egresso et postea totaliter

baptizati

c
qu

In marl rubro qđ est figura baptisimī submersus. Deinde sequit̃r baptismus. De quo p̃mo q̃ri pōt: vtz̃ imersio sit de necessitate baptismi: p̃sertim cū p baptismū cōfiguramur sepulture christi: vt dicit̃ Roma. vj. sed h̃ non fit p baptismū nisi in quā tum imergimur ⁊ occultamur in aq̃ sicut christ⁹ sub terra. Ad h̃ r̃idet doc. sanctus sup. liij. di. liij. q̃ baptism⁹ ablutioez̃ impositat: ablutio aut̃ p aquā fieri pōt: nō tm̃ per modū imersionis s̃ etiā p modū aspersio nis vel effusionis: ⁊ ideo vtroq; modo fieri pōt baptism⁹ ⁊ videt̃ q̃ apli hoc modo baptizabāt cum legat̃ q̃ simul vna die cōuersi sunt quinq; milia: ⁊ alia die tria milia. Act. ij. ⁊ liij. ⁊ ideo q̃si cōsuetudo ecclesie patitur vel incūbit necessitas ppter defectum aque vel ppter periculū pueri de cuius morte t̃met: vel ppter imbecillitatem sacerdotis infantē sustentare nō potētis: pōt sine immersione baptism⁹ celebrari. Scđo queri pōt: vtrū trina imersio vel aspersio sit de necessitate sacramenti: p̃sertim cum fidei trinitas: sicut exprimit̃ per noīa trium psonaz: sic etiā p tres imersiones: hinc etiā legit̃ in decretis: de conse. di. liij. c. si q̃s p̃byter aut ep̃s non trinam imersionē vnus mysterij celebret: s̃ semel in baptisinate mergat: deponatur. Ad qđ r̃idet sanct⁹ Tho. vbi s̃. q̃ congruentissimē fit trina imersio: tum ad exprimendū ī factis fidem trinitatis: tum ad figurādū christi sepulturam cui p baptismū p̃sepeli mur. Dic̃ enī Diony. q̃ debet fieri baptis mus tribus d̃mersionib⁹ ⁊ eleuariōib⁹ ad significandū q̃ christus iacuit in sepulcro tribus dieb⁹ ⁊ tribus noctib⁹: verūtamen trina imersio vel aspersio nō est de necessitate sacri: vt p̃tz̃ etiā de pse. di. liij. c. de trina imersione: si tamē omittit̃ s̃ p̃suetudine ecclesie: grauit̃ aliq̃s peccat semel ī imergens: ⁊ ideo p̃sequens pena p̃ canones exhibet̃: qz̃ romana ecclesia trinaz̃ seruat imersionem: ppter significationē trinitatis ⁊ triduanę sepulture: ac triplicis cōcupiscētie a q̃ aīa liberat̃: triplicisq; virtut̃ q̃ imago ī aīa reformat̃. Deniq; s̃m̃ Bonauen. sup. liij. di. liij. Si ī vna imersione baptizans oīa verba p̃fert: nō debet ampli⁹ mergere: qz̃ baptism⁹ p̃sumatū ē: s̃ si fit trina imersio: in p̃ma debet noīari pater: ī scđa fili⁹: ⁊ in tertia sp̃s sanct⁹: ⁊ tunc nulla supfluit: qz̃ nō ē cōpletū sac̃m̃ quoz̃ terminatū sit verbū. Ad laudē dei.

De effectib⁹ baptismi q̃tum ad remotionē mali: q̃ sunt delere oēs culpā et penam: Sermo XV

Nicūq; baptizati

sum⁹ in christo Iesu: in morte ip̃s nis baptizati sumus. Roma. vj. Alex. de hales. sup̃ hūc locū: dicit q̃ apls his verbis vult q̃ quicūq; baptizat̃: ad similitudinē mort̃ christi baptizat̃: vt sicut christus moriēs deponēbat omnē vetustatem pene: ita q̃libet in baptismo deponat vetustatē culpe: qz̃ p baptismū quis p̃sepe litur ad similitudinē christi ī mortē peccator⁹: vt quō christus resurrexit a mortuis p̃ gloriā patris: ita ⁊ h̃mōi in nouitate vite ambulare studeat. Unde postea subdit apls: q̃ vetus hō noster. i. fomes ⁊ p̃suetudo peccati: q̃ dicitur n̄: qz̃ ex nobis ⁊ non ex deo simul crucifixus est cū christo. i. in firmat⁹ ⁊ debilitat⁹: qz̃ iā abundantior est gr̃a vt destruat̃ corp⁹ peccati. i. oīa peccata q̃ simul sūpta corpus vnū sunt ⁊ vna cōgeries. Nō si q̃rit̃: quō vetus hō n̄ crucifixus ē p baptismū. R̃idet Aug. de baptismo pu uloz̃: q̃ gratia dei accepta p baptismū id agit vt euacuet̃ corp⁹ peccati: nō vt tota p̃cupiscētia vel fomes repēte cōsumat̃: ita vt nō sit: s̃ vt eā deo adiuuante super q̃ nō inuanū gr̃am eius recipit: pro tanto q̃ dicit̃ crucifigi p̃cupia qz̃ non regnat: nō qz̃ oīno nō sit. Cū dicit apls. Qui christi sūt carnē suā crucifixerūt cū vitijs ⁊ p̃cupiscētijs: eis sc̃z̃ resistēdo. Ad maiorē aut̃ euidētiā sciendū: q̃ effect⁹ baptismi p̃ncipaliter p̃sistit in duob⁹ sc̃z̃ ī remotione mali ⁊ collatione boni. Querī pōt igit̃ vtz̃ baptismi sac̃m̃ digne recipiētes oēs equaliter ei⁹ efficaciam recipiāt: p̃sertim cū baptism⁹ efficaciam habeat a passiōe christi: sed christ⁹ eq̃liter se obtulit oībus. Ad h̃ respondet Bonauē. sup. liij. di. liij. q̃ primus effect⁹ ip̃ius baptismi: est imp̃sio characteris: ⁊ q̃tum ad illum effectum oēs equaliter recipiunt: qz̃ nō ē vn⁹ magis baptizatus q̃ alius: licz̃ magis sit cōtritus vel diuina dilectiōe p̃uētus. Secū dus aut̃ est innocētie restitutio: ⁊ q̃tū ad illum non est maius vel minus: qz̃ oēs eq̃lem ⁊ plenam recipiūt innocētiā: q̃tum est ex pte baptismi: q̃ si quis fecte recipit recedente tamē fictione plena innocentia redit. Tertius deniq; effectus est infusio

B

An vob̃ ept̃ re n̄ p̃raur̃ effect⁹ baptismi

gratie: et quantum ad illum recipit maius et minus. Pro quo sciendum: quod gratia dupliciter habet actum. Primum est delere peccatum: et quantum ad illum actum maiorem habet effectum in eo quod plura peccata commisit: propter hoc tamen gratia eius non est maior: quia modica gratia delere potest omnem culpam. Secundus actus est animam habilitare ad bonum: et quantum ad illum actum: maiorem habet effectum in eo quod magis se disponit: quia licet christus pro omnibus passus est: non tamen eius passio equaliter in omnibus efficaciam habet: et quod non omnes equaliter se ad hoc disponunt: sed quod propinquius accedit: magis accipit: sicut quod propinquius ad ignem accedit: efficacius illius calore et beneficiis recipit. His igitur premissis persequendum est primum eius principalis effectus: quod est remotio mali: de quo primo quodammodo potest vtrum baptismus indigne suscipientibus: delet omnem culpam originale et actuale: presertim cum sacramentum baptismi sit remedium perfectum: eo quod est fundamentum legis perfectionis: cum igitur originale peccatum hominem directe et principaliter innocentia privaverit: non delet perfecte baptismus originale nisi restituendo innocentiam: sed non est innocens simpliciter: nisi quod caret omni culpa. Ad hoc respondet sanctus Thomas. s. iij. dist. iij. quod cum baptismus sit regeneratio in vitam spiritualem: omne quod est spirituali vite contrarium: quod scilicet cum gratia stare non potest: quod est spiritualis vite principium: per baptismum tollit: et ideo baptismus delet omnem originalem et actuale culpam mortalem: et quantum est de se veniale quod disponit ad privationem gratie quibus quibus venialis culpa remaneat post baptismum mortali remota: propter indispositionem suscipientis baptismum: nec requirit baptismum contritionem quasi concomitantem ad destructionem peccati actualis: quasi de se ad hoc non sufficeret: sed solum ad remouendum fictionem que est propria dispositio effectum baptismi impediens: unde glo. Ambrosio. super illud Roman. xi. sine penitentia sunt dona: dicit quod gratia dei in baptismo non requirit gemitum: neque placentum: neque aliquid homini: sed omnia gratia condonat: sicut quod baptismum dum effectum suum perfecte persequitur: destruit omnem culpam: non solum originale et mortalem: sed etiam veniale: quod quibus vis non contrahit gratiam simpliciter: contrahitur tamen gratia baptismali: quod debet esse perfecta ratione novitatis vite: licet effectus eius impediri potest per fictionem recipientis: nam sicut fictio peccati mortalis dicitur fictio simpliciter: et totaliter effectum baptismi impedit: quantum ad remissio-

nem culpe et collationem gratie: sic fictio peccati venialis in actu vel proposito: dicitur fictio secundum quod: sicut veniale est peccatum secundum quod. i. dispositio ad mortale: et ideo impedit effectum baptismi: non simpliciter sed quantum ad remissionem illius venialis: et sic patet quod per baptismum dummodo perfecte suum persequitur effectum: quod plenarie restituit in pristinam innocentiam quantum ad animam. Quod si quodammodo ratio huius: respondet ibidem Bonaventura: quod ratio causalis est divina liberalitas: quod tantum huic sacro contulit efficaciam. Et si quodammodo ratio huius: tunc assignat ibidem Bonaventura. triplicem congruitatem. Prima potest esse ex parte eius quod dicitur: baptismus enim est proprie per peccatum originale: quod iter omnia peccata peiora in anima relinquit sequela: cuius corruptio est vltima et magna: et ideo congruum fuit ut deus magne efficacie remedium institueret in contrarium: ut sicut in corruptioe illius morbi manifestat rigor divine iusticie: sic etiam in remedio manifestaret dulcedo divine misericordie: ut non solum illum morbum: sed omnia que persequenter annexa sunt: huius remedii virtute deleant: et hoc est quod dicitur Roma. vj. Non sicut delictum ita et donum. Secunda congruitas est ratione eius ad quod est: quia scilicet est ad regenerandum. Nam in sacro transferre homo a parte tenebrarum in adoptionem filiorum dei: et maxime apostolus largitas divine misericordie in primo reditu ad deum per baptismum: et hoc est quod dicitur ad Titum. ij. Per lavacrum regenerationis et renouationis spiritus sancti: quem effudit in nos abunde. Tertia congruitas est ratione ordinis: quia cum id est primum inter omnia sacra et fundamentum ad alia: ideo ut perfectum statuatur fundamentum: placuit divine misericordie huic sacro dare perfectam efficaciam ad delendam omnem culpam: ut posterorum oblitus is qui baptizatur est: et quantum ad si novus effectus: omnino se ad anteriora extendat: et quia deus disposuit huic sacro dare principalem efficaciam: quod scilicet virtus passionis huic sacro specialiter adesset: ideo dedit illi expressam significantiam: hec enim iter cetera magis indicat animam fieri sanctam et puram. Secundo quodammodo potest vtrumque baptismum indigne suscipientibus deleat omnem penam: presertim cum efficacius sit donum christi quam peccatum ade: ut dicit apostolus Roma. v. Primum enim passio christi meruit: quam peccatum ade demeruit: et deus penitentior est ad miserandum: quam ad damnandum: sed deus in ultione peccati ade penas nobis multiplices infligit: multo magis fortiter pro merito passionis christi non tamen a culpa sed etiam ab omni pena quam infligit nos eripe deberet.

90

B
90

Ad h^o r^ondet **De. In. iij. dis. v. q^o** est baptis-
mus ut dicit **Dam.** sit principiu vite spua-
lis. s. tam gre q^o glie: ideo baptismus illud
tollit q^o a vita spuali retardat vel exclu-
dit. Est igit^r triplex pena pro peccat^r infli-
cta. Qued^a est eterna q^o penit^r excludit a
vita: r ideo hanc tollit baptism^o. Qued^a
est tpalis assumpta siue satisfactoria: qua
ho p peccata meruit: vt ieiunia: corpalia r
spualia exercitia r laboriosa opa: r q^o hec
pena tardat a vita: ideo siliter baptismus
hanc penam tollit: q^o absoluit ab omi pena
tpali satisfactoria siue assumpta: cui^o ratio
est fm **Tho. ibid^e. dis. iij.** Quia cuz christ^o
p mort^e sua p peccatis humani gener^r suf-
ficietissime satisfecit: etia si essent mlto plu-
ra: r q^o ho p baptismu i mortem christi ba-
ptizat^r r ei comoritur r sepelitur: vt dicit^r
Roma. vj. Ideo baptismus q^oruz in se est
tot^a efficaciam passiois i baptizat^o influit:
r ppter hoc soluit no solu a culpa: s^{ed} etia a
pena satisfactoria: homo naq^o p baptismu
incorporat^r christo r ei^o membru efficitur:
ideo pena qua christ^o sustinuit: reputatur
isti in satisfactione: q^o si patit^r vn^u m^ebru:
oia alia copatiunt^r: vt dicit^r **.j. Cor. xv.** et
ideo in christo illa peccata punit: sicut di-
cit^r **Esa. liij.** Posuit i eo iniquitates oim no-
strum. **Q^o** si obijcitur deus nihil inordina-
tum relinquit: g^o nec culpa dimittit q^o ali-
qua pena infligit. Ad hoc r^ondet ibid^e: q^o
culpa ordinat pena dupliciter. **Primo** vt
satisfaciens: r sic culpa remanet ordinata
p satisfactione christi. **Sec^o** vt medicina
sanans membru insanabile: r sic in bap-
tismi ordinatur culpa vt sanata p gras op-
posita. Qued^a deniq^o est pena tpalis con-
tracta: vtpote fames: sitis: infirmitas: r si-
miles quas homo nascendo contrahit taq^o
reliquas originalis vitij: r hmoi pene no
retardant nec excludunt morientes a vita
sed magis iuuant ad illam: quia fm statu
i quo humana natura repatur a lapsu: ma-
gis quis pficit per hmoi penas r tribula-
tiones alias: ita q^o nisi q^o reparatur ad ino-
centiam p hoc melio^r fieret aliquo modo:
no pmitteret deus sume potens: sume bo-
nus: sume sapiens talia pati: et ideo has
penas baptismus no tollit: q^o no opponit^r
effectui eius. **Q^o** si obijcitur: baptism^o di-
rectius ordinat^r contra peccatu originale
q^o ptra actuale: sed tollit omn^e pena actu-
alis peccati vt dic^t **Ambro.** ergo tollet etia
omn^e pena originalis. Ad hoc respondet

doct. sanctus ibid^e q^o in peccato originali
talis fuit pcessus: q^o psona corumpit natu-
ram: r natura corumpit psonaz: passio er-
go christi sufficienter originale peccatum
abstulit quatu^o ad vtruq^o: sed q^o sacram^e
ta psonis adhibent^r: ideo baptismus hoc
ab homie tollit: q^o ex corruptione nature
in psonam redudabat: ideo infectione cul-
pe put psonam afficit: r penas que actum
pstone puabat scz carentia visionis diuine
baptismus aufert: sed no actu aufert infe-
ctionem put afficit naturaz: quod p^o p^o
q^o baptizatus p actu nature originale tras-
mittit in pl^e. Similiter nec penas que co-
sequunt^r principia nature destitute aufert
gratia innocetie primi status: cuiusmodi
sunt rebellio carnis ad spirituz: nec hmoi
penalitates aufert q^o sequunt^r ex ip^o actu:
q^o homo ex p^otrarijs copositus est: r q^otu ad
corpus r q^otu ad animaz quodammodo scz
q^oruz ad appetitu sensus r intellectus: sed
p gratia baptismale efficit^r: q^o he remanen-
tes no d^ont in psonis: sed magis eis sub-
ijciatur: r in vtilitate ip^o cedant: in q^otu
sunt materia virtutis r occasio humilitatis r
exercitij: vnde **Bonauen. ibid^e** ponit tres
r^ones quare congru^u fuit q^o hmoi penalti-
tes in nobis d^os relinqueret. **Prim^o** est ad
manifestandu equitatez diuini iudicij: vt
scz illa sententia qua de mortalitate ade et
posteroru ei^o domin^o dictauerat in nobis
pmaneret: vnde r ab illa nemo liber eu-
dit: quia no debuit domin^o sententia lata
retractare c^otra honore suum: sed manete
sentetia decuit eu remedi^u misericorditer
adhibere: vt fieret ad salute quod erat il-
latum ad vindicta. **Sec^o**da est ad demon-
strandu merit^u passionis christi: q^o si d^os
creasset natura r fomite: tunc filius nasce-
ret imunis a culpa: nec indigeret regene-
rari a christo in baptismo: ideo vt omnes
noscant se passione ip^o egere: data est vir-
tus sacrameto a passione: siue ad hoc ordi-
natu est vt penas remittat personales non
naturales: q^o remedi^u respicit psonam no
natura. **Q^o** si obijcitur cuz medicus bonus
semp int^edat curare radicem morbi r bonu
remedi^u ad hoc ferat: videt^r inc^ogru^u q^o
baptismus relinquit magis pena fomitis
que inclinat ad peccatu: q^o alias penas de-
bitas p peccatis. Ad hoc ibid^e r^ondet: q^o
de^o curare potuit vtroq^o modo: s^{ed} tu illud
q^o respicit psona non natura mag^o curare
disposuit: vt non totu genus curet simul:

sed dlibet qui vellet curari: et quilibet in propria persona: quia magis quis astringitur deo ut recognoscat beneficium: et diuina eius iusticia hoc exigit tamquam agrum et decem. Si enim unquam nrm deus curasset in radice: non sic gratia dei cognosceret dlibet: nec ita gratis esset de beneficio prestito in alio sicut de prestito in seipso. Tertia vero ratio est ad promouendum meritum liberij arbitrij: promouet enim huiusmodi penalitates ad multiplex bonum: tum ad cordis humiliationem. Mich. vi. Humiliatio tua in medio tuum: tum ad timoris incusationem. Job. vi. terrores dñi militat in me: tum propter sui ipsius cognitionem. Esa. xliij. Sola vexatio dabit intellectum auditui: tum propter stimulationem ad bonum. Mich. ij. Surgite et ite: quia non habebitis hic requiem: tum propter exemplum non peccandi. Zach. iij. Ad exemplum meum ab adolescentia mea: tum propter exercitium virtutum. Iudic. ij. Ne sunt gentes quas reliquit dñs ut erudiret nos: tum ad ostendendum signum filiorum dei. Hebr. xij. Si estis disciplina estis cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri et non filij estis: tum denique ne propter hoc ad baptismum venientes in eo premium retributionis accipiant. Si namque dare immortalitas in baptismo: tunc plures propter illam consequendam baptismum peterent quam propter gratiam: nec fides tunc haberet meritum cui humana ratio preberet experimentum. Denique in sermone Gregorij nazarenus. Quotuplex est species baptismi. Est enim baptismus figuratiuus: quem Moyses baptizauit populum israel: sed in aqua tamen scilicet in nube et mari. Et preparatiuus quem Iohannes baptista baptizauit: tamen ex his duobus nullus nobis effectus salutis puenit: sicut in tribus sequentibus: qui in suis perfectionibus plenum sortitur effectum: de quibus etiam habet extra de presbytero non baptizato. c. ad applicam. in glo. Quorum primus est baptismus fluminis vel aque: nec in aqua solum: sed in aqua et spiritu sancto: de quo principaliter omnia sunt precepta que dicta sunt de baptismo: et sufficit omnibus tam puulis quam adultis: dummodo non inueniat obijcere proprie voluntate. Secundus est fluminis qui solum predesse potest dolicapacibus dum scilicet aut putant se baptizatos esse: fides habentes et charitatem: non continent baptismum fluminis: aut eos excludit a baptismo articulus necessitatis: secus tamen esset si scientes se non baptizatos cum possent baptizari contemnant: hi qui baptizantur flumine spiritus sancti: qui contritionem ingerit et amorem: non tamen de lege comuni plenum effectum sortitur iste baptismus

plenissimam faciens remissionem peccatorum nisi forte tan te fuerit efficacie quam perfecte penitentem induceret ad perfectionem vite: sicut est ingressus religionis approbatus: tunc enim delere omnem culpam et penam: ut plenius patet in sermone de penthecoste. sub hoc themate: iussit eos baptizari: ubi de istis agit: et sic predest solis dolicapacibus. Tertius est sanguinis qui fit per martyrium et est ceteris venerabilior: quia contagio iterat non fedat: et iste predest etiam predesse puulis: ut patet de beatis innocentibus: ex his etiam infertur quod latro saluat in cruce fuit baptizatus baptismo fluminis non sanguinis: quia non sustulit martyrium pro christo: sed propter sua demerita. Ad laudem dei.

De effectibus baptismi quantum ad ad collationem boni: qui sunt christo incorporari: celum aperire: gratiam et virtutem conferre: characterem imprimere: Sermo XVI

Quicumque in christo

quod christo iesu baptizati estis: christum in diuinitis. Gal. iij. Ad euentiam thematis queri potest: utrum incorporari christo sit effectus baptismi: presertim cum dicitur in. iij. li. sen. dis. xxij. quod si quis habet fidem formatam: etiam ante baptismum incorporatur christo et membrum eius efficitur. Hinc dicitur Roma. vi. Gratia dei vita eterna: et sic in casu gratia vel fides formata ad salutem sufficit: cum scilicet articulus necessitatis sacramentum excludit. Ad hoc respondet Tho. sup. iij. dis. iij. quod incorporari christo contingit dupliciter scilicet merito et numero. Merito quidem potest quis de ecclesia effici quod est christo incorporari: etiam ante baptismum actu susceptum: sed non ante propositum baptismi post tempus reuelate gratie. Sed numero non potest aliquis effici de ecclesia nisi per baptismum: quia nullus ante baptismum admittitur ad preceptionem eucharistie: aut aliorum sacrorum ecclesie: eo quod sacramentorum ecclesie capax non est: verbi gratia: capitis virtus non comunicatur membro: nisi iam unito: sic merita christi non comunicantur creaturis rationalibus: nisi per baptismum sacramentum unitis: et extunc per alia sacra fit influenza debita: presertim per eucharistiam fit perfecta influenza incorporationis a capite in membrum: et sic quis per gratiam adoptionis et virtutem

baptismatis sequitur merito christi filiat/ onis effectus qui notatur in verbis themat: quoniam cum in christo baptizati estis etc. qui nimirum effectus quantum ad collationem boni: notatur in baptismo christi: ut habetur Mat. iij. christo baptizato statim aperti sunt celi: descenditque spiritus sanctus in specie colube: et vox patris audita est: huius est filius dilectus. Ad quod executio non primo quoniam potest: ut patet in ianua celestis sit effectus baptismi: prout cum ante passionem christi aliquid fuerunt baptizati: sed tunc non erat eis aperta ianua: quia si mortui fuisset: tunc regnum non intrassent. Item quia secundum omnes doctores in morte christi amotum est illud impedimentum: quod designatum erat per gladium flammam et xiphalem. Ad hoc respondet sanctus Thomas ubi dicitur quod apertio ianua regni nihil aliud est quam amovere impedimentum quod humane nature prohibebat ingressum: et illa remotio fit efficienter quod ad aliquam personam: quoniam passio christi iam perfecte fit princeps per baptismum: ita quod baptismus sit quasi causa instrumentalis aperiens ianua regni celestis quod ad personam baptismum recipientem: sed hoc impedimentum absolute quantum ad omnes remotum fuit sufficenter per passionem christi: ita quod passio christi sit ut causa satisfactoria quod ad omnes: et quia passio christi in cuius virtute baptismus agit: non dum erat facta: nec per eam aditus regni aperitur: ideo baptismus non habuit hanc virtutem ante christi mortem: quia non est causa principalis aperire aditum regni. Et notandum quod aditus regni tripliciter aperitur. Uno modo quantum ad aeternam gloriam: et sic in passione aperitur: hinc dicitur latroni. Hodie tecum eris in paradiso. Alio modo quantum ad gloriam corporis: et sic aperitur in resurrectione: unde canitur in collecta. Deus qui hodie die per unigenitum tuum eternitatem nobis aditum devicta morte resecerasti. Tertio quantum ad locum glorie congruentem et sic aperitur est in ascensione: et in his tribus modis baptismus instrumentaliter aperit quod ad personam agens etiam virtute passionis: resurrectionis et ascensionis: in quantum enim homo figuratur christo passo per immersionem aquae: quodammodo christo sepelitur: et ei resurgenti quantum ad nitorem quod resultat ex aqua: et ei ascendenti quantum ad elevationem baptizati de sacro fonte: sed baptismus proprie passioni appropriatur: quia gloria aeternae principalior est et causa quodammodo aliorum: et in huiusmodi signum baptizato domino aperti sunt celi super eum. Ceterum dicuntur etiam aperti celi super christum baptizatum: quia baptismus habet etiam effectum illuminativum pro quo sciendum: quod lumen est quod dirigitur in visionem alicuius rei: baptismus autem dirigitur

igitur in visionem spiritualem tam interiori quam exteriori. Interiori quod dicitur in quantum ad baptismum dicitur sacramentum fidei: quod oculum mentis idoneum facit ad visionem divinorum. Exteriori vero: quia baptismus procedit inspicere sacramentum eucharistiam et non aliis: sicut dicitur Iero. et Jo. dam. in sua definitione: baptismus vim illuminativam attribuit: et hoc quantum ad primum: quod baptizato domino factum legitur. Secundo vero descendit spiritus sanctus in specie colube ad denotandum infusionem gratiae spiritualis in baptizatos. Ad cuius evidentiam primo quoniam potest: ut patet in puillis in baptismo offerantur gratia et virtutes vel habitus virtutum: prout dicitur Augustinus. quod fides datur et nutritur in baptismo: datur quantum ad parvulos: augetur quantum ad adultos: sed fides quod sic datur virtus est: et eadem ratione dantur aliae virtutes: unde nullus admittitur ad gloriam: nisi habeat vestem nuptialem quod est charitas: et ideo pueri qui morietes statim euolant in gloriam: charitatem habent quod est mater omnium virtutum. Ad hoc respondet Bonaventura super iij. dist. v. quod pueris dantur gratia et habitus perfecti virtutum: sicut et adultis qui baptizantur: quibus per illos non opentur: eo quod adhuc praepediti teneantur. Pro quo notandum: quod potentie anime dupliciter impediuntur ne exeant in actus suos. Primo modo a corporis imperfectione vel in dispositione: sicut impediuntur in puillis stultis et dormientibus: et contra expediuntur per corporis perfectionem et bonam dispositionem. Alio modo impediuntur ab habitu malo: sicut a concupiscentia vel culpa: et sic expediuntur per gratiam et virtutes quod remouendo culpam potentias perficiunt: et ad operandum abiles reddunt: sed prima expeditionem non faciunt: cum itaque virtutes impediuntur puillus habeat: aliter tamen remouetur per virtutes: et quia hi habitus virtutum mediante baptismum ortum habent a deo: non a natura innati: nec a libero arbitrio per exercitia acquisiti: ideo possunt esse in puillis ante usum liberi arbitrii. et esse perfecti: natura adhuc existente imperfecta: sed adhuc ligati sunt propter peccatum: sicut in dormiente propter somnum: sed puericia discedente inclinant ad bene operandum: nisi quod spiritus sancto resistat. Propter ea: quia per easdem causas quibus virtus generatur eisdem etiam augetur: ut dicit philosophus. ij. ethi. ideo quia baptismus est offerre gratiam et virtutes non habentibus sequitur quod in habitibus augetur denique ex hac gratia in baptismo suscepta et habitu virtutum efficiuntur quod secundum: bonis operibus exercitijs virtutibus et meritis: sicut coluba et avis secunda pullis: et hoc ideo: quia cum homo per baptismum regeneretur in spiritualem vitam:

quod dicitur
puillus in d

in triplici apertio aditus regni

p ipm efficiat homo actiue q̄si genitor spi-
 ritualiū opex: q̄ reddūf r̄ deo grata r̄ no-
 bis meritoria: vt sic aqua gr̄e fiat in nobis
 fons aque salētis in vitā eternā. Sc̄do
 q̄ri pōt vtz baptizatis equalis gr̄a datur:
 p̄sertim cū ad effectuz baptis̄mi capiendū
 non req̄rit aliqua cōcausa: s̄ solū vt impe-
 dimentū remoueat: r̄ h̄ in adultis: r̄ nul-
 lus recipit gr̄am in baptis̄mo nisi ab eo sit
 impedimentū remotū. Ad h̄ r̄ndet doc. s̄c̄
 et̄ sup. iij. dīf. iij. q̄ act̄ actiuoz recipiūf
 a passiuis s̄m suā dispositionē: r̄ iō q̄uis
 baptis̄m̄ r̄ passio christi q̄ in eo opat̄ q̄tū
 est de se: equalē respectum ad oēs habeāt:
 qz tñ q̄dam ad baptis̄mū cū maiori p̄para-
 tione fidei r̄ deuotiōis accedūt q̄ alij: iō
 q̄dam maiorē gratiā alijs p̄sequūf: qz nul-
 lus gr̄am in termino recipit vt intendi non
 possit p̄ baptis̄mū: r̄ sic p̄paratio fidei r̄ de-
 uotionis ē quasi materialis dispositio ad
 maiorē gr̄e receptionē. Et iō dicit Dam̄.
 q̄ in baptis̄mo remissio peccatoz cunctis
 eq̄liter dat̄ a christo: gr̄a aut̄ sp̄s̄s̄acti s̄m
 p̄portionē fidei r̄ purgationē. Sz i puer
 baptizadis ex eo pte nihil requirit: sed
 h̄t q̄si p̄ dispositione ad salutē fidē eccle-
 sie: r̄ p̄ effectiua salutis virtutē passionis
 christi q̄ opatur i baptis̄mo: r̄ hec duo eq̄-
 liter se habēt ad oēs pueros: oēsqz equalē
 gratiā recipiunt q̄tum ē de lege cōmuni:
 nec q̄dē bonitas disponit ad gr̄am baptis-
 malem i pueris: qz s̄m Bonauē. ibidē: gr̄a
 mēsurat̄ in eis s̄m liberalitatē dātis r̄ nō
 s̄m qualitātē suscipiētis: nisi de p̄gruo s̄m
 q̄ suscipiens adult̄ se p̄parat: s̄ quia vn̄
 puulus nō ē magis disposit̄ q̄ alij: r̄ de
 opatur s̄m exigentiā sac̄ri: ideo equaliter
 oibus dat̄ quātū est de lege cōmuni: qz tñ
 ptās eius nō ē alligata sac̄ro: nō ē necesse
 q̄ semp det equalē: s̄ p̄t facere cui vult pri-
 uilegiū sp̄ale: r̄ hoc q̄tum ad sc̄m. Ter-
 tio vox patris audita ē: Hic ē filī mē r̄c̄.
 ad denotandū q̄ baptizati p̄ gr̄az adoptio-
 nis efficiunt̄ filij dei: in signū cuī i baptis-
 mo signū adoptiōis imp̄mit̄ q̄ dicit̄ cha-
 racter. Ad cuī euidētia sciendū q̄ chara-
 cterē in sac̄ris q̄busdam imp̄mi: oēs mo-
 dernī p̄fitēt̄: r̄ ē distinctio a caractere eter-
 no imp̄ssa aīe rōnali s̄m imaginē: configu-
 rans trinitatē creatā: trinitati creati r̄ re-
 creanti: r̄ distinguēs a non cōfigurati s̄m
 statū fidei: ē in q̄ distinctio. i. signū distin-
 ctuū imp̄ssū aīe: q̄si lumē q̄ddā semiplenū
 r̄ q̄dam calor gratis datus: r̄ lumen illud

dicit̄ signaculū aīe. p̄s. Signatū est super
 nos lu. vul. t. do. signatū inquā p̄ naturā:
 s̄ specialit̄ p̄ sac̄ra diuina: sp̄alissime vero
 p̄ dona sp̄s̄s̄acti: r̄ illud signū imp̄ssū est
 disponens ad vltiorē p̄fectionē gr̄e: cuī
 officiū s̄m p̄ De. in. iij. di. v. est gr̄am signi-
 ficare inquātū ē eī similitudo q̄dā: r̄ causare
 inquātū est virt̄ q̄dā s̄ctificatiua. Inquā
 tum igit̄ ē gr̄e similitudo: habet aīam p̄figu-
 rare deo: cuī gr̄a similitudo est: r̄ p̄ p̄sequēs
 habet siles a dissilib̄ distinguere. Inquā-
 tū vero causa ē: habet ad gr̄am gratū faci-
 entē p̄parare: r̄ ptātez aliquā gratuitā in
 aīam imprimere: istud igit̄ signum distin-
 ctuū imp̄ssū ē aīe rōnali a caractere eter-
 no. i. a filio qui ē figura substantie p̄ris: s̄m
 imaginē p̄figurās trinitatē n̄ram creataz.
 Cū igit̄ character sit i aīa rōnali s̄m ima-
 ginem: s̄m quā etiā ē cōfiguratio hoīs ad
 deū: r̄ imago p̄sistat i potentijs: sic r̄ trini-
 tas increata p̄sistit i p̄sonis: r̄ vnitas i es-
 sentia: ideo relinq̄f q̄ character ē i natura
 lib̄ potētis aīe sicut i subiecto: p̄ncipali-
 ter tñ p̄sistens i potētia cognitiua: r̄ p̄ po-
 sterius alias respiciēs mediāte illa in qua
 p̄ma ē: sicut etiā imago p̄ncipaliter p̄sistit
 in potētia cognitiua: qz ex memoria r̄ itel-
 lectu volūtas orit̄: r̄ sic ē imago i itellectū
 na pte sic i radice. Cū character dat̄ ad ex-
 ercedas actiōes sp̄uales simplicit̄: s̄ gr̄a q̄
 est i essentia aīe: magis tñ de p̄p̄inquo re-
 spiciēs affectiua q̄ intellectiua: dat̄ ad b̄n̄
 opandū: q̄liter em̄ aliq̄s opetur p̄cipue ex
 volūate p̄det: r̄ volūtas bona p̄ gr̄az di-
 rigit̄. Deniqz s̄m Tho. in. iij. dīf. iij. iste
 character indelibilis i aīa p̄manet: cuī rō
 est: qz imp̄ssio characteris est p̄ quādā aīe
 rōnalis sanctificationē: put̄ sanctificatio
 dicit̄ deputatio alicuius ad aliq̄d sac̄: ad
 quā s̄ctificationē nō magis actiue opat̄
 aīa sanctificanda q̄ aqua s̄ctificanda vel
 oleum: vel chris̄ma ad sui s̄ctificatiōez: n̄
 si q̄ homo se subijcit s̄ctificationi p̄ cōsen-
 sum: res aut̄ ille subijciūtur: qz carent libe-
 ro arbitrio: r̄ ideo q̄liter cūqz aīa variat̄ p̄
 p̄p̄ias opationes: nūq̄ amittit caracte-
 rem: sicut nec chris̄ma: nec oleū nec panis
 p̄secratus vnq̄ s̄ctificationē p̄dit quali-
 tercūqz transmutet̄: dūmodo nō corrupa-
 tur: vnde r̄ in dānatis manet character lz
 ibidē nō sit ordinatus ad aliq̄ finē: nam
 hoc est ideo: quia p̄ter intētionez imprimē-
 tis characterē dānatur: r̄ ea q̄ fiūt p̄ter in-
 tentionez: carent ordine ad finē: deus tñ q̄

nihil inordinatum relinquit: elicit ex hoc
 aliquid bonum: sicut quod apparet iustior eorum de-
 natio: quia tantum munus neglexerunt. De-
 nique ut effectus baptismi clarius elucescant
 legitur quod sub imperio diocleciani cum per quat-
 tuor annos ecclesie clausae fuissent erat ro-
 me nimis quidam nomine genesius qui christia-
 nos (sicut incredulus erat) sepius irridebat:
 quodam tempore per artis suae peritiam diocleciano
 placere volens: omnia secreta divini ministerii
 scrutari cepit: et ad socios rediens: scitis
 inquit quod imperatores exosos habent christia-
 nos: venite ergo et de eorum mysterijs risum
 proponamus: ut sic imperatoribus placeamus
 quos annuentes docuit de secretis divinis
 quod facerent: quidne responderent: die igitur con-
 stituto imperatore praesente: roma spectante: ve-
 nit in medium: et esse se dicit egrotum: petit ba-
 ptismatis sacramentum: iacens in grabato: et
 ait ad socios: etiam nostri: gravem me sentio:
 levem me fieri volo. Quomodo inquit levem te
 faciemus si gravis es: numquid fabri sumus?
 Statimque genesius iterius a domino visitatus
 ait vesani: christianus desidero mori. Cui
 college. Quare: ut inquit in illo die velut
 a deo fugitivus non inueniar: hec audiens im-
 perator: risum tenere non potuit: tunc sicut
 erat ordinatum intrare factum exorcistam et
 psalterium: qui sedentes ad lectum eius: quid
 inquit ad nos misisti filii: respondit (non simu-
 late sed ex corde) quia consequi gratiam christi cu-
 plo: ut renasci me sentiens liberer a ruina
 peccatorum meorum. Fit clamor populi: currunt
 cursores ferentes ei munera ab imperatore
 missa: et cum omnia circa eum divinatorum secretorum
 sacramenta completa fuissent: induit vestibus
 albis: et cepit sedens panem et alta pauperibus
 erogare: subitoque milites quasi ab impato-
 re missi tenentes eum ad iudicium duxerunt: sed
 ductus ad falsam passionem: accessit ad ve-
 ram professionem. Veniens enim ad imperatorem
 ascendit basim ubi statua fuerat veneris:
 sicque concionatus est. Audi imperator et omnes
 qui adestis: quotienscumque accidit ut christia-
 num nomen audire detestabar: et his qui tra-
 hebant christianos per publicum adiungebar et
 simul traheremur: tortosque insultabam: ac furo-
 rem populi super eos accedebam: tantum enim no-
 mine illud exhorui: quod hac de causa parentes
 et affines deserui: malique peregrinationis et
 egestatis onus assumere: quod in patria inter
 christianos permanere: denique usque hodie
 volui scrutari eorum secreta: non ut crede-
 rem: sed ut de his populis risum exhiberem:

mox autem ut me nudum illa aqua perfudit: et
 interrogatus credere me ad interrogata re-
 spondissem: vidi celum apertum: et manum de
 celo super me venientem in hora qua perfunde-
 bar aqua: dei quoque angelos flammis radi-
 antes aspectu iuxta me stantes: qui omnia pec-
 cata mea a iuventute commissa in libro scriptis
 recitantes dixerunt mihi: aqua haec delet
 omnia ista quae te recognoscis fecisse: cumque aqua
 perfusus fuisset: factus sum niue candidior:
 ita ut nec signum scripture praeterite appare-
 ret: vidi etiam dei gloriam cordi meo impressam:
 per quam didici christum Iesum hunc esse Iumem
 et salutem omnium: qui gloriam eius per baptismum fu-
 erint consecuti. Tunc dixerunt mihi angeli:
 scias te ab omni peccato mundatum: age nunc
 ut gratiam dei quam accepisti conserues: tanta
 enim vis est mysteriorum dei: ut ludibrijs sub-
 iacere non possit. Quid ergo faciam iudica-
 te: dum vobis placere cuperem: regi celesti
 concoplacui: sicut igitur usque nunc mecum increduli
 et illusores fuistis: sic mecum ab irrisione
 cessate: credentes dominum Iesum verum deum
 esse. Tunc imperator nimio furore repletus
 iussit omnes sodales eius cum virgis cedere:
 estimans eos similiter credere: qui blasphemantes
 nomen Iesu: responderunt se nunquam
 in illum credere voluisse. Tunc imperator
 in genesium ita furere cepit: ut si non prohibe-
 retur horrore: sanguinem eius biberet: fecit
 igitur eum coram omnibus inhumaniter cedere:
 satisfaciens iracundiae suae. Die vero sequenti:
 iussit eum a plustano praefecto ad sacrificium
 cogi: et tantum tormetis agi: quod diu ad
 eius possit pervenire consensus: qui cum po-
 situs esset in eculeo: et ei plustanus diceret
 insane et miserissime: sacrificia diis ut te pos-
 sint iterum revocare ad gratiam dominorum.
 Respondit ad illorum dominorum gra-
 tiam redeant: qui dominum ipsorum ignorat:
 verus enim ille rex est: quem ego oculis
 patientibus vidi: qui mihi dignatus est
 ostendere misericordiam suam: et me indig-
 num in suis mysterijs illuminare: ut qui ce-
 cus eram: eius cognoscerem voluntatem. Et
 miserum me lugeo: quia vobiscum ante erra-
 vi: et sanctum nomen in christianis abhorui:
 pro quo crimine mihi reputabo univ-
 versa supplicia: quoniam satis tarde ad regem
 deum adorandum accessi. Dicit ei plustanus:
 quis est ille rex praeter regem nostrum: respon-
 dit: rex iste homo est: rex autem quem ego
 adoro: deus est. Igitur dum in eculeo cesus et
 ungulis atrectatur: ac lampadibus inflama

tus: in confessione sancta persisteret: et iudici diceret: si ceteruplicaueris hec tormenta circa me: christum mihi de corde non poteris auferre: et hec omnia gesta dum perfectus regi legenda portaret: tunc iussit eum rex decollari: quam sententiam genesi cum omni gaudio suscipiens martyrii gloriam adeptus est. Ad laudem dei.

firma
De sacramento confirmationis quam ad materiam: formam et effectum:
Sermo. XVII

Adponebant manus

sup illos et accipiebant spiritum sanctum. Act. viij. In his verbis tangitur secundum sacramentum ecclesie: scilicet confirmationis: cuius institutio primo facta est manifeste ab apostolis: ut patet in verbis propositis quorum vestigijs inherentes ecclesiarum rectores: ex familiari consilio spiritus sancti: formam illius et materiam instituerunt: nam apostoli nulla fuerunt nisi materia: sed sola manus impositio nec etiam aliqua verborum forma: cuius ratio potuit esse manifesta sancti spiritus apparatus qui erat ipse per materiam et formam eo quod tunc temporis visibiliter operabatur: sed postquam hec apparatus defecit: romana ecclesia ex familiaris gratia spiritus sancti et consilio certam materiam et formam instituit: ut dicunt Guill. et Tho.

A Pro quo sciendum quod confirmatio est plenarie diuine gratie infusio: armans instruens et corroborans baptizatos ad proficendum firmiter nomen christi: ut patet de pse. dis. v. spiritus sancti: et vocatur anthonomastice manus impositio: quia in alijs sacramentis communiter manus impositio fiat: per quam gratie infusio creditur: quia tunc hic plenius fit infusio gratie: eo quod datur ad augmentum gratie: idcirco per quamdam excellentiam vocatur hoc sacramentum manus impositio: unde sicut his qui corporaliter nascuntur necessarie sunt vires ad operandum: sic spiritualiter renatis necessarium est robur spiritus sancti: quapropter apostoli post ascensionem domini receperunt spiritum sanctum ad robur: ut essent fortes in fide et fidei professio: ne circuallantibus undique persecutionibus: hinc etiam diligenti cura debet procurari puerorum confirmatio: quia per hanc profertur maior gratia et per hanc maior gloria. Hinc ergo primo queri potest: utrum confirmatio sit sacramentum necessitatis: presertim cum dicitur de pse. dis. v. c. omnes fideles per manus impositiones episcoporum: spiritum sanctum post baptismum accipere debent: ut ple-

ni christiani inueniantur: sed hoc videtur de necessitate salutis quod quis sit plenus christianus. Ad hoc respondet Bonauentura. sup. iij. dis. vij. quod est necessitas simpliciter: et est necessitas conditionata: gratia ergo confirmationis non est necessaria simpliciter: quia sine ea potest homo mori et non contemneret saluari per solum baptismum: est tamen necessaria ex additione scilicet pugnandi et vincere volendi: hinc dicitur de pse. dis. v. c. spiritus sanctus gloria in mundo tota etate victuri inter inuisibiles hostes et picula gradendum est: in baptismo regeneramur ad vitam: et post baptismum confirmamur ad pugnam: in baptismo ablui mur: et post baptismum roboramur: et quibus continuo transitoris sufficiant regenerationis beneficia: victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia: ideo ex institutione ecclesie est: quod nullus ab hoc sacramento excipitur: sed si his oportunitate illud recipiendi negligendo contemnit: et mortalis culpe se piculis exponit. Confirmatio igitur necessaria iudicatur: non quidem simpliciter ad salutem: sicut nutrimentum ad vitam corporalem: ad quam sufficit baptismus quantum ad originale: et penitentia quantum ad actuale mortale: sed ad spirituale sanitatem est necessaria sicut ad corporalem medicina: ut sic homo confirmetur ad pugnam: quod non est nobis colluctatio terrena. Secundo queri potest: quod sunt de substantia huius sacri. Ad hoc dicendum quod sex: primo sunt duo necessaria ex parte sacri scilicet materia crismatis: et forma verborum: nam crisma profectum ex oleo et balsamo est materia huius sacri: et hoc ratione mystica: quia per oleum signatur nitor bone conscientie: per balsamum vero odor bone fame: ut latius patet ex de sacra unctio. c. unico. Pro quo sciendum: quod triplex oleum consecratur in die cene domini per episcopos. Primum et principale est sanctum crisma: de quo dictum est cum quo benedicunt fontibus baptismalibus: calices: patene: ecclesie: altaria: pueri iam baptizati in vertice et fronte: episcopi qui consecrantur in capite et manibus omnes fideles in sacramento confirmationis: et istud oportet renouari annuatim: alioquin prohibetur vti nisi in necessitate baptizati: ut patet de pse. dis. iij. c. si quis de alio. Et idem intelligendum est de confirmatione que est sacramentum minoris necessitatis. Secundum dicitur oleum sanctum vel cathecuminox: quo scilicet inungitur puer baptizandus in pectore et inter scapulas: similiter manus eius que sacerdos ordinat: ecclesie que et altare ante crismationem: inunguntur etiam eo reges et principes in humero siue brachio.

Tertium est oleum infirmorum: quo scilicet unguuntur infirmi in mortis articulo: de his tamen duobus ultimis non inuenitur preceptum quod debet annuatim renouari. Secundum autem substantiale est forma verborum que talis est hodie. Signo te signaculo crucis et confirmo te chrismate salutis: in nomine patris et filii et spiritus sancti. licet tamen potest primitiue ecclesie sola manus impositione vterentur apostoli: ut patet in c. de sacra unctio: ubi plura ponuntur de hac materia. Similiter sunt duo necessaria ex parte ministri: Primum est dignitas episcopalis cui soli competit: nisi papa alteri inferiori committeret ex causa multum necessaria vel rationabili. Unde dicitur de re. di. v. c. manus que impositio / nis sacramentum magna ueneratione tenendum est: quod ab alijs perfici non potest nisi a summis sacerdotibus: nec tunc apostolorum ab alijs nisi ab ipsis apostolis legitur aut scilicet per actum esse: nec ab alijs que de eorum tenent locum unquam perfici potest aut fieri debet: nam si aliter presumptum fuerit irritum habeatur et vacuum: nec in ecclesiastica unquam reputabitur sacramentum. Secundum autem requisitum in ministrante est intentio debita: que nimirum requiritur in omnibus sacramentis. Ex parte denique suscipientis requiruntur eque duo. Primum quod confirmandus sit baptizatus: quia non dum baptizatus confirmari non potest nisi prius baptizetur. Cuius ratio est: quia character baptismatis est fundamentum aliorum: et ideo illo non impresso non possunt alij imprimi: et quia cum in sacramentis non imprimatur character in quibus aptus natus est imprimi. Dicitur nihil fieri de quo character prius visum est et postea videbitur. Secundo requiritur quod in loco debito scilicet in fronte confirmetur: cum enim quilibet christianus per preparationem animi teneatur per loco et tunc fidei catholicam publice profiteri requirere necessitate vel suadente utilitate communi: ideo confirmatio in fronte ponitur ut recipiente fides sine erubescencia publice cofiteatur et predicet: et quia in confirmatione confertur audacia spiritualis: evidentius fit in fronte: in cuius argumentum dixit dominus ad ezechielem quem misit ad enunciam dum et arguendum peccata eiusdem. iij. Dedi faciem tuam ualentiorem facieb' eorum: et frontem tuam duriorē frontibus eorum etc. Tertio queri potest que sunt de benefice confirmationis et non de substantia. Ad hoc dicendum quod quatuor sunt que tamen sine peccato propter mitti non possunt: scilicet ab adultis si omittuntur absque rationali causa. Primum est quod confers debet esse ieiunus. de re. di. v. precipitur ex cellio meldensi. c. ut episcopi non nisi ieiunati per impositionem manuum spiritus sancti tradant: ex ce-

ptis infirmis et morte periclitantibus: nec mirum quia sacramentum est omni ueneratione dignum: utpote in quo abundas et eminentior gratia confertur. Hinc melchisedes papa consultus de dignitate sacramenti huius: Respondit episcopus hispaniarum et habet de re. di. v. c. De his uero. super quibus rogastis uos informari utrum maius sit sacramentum manus impositionis episcopi / rum: aut baptismus. Scitote utrumque magnum esse sacramentum: et sic unum maioribus. id est summis pontificibus est accommodatum quod nisi a maioribus perfici non potest: ita et maiori ueneratione uenerandum est et tenendum: sed ita coniuncta sunt hec duo sacramenta: quod ab inuicem nisi proueniente morte nullatenus possunt separari: et unum sine altero rite perfici non potest: h' ibidem. Secundum est quod adulti debent ad confirmationem uenire ieiunati: propter reuerentiam sacramenti: imo debent se sollicitè preparare per priuam confessionem: ut spiritus sanctum digne suscipere ualeant: alioquin non excusantur a mortali sacramentum tamen indigne percipientes: Unde dicitur de re. di. v. dicitur ex concilio aureliano. c. Et ieiunati ad confirmationem ueniant perfecte etatis. glo. statuiimus ut moneantur confessiones facere prius ut mundi donum spiritus sancti ualeant accipere: et quia nunquam erit christianus scilicet perfectus nisi in confirmatione episcopi fuerit chrismatus. Tertium est quod confirmandus teneri debet ab alio ex ecclesie institutione: Unde dicitur de re. di. iij. c. non plures. ad suscipiendum de baptismo infante accedant quam unus siue uir siue mulier: in confirmatione que idipsum fiat: in quibus uerbis duo notantur. Primum est quod confirmandus tene- / ri debet: sicut baptizandus leuari. Secundum quod tamen ab uno: nec refert utrum sit uir uel mulier: quia fortitudo spiritualis est per christum in quo non est masculus uel femina: ut dicitur Gal. iij. Ratio uero huius est: ad precauendum periculum copulnatis in contrahendis matrimonijs: uel debitis coniugalibus exigendis: Unde dicitur. iij. q. j. c. de his que filios suos ad confirmationem coram ipsis tenent. id est que filios uxoris sue de viro priorum dum chrismantur ab episcopis super se sustinent: si in scientia sicut asseris fiat: licet sit peccatum non tamen usque ad separationem coniugij puniendus est: lugeat tamen et digna coniugij penitentia habet diluente domino dicat: Delicta ignorantie mee ne memineris. di. viij. c. consuetudo. h. penul. Ignosci potest simpliciter erranti. glo. i. sine fraude. Argu. quod ignorantia iuris excusat: uide textum et glosam. Quod si queritur utrumque requiritur quod aliquis confirmandus teneatur uel tangat in confirmatione. Ad hoc r'ndet ibo.

sup. iij. q. in cōfirmatiōe dat spūsanctus ad robur. ppter hoc em aliqs ad cōfirmatiōem accedit: qz se habere robur standi nō psumat: et ideo fuit institutū ab ecclesia q ab alio teneret ad designandū q p se stare nō posset: q si nō sit peccatū nō euitat ppter institutiōem ecclie: nihilomin⁹ tñ recipit sacramētū. Quartū est q cōfirmandū tenere nō debet nisi cōfirmatus: qz si contrariū facit peccat: licz ppter hoc nō sit irritū sacramētū fm Tho. et de cōse. dist. iij. c. in baptisate vel chrisate nō pōt aliū suscipe in filiū ipse qui nō est baptizat⁹ vī cōfirmat⁹. Reuerū addi possūt adhuc duo de bñ esse sacramēti. Primū est q pepulū circūliget capiti: et hoc ppter reuerentiā sacramēti. Secūdū est q det alapa: et h vt memorie tradāt se fuisse cōfirmatos ne i iuriā sacramēti denuo se faciant cōfirmari qd oīno phibet: vt extra d sacramētis nō iterādis. Quarto pncipaliter queri pōt de effectu hui⁹ sacri ppter quem dinoscit institutū. Ad hoc dicendū: q pncipaliter duplicē causat effectū: imprimē em charactere et cōfert vel adauget gratiā. Qrtum scit ad primū effectū dicit Tho. sup. iij. q character est signū distinctiuū quo qs ab alijs distinguit ad aliqd spūale deputat: qd De. in. iij. lucidius declarat: dicēs: q character ē quedā habitualis: id est indelibilis dispositio ad gratiā: qua. s. aīa ordinat ad hoc vt sit dei templū: sicut cōsecratio ecclie nō est aliud q quedā ordinatio i dei templū: vñ p characterē aīa disponit ad pfectū habitū grē: sicut aliqua diaphaneitas disponit ad lucē. Tho. Ad aliqd spūale potest quis tripliciter deputari. Vno mō vt i se spūalia picipet: et ad h de putat qs in baptisate: qz iam baptizatus pōt esse piceps oīs spūalis receptiōis: vñ character baptismalis est qsi quedā potētia passua abilitās ad receptionē gratiaz et aliorū sacrorū. Alio mō vt spūalia qs i noticiā ducat p rerū fortē confessionē: et ad hoc qs deputat in cōfirmatiōe. Sacm em hoc nō dat pprie ppter pugnā spūalem: q qs pugnat ptra impediētē salutē sui ipsius: sed magis ad p̄sistendū fortiter in pugna: qua qs xpī nomē impugnat: et vt inuict⁹ christi cōfessor pmaneat: et huic pugne nō oēs exponunt sed solū cōfirmati: nā tpe psecutiōnis eligebant aliqui q debebant in loco psecutiōis pmanere ad publice nomē xpī cōfitendū. alijs occulte credētibz nec se

ultro manifestātibz q essent christianis vt patet in legēda beati Sebastiani. Tertio mō vt etiā credentib⁹ spūalia tradat: et ad h deputat aliqs p sacramētū ordinis.

Quātū aut ad secūdū effectū sciendū: q cōfirmatio digne sumēti cōfert gratiā si nō habuit et adauget gratiā iam habēti: faciens de grato magis gratū: nā fm Tho. et De. in. iij. in hoc sacro p̄fert grā: nō solū cōiter sic in quolibet sacro in q cōfert grā emūdans a peccato et cōferēs facultatē digne et salubriter vtēdi eodē sacro dū digne sumit: sed etiā dat specialis grā p quā deputat qs ad officiū sanctitatis: et idoneus efficiat ad xpī cōfitendū. vñ plerūqz fit in ipsa cōfirmatiōe mutatio nomis: p eo q in ipso fit quedā homis inuocatio deponēdo ex toto vetustatē quā plene nō deposuerat in baptisate ad ipsius roboris firmitatē.

Deniqz ex hoc queri pōt: vtrūqz maiorē habebit gloriā paruul⁹ decedēs cōfirmat⁹ q nō cōfirmat⁹. Ad hoc r̄idet glo. in. c. vt ieiuni. de cōse. di. v. videt q sic: qz in cōfirmatiōe dat augmentū grē: vt patz ibidē. c. nouissime. vbi subdit: signat em baptizat⁹ cū chrisate i capitis sumitate p sacerdotem: p pontificē xō in fronte: vt in p̄ori vncione significet sup ipm spūsancti descensio ad habitatiōz deo cōsecrādā. in secūda xō vt eiusdē spūsancti septiformis gratia cū omī plenitudine sanctitatis et scie et virtutis venire in hoīe declare: hoc ibi seq̄t in glo. qd cōcedendū est si dicat: q puulo cōcedat grā i baptisate: hec glo. et ideo ne paruul⁹ tanto bono fraudez. pōt in ecclia specialit̄ iterdicta chrisari sicut et baptizari: qz a quouis interdico h duo sunt excepta: vt patz exp̄sse ex de sen. ex. c. r̄iso. in fi. An quātū malū ē negligere vel ex ignauia non recipere sacramētū cōfirmatiōis patet exemplo. Hā legi q quidā florentinus natione lopus nomie satis erat tener et mollis: hic vidēs episcopum florentinū plures iuuenes cōfirmare: qui iuxta laudabilē cōsuetudinē dabat eis alapā in signū recordationis: extūc horrens maxille p̄cussionē recessit: et se confirmatū corā patribz finxit: tandem xō mortuus fuit ad iudiciū tractus vbi cum inquirēt de statu suo: p̄sertim an aliquid sustinere poterat: ipso obmutescēte tandē demon respondit q in vita tā mollis erat et delicatus q ppter alapā quā abhorruit nō fuerat ausus se facere cōfirmari: hoc audito dictauit sen/

sententiā iudex: q̄ vsq̄ in diem iudicij debe-
ret singulis diebus ⁊ noctib⁹ septies ala-
pas recipere a demonib⁹: in fine mūdi re-
cepturus sententiā an esset saluandus vel
damnāndus. Q̄d auertat a nobis christus
jesus.

De sacramēto extreme vnctiōis
⁊ eius materia: forma ⁊ effectū: et
tpe: quib⁹ psonis: ⁊ in quib⁹ locis
dari debet: Sermo XVIII

¶ Rent super eū vii-

gentes eū oleo: ⁊ oratio fidei sal-
uabit infirmū: Jaco. v. Ad cui

dentia thematis q̄ri pōt: vtrū extreme vn-
ctiōis sacramētū p̄ncipaliter sit ordina-
tum ad curandū morbū spūalē vel corpo-
ralē: p̄sertim cum illud p̄ncipaliter dispen-
set p̄pter infirmitatē corporalē: eo q̄ nūq̄
dat nisi existentibus in graui infirmitate
corporali. Ad hoc r̄ndet Bonauē. sup. iij.
dist. xxij. q̄ aliquoz opinio fuit q̄ p̄ncipa-
liter ordinatū est contra reliquias vel seq̄-
las peccati: que relicte sunt t̄a ex originali
q̄ ex actuali ⁊ grauāt animā: sicq̄ sunt pe-
ne spūales: habētes tamē frequēter penas
corporales annexas p̄pter sui expurgati-
onē: ⁊ ideo dicūt esse p̄ncipaliter cōtra pe-
nam spūalē: sed ex consequētī ad sanandū
morbū corporalē: sed p̄tra hoc est q̄d dicit
Jaco. v. vbi ī institutiōe hui⁹ sacramēti d̄r
si ī peccato fuerit remittef ei: ergo ordina-
tū est contra aliquē morbū peccati: q̄d etiā
tangit in glo. cū ergo nō sit cōtra origina-
lenec cōtra mortale: relinquit p̄tra venia-
le: ⁊ hoc tenet cōmunis opinio. Sed notā-
dum est q̄ de veniali peccato est loqui du-
pliciter. Uno mō put q̄s est ī statu vie: ⁊ sic
morb⁹ venialis est q̄si inseparabilis ⁊ qua-
dam necessitate iterabilis ac p̄ hoc quodā-
modo incurabilis: ⁊ ideo nō debuit cōtra-
t̄p̄m aliqua medicina specialiter ⁊ p̄ncipa-
liter ordinari: sed oīa sacramēta generaliter
quodāmodo valent ad eius curationē s̄m
plus ⁊ min⁹. Secūdo mō put aliq̄s est in
egressu vie: ⁊ sic pōt curari morbus venia-
lis sine iteratiōe: cum igit̄ aīa posset cōtra-
here talia q̄ retraherēt t̄p̄am a gloria: ideo
diuina clemētia remediū instituit quo aīa
curari posset q̄tum ad remissionē culpe: ⁊
etiā partis pene: ⁊ hoc est sac̄m vnctiōis
extreme. In cui⁹ argumentū dat̄ illud t̄m

in statu infirmitatis extreme: nō q̄dē p̄p̄
infirmitatē s̄ p̄pter h̄ q̄d appropinq̄t egres-
sui in quo pōt venialia p̄fecte curari: ⁊ q̄d
illud verū sit: patet: qz quātūcūq̄ q̄s infir-
met non dat illi sac̄m hoc: nisi p̄sumat q̄
moriat: vel q̄ sit in articulo mortis: ⁊ si cō-
staret de h̄rio nō daret h̄ sac̄m. Ceterū mo-
dus curādi veniale peccatū in h̄ sac̄o cor-
rūdet mō infirmitatis: nā veniale peccatū
grauat aīaz dep̄mēdo deorsū vt nō ita in-
tēdat in deū p̄ deuotiōez ⁊ amorē: p̄ eo q̄ ē
ibi cōuersio quedā inordinata ad bonū cō-
mutabile: ⁊ p̄ eo q̄ amor dei ibi est minor:
sic dicit Aug⁹. in li. p̄fes. ⁊ tō cū curatio sit
directe p̄ h̄riū: p̄ illud curat̄ q̄d aīaz aggra-
uatā sursum p̄ deuotiōez eleuat: ⁊ qz corp⁹
q̄d corrupit̄ aggrauat aīaz: cū illud sac̄m
sit ad eleuandā aīaz p̄ deuotionē: in q̄ aīa
recipit vigorē quēdā: in q̄ semp est deletio
venialitū si sint: ⁊ p̄ h̄is rep̄ssio molestiarū
corpaliū si expedit̄ ip̄i aīe. Hinc ē q̄ sac̄m
illud est p̄ncipaliter ad curationē infirmita-
tis spūalis. s. peccati venialis: ⁊ p̄ accidēs
est ad curationē vel saltē alleniationē infir-
mitat̄ corpalis: qz spūs p̄tinet ⁊ regit cor-
pus: vñ sic passiōes aīales redūdant ī car-
ne: s̄m illud sapiētis: Spūs tristis exiccāt
ossa: sic nō ē mirū q̄ trāquillat̄ aīa ⁊ vigo-
rat ac letificat: q̄ h̄ etiā redūdat in corp⁹:
sic a sili: vino ebrī⁹ si sentit passiōes exteri⁹
illatas quēadmodū ille q̄ vinū nō gustauit
de q̄ p̄uerb. xxij. Eris sicut dormiēs ī me-
dio mari ⁊ q̄si sopitus gubernator amisso
clano: ⁊ dices: h̄berauerūt me ⁊ nō dolui:
traxerūt me ⁊ nō sensi q̄si euigilabo ⁊ rur-
sus vina reperiā. Secūdo q̄ri pōt q̄d sit ex-
treme vnctio. Ad h̄ r̄ndet Huil. ī suo sac̄a-
ll: q̄ est olei b̄ndicti cū orōne h̄bali mate-
rialis dilinitio q̄ spūalis infirmitas resistē-
di vitij: nec nō corpalis infirmitas si expe-
dit eneruat: in q̄b⁹ h̄bis p̄mo notat̄ q̄ ma-
teria hui⁹ sac̄i est oleū b̄ndictū: ⁊ dicit̄ sc̄tus
Tho. in. iij. di. xxij. q̄ oleū oliue ⁊ ei⁹ p̄se-
cratio sūt de necitate hui⁹ sac̄i: sic aq̄ ī ba-
ptismo: ⁊ panis ⁊ vinū cū aq̄ ī sac̄o eucha-
ristie. s̄ h̄ req̄rit̄ p̄uia p̄secratio: cui⁹ rōnez
assignat̄ ibidē bonauē. t̄a ex pte īstituēt̄ q̄
ex pte finis: Ex pte q̄dē institūctis qm̄ em̄
xp̄s p̄ semetip̄m instituit q̄ p̄ semetip̄m ba-
ptismū ⁊ eucharistiā sc̄tificare potuit: tō nō
ē alia p̄parās p̄sec̄tio nec̄ria: s̄ solū facit ad
solēnitatē. S̄ h̄ sac̄m spūalē instituit p̄
ap̄los: q̄ nō poterāt sc̄tificare nisi p̄ deū: tō
materia nō est simplex elementū: s̄ oleū p̄

verbū et inuocationē sc̄i sp̄s p̄secratū: et s̄
p̄ x̄bū ep̄oz q̄ sunt successores a pl̄p̄: vt si
cut sp̄s sanct̄ instituit p̄ ap̄los: sic etiam
nūc p̄secrat per ep̄os. A p̄te finis ēt sumit̄
rō qm̄ hic dat̄ gr̄a san̄s l̄guozes sp̄uales
et gratia ordin̄s ad sanitatē p̄fectā q̄ ē glo
rie: et signari debet p̄ oleū qd̄ est curatiuuz
rōe curationis et p̄ oleū p̄secratū rōe ordi
tionis ad sup̄minentē curationē: et p̄ oleū
simplex nō mixtū: qz ad ingressū in gloriā
req̄ritur et sufficit p̄sciētia bona: si tñ fieret
vntio extrēa cū ch̄ismate: tūc s̄m Mat̄.
in cle. p̄ma de p̄sulle. valeret vntio et h̄ te
net etiā glo. xcv. di. s̄. s̄ illud. Secūdo no
tatur qd̄ ibi debet eē forma hui⁹ sacramen
ti: sc̄z forma x̄boz q̄ debet esse dep̄catoria.
Et dicit Tho. in. iij. vbi. s̄. qd̄ forma hui⁹
sacramēti est oratio dep̄catoria: dicēdo per
istā vntionē et suā pijsimā misericordiaz
indulgeat tibi d̄ns q̄cqd̄ delicti p̄ visum
et. nec oportet qd̄ sit vniūformitas in verbis
orōis: sed solū qd̄ sit in sensu: x̄ba aut̄ indi
catini modi q̄ sc̄dm quarundā eccliaz con
suetudinē p̄mittūt nō sunt de substantia sa
cramēti: vt p̄mittēdo sic: vngo hos oculos
oleo sanctificato in nomie pa. et fi. et sp̄s.
nec vtunt̄ in ecclia romana q̄ maxime vi
tat ea q̄ possūt eē occasio deniādi. Et si q̄r̄
cur in hoc sacramento pot̄ est oratio de ef
sentia q̄ in alio. R̄idet ibidē Bonauen. qd̄
ratio p̄ncipalis est institutio. Et si queris
institutiōis rationē: dici pot̄ qd̄ hoc habet
rationē p̄gruitat̄ multiplicē. Prima ē ex
pte suscipiētis: q̄ p̄pter infirmitatē est de
stitutus ideo ē orōne releuāndus. Secūda
est ex pte modi curādi q̄ est p̄ deuotionem
et eleuationē anime ad spiritualia: et qz ad
hoc sup̄ om̄ia excitat orō. Tertia est ex pte
morbi: qm̄ hic fit remissio pct̄i interueniē
te ministerio sacerdotis: et qz in remissione
culpe sacerdos nō se habet nisi p̄ modum
dep̄catis: sicut et in absolutiōe sacerdos p̄
mittit orationē dep̄catoriā. Tertio notat̄
debitū t̄ps: et ideo vocat̄ extrema vntio:
qz debet dari tñ infirmis in extremis labo
rantib⁹: q̄bus tūc nō est aliō remediuz: eo
qd̄ asperitates penitētiales sustinere non
possūt: vt patet. xxvj. q. vij. c. ab infirmis.
nō aut̄ dat̄ sanis q̄bus p̄ aliud sacramētū
penitētie. s̄. plene cōsuli pot̄: vt patet de pe.
di. iij. c. de quotidianis. Unde notādū ge
neralit̄ qd̄ dat̄ adultis nō infantib⁹: qz nō
habēt infirmitatē spiritualem p̄tractaz ex
peccato actuali: nec dispositiōne deuotiōis

habere p̄sit ad hoc sacramētū. Dat̄ p̄terea
solū penitētib⁹ nō obstatis: Et. xcv. di. c.
illō sup̄fluū. subdit̄. nā nō penitēti istō fū
di nō pot̄ qz gen⁹ ē sacramēti: nā q̄b⁹ sacra
mēta reliq̄ negant̄ quō vnū gen⁹ putat̄ pos
se p̄cedi. Dat̄ inq̄ in p̄clo mortis p̄stituit̄
ex infirmitate nō ex alijs causis: qz nō dat̄
euntib⁹ ad bellū: v̄l nauigantib⁹ in pericu
lo maris: nec eis q̄ mox occidēdi sūt: qz ta
lis mors nō iminet ex defectu nature s̄ ex
euētū fortune. Dat̄ etiā solū petētib⁹: qz
req̄rit̄ affect⁹ deuotiōis q̄ mētē sursum eri
gat: et sic venialia delet: ex q̄ relinq̄tur qd̄
dari nō debet frenetic⁹ et amētib⁹ nisi prius
in sua mētē p̄stituti petiuisent: tūc enī da
ri pot̄ eis in amētia: nisi verisimilit̄ p̄sume
ret qd̄ facerēt irreuerentiā sacramento p̄ ali
quā imunditiā: similic̄ mutis et surdis da
ri debet: dūmō p̄ aliq̄ signa deuotionē suā
ōndāt ad illud recipiēdū. Ceterū oportet
qd̄ hāc vntionē faciēs sit sacerdos v̄l ep̄s:
qz s̄m Tho. solis sacerdotib⁹ s̄ disp̄satio
tradita est: nec ali⁹ iungere pot̄ et in articu
lo necessitat̄: nec et religiosus dare pot̄ ly
sit sacerdos nec clerico nec laico sine spe
ciali licētia p̄sbyteri parochial̄: alioqn̄ ip̄o
facto sn̄iaz excōicatiōis icurreret: dūtārat
p̄ sedē aplicā absoluēd⁹: vt lati⁹ patet ali
bi. Tertio q̄ripōt in quo loco debet fieri
vntio: et videt̄ qd̄ in toto corpe sic in toto
corpe baptizat̄ v̄l et mergit̄ si sit aq̄ suffici
ens: vt sic tot⁹ hō mūdet̄. Ad h̄ r̄ndz Bo
nauē. vbi. s̄. qd̄ ex q̄ sacramētū istud p̄nci
palit̄ ordinat̄ ad delectionē venialiū: et ve
nialia p̄petrāt ab aīa s̄m p̄iūctionē ipsius
ad carnē corruptā: et hoc est p̄ potētias per
q̄s vnū corpi vt orgāico: ideo recte in de
lectiōe taliū debet medicamētū exteri⁹ ad
hiberi s̄m illō qd̄ habet sensibile circa or
gana ipsaz potētiaz. Est ergo triplex po
tentia anime sc̄dm quā regit corp⁹ et ei vnū
tur s̄m quā ad exteri⁹ opat̄. s̄. sensitua: ge
neratiua: p̄gressiua: et ideo organa ip̄aruz
potētiaz debēt inūgi: et qz q̄nq̄ sunt or
gana defuitētia q̄nq̄ sensibus. s̄. os: oculi:
nares: aures: manus: p̄pter tactū q̄ maxie
viget in palmis digitoz: ideo maxime he
q̄nq̄ ptes inungunt̄ quia sunt q̄si fenestre
mortis et p̄me radices peccādi: et ideo solū
in illis aliq̄ inungunt̄. Quidā vero vltra
hoc in renib⁹ et pedibus inungunt̄: licet
s̄m quosdā nō est de necessitate s̄ tñ de cō
gruitate: in renib⁹ aut̄ p̄pter vim generati
uā v̄l appetitiuā: cū enī verecundū esset et

turpe inungi genitalia: loco illoꝝ inungū/
tur lumbi: in pedibus & fit vinctio ppter
viam motiuā vel pgressiuā: cuiꝰ occasione
occulta mala fiunt: & si quis nō haberet ali
qua mēbra inungenda tūc debent inungi
loca magis p̄p̄inqua. Quarto proinde
queri potest: p̄sertim cū nulli sacramento
faciēda est iniuria: sed qui sacramentū hoc
iterat videt illi facere iniuriam: quia iam
videret q̄ nō habuisset fidem ad primā &
q̄ crederet: quia magis valeret secūda q̄
prima: qd̄ esset facere iniuriā prime: vt pa/
tet. j. q. j. c. q̄ quedā. Ad hoc dicendū q̄ sa/
cramēta que characterē imprimūt: p̄petuū
effectū habent: sicut character indelibilis
est: & ideo nō possunt iterari nec debent: q̄
sunt tria: baptis̄mus: confirmatio & ordo.
Alia & sacramēta nec characterē imprim/
mūt: nec effectū p̄petuū habent in suscipi/
ente: cuiusmodi est extrema vinctio: & ideo
s̄m̄ s̄uill. iterari pōt: qz nō habet effectum
p̄petuū: licet etiā suscipiens fuerit plene cu/
ratus & sic effectū suū fuerit consecutus
quo ad corpus & quo ad animā: si tñ post/
ea incipiat infirmari cessat effectus eius: &
ideo pōt denuo dari: qz iam desijt alia in/
firmitate supueniente vel ip̄o in eadē reci/
diuante. Et Tho. in. iij. dicit: q̄ sine inu/
ria pōt iterari: qz nō habet effectū p̄petuū
eo q̄ sanitas mētis & corp̄is qui sunt effe/
ctus eius amitti possunt. Et licet quidā di/
cant q̄ in vna infirmitate nō debet quis
bis inungi nisi vltra annū p̄trahat: ita q̄
nequaquā bis in anno inungat ppter vnā
infirmitatē: tñ opinio tenens cōtrariū est
verior & benignior: cuiꝰ opinionis ē Tho.
& etiā Bonauē. qui dicūt in. iij. q̄ nullus
in aliqua infirmitate inungendus est nisi
p̄sumat ipsum ad exitū p̄inquare: & hoc
est in infirmitatis aggrauatione quē statū
natura diu sustinere nō pōt: aut em̄ vincit
aut vincit. Si ergo infirmus vincit: ita q̄
diutius vivat: & si nō p̄fecte curet tamē ab/
intentione morbi curat aliquo mō: & ideo
quia venialia iterū redire possunt: & iterū
corporalis infirmitas aggrauat: potest et
debet sacramentū vinctiois aggranari v̄l
iterari. Deniqz queri pōt de effectu huiꝰ
sacramēti quoduplex sit. Ad hoc dicendū
q̄ multiplex. Itā p̄ma est sanitas duplex.
Vna p̄ncipalis scz liberatio ab infirmita/
te spirituali que contrahit p̄ venialia qui/
bus anima debilis efficit ad exequēdum
actum gratie v̄l glorie. Alia dicitur secūda

ria que est quasi effectus & signū p̄oris san/
nitatis. s. sanitas corporalis: & hoc verū est
q̄n̄ sanitas corporalis expedit sp̄iali sanita/
ti: tūc em̄ indigne sumētibus istud sacra/
mentū causat vtrūqz: vtilis est em̄ interdū
sanitas corp̄is ad meritū glorie cumulan/
dū: valet em̄ ad deuotionē excitandā & ad
velociorē transitū in celū. Alius est effectꝰ
eius sicut alioꝝ: q̄ aliqui de attrito facit cō/
tritum: ita q̄ defectus digne p̄p̄ationis ex
pte suscipiētis supplet diuina virtute i sa/
cramētis: dūmō nō accedat sciēs i mortali
vel in p̄posito peccādi. Mirū cū sacra di/
cant esse vasa gratie: nō q̄ in eis grā sub/
stantialit̄ cōtineat & causalit̄ efficiat: cum
i sola aīa collocari & a solo deo infundi ha/
beat: sed qz i illis & p̄ illa gratiā curatiōis
a summo medico xp̄o oportet hauriri: licet
nō alligauerit potentiā suā sacris quin & p̄
alias vias gratiā suā p̄ferre valeat. Dicitur
autē vasa grē: qz sicut qd̄ est in vase nō est
de ip̄o nec ex ip̄o sed cum ip̄o haurit: sic
etiā grā non est a sacramētis nec de sacris
sed orit̄ de fonte eterno: & ex illo haurit ab
anima in ip̄is sacris. Qz si querit: vtrū q̄
sacramēta sint effectiua gratie. Respondet
Bonauē. sup. iij. di. j. declinās ad hāc opi/
nionē: q̄ sacramēta noue legis habēt vir/
tutē aliquā effectiuā & dispositiuā ad gra/
tiā: extenso nomīe virtutis ad aliquā ordi/
nationē: vt q̄n̄ aliquē habet efficacē ordi/
nationē ad aliqd̄: dicitur habere virtutē re/
spectu illiꝰ. Exempli gratia: rex statuit q̄
qui habet tale signū habeat centū libras.
post illā institutionē signū illud nō habet
p̄prietatē absolutā quā nō haberet p̄us: ad
aliquid tñ est ordinatū ad qd̄ nō erat p̄us:
& quia habet efficacē ordinatiōis: dicitur ha/
bere virtutē vt faciat aliquē habere centū
libras: & dicitur illud signum valere centū li/
bras: & tamē nihil habet de bonitate nunc
plur̄ q̄ p̄us. sic sacramēta sunt talia signa
a deo instituta: vt qui ea susceperint debi/
to modo tantū habeant de gratia vel ha/
bebūt gratiā ad hunc actū. Illa inqz ordi/
natio efficac̄ virtus est sacramēti: & ratioe
illius disponit hominē vt habeat gratiā:
quia ex tali pactiōe se quodāmodo domi/
nus astrinxit ad dandā gratiā digne susci/
plētī sacramentū: sicqz cogit quodāmodo
deū ad conferendū gratiā: & sic dicitur habe
re virtutē ad efficiendū & etiā disponendū
ad gratiam: non influendo sed efficaciter
ordinando: & sic habēt efficacitā sacramēta

assistentiā diuine virtutis que est causa
partie: et p fidem et deuotionē suscipiētis q̄
disponit ad gratiā. Sicut a simili: Naamā
ad Xbū Helizei se lauāti diuina virtus asti-
tit sanitatis effectiua: et deuotio ac obediē-
tia naaman dispositiua: nlla tñ causalitas
fuit nec ī verbo helizei nec in aqua iorda-
nis. Si ergo dominus sic instituisset q̄ ad
verbū helizei nō solū naaman sed et ceteri
accedētes curarent: et hoc ex quadam pa-
ctiōe: ita q̄ semp assisteret vis diuina: a q̄
illa diceret curare et sanare leprā et esse cau-
sa curatiōis: habereq; virtutē curandi: sic
est in sacramētis q̄ ad plationē verbi assi-
stit diuina virtus materie ipius sacramēti
et infundit gratiā ac cōfert sacramētis effi-
catiā: dū se subijcit homo p fidei p̄fessionē
et obedientiā. Ad laudē dei.

De peccato supbie et eius speci-
ebus ac gradib: et de gradib: hu-
militatis: Sermo XIX

Non facies omnē si-

militudinē que est in celo desup
et que in terra deorsum: nec eorū
que sunt in aquis. Exod. xx. In quib: ver-
bis tercia pticula p̄mi p̄cepti cōtinet: in
qua prohibent omnes p̄verse creaturarū
appreciatiōes. Pro quo sciendū q̄ oīs
appreciatio p̄versa creaturarū p̄cedit: aut
ex sublimitate q̄ ptinet ad idolatriā sup-
box. colit em̄ supbus similitudinē celestiu
q̄ sup omnia p̄ferri diligit: aut ex cupidi-
tate q̄ ptinet ad idolatriā cupidorū: q̄
cupidus colit similitudinē terrestriu: eo q̄
sup omnia ditari diligit. Colof. iij. Auari-
cia est idolorū seruitus: aut deniq; ex dele-
ctatione q̄ ptinet ad idolatriā lasciuorū:
eo q̄ lasciuus in delitijs hui: mūdi super
omnia delectari diligit que sunt fluxibiles
instar aquarū. Phil. iij. Quorū deus ven-
ter est et gloria etc. verūtamē omīssis duo-
bus vltimis h̄ loco de p̄mo p̄sequēdū esse
reor: q̄ supbia erat causa p̄ma idolatrie
tam in homine q̄ in angelo: cum vterq; si-
milis esse voluit altissimo: nisi forte mēti-
tum asseras qui dixit. ij. Thef. ij. Qui ex-
tollit et aduersat sup omne q̄ dicit deus
aut q̄ colit. et Greg. Apostate angelo si-
milis efficit homo: dum hominib: similis
esse dedignat. Est em̄ superbia amor p̄rie
excellētie qua homo alta cupit: seipm̄ altū
reputat: et ab alijs reputari volens et alios

p̄cellere. Unde Greg. xxxj. moral. P̄nit
supbiā omnīū vitiorū reginā: et nō vitium
capitale: q̄ importat inordinatū appetitū
excellētie: ex omni autē bono q̄ d̄ q̄s appe-
tit siue sit vtile: delectabile: vel honestum
quādam p̄fectionē et excellētiā cōsequit:
et ideo fines omnīū vitiorū ordinant ad
finē supbie: vt dicit Tho. sc̄da 2. q. cxxxij.
et p̄ter hoc videt q̄ habeat quādā gene-
ralē causalitatē sup alia vitia: et nō debeat
reputari inter specialia vitiorū p̄ncipia q̄
sunt vitia capitalia: sed inanē gloriā q̄ im-
mediate ab ipa orit. P̄nit Greg. capita-
le vitium et hoc rōnabiliter: q̄ inter bona q̄
per excellētiā hō cōsequit: ad hoc p̄cipue
videt opari gloria inquātū importat ma-
nifestationē bonitatis alicui. nam bonū
naturaliter amat et honorat ab omnib: et
ideo sicut p gloriā q̄ est apud deū homo cō-
sequit excellētiā q̄ est in diuinis rebus:
sic etiā p gloriā hōm: hō cōsequit excellē-
tiā in rebus hūanis: et ideo p̄ter p̄pinqui-
tatē ad excellētiā quā homines maxie de-
siderāt: cōsequēs est q̄ sit multū appetibi-
lis: et q̄ ex e. inordinato appetitu mltā vi-
tia oriunt: et sic inanis gloria est vitium ca-
pitale. supbia hō nō solū capitale sed regi-
na omnīū vitiorū: regina inquā luciferi et
corona detestabilis omnīū damnādox: vt
d̄ Eccl. x. Inītiū oīs peccati supbia. Ad
ostendit sanctus Tho. sc̄da 2. clxij. dicens:
q̄ ad vnū peccatū multi motus cōcurrere
possunt: inter quos ille rōnem habet p̄mi
peccati: in quo p̄mo reperit inordinatio.
Manifestū est autē q̄ inordinatio p̄mo rea-
perit in motu interiori aīe q̄ in actu exte-
riori corpis: q̄ s̄m Aug. j. de ciui. dei. non
amittit corporis sanctitas manēte aīe san-
ctitate: inter motus autē interiores p̄us mo-
uet appetitus in finem q̄ in id q̄ requirit
p̄pter finē: ideo ibi fuit p̄mū peccatū ho-
minis vbi potuit esse p̄mus appetitus in-
ordinati finis. sic autē homo erat in statu
innocētie institutus q̄ nulla rebellio car-
nis esset ad spiritū: et ideo nō potuit esse p̄-
ma inordinatio appetitus hūani: et hoc q̄
appetierit aliq̄d sensibile bonum in q̄d car-
nis cōcupiscētia tenderet p̄ter ordinē rati-
onis: relinquit q̄ p̄ma inordinatio appe-
titus hūani fuit ex h̄ q̄ inordinate appetit
aliq̄d spūale: nō autē appetiisset inordinate
appetēdo illud s̄m mēsurā ex diuina reglā
p̄stitutā. Relinquit q̄ p̄mū peccatū ei
fuit in hoc q̄ appetit aliq̄d spūale bonum

supbia

A

supra suā mēsurā qđ ptinet ad supbiā: et sic primū homīs peccatū fuit supbia: a q̄ oīa vitia sumpserūt exordia. Unde Gregorius xxxiiij. moral. Supbia nequaquā est vnius virtutis extincōe cōtenta: sed p̄ cūcta aīe mēbra se erigit: et quasi generalis pestifer morbus omne corp⁹ corripit: et sic patet qđ habet quādam generalitatē ad extirpationem omnīū virtutū: et insertionem omnīū vitiorum in quātum alia peccata ordinant ad finem superbie ad quā potest ordinari omne id qđ inordinate quis appetit: et in quātū p̄ supbiā cōtemnit diuinā legē per quā p̄hiberet a peccando: et in quātū fuit supbia exordiū omnīū vitiorū tam in angelo apostata qđ in homīe. Preterea dicit Greg⁹. xxxiiij. moral. quattuor quippe sunt species quib⁹ oīs tumor arrogātie demonstrat: cum bonū aut a seipīs habere se estimant: aut si sibi datū desup credunt p̄ suis hoc accepisse se meritis putāt: aut cum iactant se habere qđ nō habēt: aut despectis ceteris singulariter videri appetūt qđ habent. In quib⁹ verbis innuit quattuor esse species supbie: quas ita declarat sanctus Tho. scđa 2. q. clxij. dicens: qđ supbia importat inordinatū appetitū excellentie: qui sez nō est fm̄ rationē rectā. Est qđ cōsiderāndum qđ quelibet excellentia cōsequit̄ aliqđ bonū habitū: qđ quidē pōt cōsiderari tripliciter. Primo modo fm̄ se: manifestū est enī qđ quātomagis est bonum qđ quis habet: tanto p̄ hoc maiorē excellentiā consequit̄: et ideo cū aliquis attribuit sibi mai⁹ bonū qđ habeat: cōsequēs est qđ eius appetitus tendit in excellentiā p̄riā ultra modum sibi cōuenientē: et sic est tertia supbie species: cū sez iactat se qđ habere qđ nō habet: qđ ascribi pōt phariseo qđ orauit Luc. xvij. Gratias tibi ago: qz nō sum sicut ceteri hominū. Secūdo ex pte cause. put excellentius est qđ aliqđ bonū insit alicui a seipso qđ qđ insit ei ab alio: et ideo cū aliquis estimat bonū qđ habet ab alio ac si haberet a seipso: fert̄ p̄ cōsequēs eius appetit⁹ ī p̄riā excellentiā supra suum modū. Pro quo sciendū qđ aliqđ dupliciter est causa sui boni. Primo efficiēter: et fm̄ h̄ sumit̄ prima species. s. qđ a semetipso qđ estimat habere qđ habet a deo: quales increpat apostolus. j. Cor. iij. dicens: Quid habes qđ nō accepisti? si aut̄ accepisti q̄re gloriaris qđ nō accepis. Unde dñs distulit vindictā filiorū isrl: vt dicit̄ in cātic. Deus. xxxij. Me su

pbirēt hostes eorū et dicerēt: man⁹ nra excelsa et nō dñs fecit h̄ oīa. Vel licz sciat a deo se recepisse tñ p̄rijs merit⁹ sibi datū credit desup: et illa ē secūda spēs supbie. Tertio ex pte modi h̄idi. put excellentior qđ redit̄ ex h̄ qđ aliqđ donū ceteris excellentius possidet: et ex h̄ inordinate fert̄ ei⁹ appetit⁹ in p̄riā excellentiā: et fm̄ hoc sumit̄ quarta spēs supbie qđ est qñ qđ ceteri despectis singulariter vult videri: sic aman supbissim⁹: vt p̄ in Hester. Hic q̄ri pōt: vtrū supbia sit peccatū mortale: p̄fertim cū sup illō p̄s. Deus me⁹ si feci istud: dicit glo. vlc p̄ctm̄ qđ ē supbia: si qđ supbia esset p̄ctm̄ mortale tūc omne peccatū cēt mortale. Ad h̄ dic̄ sanctus Tho. ibidē: qđ supbia hūilitati opponit̄: hūilitas aut̄ p̄rie respicit subiēctionē hoīs ad deū: in illud: Hūiliamī sub potēti manu dei: et ecōtra supbia p̄rie respicit defectū hui⁹ subiēctionis: fm̄. s. qđ aliqđ se extollit supra id qđ ē sibi p̄fixū fm̄ diuinā regulā vlc mēsurā: h̄ id qđ dicit̄ ap̄lus: H̄ os aut̄ nō in imensum glīamur s̄ fm̄ mēsurā quā mēsus est nobis de⁹. et ideo dicit̄ Eccl. x. qđ initiū supbie hoīs ē apostatāre a deo: s̄ in h̄ radix supbie cōsiderat̄ qđ h̄o aliq̄liter nō subdit̄ deo et regule ip̄i⁹: manifestū est aut̄ qđ nō subijci deo: h̄ rōnē peccati mortalis: qz h̄ est auerti a deo qđ est fo: male et p̄letiuū peccati: vñ ex pte auersionis a deo habet maximā grauitatē peccati: qz ī alijs peccatis h̄o auertit̄ a deo: vel p̄pter ignorantiam: vel p̄pter infirmitatē: vel p̄pter desideritū cuiuscūqđ boni alteri⁹: s̄ supbia habet auersionem a deo: ex hoc ip̄o qđ non vult deo et eius regule subijci. Tñ Boet⁹ dicit: qđ cū oīa vitia a deo fugiāt: sola supbia se deo opponit. Hinc Jaco. iij. dicit̄: qđ deus supbis resistit. et Greg⁹. in moral. euidētissimū signū reproborū est supbia: et ecōtra hūilitas electorū. Cū igit̄ auerti a deo et eius p̄ceptis qđ est quasi h̄sequēs ī alijs peccatis: p̄ se ad supbiā ptinet: cui⁹ aci⁹ est cōtempt⁹ dei: et id qđ est p̄ se semp est pot⁹ eo qđ est p̄ aliud: cōsequēs est qđ supbia sit grauitissimū peccatorū fm̄ genus suū: sic tñ in alijs qđ ex suo genere sunt mortalia: puta in fornicatiōe et adulterio sunt aliq̄ motus qđ sunt peccata ventalia p̄pter eorū impfectionē: qz sez p̄ueniūt rōnis iudiciū: et sunt p̄ter ei⁹ cōsensum: sic etiā circa supbiā accidit qđ aliq̄ mot⁹ supbie s̄ p̄ctā ventalis dñs eius ratio nō consentit: et qđ dicit̄ est supra: qđ supbia est vlc peccatū: hoc nō intel̄ igit̄

1. Pe. 5

In sua essentia: sed p quada redundant /
 am in qtu scz ex supbia possunt oriri omnia
 peccata. Nec sequit q omnia peccata sunt
 mortalia: sed solu qn oriunt ex supbia. Qu
 si obijcit qto peccatu aliqd difficulte caue /
 tur: tanto videt esse leuius: sed supbia dif /
 ficillime cauet: qz sicut Aug. in regula di /
 cit: Cetera peccata in malis operib⁹ exer /
 cent vt fiat: supbia vero bonis operib⁹ in /
 sidiat vt pereat. Ad hoc rñdet Tho. vbi
 s. q peccatu aliqd difficile cauet dupliciter:
 Uno modo ppter vehemētia ipugnatiōis
 sicut ira vehementer ipugnat ppter suū im /
 petū: r adhuc difficultus est resistere cōcu /
 piscētie ppter eius cōnaturalitatē: vt di /
 cit in .ij. Ethicor. r talis difficultas vitan /
 di peccatū peccati grauitatē dimīnuit: qā
 qto quis minoris impugnationis impetu
 cadit tāto grauius peccat: vt dicit Aug.
 Alio modo difficile est vitare aliqd pecca /
 tum ppter ei⁹ latētia: r hoc modo super /
 bia difficile est vitare: quia ex ipsis bonis
 occasionē sumit: r ideo signant dicit Au /
 gustinus q bonis opib⁹ insidiat. Et in ps.
 dz. In via hac q ambulabā abscondēt supbi /
 laqū mibi: r ideo supbia surrepēs occulte
 nō habet maximā grauitatē anteqm p iudī /
 ciū rationis deprehendat: sed postq depre /
 hēsa fuerit p rōnē tunc facile euitat: tum
 ex cōsideratiōe pprie infirmitatis fm illd
 Ecclia. x. Quid supbis terra r cinis: tū
 etiā ex cōsideratiōe diuine magnitudinis
 fm illud Job .xv. Quid tūmet cōtra deū
 spiritus tuus: tū etiā ex iperfectiōe bono /
 rū de qbus supbit Esa. xl. Quasi pan /
 nus menstruate omnes iusticie nre: r ps.
 Non intres in iudiciū cū seruo tuo dñe: qz
 nō iusti. in spe. tuo om. viuēs. Et ideo si
 tunc nō resistit deterior est omni vitio: An
 Psido. de summo bono dic: omni vitio de /
 teriore esse supbia: seu ppter quod a sum /
 mis psonis r primis assumit seu qd de ope /
 re iusticie r virtutis exorit minusq culpa
 eius scit: nā labes est tā detestāda q do /
 minus hominē in alia scādaloza pctā labi
 pmittit: vt vl sic supbia eius curet: Ande
 Aug. xliij. de ci. dei. dicit: Audeo dicere
 supbis vtile esse cadere in aliqd apertū et
 māifestū peccatū: vñ sibi displiceāt q iam
 sibi placēdo ceciderūt: salubr⁹ em petrus
 displicuit qn fleuit q sibi placuit qn psum /
 sit: hoc dicit r sacer ps. Imple facies eorū
 ignominia r querent nomen tuū dñe. Sic
 plerūq labi pmittit supbia in luxuriam q

notabilis omnibus est: quoniam p se statim
 turpis ē r tñ dispēsante deo supbia mior:
 sed qui detinet supbia r nō sentit labi in
 carnis luxuria: vt p hanc humiliatus a cō /
 fusione exurgat: Ande sicut medicus sapi /
 ens in remediū maioris morbi patit infir /
 mū leuiorē morbū incidere: sic etiā supbie
 peccatū grauius esse ostendit ex hoc ipso
 q p eius remedio deus pmittit hominem
 in alia peccata ruere. hec Tho. vbi supra.

Deniq queri pōt quot sunt gradus sup /
 bie. Ad hoc rñdet cōpēdium theologie li. C
90
 tij. c. xv. q fm Bern. xij. sunt quorū nume /
 rus sic accipit: nā sex primi gradus deter /
 minant fm iniuriā pximi cui par esse de /
 bet: quattuor alij determinant fm iniuriā
 q fit homini supiori: r deo vltimi determi /
 nant qtu ad iniuriā que deo fit imediate
 hoc ideo dicimus: qz r supiores gradus in
 deū redundant sed mediāte pximo: r vo /
 cant gradus: qz fit a minori pgressus vsq
 ad maius: nā iniuria que est respectu par /
 est minor: illa vero que ē respectu superio /
 ris est maior: r illa q est respectu dei est ma /
 xima: r hos gradus ponit Bern. in lib. de
 gradibus hūilitatis p oppositū tra. xij.
 grad⁹ humilitatis q ponunt in regula bea /
 ti Benedicti. Primus gradus supbie ver /
 gens in iniuriā pximi ē curiositas: p quā
 aliqs curiose r inordinate vbiq circūspi /
 cit: Ande Grego. xxxiiij. mora. Supbia cū
 exterius vsq ad corpus extendit prius p
 oculos iudicat. hinc ps. Dñe nō est exal /
 tātū cor meū rē. Et eccl. xxij. orat dicens:
 Extollētia oculoꝝ ne dederis mibi: nec so /
 lū signū est supbie sed r inuerecūdie: pser /
 tim in mulierib⁹ r iuuenib⁹: Ande Eccl.
 xxvij. Fornicatio mulierū i extollētia ocu /
 loꝝ r in palpebris eius cognoscit: cui op /
 ponit in regula beati Benedicti prim⁹ gra /
 dus humilitatis: qui est corde r corpore se /
 per humilitatē ostēdere defixis in terram
 aspectib⁹: nō tñ q virtus aliq pstat in ex /
 teriorib⁹ exhibitionib⁹: sed principalit⁹ in
 interiori electione mētis: vt patz p p̄m in
 li. Ethicor: r ideo virtus humilitatis p /
 prie cōsistit in interiori motu: quē si nō sen /
 tit frustra in exterioribus ostēdit: qz vt di /
 citur Eccl. xxix. est qui nequit se humiliat:
 r interiora eius plena sunt dolo. Secund⁹
 gradus est leuitas mētis fm quā homo su /
 perbe se habet in verbis: p̄mptus ad con /
 tentiōes defendendo ptē suam: Ande cō /
 tentio ponit filia ianis glorie a beato Gre

go. xxxj. moral. de qua videbitur in sequē-
tib⁹. Contra quā pōit secundus grad⁹ hu-
militatis: scz vt pauca verba ⁊ rationabi-
lia quis loquat: nō clamorosa voce: p̄ser-
tim inter maiores: sapiētiores ⁊ seniores:
nec excedat modum in loquēdo. Ecclī. xix.
Qui odit loquacitatē extinguit maliciā:
sicut ecōtra in multiloquio nō deerit pec-
catū: ⁊ vir linguosus nō diriget in terra.
Tertius gradus est inepta leticia: ⁊ intel-
ligit de vaga leticia ⁊ icōposita: p̄sertim ī
risu ⁊ chachinno: ⁊ generalit̄ in omnibus
que p̄tinēt ad inepte leticie signa in diner-
sis leuitatis gestibus. Ecclesiasti. xxi. Sa-
tuus in risu exaltat vocē suā: vir aut̄ sapi-
ens vix tacite ridebit. Inepta vero leticia
filia est gule: vbi de ea plenius videbitur:
Cōtra quā pōitur tertius grad⁹ humilita-
tis: scz vt nō sit facilis aut p̄mpt⁹ in risu:
nec mireris q̄ supbia se cunctis gradibus
humilitatis opponit. Quia dicit Grego.
xxxij. mora. q̄ supbia nequaq̄ ē vnus vir-
tutis extinctioe cōtenta: s̄ per cuncta ani-
me mēbra se erigit: ⁊ quasi generalis ⁊ pe-
stifer morbus corpus omne corrūpit: ⁊ ideo
dicit Isid. Q̄ supbia est ruina omnium
virtutū: inq̄tū scz abutit̄ ip̄s virtutibus
ex ip̄s sumēs occasionē supbiēdi: sicut et
q̄buslibet alijs rebus ad extollentiā p̄tinē-
tibus. Quartus gradus est iactātia: q̄ scz
verbis se conat̄ extollere: ⁊ p̄cedit ex sup-
bia sicut ex causa interioris motus impellē-
te. Ex hoc enī q̄ iterius supra se p̄ arrogā-
tiā eleuat: p̄tingit plerūq̄ q̄ exterius ma-
iora quedā de se iactat: sicut Ruē. xvij. de
se phariseus dicit: nō sum sicut ceteri ho-
minū. Cōtra quē pōit quartus grad⁹ hu-
militatis: q̄ est taciturnitas vsq̄ ad inter-
rogationē: nec p̄ueniat tēpus loq̄ndi sicut
psulit Ecclesiasti. xxxij. dicēs: Adolescēs lo-
quere in causa tua vix cū necesse fuerit. Si
bis interrogatus fueris habeat caput re-
sponsū tuū. Quintus grad⁹ est singulari-
tas: cū scz q̄s in suis operib⁹ v̄l p̄uersatio-
ne recedit a via cōmuni: quā sancti patres
instituerūt: quo scz quis apparere sancti-
or vult ceteris: qz q̄ facit qd̄ nemo miratur
omnes. Nec est fera pessima q̄ vineā sacre
religiōis plurimū deuastat. iuxta illd̄ ps̄.
Et singularis ferus depastus est eā. Et po-
test dici nouitarū p̄sumptio: que sectat̄ fa-
cta quidē vera: sed habentia quādā ammi-
rationē: per que nitit̄ ostēdere p̄priā excel-
lentiā vel sanctitatē. Cōtra quā pōit quin-

tū gradū humilitatis qui est tenere qd̄ ha-
bet cōmunis regula monasterij. Sext⁹ gra-
dus est arrogancia: per quā quis se p̄fert
alijs in corde. Cōtra quā ponit̄ sext⁹ gra-
dus humilitatis qui est se credere ⁊ p̄nun-
ciare cunctis v̄lliorē. Septimus est p̄sum-
ptio p̄ quā se aliq̄s reputat se sufficientem
ad maiora: Contra quā ponitur septim⁹
grad⁹ hūilitat⁹: q̄ ē ad oīa se iutilē ⁊ idignū
p̄fiteri ⁊ credere: sic Moyses a dño vocat⁹
ī ducē isrl. Exo. iij. se excusauit. Octauus
ē excusatio v̄l defētio pctōꝝ: qd̄ ferēs in se
ps̄. dicēs: Nō declines cor me. in ver. ma.
ad ex. rē. Contra quam ponitur octauus
gradus humilitatis q̄ est p̄fessio peccatoꝝ
nō ficta: cū scz ab alijs reprehendit̄: t̄nde
p̄sequit̄ ps̄. Corripiet me iustus ⁊c. Nō
est similita confessio: per quā scz ali-
quis nō vult subire penā pro peccatis q̄ si-
mulate confitē. Contra quā ponit̄ in du-
ris ⁊ asperis p̄ obedientia patientiā am-
plecti. Decimus est rebellio: scz contra su-
periorē: cui opponit̄ obedientia qua regu-
lat voluntatē suā scdm̄ superioris arbitri-
um. Undecimus est libertas per quā ho-
mo delectat̄ libere facere qd̄ vult: cui op-
ponitur v̄ndecimus gradus humilitatis
qui est q̄ homo nō delectat̄ facere p̄prias
voluntatē. Duodecimus est p̄suetudo pec-
candi que implicat dei contēptū: cui oppo-
nitur timor dei quo memor est omnū q̄ p̄-
cepit deus. Ad laudē eius ⁊c.

De eminentia virtutis humili-
tatis: ⁊ qualiter hūiliare sit actus
facilior: Sermo XX

Non facias omnes

similitudinē ⁊c. Ad maiore autē
evidentiā dictoꝝ graduū tā hu-
militatis q̄ etiā superbie. Primo queri
potest vtrū humilitas sit maxima v̄l potē-
tissima virtutū: p̄sertim cū dic̄ Aug⁹. in li.
de vera religiōe: q̄ tota vita christi in terr̄
p̄ hominē quē suscipere dignatus est disci-
plina morū fuit: s̄ christus p̄cipue suā hu-
militatē proposuit imitādā dicēs: Mat.
xj. Discite a me ⁊c. Hinc etiā dicit abbas
Effrem. Fili p̄re omnib⁹ humilitatē stude
qd̄ est omnū virtutū sublimius: vt ad p̄fe-
ctionis fastigiū possis cōscēdere: cū te em̄
institutiones nō aliter nisi per humilitatē
implent̄ ⁊ multoꝝ tēporū labores per su-

hūmilitas

7

perbiā in nihilū reputabunt. Vir humillif deo est similis ⁊ templo pectoris sui gestat eū: supbus autē cū deo sit odibilis diabo / lo est similis. hec ille. Ad hoc respōdet san / ctus Tho. secūda. 2. q. clxj. Quod bonū hu / mane virtutis in ordine ratiōis consistit: que principaliter attendit respectu finis: ⁊ ideo virtutes theologice que finem vlti / mū habent p̄ obiecto sunt potissime. Se / cundario vero attendit p̄t scdm ratiōez finis ordinant ea que sunt ad finem: ⁊ hec ordinatio consistit essentialiter in ipsa ra / tione ordinante: p̄ticipatiue vero in appe / titu p̄ ratiōē ordinato: quā quidē ordina / tionē vniuersaliter facit iusticia p̄sertim le / galis: humilitas autē facit hominē ordina / tioni bene subiectū in vniuersali q̄tum ad omnia: quelibet vero alia virtus q̄tum ad aliquā materiā specialē. Et ideo post vir / tutes theologicas ⁊ virtutes intellectua / les: que respiciunt ipsam ratiōē: ⁊ post iu / sticiā p̄cipue legalē potior est ceteris hūill / tas. Ideo tñ christus p̄ ceteris virtutibus humilitatē nobis cōmendauit: qz p̄ eā ma / xime remouet impedimentū humane salu / tis: que consistit in hoc q̄ quis ad celestia ⁊ spiritalia tendit: a quibus impedit dū in terrenis magnificari studet. Hinc dñs vt decent impedimentum salutis auferret exteriorē celsitudinē cōtēnendā p̄ humili / tatis exēpla monstrauit. Et sic humilitas est quasi quedā dispositio ad libez accessū hominis in spiritalia ⁊ diuina bona. Si / cut igitur perfectio potior ē dispositione: sic charitas ⁊ alie virtutes quibus homo directe mouet in deū potiores sunt humi / litate. Nihilominus tñ humilitas inf̄ om / nes virtutes laude dignissima p̄dicat: sin / gularit̄ dicente Bern. in epla quadā. Quod nulla splendidior gēma in omni p̄cipue or / natu summi pontificis q̄ humilitas: nem / pe si amittatur illa: virtutū aggregatio nō nisi ruina est. Et ad hoc possunt sex ratio / nes assignari. Prima est: qz humilitas est vnicū fundamentū omnīū virtutū: sine q̄ nullū edificium spirituale potest erigi: de q̄ dicit Job cass. li. xij. de spiritu supbie. Nul / lo modo poterit in anima nostra virtutum structura surgere: nisi prius iactata fue / rint vere humilitatis in corde nostro fun / damenta: que firmissime collocata p̄fectio nis ⁊ charitatis culmē valeant sustinere. Sine qua etiā hūillitate nec purgatio pec / catorū: nec emendatio mox: nec cōsumma /

tio virtutū poterit cōprehēdi. hec ille. Et Aug. de ver. do. Cogitas magnā fabricaz construere celsitudinis: de fundamēto pri / us cogita humilitatis: de quo etiā funda / mento Tho. vbi supra lucidi⁹ declarat di / cens: Quod sicut ordinata virtutū cōgrega / tio p̄ quādā similitudinē edificationi cō / parat: sic etiā id qd est principū in acq̄si / tione virtutū fundamēto cōparat: quod primum in edificio iacet. Virtutes autē a deo vere infundunt: primū igit̄ in acq̄siti / one virtutū accipi potest duplicit̄. Uno mo / do p̄ modū remouentis phibēs: ⁊ sic hū / litas primū locū tenet in q̄tū supbiā expel / lit: cui de⁹ resistit ⁊ p̄bet hominē subditū ⁊ supra patulū ad suscipiendū influxū di / uine gratie: in q̄tū euacuat inflationē sup / bie: qz dicit̄ Jaco. iij. Deus supbis resistit humilibus aut̄ dat gratiā: ⁊ scdm hoc hu / militas dicit̄ spūalis edificij fundamētū. Alio modo est aliqd̄ primū in virtutibus directe: per qd̄ scz iam ad deū accedit: pri / mus aut̄ accessus ad deū est fides: scdm il / lud ad Hebre. xj. Accedentes ad deū oportet credere: ⁊ scdm hoc fides ponit̄ funda / mentū nobilitati modo q̄ humilitas. Se / cunda ratio est: quia humilitas non soluz est fundamētū sed etiā radix virtutum si / ne qua radice omnis virtus arescit: Unde grego. xxvij. mora. Quia enī origo omni / um virtutū humilitas est: illa in nobis vir / tus veraciter pullulat: que in radice pro / pria id est in humilitate p̄durat: a qua nō / mirū si abscedit̄ arescit: qz viuificantē se in / intimis humorem charitatis p̄dit. Pro q̄ sciendū scdm naturales qd̄ os facit in ani / malis corpore: hoc facit radix in corpore ar / boris vel herbe: nā qd̄ sibi p̄ueniēs est at / trahit de humore ⁊ attractū p̄ poros qua / si p̄ venas transmittit ad nutrimentū plā / te. Et licet vtriusqz arboris ⁊ plante radix est p̄ despectior: tñ vtriusqz mater est ⁊ nu / trix. Sic etiā humilitas ceteris virtutibus despectior mater est ⁊ nutrix omnīū virtu / tū. Quod si quis que sit radix ⁊ nutrix hu / militatis Rūdet tho. vbi. s. Quod humilitas essentialit̄ in appetitu cōsistit fm̄ q̄ aliq̄s refrenat ipetū animi sui ne inordinate ten / dat in magna s̄ regulā habet in cognitiōe vt scz aliq̄s nō se existimet esse sup̄ id qd̄ ē ⁊ vtriusqz primum principū ⁊ radix est re / uerētia quā q̄s interius habet ad deū q̄ se totalit̄ subijcit deo: ⁊ p̄pter deū etiā alijs humillando se subijcit. Et hec radix humi /

lis subministrat humorē diuine gratie: qz
humilib⁹ dat gratiā: Unde Aug⁹. dic. Si
humilis ⁊ quiet⁹ nō fueris non potes in te
habere gratiā sc̄i spūs: subministrat in q̄
succū charitatis: qz sc̄dm Aug⁹. Dū mens
humana humilitati innitit: pfecto ip̄a in
amore celestiu inflamat: iuducit em̄ i ani
mam charitatē sicut seta filiū: Unde Aug⁹.
Orto sumus a timore sup̄bie inantiores tā
to sumus dilectiōe pleniores. Tertia ra
tio est quia humilitas ē via q̄ ducit ad pa
triā per veritatis agnitiōē ⁊ inuestigatiōē.
Uñ Bern. de gradib⁹ humilitatis. Ego sū
in q̄t via veritas ⁊ vita. Alā dicit humili
tatē q̄ ducit ad v̄itatē: altera labor: altera
fructus laboris est: ⁊ hāc viā imitari docu
it cū dixit: Discite a me qz mitis sū ⁊ humi
lis corde. Uñ Aug⁹. sup Jobem. Excelsa
est patria humilis est via: q̄ q̄ querit patri
am qd̄ recuset viā? ābula igit p̄ christi hu
militatē vt venias ad ei⁹ eternitatē: vis ca
pere dei cellitudinē pri⁹ cape ei⁹ humilita
tē: altus est de⁹: si te eriges nō tāges illuz:
si te humilias descēdit ad te. h̄ ille. Quali
ter aut̄ hūilitas attingit v̄itatē: oñdit ab
bas Moyses in collatiōib⁹ pat̄r dicēs: Ae
ra discretio nō nisi v̄a hūilitate acq̄rit: cu
tus hūilitatē h̄ erit p̄ma p̄batio. Si vniver
sa nō solū q̄ agēda sūt: s̄ et q̄ cogitāt refer
uant senioꝝ examinatiōi: vt nihil q̄s suo iu
dicio credēs illoꝝ p̄ oīa diffinitiōib⁹ acq̄
scat: ⁊ qd̄ bonū v̄l malū debeat iudicare eo
rū traditiōe cognoscat. h̄ ille. Ex q̄b⁹ p̄clu
dit q̄ vera hūilitas p̄fert exp̄imentalē di
scretionē v̄tutū ⁊ v̄tuoꝝ: q̄ nō solū residet
in intellectu s̄ et i affectu: q̄tū ad seq̄lā oīs
boni ⁊ fugā oīs mali. Quarta rō est: qz
hūilitas ē caput oīm v̄tutū. Dic̄ enī Aug.
q̄ hūilitas ē caput oīm v̄tutū: ⁊ obrinet p̄
matū ⁊ p̄ncipatū ceteraz tāq̄ ip̄az p̄ sua
trix: in eo q̄ ip̄a ē p̄seuerātie p̄rie coadiu
trix. h̄ ille. Caput enī s̄m Isid. dictū est ab
accipiēdo: eo q̄ oēs s̄sus ⁊ nerui i de inti
um capiāt: ē em̄ caput nobili⁹ oīb⁹ mēbris:
v̄tpote gubernaculū toti⁹ corp̄is existens:
inflūēs illi p̄fectionē sue v̄tutē ad pagēdas
suas sensibiles actiōes: sic et hūilitas ope
rib⁹ v̄tuoꝝ ⁊ v̄tutib⁹ influit p̄fectionem
deificate itētiōis: ac gustū exp̄imentalē spi
ritual agnitiōis ⁊ p̄solatiōis: Unde dñs in
euāgē. Confiteor tibi dñe pat̄ celi ⁊ t̄re: q̄s
abscondisti. hec. haud dubiū q̄n secreta exp̄i
mēta v̄tutū a sapiētib⁹ ⁊ p̄udētib⁹. i. sup
bis: ⁊ reuelasti ea puul. i. hūilib⁹. Quinta

rō ē: qz hūilitas nos p̄mo deo gratos effiē
⁊ mētē nr̄az ad celestia p̄teplāda ac p̄ amo
rē amplectēda efficacit̄ illuminat ⁊ inflamat:
Uñ q̄tū ad p̄mū dic̄ Aug. q̄ nihil nos ita
gratos efficit deo sc̄ hūilitas: ⁊ ideo respe
xit de⁹ hūilitatē ancille sue: Hā s̄m Bern.
placuit qz v̄go: s̄ p̄cepit qz hūilitas: ⁊ iterū
audeo dicere Sine hūilitate nec marie v̄gi
nitas placuiss̄. Q̄tū v̄o ad sc̄bz ⁊ sc̄tiū di
cit Richard⁹ de sc̄o vic. Ip̄a nāq̄ hūilitas
sola ē q̄ mētē diuīo accēdit lumīe celesti q̄z
inflamat desiderio ⁊ amore. Nō si obijcis et
m̄ltos sup̄bos illustratos ec̄ lumīe sciētē
dicēte ap̄lo. Scia inflat: charitas aut̄ edifi
cat. Ad h̄ r̄ndet Tho. sc̄da. 2. q. clxij. expo
nēs illō Breg. xxij. mora. Obstatulū v̄ita
tis tumor mētē: qz dū inflat obnubilat Du
plex in q̄t ē cognitio v̄tutū. Ana ē pure spe
culatiua: ⁊ hāc id̄irectē sup̄bia ipedit. s. cāz
strabēdo: sup̄b⁹ em̄ neq̄ deo suū itellectū
sbijcit vt ab eo v̄tutū cognitiōez p̄cipiat s̄z
illō Mat. xj. Abscondisti h̄ a sa. ⁊ p̄u. i. su
pbis q̄ sibi sapiētes ⁊ p̄udētes vidēt: ⁊ re
uelasti ea puul. i. hūilib⁹: neq̄ et ab hoīb⁹
addiscere dignāt: cū tñ Ec̄cl. vj. dicat: Si
inclinaueris aurē tuā. s. hūilit̄ audiēdo ac
cipies doctrinā: q̄ si post adeptā sciētā v̄l
sapiām q̄s sup̄biat: tūc de eo dic̄ Breg. xx
vij. mora. Sūma cura p̄uidēdū ē ne acce
pta sapiā cū ignorātie tenebras illuminat:
lumē hūilitatē tollat ⁊ tā sapiā ec̄ neq̄at: q̄
⁊ si v̄tute locutiōis fulgear: elatiōis tñ ve
lamē cor eloq̄nt̄ obscurat. h̄ ille. Alia v̄o
cognitio v̄tutū ē affectiua: ⁊ talē co gnitio
nē v̄tutū sup̄bia d̄irectē ipedit: qz sup̄bi dū
delectāt in excellētia p̄pria: v̄tutū excellē
tiā fastidiūt. Hinc dic̄ Breg. xxij. mora. q̄
sup̄bi ⁊ secreta qd̄ā itelligēda p̄cipiūt: ⁊ eo
rū dulcediez exp̄iri nō p̄nt: ⁊ si nouerit quō
sūt ignorāt quō sapiūt. h̄ ille: Uñ ⁊ puer.
xj. d̄r: Abi hūilitas ibi sapiā. Sexta rō est:
qz cū hūilitate dulcorāt ⁊ p̄diunt ⁊ sapida
reddūt oīa genera v̄tutū ⁊ opeꝝ v̄tuo
soꝝ: Uñ dic̄ Hug. li. iij. de claustro anime:
Discite a me qz mitis sū ⁊ hūilis corde: et
inuenietis requiē animab⁹ v̄ris: ecce mel
hūilitatis cū dulcedine māsuētudinis: sic
em̄ mel cōcordat in cōfectiōib⁹ medicē cū
omnibus diuersitatib⁹ speciez: sic ex hūi
litis dulcedine p̄diunt oīa genera v̄r
tutū. hec ille. Cū igit̄ humilitas est tā sin
gularis gēma v̄tutū ad hanc salubriter
acquirendā vnusquisq̄ tota sollicitudine
inigilet: p̄st̄im cū nō sit act⁹ boni facilior

Et humiliare se: utpote ad quē natura inclinatur: sicut natura lapidis est descendere deorsum quā nō tenet ab aliquo. homo enim quantum ad utraq; naturā. s. spirituale et corporalem ad humilitatē inclinatur: quia anima tenet infimū locum et gradū inter spūales substantias: inter quas natura diuina est suprema: natura angelica est media: et humana est vltima. et corpus ex elemēto terre formatū est quōd est elementū infimū: imo de limo terre: ut nunquā presumat sapere nisi infima: id est hūilia. nā qui student nō alta sapere sed hūilibus cōsentire: nunquā inuenient resistentiā. Non enim resistit humilis: quia humiles inter se faciēt discōuenientiā: nec superbus: quia cum humili habet quōd querit. s. super alios apparere. Insuper quinq; sunt quae nos ad humilitationē inducūt. Primum est profitiendi tarditas: quia multi infra. xxx. annos vix se profecisse percipiūt: sicut filij israel in spacio. xl. annorū vix quinq; dietas in deserto profecerūt: in vltimo anno viciniores existētes terre egypti quā terre promissionis. Secūdo deficiēdi penitas: cū ad sibilū veri plerūq; recidiuare dinoscunt: fragile ē vitrum quōd casu frangit: fragillior tela araneae que flatu rumpit: sed homo fragillissimus est qui solo visu interimis. Tertium est casus assiduitas: quia septies in die cadit iustus et resurgit: ut dicitur Proverb. xxiiij. Quartū resurgēdi difficultas tam a mortali quā a veniali. Quintū status nostri duobus dietas: quia dicitur Eccl. ix. Nescit hō vtrum amore an odio dignus sit. et si amore dignus fuerit: nescit vtrum manebit. Igitur semper humiliet animā ut inueniat gratiā. Ad lau. dei.

De signis exterioribus humilitatis et superbie ut cōmuniter foris indicāt cordis appetitū: Ser. XXI

Non facies omnē similitudinē etc. Exod. xx. Viso ut

cūq; de humilitate in generali: tam in speciali de illius gradibus persequendum. Pro quo sciendū: quia humilitas triplex distinguitur. Quedā est in exteriori ostensione: quedā etiā in interiori affectiōe: et ad haec tria reducunt. xij. gradus humilitatis: excepto quod duodecim gradus. s. timere deū et illi subijci ad ipsam radicē hūilitatis vere magis pertinere videat: ut tactū est in sermone precedenti: ecōtra vero superbia colit in

exteriori ostensione: in propria reputatiōe: et in interiori affectiōe put in persecutione clarior patebit. Primum igitur videndo de exteriori ostensione hūilitatis queri potest: vtrum in exterioribus actibus potest esse humilitas: praesertim cum hūilitas ab intimis sumit exordium et radicē sicut et ceterae virtutes: nec est aliqua vera virtus nisi radicata fuerit in affectu cordis. Ad hoc rōdet Tho. scōda 2. q. clxv. quod hūilitas essentialiter consistit in appetitu: scilicet quod aliquis reseruat impetū animi sui ne inordinate tendat in magna: sed regulā habet in cognitiōe ut se nō existimet esse supra id quod est. Ex interiori tamē dispositiōe hūilitatis praecedunt signa quaedam exteriora in verbis factis et gestibus: quibus id quod interiorius latet manifestatur: sicut et in ceteris virtutibus accidit. Nam ex visu cognoscitur vir et ab occurso faciei sensatus ut dicitur Eccl. xix. Et ideo in dictis. xij. gradibus hūilitatis ponitur aliquid quod pertinet ad eius radicē. s. quod hō deū timeat et memor sit omnium quae praecipit. Ponuntur etiā aliquid pertinentia ad refrenationē appetitus: ne in excellentiā propria inordinate tendat. Ponuntur in quibus aliqua pertinentia ad estimatiōem hominis cognoscentis suū defectū. Ponuntur denique quedā pertinentia ad exteriora signa hūilitatis latētis: et haec signa quinq; sunt vera: quinq; falsa et ficta. Pro quo sciendū secundum Tho. ubi dicitur. quod hō ad hūilitatē dupliciter puenire potest. Primum quidem et principaliter per donum diuinae gratiae: et sic ab interioribus sumit exordium: ita quod ab interiore dispositiōe hūilitatis praecedunt exteriora signa humiliationis: et tunc semper sunt vera: quia humilitas scilicet quod virtus est: importat quādam laudabilem deiectionē ad ima: quae deiectio consistit principaliter in interiori electione mentis: secundario vero in exterioribus signis. Secūdo vero ad humilitatē puenire potest dispositiue per humanū studiū: per quod homo prius exteriora cohibet: et postea pertingit ad extirpandū interiorem radicem superbiae. Dicit enim Bern. in epistola quadam quod humiliatio est via ad humilitatē: sicut patientia ad pacē: sicut lectio ad scientiā: si ergo virtutē appetis hūilitatis viā nō refugas humiliatiōis: haec ille. Sed haec exterior humiliatio nō semper est vera: quia fieri potest quattuor modis. Primum namque quis imis inheret iniuste: puta cum alio deicit: et tunc humilitas nō est virtus sed pena: de qua dicitur in ps. Humiliauerūt in cōpedibus pedes eius nisi

40
 altter humiliat^o de necessitate faceret vir-
 tutē p dei amore ppriā applicās volūtātē
 sic christus in cui^o psona dicit in ps. Impro-
 perium expectabit cor meum et miseriam. Secun-
 do vero q̄s imis inheret ficte. s. non mente
 s̄ solū s̄m signa exteriora: et talis humilia-
 tio nō ē virt^o sed vitium: dicit enī Eccl̄. xix. Est
 q̄ nequit se humiliat. s. tñm exteri^o et nō interi-
 us: vbi p̄ncipalit̄ residet hūilitas: et interio-
 ra eius. i. intētio et desiderium plena sūt do-
 lo: scz simulata neq̄tia et hypocrisi. Contra
 quos dicit Hiero. in epla ad celantiā: hūi-
 litatē seq̄re: nō q̄ ostēdit atq̄ simlat gestu
 corpis: aut ficta voce v̄boz: s̄ q̄ puro cor-
 dis affectu exp̄mit: aliud enī est virtutem
 habere: aliud virtutis similitudinē: multo
 illa deformior est supbia: q̄ sub q̄busdā si-
 gnis humilitatis latet: nescio enī quō tur-
 piora sūt vitia: cū virtutū sp̄e celant. hec
 ille. Tertio p̄inde q̄s imis inheret stollide:
 sicut cū honorē suū nō intelliges: cōparat
 se iumentis insipientibus et similib^o efficit illis
 se subiicendo peccatis et reb^o vilibus: sic
 multi nihilipendūt ppriā infamiam vt sequā-
 tur ppriā cōcupiscētiā se p hoc excusare co-
 nātes: q̄ amore despectiois et humiliatio-
 nis hec equanimit̄ tolerāt. Cōtra q̄s dicit in
 decre. xj. q. iij. c. Nō sunt audiēdi siue viri
 sc̄ti siue fem̄e: q̄ cū rep̄bendunt in aliqua
 negligētia: p̄pter quā fit vt in malā veni-
 ant suspicionē: vnde vitā suā lōge abeē sci-
 ant: dicūt corā deo sibi sufficere p̄sciētiam
 suā estimatōnē hominū: nō solū impudē-
 ter verūctia crudelit̄ p̄tēnētes: cū occidāt
 aīas alioz siue blasphematiū viā dei: q̄b^o
 s̄m suā suspicionē q̄si turpis q̄ casta est di-
 splacet vita sc̄toz: v̄l excusatiōe imitātium
 nō q̄ vidēt s̄ q̄ putāt et infra: nobis enī
 necessaria est vita n̄ra alijs fama n̄ra. hec
 ille. Quarto deniq̄ q̄s imis inheret vera-
 citer et meritoze: nō solū exteri^o ostēsiōe
 s̄ etiā corde: et de his p̄sequēdū est in p̄sen-
 ti sermōe. Pro q̄ sciēdū q̄ hec humilia-
 tio exteri^o duplicit̄ ostēdi pōt. s. in opere et
 locutiōe. In opere igit̄ triplicit̄ ostēditur.
 Primo extollētiā oculoꝝ rep̄mēdo: quia
 s̄m b̄dictū prim^o gradus hūilitatis ē cor-
 de et corpe semp humilitatē ostēdere: desi-
 xis in terrā aspectib^o: q̄ s̄m Tho. vbi. s̄.
 Extollētia oculoꝝ est quoddā signū sup-
 bie: in q̄tū excludit reuerentiā et timorem.
 Cōsueuerūt enī timētes et verecūdatēs ma-
 xime oculos deprimere: quasi nō audētēs
 se alijs cōparare: Unde in ps. Dñe non est

exaltatū cor meum et p totū. Et eccl̄. xxij.
 orat sapiēs. Extollentias oculoꝝ meorum
 ne deder^o mihi. Ecōtra vero s̄m Greg. xxx
 iij. moral. Supbia cū exteri^o vsq̄ ad cor-
 pus extēdit: prius p oculos indicat: et hic
 ē prim^o gradus supbie q̄ dicit̄ a be. Ber.
 curiositas: de qua dicit li. de gradib^o hu-
 militatis. Vir puerfus annuit oculo: terit
 pede: digito loq̄tur: et ex isolēti corpis mo-
 tu recēs aīe morib^o dephendit. Quid mē
 a sui circūspectiōe torpescit incuria sui cu-
 riosā in alios facit: qz enī seipsam ignora-
 foras mittit vt hedos pascat: hedos q̄ppe
 q̄ peccatū significant recte oculos aureosq̄
 appellauerūt: qm̄ sicut mors p peccatū in or-
 be: sic p has intrat fenestras ad mentē. In
 his ergo pascēdis se occupat curiosus duz
 scire nō curat qualē se reliquerit int^o. hec
 ille. Dicit enī Greg. ome. xxxvj. Sup illud
 iuga boū em̄ quinq̄. Graue curiositat^o vi-
 tiū est q̄ dū cuiuslibet mentē ad inuestigā-
 dū vitā pximi exteri^o ducit: semp ei intī-
 ma sua abscondit: vt aliena sciēs se nesciēs:
 sic et curiosi anim^o q̄to perit^o fuerit alieni
 meriti: tāto fiat ignar^o sui. hec ille. Et po-
 nit Bern. vbi. s̄. tria curiositatis exēpla.
 Primo de dina filia Jacob. q̄ dū ad pascē-
 dos hedos egreditur vt videret mulieres
 alienigenas ipa patri et sua sibi virginitas
 rapit. Secūdo de eua q̄ in paradiso posita
 lignū vetidū curiosius insperit. Cui Ber.
 qd tuā mortē tā intēte intueris: qd illo t̄p̄
 crebro lumina vagātia iacis: qd spectare li-
 bet qd manducare nō licet: Oculos in q̄s
 tēdo nō manū: nō ē interdictū ne videā s̄
 ne comedā. Ad qd apls. j. Co. vj. Oīa m̄
 hi licēt s̄ nō oīa expediūt. Et si culpa nō ē
 culpe tñ iudiciū est. Et si culpa nō est: cul-
 pe tñ occasio est: iudiciū qdē cōmisit: et oc-
 casio cōmittēde. Tertio ponit de sathana
 cui ait: In delicijs paradisi dei positus es
 quid amplius querere debes: plenus er-
 go sapientia et perfect^o decore altiora te ne
 quesieris: et fortiora te ne scrutat^o fueris.
 Sta in te ne cadas a te: si ambulas in ma-
 gnis et i mirabilib^o sup te. Sed qd interim
 ex obliquo intēdis ad aquilonē? Quid te
 tua miser curiositas ducit: vt p̄sumptione
 singulari: nō dubites ciuib^o scandalū: in-
 iuriā regi facere dicēs: Pōnā sedē meā ad
 aquilonē et similis ero altissimo. Et infra
 velim tñ curiosius o curiose intētionē tue
 curiositatis inquirere: ponā inquit sedē
 meā ad aquilonē: nec hunc aquilonē cor-

poralē: nec sedē hanc cū sis spūs intelligo materialē: puto autē p aquilonē reprobandos homīes fuisse designatos: p sedē potestātē i illos quos vtiq; in p̄sentia dei q̄to ei vicinior tāto ceteri p̄spicatioz p̄uidēs: nullo dē sapientie radio choruscātes: nullo spūs amore feruētes velut vacuū reperis locū. Affectasti sup illos dominiū q̄s quadā astutie tue claritate pfundēs malicie tue estib; inflāmares: vt quō altissim; sua sapiētia ac bonitate omnib; filiis obediētie p̄erat: ita et tu sup omnes filios supbie rex p̄stitut;: tua eos astuta malicia regeres p quō altissimo similis esses: s̄ miror cū in p̄sentia dei tuū p̄videris p̄ncipatum cur nō in eadē p̄uidisti p̄cipitiū? Nā si p̄uidisti q̄ insania fuit: vt cū tāta miseria cuperes p̄ncipatū: malēs misere p̄esse q̄s felicif subesse? Sed credibilis est q̄ nō p̄uidisti aut q̄ dei bonitatē attēdēs dixisti in corde tuo nō redret: p̄pter qd̄ o ipie deū irritasti: aut qz viso p̄ncipatu statim in oculo supbie trabes excreuit q̄ interposita trabē videre nō potuit. s̄ ille sp̄m inf̄ alia. Sic Joseph cū suā p̄uidiss; exaltatiōez nō p̄sciuit sui v̄dicatiōez: q̄uis p̄or eēt v̄dicatio q̄ exaltatio: ē et detestāda curiositas q̄ defect; alioz diligentius indagare: vt alioz ip̄fectiōe s̄m suā extimationē agnita liquās in p̄ximoz p̄sciētia culicē: et in sua camelū degluties: temerario eos iudicio p̄tēnat: ac in secreto mētis impudēter se p̄ferat: qd̄ est extremū malū: dic̄ em̄ Chryf. Nec facile repies quēq;: nec patrem familias: nec claustralē exptē huius erroris. Sunt eniz he diabolice tēptationis insidie. Nā q̄ se uere discutit aliena nunq; p̄prioz reatum veniā merebit. hec ille. Secundo vero ostendit̄ humilitas: ineptā leticiā et inordinatū risū cōprimēdo: sicut supbia demōstrat̄ eadē frequētādo. Cuius ratio est: qz semp humiles ea p̄siderant in q̄bus ab aliis deficiūt. Hinc d; eccl̄. vij. Cor sapientiū vbi tristitia est. Supbi autē ea dūtaxat considerant in q̄bus alios p̄cellūt: et ideo subditur ibidē: Cor aut̄ stultorum vbi leticia: Unde dicit Bern̄. vbi. s̄. p̄p̄riū est superboz leta semp appetere et tristia deuitare. Et ideo ex illa pte q̄ sua sibi vilitas et aliena excellētia monstrat̄: restringit curiositatē: vt totū se trāsserat in cōtrariā pte: q̄tenus in quo ipse videtur p̄cellere curiosus notet in quo alī p̄cellit: semp dissimulet vt dū deuitat qd̄ triste putat leticia p̄tinue

tur: et infra. Illū q̄ eiusmodi ē raro aut nūq; gementē audies: lachrymantē videbis putes si attēdas aut sui oblitū aut ablatū a culpis. In signis scurrilitas: in frōte hilaritas: vanitas apparet in incessu: p̄nus ad iocū. facilis ad risum. hec ille inf̄ alia.

Tertio ostendit̄ omnē singularitatē fugiendo: in vestib;: gestib; et exercitijs vel operib;: sicut ecōtra supbus eadē sectādo vt ceteris excellētior v̄l etiā sanctior appareat: nō religionis amore s̄ ostētatione: et pōt dici nouitatus p̄sumptio q̄ ponit̄ filia inanis glie: vt videbitur infra: et hoc ideo scdm̄ Tho. scda. 2. q. cxxxij. qz finis inanis glie est manifestatio p̄prie excellentie: qd̄ aliqui fit p̄ facta exteriora que sūt vera habentia aliquā admirationē: tūc dicitur nouitatu p̄sumptio q̄s homīes solēt magis admirari q̄ imitari. Si vero fit p̄ opera ficta vel falsa tūc dicit̄ hypocrisis: et vtrūq; vitū est abominabile corā deo. In verbis deniq; duobus modis ostēdit̄ humilitas. Primo t̄ps loquēdi nō p̄ueniēdo: vt. s̄. taciturnitatē vsq; ad interrogationē conseruet: p̄cipue si adolescētior fuerit. Unde eccl̄. xxxij. Adolescens loquere in causa tua vix cū neceste fuerit: si bis interrogatus fueris habeat caput respōsū suum. Contra vero supbus est p̄ceps in loquendo. Dic̄ em̄ Bern̄. vbi. s̄. q̄ iūcta occasione loquēdi: aut loquit̄ aut rūpē: plenus est enī cū belu sermonib; et coartat eū sp̄ritus vteri sui: p̄uenit interrogantē: nō q̄renti r̄idet: ip̄e q̄rit: ip̄e soluit: et v̄ba colū locutiōis imp̄fecta p̄scidit: de singulis virtutib; plenissime s̄ vanissime disputat: vt tu si audieris dicas: q̄ ex habūdantia cordis os loquit̄: si ad lubrica sermo conuertitur i his q̄sto assuetior tāto loquatioz inuenitur. hec ille. Secūdo vero modū loquēdi nō excedēdo s̄ per iactantiā (de qua videbitur infra) vel etiā p̄ multiloquiū. Dicit enī abbas Jobes montis sinai. Multiloquiū ē vane glorie cathedra: p̄ quā seipsaz manifestare ac p̄p̄atice p̄palare naturam habet: Unde Bern̄. vbi. s̄. Dū supbus q̄sdā suspicit superiores: quosdā despicit inferiores et in alijs quidē videt qd̄ inuidet: in alijs qd̄ irridet: ide fit vt p̄ mobilitate animi sui: modo p̄ superbiā ad alta se erigit: modo per inuidiā in ima demergat: nūc p̄ inuidiā nequē tabescit: nunc p̄ excellētia pueriliter hilarescit: nōnunq; in altero vanus in vtroq; supbus existit: et has animā

vicissitudines: nunc pauca et mordacia: nunc multa et inania: nunc risu nunc luctu plena: semper vero irrationabilia indicant verba: hec ille in aliis. Ad laudem dei.

De intellectuali proprie vilitatis agnitione: et qualiter ad illam peruenire quis valeat: Ser. XXII

Non facies omnes

similitudinem etc. Exod. xx. Expectati de primo scilicet de exteriori humilitatis ostensione: tunc secundum persequamur scilicet de intellectuali cognitione vilitatis.

Ad cuius evidentiam primo queri potest utrum homo secundum interiore actum anime se per humilitatem omnibus subijcere debeat: presertim cum dicat Augustinus in libro de natura et gratia. Humilitas collocanda est in parte veritatis non in parte falsitatis. Et ite Augustinus super Johannem. Cum humilitatis causa mentiris: si non eras peccator antequam mentiris: mentiendo efficeris quod vitaras: veritas in te non est nisi ita te dixeris peccatorem ut te esse cognoscas. Ad hoc respondet Theodosius scilicet 2. q. clxj. quod in homine duo considerari possunt: scilicet id quod est dei: et id quod est hominis: hominis autem est quicquid pertinet ad defectum: dei vero quicquid pertinet ad salutem et perfectiorem: sicut illud Ieremias. Perditio tua ex te israel: tantummodo in me auxilium tuum: humilitas ergo sicut supradictum est: proprie respicit reuerentiam: qua homo deo subijcitur: et ex consequenti quod subijcitur proximo propter deum: qua propter non solum reuereri debemus deum in seipso sed etiam id quod est eius reuereri debemus in quolibet proximo: licet non eodem modo reuerentie quo reueremur deum: Et ideo quilibet homo debet illud quod est suum in seipso subijcere ei quod est dei in alio: unde tali modo potest quis subijcere omnibus proximis propter deum. iuxta illud .j. pe. ij. Subiecti estote omni humane creature propter deum: nec per hoc falsitatem incurramus si preferamus id quod est dei in proximo: ei quod est proprium in nobis: quod super illud philippen. j. Superiores inuicem arbitrantes. Dicitur ergo. Non hoc debemus estimare ut nos estimare fingamus: sed vere estimemus posse esse aliquod occultum in alio quo nobis superior sit: etiam si bonum nostrum quo videmur illo superiores esse non sit occultum: potest etiam aliquid boni reputare esse in proximo quod

ipse non habet: vel aliquid mali in se esse quod in alio non est: ex quo potest ei se subijcere per humilitatem. Tria tamen sunt que non requirit humilitas. Primo non requirit humilitas ut aliquis id quod est dei in seipso subijciat ei quod apparet esse dei in alio. Ita illi qui dona dei participant ea se habere cognoscant: secundum illud .j. Corinth. ij. ut sciamus que a deo donata sunt nobis: et ideo absque preiudicio humilitatis possunt dona que ipsi acceperunt preferre donis dei que alijs apparent esse collata: sicut dicit apostolus ad Ephes. ij. Quod alijs generationibus non est agnitus filius hominum sicut nunc reuelatus sanctis apostolis etc. Secundo non requirit humilitas quod aliquis id quod est suum in seipso subijciat ei quod est hominis in proximo. Alioquin oporteret quod quilibet se reputaret magis peccatorem quolibet alio: cum tamen apostolus absque preiudicio humilitatis dicat Gal. ij. Nos natura iudei sumus: et non ex gentibus peccatores. Tertio multo minus requirit humilitas quod aliquis id quod est dei in se: subijciat ei quod est proximi a seipso. Cuius ratio est: quia hoc facere esset contra reuerentiam dei eo quod est dei in nobis pertinet ad salutem: id autem quod est proximi a seipso pertinet ad defectum. Esset inquam contra reuerentiam dei: ut bonum dei quod est in nobis submittere: mus malo proximi quod est ex seipso. Esset etiam in detrimentum illius cui se subijceret: qui ex hoc superbiat vel contemneret. Augustinus enim dicit in regula: ne dum nimium seruas humilitas: regendi fragas auctoritas. Ad maiorem tamen evidentiam sciendum: quod ut dicit Richardus de sancto victore. Differentia est inter humilitatem et humiliationem. Humilitas enim est virtus qua quisque sibi ipsi vilescit interiori coram oculis dei. Humiliatio vero est virtutis effectus quo quisque seipsum abijcit exteriori in oculis proximi. Aliud enim est humilem esse: aliud est humiliter se habere: illud pertinet ad disciplinam mentis: istud ad disciplinam corporis: illud est humilitatis: istud est humiliationis. hec ille. Hec autem humilitas cognitionis tribus gradibus humilitatis perficitur. Primus est quod proprios defectus recognoscat et confiteatur: et est octauus gradus in ordine quem ponit beatus Benedictus: qui etiam gradus a perfectissimis viris diligentissime colitur: ita ut se credant nunquam perficere: sed in omnibus deficere se doleant: de quo dicit Richardus de sancto victore. Virum perfectum summaque humilitate fundatum: quod se potest et

*Humilitas
Humiliatio*

Inādo pficere: et pficiēdo festiare: et hāc
 sibi humilitatē suare vt semp pficiat: et tū
 nec pfectiōis inītia se habere credat. Sed
 obijci pōt q̄ hūilitas tū videt eē ipfectoꝝ
 nō pfctōꝝ q̄ deo q̄ pfctō e nō p̄uēit hūilia-
 ri: vtpote q̄ nulli subijci pōt. Ad hoc r̄ndet
 Tho. vbi. s. q̄ aliqd̄ dicit eē pfctū dupli-
 cit. Uno modo simpliciter in quo scz nullus
 defect⁹ iuenit: nec fm naturā nec p respe-
 ctū ad aliqd̄ aliud: et sic solus de⁹ est pfe-
 ctus: cui fm naturā diuinā nō cōpetit hu-
 militas s̄ solū fm naturā assumptā. Alio
 modo pōt dici aliqd̄ pfctū fm quid: puta
 fm naturā suā vl scdm statū vl tps: et hoc
 modo homo virtuosus est pfctus: cui⁹ tū
 pfctio in cōparatiōe ad deū deficiēs inue-
 nit scdm illud Esa. xl. Omnes gētes qua-
 si nō sint: sic sunt corā eo. Et iter. lxliij. Fa-
 cti sumus vt imundi omnes nos quasi pā-
 nus mēstruate omnes iusticie nr̄e. Et sic re-
 spectu diuīe pfctiōis omnis homo q̄tū cū-
 q̄ pfctus impfct⁹ iudicat. Hinc abraam
 ppriā ipfctiōez p̄siderās ait: Gen. xvij.
 Loqr̄ ad deū meū cuz sim puluis et cinis.
 De q̄ humilitate dic̄ Aug. Humilitas ē ex
 intuitu pprie p̄ditōis et sui cōditōis volū-
 taria mentis inclinatio. Qualit̄ etiā bo-
 na q̄ agim⁹ cognoscere et nescire debemus
 ostēdit Grego. in mor. dicēs: Plerūq̄ em̄
 si scimus bona q̄ agim⁹ ad elationem duci-
 mur: nā si nescim⁹ minime seruam⁹. Quis
 em̄ audita virtutis p̄sciētia nō q̄tulūcun-
 q̄ supbiat: aut q̄s rursus bonū in se custo-
 diat q̄d̄ ignorat. Sed p̄tra vtraq̄ q̄d̄ supē-
 niss̄ vt recta q̄ agim⁹ sciēdo nesciam⁹: vt h̄
 et recta estimem⁹ et minima: q̄tenus ad cu-
 stodiā sui sic sentiat anim⁹ p̄scientiā recti-
 tudinis: vt in timore nō eleuet humilitas
 estimatiōis: et quis hūilita de se sentiat ani-
 mus iustoz: ea tū q̄ agūt quō sint recta cō-
 spiciūt: sed de eoz rectitudine nō p̄sumūt.
 Ille etiā deo verā exhibet orōnē: q̄ seipm
 q̄ puluis sit humilit̄ videt: q̄ nil virtutis
 sibi tribuit: q̄ bona q̄ agit de misericordia
 p̄ditōis cognoscit. hec ille. Sic igit̄ q̄tū-
 cunq̄ pfctus p̄ humilitatē se deo subijce-
 re debet p̄siderādo diuinā excellētā et p̄-
 priā insufficientiā: ex qb⁹ seq̄nt̄ alia duo
 scz reuerētia ad deū: et p̄fidētia ad maiora
 nō vtute ppria: q̄ talis p̄fidētia ē hūilita-
 ti p̄traria sic p̄sumptio: s̄ cōfidētia diuini
 auxiliij i maiora. iuxta illd̄ apli. Omnia possū
 i eo q̄ me p̄fortat de⁹. Unde Aug⁹. i li. de
 peni. sic ait: Aliud est p̄icere se ante deū:

et aliud erigere se p̄tra deū: Qui aut̄ deū se
 p̄icit ab illo erigit et exaltat: q̄ aduersus
 deū se erigit ab illo p̄icit. hec ille. Dic̄ eti-
 am Cassi. sup ps. Magna p̄tra diabolū ar-
 ma sunt in suis virib⁹ fiducia nō habere:
 sed deū rogare q̄ possit aduersariū oppri-
 mere. hec ille. Cōtra hunc aut̄ humilitatis
 gradū est octauus supbie grad⁹ q̄ est p̄ctō-
 rū defensor: a quo gradu se dauid p̄serua-
 ri petijt dicēs: Non declines cor meum in
 verba malitie ad excusa. ex. in pec. cū hōi-
 bus operā inīd̄ et. Rīmiz cū hōi pecca-
 tū in spūm̄ctm̄ q̄d̄ dicit̄ ipugnatio verita-
 tis agnate attigisse videat̄ agnitā veritatē
 ipugnās: imo agnitā malitiā defendēs vt
 libetius peccet. Q̄ si r̄ndes ignorātie te-
 nebris obfuscatū nō sciēter sed ignoranter
 subterfugere ad tales excusatiōes in pec-
 catis: ac p̄ hoc corā deo magis excusabilē
 fore. Audi sup hoc p̄siliū Ber. de gradib⁹
 humilitatis: hypocrita inqt̄ eijce trabē de
 oculo tuo vt videas: trabes in oculo grā-
 dis et grossa in mente est supbia: q̄ quadaz
 sui corpulētia vana nō sana: tumida nō so-
 lida mentis oculū obscurat: vitatē obum-
 brat: ita vt si tuā occupauerit mentē: ita te
 talē qualis es vl̄ q̄lis esse potes nō possis
 sentire: sed qualē te ames talē te putes es-
 se vel speres fore: amor enī sicut nec odiuz
 veritatis iudiciū nescit. Hinc legib⁹ hūa-
 nis statutū est: speciales amicos causanti-
 um nō debere admitti ad iudiciū: q̄ vl̄ fal-
 lunt vel fallunt̄ amore suoz: et si culpam
 amici tuo iudicio amor illi⁹ aut minuit aut
 p̄sus abscondit: q̄to magis amor tuus
 p̄tra te iudiciū fallit. hec ille inter alia.

Secundus vero gradus est q̄ ad omnia
 indignū et inutile se p̄fiteat et credat: et hoc
 ex p̄sideratiōe pprii defectus: et est septim⁹
 in ordine gradūū humilitatis. Sed obijci
 pōt q̄ hic gradus ad falsā opintonē p̄tine-
 re videt: q̄ nulli virtuti pōt cōpetere: sicut
 etiā gradus imediate ponēdus post istum
 sicut enī videt̄ falsum: q̄ iustus vel peni-
 tens sit indignus vel inutilis ad omnia: sic
 etiā videt̄ falsū q̄ vilior sit omnib⁹. Ad h̄
 r̄ndet Tho. scda. 2. q. clxj. q̄ aliqs absq̄
 falsitate potest se credere et etiaz p̄nūciare
 omnibus viliorē scdm defect⁹ occultos q̄s
 in se cognoscit: et dona dei q̄ in alijs latēt:
 Unde Aug. in li. de virgi. Estimāte al-
 quos in occulto superiores quib⁹ estis in
 manifesto meliores. Similit̄ absq̄ falsita-
 te pōt aliqs p̄fiteri et credere ad omnia se

Inutilē et indignū eē scdm pprias vires: vt
sufficiētia suā totā in deū referat. iuxta il
lud. ij. Coz. iij. Nō q̄ simus sufficientes co
gitare aliqd a nobis quasi ex nobis: s̄ suf
ficientia nostra a deo est. Itē serui indigni
et inutiles sum⁹: iux illud Luc. xvij. Cum
feceritis oīa q̄ precepta sunt vobis: dicite
qz serui inutiles sum⁹: qd̄ debuim⁹ facere
fecimus: que verba sic expōit Ambro. Nō
ergo te iactes si bene seruisti q̄ facere debu
isti: obsec̄tur sol: obtēperat luna: seruiunt
angeli: et nos q̄ nō a nobis laudē exigam⁹.
Beda vero sic exponit. Serui quidē: quia
p̄cio empti et redempti: inutiles qz n̄oz
bonoz nō indiget: vel qz nō sunt cōdigne
passiones huius seculi ad futurā gloriā.
Et subdit cōcludens: Hec ē ergo in omni
bus fidei p̄fectio: si oīa q̄ sunt p̄cepta imple
uerint et tamē imp̄fectos se eē nonerūt. Cō
tra hunc aut gradū ponit septim⁹ gradus
supbie q̄ est p̄sumptio q̄ quis sufficientem
se reputat ad maiora: cuius indicia ponit
Bern. de gradib⁹ humilitatis: dicēs: q̄ta
liter p̄sumēs in cōuentib⁹ p̄mus sedet: in
cōsilijs prim⁹ r̄ndet. Nō vocat⁹ accedit: nō
iusus se intromittit: reordinat ordinata:
reficit facta: q̄cqd̄ ip̄e nō fecerit aut ordīa
uerit nec recte factū nec pulchre estimat or
dinatū iudicat iudicātes: p̄iudicat iudica
turū r̄c. hec ille. Tertius deniqz gradus
ē credere et p̄nunciare se oībus eē viliores:
vt quātū ad oīa alios sibi p̄ferat: et ē sext⁹
in ordine graduū humilitatis: de q̄ gradu
dictū est aliqd in gradu p̄cedenti. Notan
dū est tamē q̄ qui hunc gradū veracit̄ q̄
rit attingere vitā melioz et nō prauoz fre
quentius debet subtiliter indagare. iuxta
illud Greg. Nō quibus iā estis superiores:
sed quib⁹ adhuc estis inferiores asp̄icite:
et subdit cām: quia sicut incertū est elati
onis respectus deterior: ita cautela humi
litas ē cōsideratio melioz. hec ille. Verū
tamē vt q̄s etiā p̄fectissim⁹ se maximū pec
catorem sine dissimulatione reputare vale
at triplici respectu sese frequenti⁹ exerce
at. Primū respectū dirigat ad indagādū
sub cōpendio peccatoz suoz multitudinē
et enormitatē: insup diuine gratie recepte
detestabilē ingratitudinē: q̄ tā indignissi
mus misericorditer a deo p̄uentus: facili
me peccatis resistere potuisset. Nō enī tm̄
apud deū pensat opatum malū sed etiam
oportunitas peccandī: facilitas resistēdi:
gratia cōcomitās: malicia inflāmās ac si

milia. Secūdū dirigat ad cognoscendū se
solūmodo gratia diuina: nō ppria resisten
tia p̄seruatū: ne cū multis ī maxima vitia
plabere: subtractis etiā earūde occasio
nibus et oportunitatib⁹: diabolice quoqz
temptatōibus: quibus pleriqz circūuenti
miserabiliter ceciderūt: quas si forsan ex
pertus fuisset ceteris omnib⁹ abominabi
lius cecidisset. Tertū dirigat ad cognoscē
dum liberalē munificentia diuine gratie
tam recepte: quā si peccator maxim⁹ rece
pisset: magis gratus extitisset: cautius cō
seruasset ac fidelius affectū mancipasset.
Ex quibus oībus vilitatē ppriā colliger
do se reputet omni reprobatione dignissi
mū: omni prozsus gratia indignissimū: vt ī
se penitus desperans in deo solo cōfidat:
hoc em̄ ppriū habet humilitas vera q̄ q̄
tam in se deicit: tm̄ in deū spe firma suble
uat: q̄tū deficit desperatiōe sui: tantū pro
ficit confidentia dei. Et p̄tra hunc gradū
ponit sextus gradus supbie qui dicit ar
rogantia p̄ quā homo se alijs p̄fert: cuius
originē tangit Grego. xliij. moral. dicēs:
q̄ reprobi si q̄ in via dei veniunt: non ad
melioz vestigia intuenta: sed ad prauoz
exempla vertunt: neqz eoz cōsiderāt vitā:
q̄bus se humiliando postponāt: sed quib⁹
se supbiendo p̄ferant deteriores nanqz re
spiciūt quib⁹ meliores se eē glorianf: et id
circo p̄ficere ad meliora nō possunt: quia
hoc sibi sufficere estimant q̄ pessimos an
tecedunt: hec ille. Ad laudem dei omni.

De interiori affectu humilita
tis ac supbie: et qualiter quis eos
dem consequitur: Sermo XXII

On facies omnem

n similitudinē r̄c. Ero. xx. p̄ze
missis vt potuim⁹ de duob⁹ p̄i
mis virtutē humilitatis cōcernentib⁹. Itā
tertiū p̄sequimur. s. de interiori affectione
humilitatis et vtilitatis: de qua dicit Bern.

Qz vere humilis nō vult humilis sed vi
lis reputari: verus inq̄t: humilis vil vult
reputari nō humilis p̄dicari: gaudet d̄ cō
temptu sui et in hoc consistit virtus humi
litas eēntialiter. Dicit em̄ Tho. sc̄da 2^a.
q. clxj. q̄ cognitio pprii defectus p̄tinet ad
humilitatem sicut regula q̄dam directiua
ip̄ius appetitus: sed in ip̄o appetitu con si
stit humilitas essentialiter: q̄ potissime ex
peritur: cum quis aduersa et obprobriosa

Imperio

A

affectanter patitur: siue in factis siue i ver-
bis: qz sicut ait Grego. in registro. *Mā grā*
de ē his nos esse humiles a quib⁹ honora-
mur: quia ⁊ hoc seculares quilibet faciūt:
sed illis maxime humiles eē debem⁹ a q̄-
bus aliqua patimur. hec ille. Ad hāc hu-
mitatē hortatur sapiēs. Eccl. iij. dicens:
Quanto magnus es humilia te in omni-
bus. i. fm gradū magnitudinis vel gene-
ris nobilitate vel scientie: sublimitate vl' ho-
nor⁹ dignitate vl' vite scitate erit grad⁹ hu-
mitatis: nec dicit maior qz oīs cōparatio
maioritatis scrupulū habet suspitōis ⁊ cō-
tentiōis. Luc. xxiij. Facta ē cōtentio inter
eos quis eoz videtur esse maior: humilia
inquit te: vt humilitas sit volūtaria nō co-
acta: ⁊ ab aliquo intrinseco nō intrinseco.
Et hoc in omnib⁹ tam tēporalib⁹ q̄ corpo-
ralibus ⁊ spūalib⁹ que habes: qz nihil bo-
ni habes qd a deo nō accepisti: ⁊ q̄tum in
te est indignus accepisti. Sequit̄. Et corā
deō inuenies gratiam. Iaco. iij. Deū su-
perbis resistit: humilib⁹ aut̄ dat gratiam:
⁊ subdit cām motiūā humiliandi dicens:
Quoniam magna ē potētia deī ⁊ ab humili-
b⁹ honorat̄. Añ. j. Pe. v. Humiliamini
sub potenti manu deī vt vos ⁊c. Nam re-
uerentia bonitatis diuine ē causa cur om̄s
se debent humilitare: exemplo christi q̄ sum-
mese corā deo patre studuit humiliare: q̄
se vocat ostium ad ingressum regni. Job.
x. Ego sū ostiū: qui em̄ per ianuā paruam
transire voluerit nisi ad ostij mensurā se in-
clinauerit: caput elidet ⁊ retrocadet: sic vt
ait dñs: Nisi cōuersi fueritis ⁊ efficiamini
sicut paruuli: nō intrabitis i regnū celozū.
Ad maiorē autē euidentia sciendū q̄ h̄
humilitas affectionis trib⁹ gradib⁹ perfici-
atur. Primus ē qz quis ppriā volūtatem
nō delectet implere: ⁊ ē vndecim⁹ in ordi-
ne graduū humilitatis: nō inquā delectet
implere ppriā volūtate quā caro ⁊ sāguis
suggerit: s; diuinā quā spūs ingerit: De q̄
volūtate dicit Bern. sup cantica sermone.
xxj. Volūtas ē motus rōnalis sensui presi-
dens ⁊ appetitui: habet sane quocūq; vo-
luerit rōnem semp comitē: ⁊ quodāmodo
pedissequā: nō qz semp ex rōne sed nunq̄
absq; rōne moueat: ita vt nulla facit per
ip̄am cōtra ip̄am: hoc est per eius q̄si mi-
nisteriū cōtra eius cōsiliū siue iudiciū. Est
em̄ ratio data volūtatē vt instruat. Ce-
terū oblatio pprie volūtatis apud deum:
tam excellentis virtutis ē qz quicūq; alia
virtutum opera: ex ip̄a solū meritoria red-

duntur: eo scz qz fiunt vt diuine voluntati
cōplaceant ⁊ obedientiā ostendant. Nam
si quis etiam martirium sustineret vel oīa
sua pauperib⁹ erogaret: nisi hoc ip̄m ad i-
pletionē diuine voluntatis ordinaret: qd
recte ad obedientiā ptinet: meritoria neq;
q̄ esse possent: sicut nec sine charitate fie-
rent: que charitas sine obediētia eē nō po-
test: qz si vera amicitia facit idem velle et
nolle: q̄tomagz ip̄a charitas fac̄ idēvellet
nolle cū deo: ita vt suam volūtate diuine
volūtati ⁊ dispositioni per omnia taz i vo-
lito q̄ in modo volendi libere subiiciat: sic
qz illius beneplacitū sit ei summū desideri-
um: tam in aduersis q̄ i p̄speris: siue sint
p̄secutiōes: cōfusions: infirmitates: peri-
cula vel similia: nihilq; sibi reseruat s; to-
tum ordinationi diuine cōmittens: sed ulis
p̄cibus viscerosa quadam dulcedine repli-
cans: Fiat voluntas tua ⁊c. ita qz tandem
incorporatis pijs desiderijs: naturali qua-
dā inclinatione p̄domināte spūs totiq; gra-
tie ferri videat̄ infatigabiliter ad amplex-
tendū id qd diuina p̄uidencia disponente
vel permittente circa se conspexit actitari.
Sed p̄tra hunc gradū humilitatis opponi-
tur .xj. gradus superbie qui dicitur liber-
tas peccādi: p̄ quā scz quis delectat̄ libere
facere qd vult potius fm appetitum p̄ua-
tum q̄ fm iudiciū rōnis. De qua dicit Bern.
de gradib⁹ humil. qz postq̄ terribili dei iu-
dicio prima flagitia impunitas sequitur.
experta voluptas libenter repetitur: repe-
tita blandit̄: cōcupiscentia reuiuiscēte so-
p̄itur ratio ligat̄ cōsuetudo: trahit̄ miser-
in p̄fundū maloz: tradit̄ captiuus tiran-
nis vitiozū: ita vt carnaliū voragine de-
sideriozū absorptus sue rōnis diuiniq; t̄o-
ris oblita: dicat insipiens in corde suo nō
est deus. Jam indifferenter libitis p̄ licit̄
vrit̄. Jam ab illicitis cogitandis: patran-
dis: inuestigandis: anim⁹: manus: vel pe-
des nō phibetur: sed q̄quid in cor: in bu-
cam: ad manū venerit: machinat̄: garrit ⁊
operatur. hec Bern. Secundus vero gra-
dus ē obedientia vt scz volūtatem suam
quis regulet superioris arbitrio: in omni
obedientia pro dei amore. Et est decimus
in ordine graduum humilitatis. Hic enim
gradus plenius attingitur: cū superioris
volūtatē se quis conformare nitit̄: nō so-
lum verborū sed etiā nutuū illius diligēs
obseruator ⁊ executor: effectus in nullo ex-
cusationez p̄tendens: nec difficultatē cau-
sans: nec inuoluntariū se ostentans: si etiā

mitius suave aliquādo quid inungit: re-
dolere videatur. Illud prudenter attendēs
quod ait *Beatus* de precep. et dispen. In obedi-
endi ratione hec generalis regula tenea-
tur: quod in difficilioribus agendis: obeditio
gratior quam preuaricatio grauior iudicetur:
et in facilioribus minusque onerosis cōtem-
ptus damnabilior quam actus laudabilior esti-
metur. Nec sunt inobedientia subditorum
discutienda merita vel demerita superiorum:
quia dicit apostolus generaliter. *Obedite pre-*
positis vestris: non tantum bonis sed etiam
discolis. Et Augustinus sic obedientie modus
tenendus est: ut bonis in malo non cōsenti-
as nec malis in bono cōtradicas: quod si bo-
na sunt que iubent: debet tamen obedi-
entia aliquid habere de suo: aliquādo vero
non. Unde *Gregorius* xxxv. moral. Sciendum
est quod obedientia aliquādo si de suo aliquid
habet nulla est: aliquādo vero si de suo ali-
quid non habet: minima est. Nam cum huius
mundi successus precipue: cum locus superi-
rior impatur: is qui ad precipienda hic obe-
dit: obedientie sibi virtutez euacuat: si ad
hoc etiā ex proprio desiderio anhelat. *Bur-*
sus cum mundi despectus precipue: cum pro-
bria adipisci et stumelle iubent: nisi hoc ex
semetipso animus appetat: obedientie sibi me-
ritum minuit: quia ad ea que in hac vita de-
specta sunt: nolens inuitus quod descendit: hec il-
le. Et exemplificat de moysē quod tū ad pspe-
ra qui renuit principatum populi israel: et de pau-
lo quod tū ad aduersa: qui prohibitus a fra-
tribus ne hierusalē pergeret aduersa pas-
surus: protinus rēdit: non solum alligari sed
mori paratus sum in hierusalē pro nomine iesu.
Contra hunc autem gradum ponit decimum gra-
dus superbie: qui est rebellio contra superio-
res qua quis subijci non vult superioris sui
imperio. Inobedientie morbus ex supbie
tumore procedit: sicut sanies ex vulnere: huius
morbo primus homo languit: qui bestiis ter-
re prepositus fuit. Sed de his gratia bre-
uitatis supersedeo. Tertius denique gradus
est in duris asperis et obprobriosis ample-
cti patientiam non solum patienter sed etiā
affectanter: cum scilicet ad conformandum se do-
minice passioni: illusioni: reprobationi: et
turpissime morti: aduersa queque et obpro-
briosa desideranter adepta cōplectitur: non
dum habita querit celebrius inuitat dul-
cius cum illo qui dicebat. *Impropertium ex-*
pectant cor meum et miseriam. Et hoc quidem
experientia felicissima percipit: quod pro sua

dulcedo locunditatis interne ex hoc plene
patientie frequentius effluit mentem felici-
ter inebrians: et corpus ad illatas penali-
tates velut insensibile reddens. *Ubi* ut quis
imitatorē se constituat christi dicetis: *Disce-*
te a me quod mitis sum et humilis corde: duo sunt
necessaria. Primum est ut quis se humilem
exhibeat in propria cōuersatione. Secundo
ut mitem se prebeat in aliorum despectione vel
persecutione. Quod utrumque dauid eleganter am-
plexatus est: de quo Gregorius xxvij. moral.
dicit inter alia: *Inueneri libet quanta virtu-*
tum munera dauid perceperat: atque in his
omnibus quibus fortis humilitati seruiebat.
Quem enim non extolleret ora leonum fran-
gere: despectis prioribus fratribus elegi:
reprobato rege ad regni gubernacula vin-
gi: vno lapide goliath sternere: et cetera que
gessit: et tamen cum archam dei hierusalem
reuacat: quasi oblitus se prelatum: omni-
bus admixtus populis ante archam saltat.
Et infra. Quid de eius factis ab alijs sen-
tiatur ignoro: ego plus dauid saltantem stu-
peo quam pugnantem: Pugnando quidem ho-
stes subdidit: saltando seipsum vicit. Quem
michol cum humiliatum despiceret dicens:
Quod gloriosus fuit hodie rex etc. protinus au-
diuit. Ludam ante dominum et vilior fiam
plusquam factus sum: eroque humilis in oculis
meis: quasi dicat: Nil escere coram homi-
nibus appeto: quia mihi seruare coram deo
ingenuitatem: per humilitatem quero: in qui-
bus verbis geminum humilitatis indicium
exprimit scilicet hominis exterioris cuius dicit:
Ludam et vilior fiam etc. et hominis interi-
oris tam in cognitione quam etiam in affectioe
qua scilicet exteriora signa vilitatis ostendit.
Hic subdit. Eroque humilis in oculis meis.
Et hanc viam quicumque recusat imitari: re-
uera christiani nominis honorare non est
dignus insigniri: Dicit enim Beatus Hiero-
nymus inter alia. Cur graue sit pro domino sustinere
omnia que aduenerint in hac vita: damna: de-
rogationes: suspitiones: detractiones: etc. quoniam
ille cum deus sit et dei filius: pro salute tua
obprobria omnia: iniuriasque sustinuit. Nam
quomodo amare eum discimus: si pro ipso
nihil sustinere parati sumus: nihil enim no-
bis dignum pro eius amore irrogat: si sen-
tentie ipsius memores sumus quia dicit: Non
est discipulus super magistrum. Et si patres
familias beelzebub vocauerint: quanto
magis domesticos eius: ergo quod huius sustinere
non vult: nec discipulum se approbat esse

nec filium nec seruum: nec domesticum. **H** ille. Contra hunc aut gradum humilitatis ponit nouum gradum superbie qui est simulata confessio: per quam aliquis non vult subire penam pro peccatis que simulate confitetur. De qua dicit Bernardus. De gradibus humi. inter alia. Multo periculosior est fallax ac superba confessio: quam pertinax et obstinata peccatorum defensio. Nonnulli enim cum de apertioribus arguantur scientes si se defenderent que sibi non crederetur: subtiliter inueniunt argumentum defensionis verba rudentes dolose confessionis. Est que prope (ut scriptum est) qui nequiter se humiliat: et interiora eius plena sunt dolo. Sequitur. Hoc enim non cor penitentis assumunt: que nota non culpam deleant: dum ignorantiam manifeste transgressionis decore recopensant publice confessionis. Gloriosa res humilitas que ipsa quoque superbia palliare se appetit ne vilescat. Sed hec cito tergiuersatio a prelato deprehenditur: si ad hanc superbiam humilitatem non leuiter flectitur: quo magis dissimulat culpam vel differat penam. Cum enim veraciter penitet laborum penitentiam non abhorret: sed que quid sibi pro culpa quam odit iniungitur tacita conscientia libenter amplectitur. In ipsa quoque obedientia duris ac contrariis rebus aboritur: quibuslibet irrogatis iniuriis sustinens non lacessit: ut in quarto gradu se stare indicet humilitatis. Cuius vero simulata confessio est vana vel leuis contumelia aut exigua pena interrogatur: iam humilitatem simulare: iam simulationem dissimulare non potest: murmurat: frendet: irascitur: et in nouum superbie gradum corruisse probatur: quanta putas tunc profusio sit in corde superbi cum fraus decipitur: pax amittitur: laus minuitur: nec culpa diluitur: tandem notatur ab omnibus: iudicatur ab omnibus eoque vehementer omnes indignantur: que falsum conspiciunt quequid de eo prius opinabantur. **H** ille.

De ornatu naturalis productionis et humane productionis quomodo sit licitus secundum statum et conditiones:

Sermo XXIII

Onfacies omnem

in similitudinem que est in celo desuper etc. **E**xo. xx. Hic iam ordine debito: persequendum est de lasciuo et superfluo ornatu: qui potissimum cordis elationem representat: dicitur Bernardus in apoc. Vanum cor vanitatis notitia ingerit corpori et exterior superfluitas in

terloris vanitatis indicium est: mollia indumentum animi mollicitate indicat: non tamen curare tur corporis cultus nisi prius neglecta fuisset mens inculta virtutibus. Ad cuius euidentiam sciendum quod diuis hominem sine indumentis addidit pro omnibus creaturis: non ut ex hoc eleuaretur in superbiam: sed ut ex hac miseria depremeretur et ratione propria sua industria in suo ingenio excitaretur. **A**nt dicit Hugo in didascal. li. j. Qui usum vestimentorum prius aduertit considerauit quod singula queque nascentium propria que dam habeant munimenta quibus naturam suam ab incommodis defendunt. Cortex ambit arborum: pena tegit volucres: squama piscem operit: lana ouem induit: pilus iumentum et feras vestit: cocha testitudinem excipit: ebur eleuantem iacula non timere facit: nec tamen sine causa factum est: quod cum singula animalium sue nature arma habeant secum nata: solus homo inermis nascitur et nudus. Opportuit enim ut illis que sibi prouidere nesciunt: natura consuleret: homini autem ex hoc etiam maior experiendi occasio presteret: cum illa que ceteris naturaliter data sunt propria ratione sibi inueniret. Multo enim magis euitet nunc ratio hominis: hec eadem inueniendo que habendo claruisset: nec sine causa puerbum sonat quod ingeniosa fames omnes excudit artes. Sed ut ait Bernardus super. Dissus est: quod de habitu dicatur: in quo iam non calor sed color requiritur: magisque cultui vestium quam virtutum insistitur.

Hic primo quod potest: vtrum licitum sit vti ornatu corporis: presertim cum dicat Gregorius in ome. Si cultus preciosorum vestium culpa non est: neque que sermo dei tam vigilanter exprimeret quod diues qui torquetur apud inferos: bisso et purpura indutus fuisset. Ad hoc dicendum quod duplex est ornatu. scilicet naturalis productionis: et humane productionis. Quatum igitur ad primum dicit Alex. de hales in. iiii. parte sum. quod se fardantes et crines adulterinos usurpantes: adeo peccant quod sacra comunione redduntur indigni: Primo namque peccant in deum quod tales picture sunt in contumeliam summum artificis et in puocationem indignationis eius. Secundo peccant in proximum: quod ibi est fictio et mendacium perniciosum: inducens errorem ex certa scientia. Tertio peccant in se quod faciunt iniuriam proprie nature. Unde Cyprianus dicit quod tolerabilia prope modum in adulterio crimina sunt. Ibi enim pudicitia: hic natura adulteratur: quo contra refert Valerius maximus de quodam adolescente: que cum esset nimis pulchritudinis: et plurimam

De ornatu corporis

Illustrū femīarū sollicitaret oculos: et ex b
viris et parentib⁹ earū suspectū se sentiret:
oris decorem vulneribus cōfodit: quā irri
tamentū aliene libidinis esse noluit. Unde
cōcludit Alex. de bal. q. tales siue solute si
ue cōiugate fuerint mortaliter peccant: li
cet secus sit de ornatu hūane prouisionis:
et huius rō ē: qz habitus naturalis pducti
onis dati sunt a natura et nō ab humana p
uidencia: et iō quando quis illis aliē vti
q̄ eo modo quo sunt accomodati a natura
et ab opifice nature pcessit: tunc adulterine
fiunt vsurpatōes q̄ nullo mō sunt licite.
De hac tamē questione plenius vide ī ser
mone de col. Job. bap. Quātū vero ad
secūdū ornatū scz humane prouisionis: dicit
Basp. de cald. extra q̄ de. vl. vo. in. c. q̄ con
suluit. q̄ vsus vestīū nō est p̄hibitus s̄ ab
usus vt iactantia et voluptas earū. Sic em̄
in victu nō refert: quis scz an sit rustic⁹ vel
nobilis: q̄ scz capones vl. carnes bouinas
vel quātū comedet scz s̄m cōuenientiā na
ture: dūmodo nō gulose vel ex ingluuiā:
vt patet. xj. di. c. quisquis: vbi sequit. In
omnibus em̄ talibus nō vsus rerū sed in
libido in culpa est. Quicquid igit locis
psonis: tēporibus pueniat: diligenter attē
dendū ē ne temere flagicia reprehendam⁹
fieri enim potest vt sine aliquo vitio cupi
dinis et voracitatis p̄ciosissimo cibo sapiēs
vtat: insipiens aut fetidissima gule flāma
in vilissimū olus inardescat. Et. c. delitie.
Sic etiā de vestibus intelligendū ē: vt p̄tz
xxj. q. iij. c. j. p̄cipue in glo. super illud om
nis iactantia. Unde posset quis vti p̄ano
grossissimo voluptuose: sicut alius pann⁹
scarletico vel serico: et per p̄sequēs ex tali
voluptati vana gloria vel cōplacencia pec
caret: sicut Esau peccauit ex ferculo lenti
cule: gulose et ingluuiose comedendo: cum
tamē potius erat cibus iumētōz q̄ homi
num. Hinc dicit. xlj. di. c. delicie quelibet
si absqz desiderio p̄cipiant nō officiunt: et
viles cibi appetenter accepti: impediūt p̄
fectum abstinentie: et. c. quisquis: subdit.
Nam in huiusmodi rebus nō ex earū rerū
natura quibus vtimur: sed ex cā vtendi et
modo appetendi: vel p̄bandū ē vel impro
bandū qd̄ facilius. Et idē intelligendū ē
de vestib⁹. e. ti. c. cleric⁹. s̄. sicut ergo ī cibis
mores eoz cū quib⁹ viuim⁹ obseruare mo
nemur: sic et in indumentis intelligendus
est. Verūtamē nulli viro licet portare ve
stes deauratas: nisi cui ab imperatore con

cessū ē: vt p̄tz. l. de vestib⁹. l. nemo. et eē de
vi. et hone. de. c. clerici. in glo. Deniqz con
cludit Tho. scda 2. q. clxxx. q̄ in reb⁹ exte
rioribus quib⁹ quis vti nō ē vitium: sed vl
tium ē ex pte hominis q̄ talib⁹ vti immo
derate: q̄ scz imoderantia pōt esse duplex.
Uno modo p cōparationē ad cōsuetudinē
hoīm cū quib⁹ viuūt: vnde dicit Augu. in
liij. p̄fel. q̄ p̄tra mores hoīm sunt flagicia
p̄ morū diuersitate vitanda: et pactū inter
se ciuitatis vel gentis cōsuetudine vel le
ge firmatū: nulla ciuis aut pegrini libidie
violēt: turpis est enī omnis pars suo vni
uerso nō p̄gruēs: vnde sicut ornat⁹ et cult⁹
exterior variat s̄m diuersitatē tēporum et
locoz: sic etiam debet quis se p̄formare cō
suetudinē illius temporis et loci: vbi saltez
dispar cultus vel ornatu scandalū gene
raret. Sic dicit Aug⁹. liij. li. de doctrina chri
stia. q̄ talares et manicatas tunicas habe
re apud romanos veteres flagitium erat:
nunc aut honesto loco natis nō eas habe
re flagitiū. Alio modo pōt eē imoderantia
ex inordinato affectu vtentis: ex quo quicqz
contingit q̄ nimis libidinoſe quis talibu f
vti: siue s̄m cōmunē p̄suetudinē siue p̄ter
ter. Et ista deordinatio affectus contingit
tripliciter q̄tum ad supabundantiā. P̄ri
mo s̄m q̄ aliquis ex supfluo cultu vestīūz
humanā gloriā querit: et hoc vt frequēter
ē causa: cur quis in ornatu vestīū metas
excedit cōsuetudinis bonoz inter quos cō
uersat. Hinc dicit Grego. in omel. Nemo
quippe vestimenta p̄ciosa: scz excedentia
p̄p̄riū statum nisi ad inanem gloriāz q̄rit.
Secūdo modo s̄m q̄ hō p̄ superflūū cultū
vestīū delicias querit: et nō s̄m q̄ vestis or
dinatur ad corpis fomētū. Tertio modo
s̄m q̄ nimis sollicitudinē apponit ad exte
riorē cultū vestīū licet nō sit aliqua deordi
natio ex parte finis. Deniqz queri potest
vtrum liceat sacerdotibus vti p̄ciosis et or
natis vestibus: p̄sertim cū a deo positi sūt
tanq̄ forma et exemplar vite spiritualis oī
populo christiano q̄ a domino vocantur
sal terre et lux mundi. Ad hoc respondet
Buil. de monte laud. in clemen. j. de vi. et
hone. de. q̄ indistincte interdiciunt omni
bus clericis vestes nimis fulgide et nimis
sordide: s̄m morē clericorum et patrie inter
quos viuunt. vnde. xlj. di. c. j. s̄. ecce. subdi
tur. Oportet illum eē ornatu habitu vi
delicet et incessu: vt nec fulgidis vestibus
nec sordibus se ornet. Possunt tñ clerici

in huiusmodi rebus nō ex earū rerū
natura quibus vtimur: sed ex cā vtendi et
modo appetendi: vel p̄bandū ē vel impro
bandū qd̄ facilius. Et idē intelligendū ē
de vestib⁹. e. ti. c. cleric⁹. s̄. sicut ergo ī cibis
mores eoz cū quib⁹ viuim⁹ obseruare mo
nemur: sic et in indumentis intelligendus
est. Verūtamē nulli viro licet portare ve
stes deauratas: nisi cui ab imperatore con
cessū ē: vt p̄tz. l. de vestib⁹. l. nemo. et eē de
vi. et hone. de. c. clerici. in glo. Deniqz con
cludit Tho. scda 2. q. clxxx. q̄ in reb⁹ exte
rioribus quib⁹ quis vti nō ē vitium: sed vl
tium ē ex pte hominis q̄ talib⁹ vti immo
derate: q̄ scz imoderantia pōt esse duplex.
Uno modo p cōparationē ad cōsuetudinē
hoīm cū quib⁹ viuūt: vnde dicit Augu. in
liij. p̄fel. q̄ p̄tra mores hoīm sunt flagicia
p̄ morū diuersitate vitanda: et pactū inter
se ciuitatis vel gentis cōsuetudine vel le
ge firmatū: nulla ciuis aut pegrini libidie
violēt: turpis est enī omnis pars suo vni
uerso nō p̄gruēs: vnde sicut ornat⁹ et cult⁹
exterior variat s̄m diuersitatē tēporum et
locoz: sic etiam debet quis se p̄formare cō
suetudinē illius temporis et loci: vbi saltez
dispar cultus vel ornatu scandalū gene
raret. Sic dicit Aug⁹. liij. li. de doctrina chri
stia. q̄ talares et manicatas tunicas habe
re apud romanos veteres flagitium erat:
nunc aut honesto loco natis nō eas habe
re flagitiū. Alio modo pōt eē imoderantia
ex inordinato affectu vtentis: ex quo quicqz
contingit q̄ nimis libidinoſe quis talibu f
vti: siue s̄m cōmunē p̄suetudinē siue p̄ter
ter. Et ista deordinatio affectus contingit
tripliciter q̄tum ad supabundantiā. P̄ri
mo s̄m q̄ aliquis ex supfluo cultu vestīūz
humanā gloriā querit: et hoc vt frequēter
ē causa: cur quis in ornatu vestīū metas
excedit cōsuetudinis bonoz inter quos cō
uersat. Hinc dicit Grego. in omel. Nemo
quippe vestimenta p̄ciosa: scz excedentia
p̄p̄riū statum nisi ad inanem gloriāz q̄rit.
Secūdo modo s̄m q̄ hō p̄ superflūū cultū
vestīū delicias querit: et nō s̄m q̄ vestis or
dinatur ad corpis fomētū. Tertio modo
s̄m q̄ nimis sollicitudinē apponit ad exte
riorē cultū vestīū licet nō sit aliqua deordi
natio ex parte finis. Deniqz queri potest
vtrum liceat sacerdotibus vti p̄ciosis et or
natis vestibus: p̄sertim cū a deo positi sūt
tanq̄ forma et exemplar vite spiritualis oī
populo christiano q̄ a domino vocantur
sal terre et lux mundi. Ad hoc respondet
Buil. de monte laud. in clemen. j. de vi. et
hone. de. q̄ indistincte interdiciunt omni
bus clericis vestes nimis fulgide et nimis
sordide: s̄m morē clericorum et patrie inter
quos viuunt. vnde. xlj. di. c. j. s̄. ecce. subdi
tur. Oportet illum eē ornatu habitu vi
delicet et incessu: vt nec fulgidis vestibus
nec sordibus se ornet. Possunt tñ clerici

f iij
In huiusmodi rebus nō ex earū rerū
natura quibus vtimur: sed ex cā vtendi et
modo appetendi: vel p̄bandū ē vel impro
bandū qd̄ facilius.

decentioribus vestibus uti quod communes laici: et se conformare moribus clericorum inter quos viuunt ne vilescat dignitas clericalis: nisi tamen consuetudo patrie secus haberet. Nam anglicani clerici optimos pannos portant: et burgundi viles: decet tamen extremitates deuotare: quia in medio consistit virtus: et tutius est declinare ad humiles vestes quam ad fulgidas: nisi in dignitatibus constituti preciosas induerent ex causa rationabili ut videbitur. Verumtamen quedam sunt ad dignitatem ordinis sacerdotalis non decentia que prohibent: et que dam convenientia que precipiuntur: ut ex de vita et hone. cle. c. clerici. ubi subdit: clausa deferant desuper indumenta nimia breuitate vel longitudine non notanda: panis rubeis aut viridibus necnon manicis et solaribus rostratis: frenis: sellis: pectoralibus: calcaribus deauratis: aut aliam superfluitatem gerentibus non utantur: nec fibulas nec corrigias auri vel argenti ornatum habentes ferant: sed nec anulos nisi quibus competit ex officio dignitatis. Et de vi. et ho. cler. quoniam clerici. dicitur quod clerici beneficiati utentes veste virgata vel pita per sex menses a beneficiis sunt suspensi. Non beneficiati in sacris vel minoribus tonsuram cum tali veste portantes per idem tempus sunt inhabiles ad beneficium obtinendum. Obtinens autem dignitatem vel beneficia curata ac sacerdos religiosus per annum eandem penam incurrant. Punire etiam portantes epytogium notabiliter breue: quod vestis clericorum debet esse talaris: designati sunt enim per ioseph qui fuit a patre magis dilectus. Hic queri potest: utrum in dignitatibus constituti vel etiam ministri altaris preciosioribus vestibus quam ceteri seculares secundum terre consuetudinem uti possent: presertim cum iure ut visum est multa videntur eis in vestibus prohibita: que tamen secularibus sunt licita. Ad hoc respondet sanctus Thomas. secunda secunde. q. clxix. quod ex quo cultus exterior indicium quoddam est conditionis humane: ideo talibus licitum est illis uti: non propter sui gloriam sed ad designandum excellentiam sui ministerii vel cultus diuini: et ideo non est in eis vitiosum cum talis fuerit intentio comitans: quod adiuuentum est ad iduendum rudes ad reuerentiam status spiritualis qui plus referunt vestibus quam virtutibus: ut patuit de abbate Johanni breui. Mirum si usurarius et quilibet alius notorius peccator honoratur propter diuitias et vestes:

cur non sacerdotes potius: quos dominus tantis excellentiis et nominibus honorauit: ut patet xj. q. j. c. sacerdotibus: ubi dicitur quod tantam reuerentiam deus sacerdotibus impedit quod in diuinis eloquiis eos aliquando appellat deos: ut patet in veteri lege: applica eum scilicet iuraturum ad deos. Et iterum. Dijs non detrahes. Aliquando etiam angelos appellat et ideo cum constantino principi ut ibidem subditur accusaciones oblate erant: scripto contra episcopos libellos accusationis accepit: et episcopos qui fuerant accusati conuocans in eorum conspectu libellos incendit dicens: Ire et inter vos causas vestras disponite: quod dignum non est ut nos iudicemus deos. Verumtamen si moribus sordideant et vestibus splendeant utrumque abominabile est apud deum: quod ex hoc iudicat in omnibus eorum intentio curua: que non sinit in ornatu vestium querere diuinam gloriam sed propriam. Nihil tamen ad te: cui precipitur non iudicare sed obedire prepositis: non solum modestis sed et discolis. Quod si causaris de vita eorum et proprio dispendio in collatione sacramentorum tibi respondeat in decretis. j. q. j. c. Dicitur est quod dominus ita gratiam traditam per ministerium ordinati transfudit hominibus: ut nec voluntas sacerdotis obesse aut predesse possit: sed meritum benedictionem poscatis sicut cayphas propter pontificium prophetauit: per quod ostenditur spiritus sanctus donatorem gratiam non personam sequi aut digni vel indigni sed ordinem traditionis: ut quis aliquis boni sit meriti: non tamen possit benedicere nisi fuerit ordinatus ad officium: ministerii autem dei est effectum tribuere benedictionis. Similiter queri potest: utrum licitum sit religiosi portare preciosas vestes vel etiam nimis viles: presertim cum dicat Augustinus de sermone domini in monte: Non in solo rerum corporalium nitore atque pompa: sed etiam in ipsis sordibus atque luctuosis vestibus esse posse iactantiam et eo periculosiorē: quo sub nomine seruitutis dei decipit. Et ideo dicit Ambrosius. j. de offici. quod decor corporis adiunctus esse debet communibus vestibus: ut honestati atque necessitati nihil desit: nihil accedet nitore. Ad quod dicendum secundum Thomam. secunda secunde. q. clxix. quod precipue competit vilibus vestimentis uti his qui alios verbo et exemplo ad penitentiam hortantur: sicut fuerunt prophete: de quibus dicit apostolus Hebr. xj. Circumierunt in melotis in pellibus caprinis. Quorum imitatores debent esse omnes religiosi. Sed cum non possit singulis certa regula dari: ideo

An licet religiosi vestes pre
cipue differre.

eōsistere in eoz regulis & cōstitutionibus approbatis: ad qd obligantur debent: vt de de cōstitutionib⁹. li. vj. c. j. Possunt tamē in vtroq; peccare scz in supabundantia & defectu. Et licet plus in abundātia peccare videant: tamē in defectu eius pōt eē duplex inordinatio fm affectū. Primo ex negligentia ex pte hominis qui non adhibet studiū vel laborem ad hoc qd vtaf exteriōri cultu sicut oportet. Dicit enī pbs. vij. ethicoz qd ad molliciē pertinet qd aliquis trahat vestimentū per terram: vt nō laborēt eleuādo. Secūdo ex eo qd ordinat illuz defectum ad vanam gloriā & iactantiam & ypocrisim & simulatōnē vt sic se ceteris pferat: & sic ē vitiū superstitionis: de quo dicit Aug⁹. de doc. christia. Quisq; restrictius rebus vtiq; qd se habeant mores eoz cum quib⁹ viuūt: aut tēperās ē. s. hoc faciens ppter macerationē carnis vel humiliatōnē spūs. sequit. Aut superstitiosus.

Deniq; queri pōt: vtrū ornatu mulierū fieri pōt sine peccato: psertim cū dicitur. j. Pet. iij. Quaz si mulierū non sit capillatura extrinsec⁹: aut circūdatio auri aut indumenti vestimētoz cultus. Ubi dicit glo. Cypriani. Serico & purpura indute christum sincere induere non possunt: auro & margaritis adornate & monilibus: ornamenta mentis & corporis perdidērūt. Ad hoc rīdet Tho. vbi supra: qd circa ornatu mulierū eadē sunt attendenda: que supradicta sunt circa exteriōrē cultū in generali. Et insuper qdā aliud speciale scz qd mulierū cultus viros ad lasciniā puocat: & iō magna ē differentia inter coniugatas & innuptas. Nā fm aplm que nupta ē cogitat qd sunt mundi & quō placeat viro: et ideo si ad hoc se mulier ornet vt viro placeat vel honorē cōseruet: hoc pōt facere absq; peccato dūmodo fiat decenti mō fm cōsuetudinē cōmunē patrie: nō tamē vt alteri placeat. Cuius rō ē: qd sicut quilibz christianus conari debet iugiter vt in omnib⁹ actibus diuinā capter cōplacentiā: ita mulier legitima in oībus motibus suis conari debet ad viri sui cōplacentiā: vt ex hoc amor mutuus figuret: & thori fides integra seruet: qd si faceret ad alteri⁹ cōplacentiā: peccatū illius multipliciter ppter mētitam fidē augeret. Ille vero mulieres qd viros nō habet nec habere volunt: aut sūt in statu nō habendū: nō possunt absq; graui pctō appetere placere virozū aspectibus

ad cōcupiscendū: qd hoc ē eis dare incentiū peccandi: citius enim cōcupiscuntur. Innupte qd iugate: qd libere: & vt frequenter qrit placere nō vni s; plurib⁹: qd si nolūt cōcupiscere volūt tñ cōcupisci: qd ad hē cōponūt vt amabiliores & acceptiores videant: qd nō soluz in plateis & choreis: imo etiā in ecclia corda viroz obnubilāt & vulnerāt dū eis nūc colore roseo: nūc familiarī colloquio: nūc manuū iniectione: nūc vultus cōpositiōe: nūc oculoꝝ lascina intutione: laqueū & ruine occasionē pstat. Et siq; dē intētiōe hac se ornēt vt ad sui cōplacentiā puocēt: mortaliter peccant. Si nō ornaverūt se ex qdā leuitate vel vanitate ppter quā dā iactantiā: nō tñ excedendo cōmunē cōsuetudinē patrie: tunc nō sp ē mortale. De hoc tñ vide pulchrā distinctionē in s̄mone de trib⁹ p̄tib⁹ p̄nīe: vbi agit de p̄mo qd inuitat ad statū matrimonij. Ad illud igit. j. Pe. iij. dicit glo. qd mulieres eorū qd in tribulatōe erāt cōtēnebāt viros suos: & vt alijs placerēt pulchre se ornabant qd fieri phibuit ibidē apls. In quo etiam casu loqitur Cyprian⁹. In ornatu nāq; tria sūt cōsiderāda: ne. s. p excessū alijs scandalum generet: ne ex modo forma & gestu ad lasciniā alios puocet: neq; p̄ncipalē itētōz a rectitudīe deulet. Nō si qrit: vtrū liceat mulieri vti veste virili. Rīdet ibidem Tho. qd cult⁹ exteriōr d; cōpetere p̄ditōi p̄sone fm cōm cōsuetudinē: & h̄ rōnabilē qd cōis habit⁹ vtriusq; sex⁹ maximā daret occasionē lasciuie: & iō de seuitiosū ē qd mulier vtaf veste virili vel ecōuerso: nisi p̄p̄t aliquā nēcitatē aut cām rōnabilē: tūc em̄ illo cāu q̄uis phibitū videat. Deu. xxij. Nō induat mulier veste virili: nec vir veste muliebri: h̄ em̄ spālīc phibet i lege: qd gētiles tali mutatōe habit⁹ vrebāt ad idolatrie superstitionem. Qd a nobis auertat iesus christus.

De vana gloria: inobedientia: cōtētiōe & iactantia: Sermo XXV

Non facies omnem

similitudinē. rē. Exod. xx. Post inuestigationē regine vitioꝝ qd ē superbia. Prosequendū est de filia ei⁹ primogenita que imēdiatē ab ipsa orit scz inani gloria: quā Grego. ponit capitale vitium & primū inter ea. Pro quo sciēduz qd licet supbia & inanis gloria videntē esse

90

in hunc
hunc vti
viti.

Jactantia

Ornatu mulierū

vna & idem pctm: qz vtrobiqz e appetitus
 pprie excellentie: tm in hoc differunt: qz su-
 perbus sibi magnus intus apparet: sed va-
 ne gliosus magnus apparere desiderat in
 alioz estimatione & hoc indebite: vel ex p-
 te rei de qua quis gloria querit: puta d eo
 qd no e: vel de eo qd no e gloria dignu: sic
 de aliqua re fragili & caduca: vel ex parte
 eius a quo quis gloria querit: puta hois
 cuius iudiciu non est certu. De quibus dz
 Job. xij. Dilexerunt magis gloria hominu
 qz dei: vnde ppter hoc no audebat osten-
 dere se credere in christu ne extra synago-
 ga fieret sicut mlti verecudater christiane
 viuere ne forte detrimentu patiant huma-
 ne glorie: vel etia ex parte ipsius qui glo-
 riam appetit: quia videlicet appetitu glie
 sue no refert ad debitu finem: puta ad dei
 honore vel pximi salutem: ptra illud Mat.
 v. Alideant opa vestra bona & glorificent
 patre vestru qui in celis est. Et qz qd quis
 magis colit & amat hoc illi deo est: io vani
 gliosus in oibus qrens gliam suaz no dei
 pprie peccat p primu pceptu quo precipi-
 mur no hre deos alienos nec colere omnem
 similitudinem. Hic queri pot: vtru appeti-
 tus vane glorie vel inanis glie sit peccatu
 mortale: psertim cu quicunqz sibi surripit
 qd e dei pprium: mortaliter peccat: sed p
 appetitu inanis glie quis sibi attribuit qd
 e ppriu dei: qui dicit Esa. xlij. Gloria mea
 alteri non dabo. & Paulus. j. ad Timo. j.
 Regi seculoz imortal & c. Ad hoc respon-
 det cõpendiu the. li. iij. c. xxij. q vana glia
 ex genere suo e veniale: qz genus opis su-
 mit ex obiecto. Vanu aut fm se no est ob-
 lectu mortalis peccati s venial: cu g laus
 vana sit obiectu huius pcti: p q no sp e mor-
 tale. Erit tm vana glia mortale dupliciter.
 Prio rone finis ppter que laus appetit
 & tuc opus qtu ad ei formale tale manet
 qle e illud ppter qd appetit. Prio q scien-
 du q duplici fine laus appetit. Prio ad
 vitandu malu infamie: & hoc e puidetie:
 sicut Samuel se laudauit cora filiis isrl. j.
 Regu. xij. in illud Eccl. xlij. Curã habeto
 de bono noie. Secdo ppter vtilitate aliqua
 spualẽ vt e glia dei vel edificatio pximi:
 qd e charitatis: sicut Paulus se comedauit.
 iij. Cor. xij. & alios instruxit ad Ro. vlij.
 Prouidentes bona no solu cora deo s etia
 am cora hoibus. Licet em ad pfectionem
 hois no ptinet q ab alijs cognoscat: & io
 p se no e appetendu: appeti tm pot in qtu

e vtile: ad hoc q dñs ab hoibz glificet: vt
 ad h vt hoies ex bono pficiant qd in alio
 cognoscunt: vt ad h q ipse ho ex bonis que
 cognoscit p testimoniũ laudis aliene stu-
 deat in eis pseuerare & ad meliora pficere
 & fm h fm Tho. Laudabile e q curam ali-
 qis adhibeat de bono noie: & q bona put
 deat cora hoibus: no tm q in hoim laude
 delectet inaniter. Tertio appetit laus p-
 pter lucrũ auaricie: sicut pharisei q deno-
 rabat domos viduar simulates logã ora-
 tionẽ: vt dz Matth. xxiiij. & hoc e mortale
 pctm. Et idẽ intelligendu e qncũqz morta-
 le pctm ponit finis alicuius opis. Quarto
 appetit laus ppter aliquẽ actũ venialis
 pcti: sicut qn quis laudari vult eo q veni-
 aliter in laude delectet: & hoc e pctm veni-
 ale & sepius inuenit in seruis christi. Vnde
 Chrys. sup Mat. dicit: q cu cetera vitia lo-
 cu habeant i seruis diaboli: inanis glia lo-
 cu hz etia in seruis christi. Qz si fm Au-
 gu. cuiqz facile e laudẽ no cape dũ negat:
 difficile tm e ea no delectari cu offerit: vnde
 significat p puluerẽ: de q Mat. x. dz aplis
 Excute puluerẽ de pedibz vris. Dic eni
 Greg. q pdicatio vix sine aliq mixtioẽ pul-
 ueris transit: pdicã em aut ad indignatã
 unẽ trahit si cõtemnit: aut aliquã inanem
 gloria acqrit si ab auditoribus honorat.
 Secda vana glia mortale erit pctm rone ope-
 ris p qd vel in q laus glie qrit: & hoc tri-
 pliciter. Prio qñqz laus qrit p opa illicita:
 & tunc tale e peccatu quale e illud op illi-
 citu. s. mortale vel veniale. Et idẽ e intelli-
 gendu qñ sic finẽ ponit in vana glia: q p
 ea psequenda no pmitteret facere etiam
 q sunt ptra deũ: tuc em est mortale. Aliqñ
 vero laus qrit p opa ex se indifferentia: &
 sic e pctm veniale: nisi talis finis poneret
 in laude: sicut iã supra dictu est: sicut e hre
 diuitias: vestes pcciosas cu abusu talium in
 laudẽ veniale. Verũtm si talia de se ordina-
 ta sunt vt sint occasio mortalis pcti: fm q
 mulier ornata meretricio pparat ad capiẽ-
 das aias: vel si factu illud sit illicitu ex p-
 hibitioẽ superioris: vt torneamenta cu excede-
 rent pceptu ecclie: sic sunt pctã mortalia.
 Aliqñ etia qritur laus p opa virtutum: & h
 ptingit duplici: qz vel appetit laudis ad
 iungit opi virtutũ tanq incidẽs: sic ptingit
 in cantu vel pdicatioẽ & tuc e veniale:
 vel laus e finis pncipalẽ intẽtus opantis
 vel opate virtutis: ita q cõstituat ibi finẽ
 vltimũ & sic e mortale pctm: qz tuc inheret

et tãq̃ vltimo fini. Et nota q̃ maius pctm̃
 ē gloriari de bono sp̃iali q̃ de bono tp̃ali
 eo q̃ minus appareat eē q̃ tp̃ale: vñ tã de/
 testabile vitũ est q̃ opus virtuosũ amit/
 tit vim merēdi vitaz eternam si p̃pter in/
 anem gloriã fiat etiaz si illa inanis gloria
 non sit mortale pctm̃: vt dicit sanct⁹ Tho.
 sc̃da 2. q. cxxxij. Et b̃ innuit dñs Matth.
 vj. dicēs. Attēdite ne iusticiã ṽram facia/
 tis coram hoīb⁹ vt videamini ab eis: alio/
 q̃n mercedē nō habebitis apud deũ q̃ i ce/
 lis est. Ad maiorē aut̃ euidētiã huius
 q̃ri pōt quot sunt filie vane glorie cū sit vi/
 tium capitale. Ad hoc dicendũ: q̃ Greg.
 xxxj. moral. ponit septē filias vane glorie:
 q̃ sunt inobediētia: p̃tentio: iactantia: hy/
 pocrisis: p̃tinacia p̃prie sentētie discordia
 volūtatis ab alijs: ⁊ nouitatu p̃sumptio.
 Quaz sufficientiã Tho. sc̃da 2. q. cxxxij
 sic declarat dicēs: q̃ illa vitia q̃ de se nata
 sunt ordinari ad finē alicuius vitij capita/
 lis dicunt filie illi⁹ vitij capitalis. Finitis
 sūt inanis glorie ē manifestatio p̃prie ex/
 cellētie. Et ad hoc hō pōt tendere duplici/
 ter. Ano modo p̃ verba directe: ⁊ sic est ia/
 ctantia vel p̃ facta: q̃ si sunt vera habētia
 aliquã admirationē ē p̃sumptio nouitatum
 q̃s hoīes magis solent admirari. Si vero
 p̃ facta ficta: sic ē hypocrisis. Alio modo
 nititur aliq̃s manifestare suã excellentiaz
 indirecte ostēdēdo se nō esse minorē alio:
 ⁊ hoc q̃drupliciter. Primo q̃tũ ad itelle/
 ctum: ⁊ sic ē p̃tinacia: p̃ quã hō nimis inni/
 titur sue sentētie: nolēs cedere sentētie me/
 liori. Secũdo modo q̃tũ ad volūtate: ⁊
 sic ē discordia: dñi non vult a p̃pria volun/
 tate discedere vt alijs p̃corde. Tertio mo/
 do q̃tũ ad locutionē: ⁊ sic ē p̃tentio: dum
 aliq̃s clamorose ṽbis p̃tra alium litigat.
 Quarto mō q̃tũ ad factũ: ⁊ sic ē inobedi/
 entia: dñi q̃s non vult exequi superioris pre/
 ceptũ. Ad singulas igif filias pessimas
 detestabilis matris discutiēdas: primo q̃/
 ri pōt de inobediētia q̃ est prima filia in/
 anis glie: vtz sit grauissimũ peccatũ p̃ser/
 tim cū dicit .j. Reg. xv. Quasi pctm̃ arto/
 landi ē repugnare: ⁊ quasi scel⁹ idolatrie
 nolle acquiescere: sed idolatria ē grauissi/
 mũ pctm̃ vt dictũ est. Ad hoc r̃ndet Astē.
 li. ij. q̃ graui⁹ est pctm̃ p̃temnere p̃cipiētez
 h̃ p̃ceptũ: ⁊ ideo grauiora sunt q̃ sūt p̃tra
 p̃sonã p̃cipientis vt blasphemia ⁊ homici/
 diũ q̃ inobediētia. Et illa dictio q̃si i aucto/
 ritate allegata: nō ē nota eq̃litate sed sumi/
 litudinis: qz inobediētia redūdat i p̃tem/
 ptu dei: sicut idolatria: s̃ idolatria mag⁹.
 Añ fm̃ q̃sdã inobediētia exhibita p̃lato
 nō est fm̃ se pctm̃ mortale: nisi sit h̃ p̃ceptũ
 obligatoriu: multa nã q̃ p̃ter p̃ceptuz fiūt
 que tñ nō sūt h̃ p̃ceptũ: nã ip̃e p̃latus ideo
 mandatũ tempat: qz nō vult subditũ p̃ q̃/
 libet leui causa exponere discrimini pecca/
 ti mortalis. Et dixi notanter fm̃ se: qz ex
 animo nō obediētis simplici mādato pos/
 set fieri pctm̃ mortale si faceret cū tali con/
 tēptu autoritatis p̃lati: q̃ intēderet ei non
 obedire etiã si p̃cipet ei qd̃ simplici man/
 dat: s̃ qz de hoc in p̃cepto de honore parē/
 tũ fiet mentio. Hic causa breuitatis supse/
 deo. Secũdo q̃ri pōt de secũda filia que est
 p̃tentio vtrũ scz est pctm̃ mortale: p̃sertim
 cum legit facta p̃tentio iter discipulos ie/
 su Luc. xxij: Quis eoz videt eē maiorē:
 nec p̃sumit q̃ discipuli tunc peccauerunt
 mortaliē. Ad hoc r̃ndet sanct⁹ Tho. sc̃da
 2. q. xxxvij. q̃ p̃tendere ē p̃tra aliq̃m ten/
 dere in locutiōe. Cōtrarietas q̃ locutiōis
 pōt attēdi dupliciē. Ano modo q̃ ad intē/
 tionē p̃tendentis: vtz scz aliq̃s cōtrariatur
 veritati qd̃ est vitupabile vel falsitati qd̃
 est laudabile. Alio mō q̃tũ ad modũ vtz
 scz talis mod⁹ p̃trariandi p̃ueniat p̃sonis
 ⁊ negocijs: qz tunc ē laudabile. Sic igitur
 p̃cludendũ ē: q̃ si p̃tentio dicat impugna/
 tio falsitatis cū debito mō acrimoniē: sic ē
 laudabilis. Si aut̃ accipiat contentio fm̃
 q̃ importat impugnationē falsitatis cū in/
 ordinato modo: tūc pōt eē veniale: nisi for/
 te tanta fiat inordinatio in p̃tendendo q̃
 ex hoc genere scandalũ aliorũ. Unde .ij.
 Timo .ij. dicit apls. Noli verbis conten/
 dere: ad nihil enī vtile ē nisi ad subuersio/
 nem audientũ. Añ discipuli in sua p̃tentio/
 ne non excusant a veniali: qz licz nō p̃tē/
 debant cum intentiōe impugnandi verita/
 tem: eo q̃ vnusquisq̃ defendebat qd̃ sibi
 vtz videbat: erat tñ in eoz cōtentione in/
 ordinatio: qz cōtendebant de quo nō erat
 p̃tendendũ scz de primatu honoris: nō dñi
 enī sp̃iales erāt vt dicit ibidez glo. ⁊ ideo
 dñs cōpescuit eos. Si deniq̃ accipiat cō/
 tētio fm̃ q̃ importat impugnationē verita/
 tis ⁊ inordinatũ modũ: sic ē mortale pecca/
 tũ et sic diffinit ab Amb. Cōtentio est im/
 pugnatio veritatis cū p̃fidētia clamoris.
 Et sic ē filia vane glie ex q̃ mouet ad defē/
 dendũ ṽbis p̃tē ⁊ opinionē suã: vnde fm̃
 cōpletã rōnem p̃tentiois put est peccatũ

Cotentio

mortale: ille p̄cedit ī iudicio: q̄ iusticie v̄i-
 tatē impugnat: et ille p̄cedit in disputa-
 tione q̄ itēdit ipugnare veritatē doctrine: volēs
 vincere cū clamore cū non pōt rōne. Et ve-
 nit ex appetitu vane gl̄ie et supbie p̄sumēs
 de se magna et de alijs parua et loquit de fa-
 ctis suis: de sc̄ia: de potētia: de bonitate:
 de sanctitate: et sic de alijs p̄ponere. Et ve-
 nit ex arrogātia. Tāta ē etiā labes huius
 vitij q̄ talis phibet ordinari: vñ. xlvj. di.
 .s. j. dicit. Ecce q̄liter litigiosi phibent in
 ep̄os ordinari: q̄ sc̄z cum austeritate impe-
 rant. Sequit̄. Est et alia hmōi phibitiōis
 causa: litigiosi nāq̄ vel adulatione aīos p̄n-
 cipū sibi p̄ciliant: vel superioribus suis de-
 trahēdo infamie notā ingerūt vel inf̄ fra-
 tres discordiā seminando seditiōes facere
 nō cessant: q̄ oīa in p̄latis dānabilia eē p̄-
 banf. Deniq̄ q̄ri pōt de tertia filia vane
 gl̄ie q̄ dicit iactātia q̄d sit fm̄ diffinitio-
 nem. Ad hoc r̄ndet Astē. li. ij. tit. xvij. q̄
 iactantia ē ostentatio pp̄rie laudis cuz ve-
 ritas nō subsistit. Et ideo phus in. ij. et. iij.
 ethico. eā opponit veritati. Et dicit a no-
 mine arrogātia cū q̄s attribuit sibi quod
 nō habet. Quis tñ extēso noīe dicit ostē-
 tatio vana pp̄rie laudis etiā cū v̄itas sub-
 est vt dicit Grego. fm̄ illud. j. Cor. iij. Si
 accepisti: q̄d gl̄iaris q̄si nō accepisti. Tñ
 et hic pōt dici iactantia de eo q̄d nō est: itēz
 enī habeat bonū a se nō tñ habet quod ha-
 bet et tñ iactat se q̄si haberet a se: vnde dicit
 Tho. sc̄da 2. q. cxij. q̄ iactantia pp̄rie vi-
 det̄ importare q̄ hō v̄bis se extollat: illa
 enī q̄ hō vult longe iactare in altū eleuat:
 tūc aut̄ pp̄e q̄s se ex tollit: q̄n̄ d̄ se aliqd̄ su-
 pra se dicit. Q̄d̄ q̄dem p̄tingit dupliciter.
 Nā aliqui q̄s loquit̄ de se nō q̄dē supra id
 q̄d est ī se s̄ supra id quod hoīes opinātur
 de eo. Quod apl̄us refugit̄ dicit. ij. Cor.
 xij. Parco at̄ ne q̄s me existimet: sup̄ id q̄d
 videt in me aut audit aliquid ex me. Alio
 modo p̄ verba se q̄s extollit loquens de se
 supra id quod ī se ē fm̄ rei v̄itatē. Et quia
 maḡ ē aliquid indicādn̄ fm̄ q̄ ī se est: q̄
 quod ē ī opinione alior̄: inde ē q̄ maḡ p̄-
 prie dicit iactantia q̄n̄ q̄s se effert supra id
 quod in ip̄o ē q̄ quod ē in opinione alior̄
 lz̄ vtroq̄ mō iactantia dici possit. Queri
 pōt igit̄: vtz̄ iactantia sit pctm̄ mortale: p̄-
 ferrim cū sit mēdaciū q̄ddā nō at̄ mēdaciū
 officiosū vel iocosū vt p̄tz̄ ex fine mēdaciij:
 q̄ dicit phus. iij. ethico. q̄ iactator fingit de
 se maiora existētibus: quādoq̄ nulli gra-

tia q̄n̄q̄ gr̄a honoris vel gl̄orie: q̄n̄q̄ gr̄a
 argenti: et sic p̄tz̄ q̄ nec est mēdaciū iocosū
 nec officiosū: relinquit̄ q̄ q̄ sit mendaciuz
 p̄niciosum. Ad h̄ r̄ndet sanct̄ Tho. vbi s̄.
 q̄ mortale peccatū est quod p̄triat̄ cha-
 ritati. Iactātia ergo cōsiderari pōt dupli-
 citer. Ano mō fm̄ se p̄t̄ ē quoddā mēda-
 ciū: et sic q̄n̄q̄ ē mortale: q̄n̄ sc̄z quis de se
 iactanter p̄fert quod ē q̄ gl̄orias dei: sicut
 ex p̄sona regis cui dicit Ezechiel. xvij. Ele-
 uatū ē cor tuū et dixisti deus ego sū. Vel q̄
 charitatē p̄ximi sc̄z cuz q̄s iactādo seip̄m
 p̄rumpit in cōtumelias alior̄ vt habetur
 Luc. xvij. de phariseo: q̄ dicebat. Non sū
 sicut ceteri hoīes et. Quisq̄ vero est pctm̄
 veniale: q̄n̄ sc̄z quis de se talia iactat: q̄ ne-
 q̄ sunt q̄ deū neq̄ q̄ p̄ximū: tunc enī nō ē
 mendaciū p̄niciosū: s̄ vel reducit̄ ad men-
 daciū iocosū: q̄n̄ sc̄z aliq̄s se iactat q̄si ex h̄
 ip̄o delectat̄: hoc ē enī quoddā vanū: nisi
 forte talē delectationē diuine dilectiōi p̄e-
 ferret: vt p̄pter h̄ dei p̄cepta cōtemneret:
 sic enī eēt q̄ charitatē dei: in quo solo mēs
 n̄ra debet quiescere sicut ī vltimo fine. Et
 reducit̄ ad mēdaciū officiosū cuz se iactat
 ad hoc vt lucrum vel gl̄oriā acquirat: dū-
 modo fiat sine dāno alior̄. Alio modo p̄t̄
 iactātia cōsiderari fm̄ suā causam sc̄z sup̄-
 biam vel appetitū lucri vel vane gl̄orie: et
 sic p̄cedit ex sup̄bia vel vana gl̄oria: que
 si sit mortale pctm̄ erit et ip̄a iactantia mor-
 tale peccatuz. Si vero p̄cedit ex appetitu
 lucri ad deceptionē et dānū p̄ximi: quod
 multipliciter cōtingit in mercatorib̄: tūc
 etiam est mortale peccatū. Dicit enī phus
 iij. ethico: q̄ turpior est q̄ se iactat causa lu-
 cri q̄ se iactat causa gl̄ie et honoris. N̄
 si q̄rit: an p̄fectoz sit vitare iactantiā sine
 ostērationē. Ad h̄ r̄ndet Alex. angli. q̄ ly
 omnes declinare p̄nt opis ostērationem p̄
 sermo nē q̄n̄ tñ ē ostēratio opis p̄ sermo nē
 nō tñ est quozlibet s̄ p̄fectoz vitare vane
 gl̄ie motum: q̄n̄ fuerit ab alijs ingesta lau-
 datio: vnde Grego. dicit q̄ valde p̄fectoz ē
 ostēso ope gl̄iam actiōis nō q̄rere: vt de il-
 lara laude nesciāt p̄uata exultatione gau-
 dere: et ideo opa studio occultē necessita-
 te publicent̄: et eoz occultatio sit custodia
 pp̄ria: et eoz publicatio vtilitas aliena.
 Ad laudem dei.

De ironia: hypocrisi: p̄tinacia:
 discordia et p̄sumptiōe nouitātū:
 Sermo XXVI

De facies omnem

N similitudinē rē. Exo. xx. Cum in fine sermonis pcedētis dictū sit d' vitio iactantie: q' scz q's attribuit sibi qd nō habz. Hui' occasiōe qri p't d' ironia p' quā q's de se fingit vel dicit minora q' sit in veritate: vtz scz sit pctm: p'sertim cum dicat Greg. in eplā ad Aug. angloz ep'm: q' bonaz mentiū est ibi suas culpas agnoscere vbi culpa nō ē. Ad h' dicēdum q' sic: q' oē mēdaciū ē pctm: vti. xxij. q. v. dicit Amb. c. Cauete frēs mēdaciū: q' oēs q' amant mēdaciū filij diaboli sūt: nō solū i falsis vbi: s' etiā in simulatis opib' mēdaciū est: mēdaciū nāq' est christianū se dicere et opa christi nō facere: mēdaciū ē ep'm sacerdotē vel clericū se p'fiteri: et huic ordini cōtraria opari. Imix cū dicat apl's. Cōfite tur se nosse deū: factis aut negāt. Et Aug. de verbis apli qd habet. xxij. q. ij. c. Cum humilitat' causa mētiris: si nō eras pctōz aīq' mētier' mētiedo efficiet' qd euitaras veritas i te nō est nisi ita te dixeris peccatorē vt etiā esse cognoscas. Sequitur. Nam quō ē humilitas vbi regnat falsitas. Quō tgit saluat verbū Greg. qd ponit. v. di. c. ad eius: vt q's cognoscat culpā vbi culpa nō est. Dicēdū fm glo. sup illud: cū humilitatis causa mētiris: q' pōt i genere q's se dicere peccatorem: q' nemo sine crimie vitit: et recognoscēdo in se culpā esse nō peccat: dūmodo credat hoc eē vex: vt ptz. ij. q. vij. c. q' in glo. Sed spāliter dicendo aliqd pctm de se cui' p'trariū est vex: mortaliter peccat. Sed obijcit' de sacerdote celebrāte q' oīa crimina de se spāliter p'fitef. in p'ncipio misse. Sed dic q' id facit: in p'sona ecclie: nullū enī vitiū est qd nō reptat' in aliquo membro ecclie. Vel dic vt dicit Aug. q' i vno pctō multa possunt notari. Cū enī q's peccat mortaliter: cōmittit homicidiū occidendo aīam suā: cōmittit furtum quia se subtrahit deo: cōmittit adulteriū q' recedit a deo et fornicat' cū diabolo: cōmittit piuriū q' fidē p'missam in baptismo nō fuat: qd dic' et in oībus vitijs in q'b' homo miser peccare pōt: hec ibi i glo. Ad maiorē tñ euidentiā hui' vitiij quod est ironia sciēdū fm Tho. scda. 2. q. cxij. q' hoc q' aliqui de se minora dicāt p'tingere pōt dupliciter. Vno mō salua veritate: dum scz maiora q' sūt in ipis reticēt: q'dam vero minora detegūt et de se p'ferūt: q' tñ i

se esse recognoscūt: et sic minora de se dice re non ptinet ad ironiā nec est peccatū fm genus suū: nisi p' alicuius circūstantie corruptionē. Alio modo dicit minora quis a veritate declinās: puta cū asserit de se ali quid vile quod in se non recognoscit: aut cū de se negat aliqd magnum qd tñ percipit esse i seipō: et sic ptinet ad ironiā et semper est peccatū. Iactantia tñ grauius est: q' ironia et iactantia circa idem mentiunt' verbis vel q'buscunq' exterioribus signis scz circa p'ditionem p'sone et q'tum ad hoc sunt equalia: s' vt in plurimū iactantia pcedit ex motiuo turptōri scz ex appetitu lucri v' honoris: ironia vero ex hoc q' fugit licz inordinate per elationez alijs grauis esse. Et fm hoc p'hus dicit: q' iactantia grauius est peccatū q' ironia. Cōtingit tamē q' q' aliquis minora de se fingit ex aliq' alio motiuo scz ad dolo se decipiendum: et tunc ironia grauior ē: vnde Eccl. xix. Est qui nequiter se humiliat et interiora eius plena sunt dolo. Deniq' aliquādo in vno facto q'dam incurrūt vitiū ironie et iactantie simul: cum scz per aliquā corporalē abiectionem ostētare intendūt aliquā excellentiaz spūalem: de q'bus ait dñs Matth. vj. Qui exterminant facies suas vt appareant hominib' ieiunātes: abijtiunt enī et despiciūt se in cibo: potu: vestib': et similibus corporaliter: vt laudentur et eleuent' spiritualiter: et illi grauius peccāt. His v'is pcedendum est de quarta filla vane glorie que dicitur hypocrisis: de cuius de testabilitate dicit Aug. et habetur. xij. q. j. c. certe. Ego sum qui statueram nullum ordinare clericum: nisi qui mecum vellet manere: aut si vellet a p'posito discedere recte illi tollerem clericatū. Ecce in cōspectu dei et vestro muto consiliuz qui velint habere aliquid p'prium quibus non sufficit deus nec ecclia eius maneāt vbi volūt et vbi possunt non eis auferā clericatum: nolo habere hypocritas: malum esse quis nesciat: malum est cadere a p'posito s' p' est simulare p'positum. Et post pauca. Si foris non seruat sanctitatē dimidius cecidit. Si intus habuit simulationem totus cecidit. Glo. P'cius enī ē per hypocrisim peccare q' manifeste: vt patet extra de heret. c. cum ex iniuncto. Sicut plus ē veneno occidere q' gladio. C. de malefic. l. j.

Ad maiorem tamen euidentiā sciēdū: q' fm Istō. i li. ethymol. hypocrisis greco

hypocrisis

B

sermōe: latino simulator: interpretatur: qui dum intus malus sit: ut bon⁹ se palā ostēdit: pro enī falsū crīsum iudiciū interpretat. Et nomē hypocrite tractū ē a specie eorū q̄ in spectaculis p̄fecta facie incedūt: distinguētes vultum vario colore: ut ad p̄sone colorē quā simulāt pueniant: modo in specie viri modo ī specie femine: ut ī ludo populū fallāt. Sic hypocrite dicunt q̄ in exercitijs et in oī vita humana se volūt videri et reputari qd̄ nō sunt: qz simulant se iustos nō exhibēt: et sic oīnis hypocrisis ē simulatio: nō tamē oīnis simulatio ē hypocrisis: sed solū illa q̄ quis simulat p̄sonam alterius: sicut cū peccator simulat p̄sonam iusti. Qd̄ si obijciat: hypocrita nō semp simulat qz plerūqz interi⁹ agit qd̄ exterius ostēdit: iuxta illud Matth. vj. Cū faci eleemosynas noli tuba canere sicut hypocrite faciūt. Ad hoc dicēdū s̄m Tho. scda 2. q. cxj. q̄ opus exteri⁹ naturalit̄ signat intentionem: cum ergo quis p̄ bona opa que facit ex suo genere ad dei seruitiū p̄tinentia non q̄rit deo placere sed hoībus: tūc simulat rectā intētionē quā nō habet quā nō simulat aliqd̄ rectū op⁹ qd̄ non agit. Dic q̄ri pōt: utz hypocrisis semper sit mortale peccatū: p̄sertim cum Greg. xxxj. moral. dicat q̄ hypocrite ex malicia peccāt: sed hoc est grauissimū et p̄tinet ad peccatū in spirītū sanctū. Ad hoc dicēdū: q̄ aliqui hypocrisis sumit̄ large p̄ oīni simulatiōe: et tūc s̄m Asten. ē q̄druplex species hypocrisis vel simulatiōis. Prima species ē cauteles: et hec fuit iehu. iij. Reg. x. et dauid corā rege geth. j. Reg. xxi. et de his habet. xxij. q. ij. c. Utilem assimilationē et in tēpore amēdā iehu regis isrl̄ nos docet exemplū: qui non potuisset inēficere sacerdotes bal nisi finxisset idoluz se adorare velle et. vide tex. et glosā. Scda species est instructionis: q̄ fuit ī christo q̄ finxit se longius ire: in q̄ erudiuit exhibendū officiū hospitalitatis q̄ coegerūt euz apud se manere p̄ qd̄ eū cognouerunt. Tertia est signatiōis: cum scz iacob simulauit se eē Esau: vñ dic Aug⁹. q̄ qñ fingimus illd̄ qd̄ nihil signat est mēdaciū: cum aut̄ fictio n̄ra signat aliquid: non est mēdaciū sed aliqua figura veritatis. Quarta deniqz spēs est duplici tatis: et hec pprie ē hypocrisis put̄ stricte capit̄. Et tūc s̄m Tho. vbi s̄: in hypocrisi duo sūt scz defect⁹ sanctitatis et simulatio nis. Si ergo hypocrita dicat̄ ille cui⁹ intē-

tio fert̄ ad utrūqz: ut scz q̄s nō curat factitatem habere s̄ solū sanct⁹ apparere: sicut accipi s̄suevit in sacra scriptura: sic manifestū ē q̄ sit mortale peccatū. Null⁹ enī priuat̄ totaliter factitate nisi p̄ peccatū mortale: nec solū mortale s̄ etiam detestabile: quia Job. ij. dicit glo. q̄ simulata eq̄tas non est eq̄tas s̄ duplicatū peccatuz. Si vero talis hypocrita dicat̄ q̄ sanctitatem intēdit simulare: a q̄ deficit p̄ peccatuz mortale: tūc q̄uis sit in peccatō mortali ex q̄ priuat̄ factitate vite: non tñ ip̄a simulatio ē ei semp peccatū mortale: s̄ qñqz veniale: qd̄ discernēdū ē ex fine: q̄ si p̄trariat̄ charitati dei vel p̄ximī: puta si simulat factitatem ut falsam disseminet doctrinam: vel ut adipsas ecclesiasticā dignitatem indign⁹ vel qucunqz alia bona tp̄alia in q̄b⁹ finem p̄stituit erit peccatū mortale. Si vero finis intent⁹ non repugnat charitati erit peccatū veniale: ut cui⁹ q̄s ī ip̄a fictiōe delectat̄. Cōtingit tñ qñqz q̄ q̄s simulat p̄fectionē sanctitatis q̄ nō est de necessitate salutis: et talis simulatio nec semp ē mortale: nec semp ē cū peccatō mortali. Et addit Asten. q̄ si q̄s simulat factitatem ad dei honorē et p̄ximoꝝ salutē vel edificationē: nō peccat s̄ etiā meref̄ si ē ī charitate: ut cui⁹ q̄s ad edificationē magis religiosum se ostēdit corā secularib⁹ vel extraneis q̄ corā fratrib⁹. Deniqz eē de imu. eccliaz. i. c. pleriqz: dicit Inno. q̄ hypocrita sub noīe boni christiani bona p̄q̄rēs: tenet̄ ad restitutionē. xliij. q. v. c. nō sane: nō tñ illi q̄ dedit: qz p̄secutus est mercedē suā s̄ paupib⁹ vel alijs pijs locis erogare pōt. Proinde circa q̄ntā filiaz q̄ p̄tinacia d̄ q̄ri pōt qd̄ sit. Ad h̄ dicēdū: q̄ p̄tinacia vlt̄ p̄tinax dicit̄ ille q̄ factū suū malū vlt̄ dicitū p̄tinacit̄ defendit ne videat̄ errasse. Et opponit̄ pseueratiē: qd̄ sic p̄tz. Nā Aug. ī li. de pseueratiā dicit̄: Asserim⁹ donū dei eē pseueratiā: q̄ vsqz ī finē pseuerat ī christo. i. in virtute q̄ p̄sistit ī medio. Dicit enī Tullio ī rhetor. sua q̄ pseueratiā ē in rōne hñ p̄siderata stabilis et p̄petua p̄māssio. Et habet duo vitia opposita. Primū d̄r mollities sicut dicit p̄bus in. vij. ethicoꝝ: q̄ molli opponit̄ pseueratiū. Quod doctor sanctus scda 2. q. cxxxvij. sic declarat: dicens: q̄ laus pseuerantie in b̄ cōsistit: q̄ aliq̄s non recedit a bono p̄pter diuturnam tolerantiā difficultium et laboriosorum: cui directe vlt̄ def̄ opponi q̄ aliq̄s defacili recedat a bono p̄t̄ aliq̄ difficultia q̄ sustinere nō pōt: et

An et quo hypocrisis est peccatū mortale

(p̄tinacia quod est

hoc ptinet ad rōnem molliciel: qz molle di-
 cif qd facile cedit tangenti. vñ. j. Cor. vj.
 Nec adulteri nec molles. i. mullebría pa-
 tiētes. i. incōstantiā animi ⁊ etiā qñqz imū-
 diciā corpis: qz mollicies qñqz causat ex
 naturali dispositiōe qua scz habēt animū
 min⁹ stantem ppter fragilitatē cōplexio-
 nis: ⁊ hoc modo cōpanē femine ad mascu-
 los vt phus dicit. vij. ethico. Aliqñ vero
 ex s̄uetudine: cū enī quis s̄uetus est vo-
 luptatib⁹ frui difficil⁹ pōt eaz abstinētiā
 sustinere. Et s̄m hoc p̄prie mollis dicit:
 q̄ recedit a bono ppter tristitias causatas
 ex defectu delectationū quasi cedēs debi-
 li mouētī: ⁊ plerūqz ducit ad detestabilem
 molliciē corpālis imūdicie. Scdm vitium
 oppositū pseuerātie est ptinacia: qz sicut p
 seuerantia laudat sicut existēs in medio i
 quo s̄sistit virtus: ⁊ mollis vitupat p̄p̄
 defectum mediū scz ppter defectum dele-
 ctationū q̄bus carere nō pōt: sic ptinax vi-
 tupat ppter excessum mediū pseuerās in
 p̄pria sentētia plus q̄ oportet. Et sicut pse-
 rātia psistit i bono: sic ptinax in malo: vo-
 lens p hoc suam excellentiam demōstrare
 quā nimis appetit: ⁊ cōtrariā s̄fusionē ni-
 mis refugit: ⁊ sic orit̄ ex inani gloria. Di-
 cif q̄ ptinax valde vel imprudenter tenēs
 dur⁹: irrenocabil⁹: idocibilis: obstinat⁹: d̄
 vsur. i. cle: ex graui. s̄. sane: ⁊ d̄ s̄u. tri. cle. j.
 s̄. porro. in glo. Sexta d̄o filia d̄r discor-
 dia: q̄ ip̄ortat quandā disgregationē volū-
 tatū: inquātū scz volūtas vni⁹ stat i vno:
 ⁊ voluntas alterius stat i altero. Qu autē
 alicui⁹ volūtas in p̄prio s̄sistit: puenit ex
 hoc q̄ aliquis ea q̄ sunt sua p̄fert his que
 sunt alioz: qd̄ cuz fit inordinate ptinet ad
 supbiam: ⁊ ideo discordia p quā vnusq̄sqz
 tenet qd̄ suū est: ⁊ recedit ab eo qd̄ alteri⁹
 est: ponit̄ a Gregorio filia inanis glie. Ele-
 rūtāmē vt dic̄ Asteñ. li. ij. Inquātū discor-
 dia ab alteri⁹ volūtate recedit: hoc ptinet
 ad inuidiā ⁊ causat̄ ab inuidiā vt termin⁹
 a quo: a vana autē glia vt termin⁹ ad quē.
 Et qz in quolibet motu termin⁹ ad quē po-
 tior est termino a quo ⁊ finis potior ē p̄nci-
 plo: ideo ponit̄ filia inanis glorie: licz ex
 vtraqz oriri possit s̄m diuersas rationes.

Hinc q̄ri pōt: vtz discordia sit pctm̄ mor-
 tale: p̄sertim cū mortale nō repiat̄ in viris
 sanctis: s̄ discordia repit̄ur i eis fuisse: qz
 dicit̄ Act. xv. Facta est dissensio inf̄ pau-
 lum ⁊ Barnabā ita vt discederēt ab inuicē.
 Sic etiā Chrystom⁹ discordabat a q̄daz

ēp̄o viro sancto noīe Epiphani⁹: vt ptz in
 eius legēda. Ad hoc r̄ndet sanctus Tho-
 scda 2. q. xxxvij. q̄ discordia cōcordie op-
 ponit̄. Cōcordia vero causatur ex charita-
 te inquātū scz charitas multoz corda con-
 iungit i aliq̄d vnū: qd̄ est p̄ncipaliter qd̄ ē
 bonū diuinū: secundario vero bonū p̄xi-
 mi. Discordia ergo ea rōne pctm̄ ē inquātū
 hmōi cōcordie cōtrariatur. Sed sciendū:
 q̄ hec p̄cordia p discordiā tollit dupliciē.
 Ano modo p se: alio mō p accidens. P̄ se
 q̄dem in humanis actib⁹ ⁊ motib⁹ dicit̄
 esse id qd̄ est s̄m intentionez: vñ p se quis
 discordat a p̄ximo quādo sciēter ⁊ ex intē-
 tiōe dissentit a bono diuino ⁊ a bono p̄xi-
 mi in quo s̄sentire deberet: ⁊ hoc est pctm̄
 mortale ex suo genere ppter s̄trarietatem
 ad charitatē: licz p̄mi motus hui⁹ discor-
 die ppter impfectionē act⁹ sint peccata ve-
 nialia. Et ex his ptz: q̄ facere discordiā p
 quā tollit̄ bona cōcordia quā charitas fa-
 cit ē graue peccatū. Et dicit̄ Prouer. vj.
 Sex sūt que odit deus et septimū detesta-
 tur anima ei⁹. Et hoc septimū ponit̄ euz q̄
 inter fratres seminat discordiā. Porro p
 accidēs ex hoc s̄sideratur i humanis acti-
 bus q̄ aliquid ē p̄ter intentionē. Itā cum
 aliquoz intentio fertur ad aliq̄d bonum
 qd̄ ptinet ad honorē dei vel vtilitatē p̄xi-
 mi: sed vnus estimat hoc esse bonū: alius
 autē s̄trariā habet opinionē: tūc est discor-
 dia p accidens s̄tra bonū diuinū vel p̄xi-
 mi vtilitatē: ⁊ talis discordia non ē pctm̄
 nec charitati repugnat. Et talis discordia
 fuit inter Paulū ⁊ barnabā: qz vterqz bo-
 num itēdebat: sed vni videbat̄ hoc bonū
 esse ⁊ alij aliud qd̄ ad humanū defectuz p-
 tinebat. Non enī erat talis s̄trouersia in
 his que sūt de necessitate salutis: quīs hoc
 ip̄m fuerat ordinatum p̄uidētia diuina
 ppter vtilitatē inde sequentē. Verūtāmē
 si talis discordia esset vel cum errore circa
 ea que sunt de necessitate salutis: vñ inde-
 bita ptinacia adhiberet̄ ad scandalū alte-
 rius vel etiā plurimoz: tūc non excusaret̄
 a mortali. P̄terea sicut volūtas hoīs
 adherēs deo ē quedā regula recta: a q̄ pec-
 catum ē discordare: sic volūtas hoīs deo
 s̄traria est q̄dam p̄uersa regula: a qua bo-
 num ē discordare. Et ideo sicut facere dis-
 cordiam p quā tollit̄ bona cōcordia ē gra-
 ue peccatuz: sic causare discordiā per quā
 tollit̄ mala p̄cordia scz in mala voluntate
 laudabile est. Sicut fecit Paul⁹ iter eos

discordia quo est pctm̄ mortale

qui iter se cōcordes erant in malo: dissensi-
onem ponēs Act. xxiiij. cū clamauit. Fra-
tres ego phariseus sum: filius phariseorū:
de spe et resurrectione mortuorū ego iudicor.
Ex his patet q̄ discordia est ex vnus pec-
cato: puta cui vnus vult bonum cui alter
resistit: quādoq; cum peccato vtriusq; pu-
ta cum vterq; dissentit a bono alterius et
vterq; diligit bonum propriū. Septima
nanq; et vltima filia dicit̄ p̄sumptio noui-
tati: qua quis noua et insolita dicit vel in-
uenit. Et est duplex p̄sumptio vitiosa s̄m
Asten. li. ij. ti. lxj. Ana est que orit̄ ex pro-
pria virtute: que ē species supbie vel vane
glorie et opponit̄ magnanimitati: q̄ ponit
modū rationis circa honores: et sic p̄sistit
in medio: non q̄dem s̄m quātitatē eius in
quo tendit q̄ tendit etiā in maximū: s̄ cō-
stituitur in medio s̄m p̄portionē ad p̄riā
facultatem: quia nō in maiora tendit q̄ si-
bi cōueniant. Presumptuosus vero s̄m pro-
portionē sue facultatē excedit: et oritur ex
inani gloria. Altera p̄sumptio vitiosa est:
que p̄surgit ex cōtemptu diuine iusticie: q̄
si ex sola electione p̄cedit est peccatū ī spi-
ritū sanctū: de quo visum est alibi: et tūc di-
recte videt̄ oriri ex supbia: quia talē quis
se existimat q̄ deus eum etiā peccantē nō
punit vel a gloria nō excludet. Est tamē
tali p̄sumptione desperatio peior: quia vo-
luntas per desperationē totaliter a deo re-
cedit: non enī innitit̄ misericordie quā cō-
temnit: nec iusticie quia quātū potest eam
refugit: per p̄sumptionem autem in deum
tendit licet inordinate. Ad laudē dei.

40
rescriptum
iustitiam

Sequunt̄ sermōes d̄ p̄cepto sc̄do.

De iuramēto. Quō licitū sit: et
quā conditiones subintelligunt̄ in iu-
ramēto p̄missorio: Sermo I

in d̄

A

Non assumes no-

men dei tui inuaniū. Exo.
xx. Hoc est sc̄dm p̄ceptū pri-
me tabule: qd̄ ordinat homi-
nem ad reuerentiā sūme ve-
ritatis. Nam in eo s̄m Aug. p̄hibet̄ omne
iuramentū friuolū et etiā omne piurium:
vterq; enī qui friuole iurat et q̄ false iurat
nomē dei sui inuaniū assumit: quia p̄mus
sive causa nominat summā veritatē: secū-

dus autē eam nominās cōtemnit piuran-
do. Ad maiorē autē euidentia sciendū:
q̄ Henric⁹ de v̄maria p̄ceptum istud tri-
pliciter exponit. Ano modo de trāsgressi-
one iuramenti vt sit sensus: non assumes
nomen dei tui inuaniū: execrabiler sc̄z p̄-
iurando vel iurādo: vt q̄ dictum est: q̄ fal-
se iurat et q̄ friuole iurat: vterq; nomē dei
assumit inuaniū. Secūdo modo exponitur
de voti trāsgressione sua hoc sensu. Nō as-
sumes nomē dei tui inuaniū: votū sc̄z tuū
deo factū trāscediendo. Nam votū ē ali-
cuius boni cum deliberatiōe facta dei pol-
licitatio. Ex quo patet q̄ voti trāsgressio
sub h̄ p̄cepto p̄hibet̄. Tertio modo exponit̄
de trāsgressiōe blasphemie et maledictiōis
sic intelligēdo: non assumes nomē dei tui
inuaniū. s̄. in v̄bo maledicto. Deinde q̄ri
pōt. Cur domin⁹ hūc p̄cepto et etiā primo
et non alijs p̄ceptis addidit cōminationē
pene. Ad hoc r̄ndet Asten. li. j. ti. xvij. i. si.
q̄ ratio hui⁹ est: q̄ pene sūt p̄cipue necessa-
rie cōtra illos q̄ proni sunt ad malū: vt d̄z
x. Ethico. Et ideo ī illis solis legis p̄ceptis
addit̄ cōminatio penarū: in q̄bus erat p̄-
nitias ad malū. Erāt autē homines p̄ni ad
idolatriā p̄pter p̄suetudinē generalē gen-
tium. Similiter hoīes p̄ni sunt ad piurium
p̄pter iurandi frequentia: et ideo mag⁹ cō-
minatio his duob⁹ primis p̄ceptis addit̄
hec ille. Notandū igit̄ q̄tum ad primū
quo trāscedit̄ istud mandatū: q̄ iuramē-
tum s̄m Hof. in sum. e. ti. est affirmatio vl̄
negatio sacre rei attestatiōe firmata. Et
ideo dicit̄ sacre rei: q̄ nō licet iurare p̄ cre-
aturas nō sacras: vt p̄t̄ Mat. v. Et ponit̄
tur ē de iureiur. in. c. et si christ⁹. vbi sub-
dit̄: licet iuramētū d̄ns p̄hibuisse videat̄:
nūq̄ t̄m p̄ creatorē sed p̄ creaturā iurare p̄-
hibuit: ne p̄ h̄mōi iuramentū trāsferat̄ ad
creaturā honorificētia creatoris: q̄re cum
in euangelio p̄mississet: dico vobis nolite
iurare oīno: statim subiunxit: neq; p̄ celū
et. Et sequit̄. Quis non sit p̄ creaturā in-
rādum: si t̄m iure p̄ creaturā: seruādū est
q̄dem: dūmodo licitū sit qd̄ iurat̄. Et de
ibidē vlteri⁹ si placet etiā glo. nisi t̄m p̄ il-
las creaturas de q̄bus in iure p̄mittit̄: vt
p̄ crucē: euangeliū: ordinē: altare: p̄ salutē
p̄ncipis et similia in iure p̄cessa. j. q. vij. q̄-
tiens. Ad maiorē autē horū noticiam
queri potest. Atrū liceat iurare p̄ aliquam
creaturam. Ad hoc respondet Asten. li. j.
ti. xvij. q̄ iuramentū dupliciter fieri habet.

In iuramento iurare p̄ aliquam
creaturam

Quoddam enim sit per interpretationem: ut cuius dicitur ita me iuuat filius meus: et secundum hanc iurandi formam creatura non inuocatur ad testificandum: sed potius oppignorat ipsi creatori: secundum quod dicit Augustinus. et est licitum: quia licet omnis creatura sit creatoris: tamen bonum vel solatiu quod ex ea recipimus est nobis concessum a deo: et ideo deo tanquam nostrum oppignorare possumus. Hoc tamen genus iuramenti secundum Augustinum est grauissimum. Aliud autem sit per veritatis testimonium et inuocationem ut cum quis iurat per aliquem ad innocendum eum in teste. Potest autem creatura dupliciter in testimonium inuocari. Uno modo secundum se: et hoc modo non licet: quia sic crederetur quod aliquid numinis esset in ea ratione cuius veritas possit dici per hominum testimonium confirmari. Et sic dicitur Mattheo. v. Nolite iurare neque per celum etc. glo. ibidem. Quod perfectionis est docuit cum dixit non iurare omnino: quod vero superstitiosum est refecit cum subdit: neque per celum. Si tamen iuratum est per eas: perinde habebitur ac si esset iuratum per deum: ut extra de iureiuramento. c. et si christus: quia multa prohibentur que tamen facta tenent: et. c. quemadmodum. §. q. si post. Alio modo potest inuocari creatura in teste in quantum relucet in ea diuine veritatis vestigium: et hoc modo licet iurare per creaturas: quia nihil aliud est quam per eum iurare quod relucet in creatura. Et ea de causa concedunt iura per quasdam creaturas iurare: ut per sanctos: per crucem: per euangelium: per ordinem etc. etiam per principis salutem: quia intelligitur iurare per deum cuius iudicio salus principis consistit. Hodie tamen non videtur sic esse iurandum: licet hoc fuerit patribus nostris concessum. Item per altare vel reliquias. xxij. q. j. c. habemus. Similiter per fidei interpositionem secundum Bernardum. ut in dicto. c. et si christus. Singulariter tamen prohibetur ne iuret per caput vel per capillos dei: propter quosdam hereticos qui quadam rusticana simplicitate dixerunt deum habere membra humana: cuius tamen deus sit spiritus incorporeus: ut patet. xxiiij. q. iij. c. quidam. ubi recitat multas hereses: inter quas ponit antropomorphitas: qui per eorum simplicitate rusticana deum habere membra humana que in diuinis libris scripta sunt arbitratur: persona tamen filij scilicet christus deus et homo membra habet humana. Et secundum Alsten. blasphemiam est: quando quis iurat per membra domini que in alijs hominibus reputantur inhonestas: unde talis

mortaliter peccat: qui vero iurat per domini membra que non censentur turpia: nec cum execratione sed cum quadam reuerentia: non peccat mortaliter nisi duceret in consuetudinem: quia hoc parit diuinum contemptum. Quod si iurat cum execratione vel irreuerentia per membra vel vulnera christi tunc illa iuramenta non solum sunt mortalia sed etiam execrabilia: quia magna irreuerentia et detestanda malicia est membra et vulnera christi preciosa inuicem assumere unde nobis tota salus effluxit: unde in aliquibus terris talia iuramenta sic sunt prohibita: quod quicumque in talibus offendit aurem vel digitum vel aliquando linguam perdat. Deinde queri potest que fuit causa institutionis iuramenti. Respondet Ray. quod duplex fuit causa. Prima propter infirmitatem non creditum: ut puta cuius aliquibus suadetur aliquid bonum aut verum et non credunt simpliciter verbo introductum non quod iurare possumus: ut patet. xxij. q. j. c. non est contra preceptum domini iuratio que a malo est non iurantis sed incredulitatis a quo iurare cogitur etc. vide ibidem. Alia fuit causa permixta scilicet ad vitandum idolatriam: propter quod fuit concessum iudeis iurare per deum: ne iurando per creaturas in idolatriam incidere: ut patet. xxij. q. j. c. considera. Est ergo iuramentum licitum et meritorium: quando per ipsum primo subuenitur. Tunc per. Domine deus habitabit etc. Qui iurat primo suo et non decipit. Cauenda tamen est assuefactio iuramenti propter periculum periculi: propter quod non nisi propter necessitates vel utilitatem iurandum est: ut patet. xxij. q. j. c. ita: ergo intelligitur precepisse dominus ne iuraretur ne quisque sicut bonum appetat iniurandum: et assiduitate iurandi ad periculum per consuetudinem delabatur: quod propter que intelligitur non in bonis sed in necessarijs iuratio nem habendam: refrenet se quantum potest: ut non utatur nisi necessitas cogat etc. Patet etiam duplici ratione quod in necessitate vel utilitate licitum sit iurare. Primo ratione originis: quia iuramentum introductum est ex fide: quia credunt homines deum habere veritatem infallibilem et omnium cognitorem et puerum vniuersalem. Secundo ratione finis: quia iuramentum introducitur ad certificandum homines et finendum controuersias: ut dicitur ad Hebr. vj. Solo enim iuramento creditur quod scia alicuius dubitatur: ut patet extra de sententia. ex. c. si deo. ij. Quod si obijciat illud Mat. v.

*De iuramento
trig. j.*

Dico vobis non iurare omnino: et Jaco. v. Ante omnia fratres mei nolite iurare. Respondet Asten. q. qdam heretici scz manichei dixerunt omne iuramentum esse illicitum ex vobis iam allegatis: qz nescierunt distinguere qd alium sensum facit negatio pposita: vt dicendo: non omnino iurare: q equipollet pculari negatio: et alium negatio postposita: vt dicendo: omnino non iurare: q equipollet vniuersali negatio: deus enim non dixit: omnino non iurabis: sed dixit: non omnino iurabis: id est non iurabis omni modo et ex omni causa. Et fm Aug. in li. de mendacio: hoc ideo dictum est: ne scz iurando ad facilitatem iurandi veniat: et ex facilitate ad consuetudinem: et ex consuetudine ad periculum incidat: quia dicitur Eccl. xliij. Vir multum iurans implebitur iniquitate: et non recedet de domo eius plaga.

Deinde qri pot vtrum tres comites qui ponunt. Diere. liij. iurabunt vivit dominus in veritate et iudicio et iusticia. In iuramento quilibet exigunt: vt recte fiat iuramentum et evitet vanum iuramentum. Ad hoc rñdet canon. xxij. q. j. c. et iurabunt: et. q. ij. c. animadvertendum: et ex de iureiur. c. et si christus: q sic. Nec mirum: qz in iuramento est magnus periculum: tum ppter dei magnitudinem cuius testimonium invocatur: tum ppter labilitatem lingue humane cuius verba iuramento confirmant: unde iuramentum non reddat verum vel licitum nisi tribus his comitibus fuerit fulcitur. Ad sic declarat Asten. li. j. ti. xvij. quia iuramentum copatur ad tria. Primo ad iuramentum a quo pcedit: et sic debet sibi iudicium discretionis. i. debita deliberatio et discretio: vt scz non iuret etiam verum: nisi p necessitatem vel utilitatem. Ex hoc infert Hosti. q. furiosi non possunt iurare: nec pupilli proximi infantie: vt. xxij. q. v. c. p. uul. nisi in etate rationabili sint non cogantur iurare: et qui semel perjuratus fuerit nec testis sit post hoc: ad sacramentum non accedat nec in sua causa vel alterius iuratoz existat. Et hoc est verum in iudicio: nam ex iudicium potest iurare et deicere ex quo habet sensum: vt ex de delic. pu. pueris. nec puer potest esse testis scz infra xliij. annu. vt vtz. liij. q. liij. c. j. Secundo iuramentum copatur ad rem de qua fit iuramentum: et sic debet sibi veritas: vt sit adequatio sermonis et rei: q veritas esse debet in conscientia iurantis facta debita diligentia: ita q ex parte prie conscientie credat firmiter ita sic iurat: et b in iuramento assertorio: et ita facere ponat sicut iurat in iuramento pmissorio: q si

tisi credat ita esse: non debet iurare de scientia sed de credulitate. Tertio iuramentum copatur ad causam p qua fit: et sic debet sibi iusticia: vt scz p causa iusta fiat: et vt sit licitum et honestum pro quo iurat. xxij. q. j. c. ita ergo. Cum enim sermo noster dubius sit: vt dicitur Sap. ix. Cogitationes mortalium timide et incerte prudentie nostre: ideo vt sermo noster p divinam veritatem firmetur: indiget comitibus ipsius regentibus ne sit dissimilis invocate veritati: et ideo si aliquis istoz comitum deficiat nequaquam erit iuramentum sed perjurium. i. illicitum vel temerarium iuramentum: vt apte dicitur. xxij. q. ij. c. animadvertendum: et sic patz q his tribus comitibus concurrentibus licitum est iurare. Ad si queris: cur q dominus dicit in euangelio: sit sermo vester est: non non. Ad hoc rñdet Asten. vbi s. q affirmatio vel negatio que est in corde: debet esse in ore: sed qz hominum crescente malicia non creditur asserioni simplici: ideo adiunxit dominus quod amplius est a malo est: non culpe sed pene: non iuramentum sed iuramentum exigentium: nam incredulitas huiusmodi magis est pena quam culpa.

Consequenter qri pot: qm p iuramentum prestitum quis obligatur deo et quam homini: prestatim cum homini semper fiat promissio p deum p eius sanctos: vel p eius sacramenta. Ad h respōdet Jo. an. et post eum Gaspar de cald. latius et clarius in. c. ij. de spon. q lz iuramentum sit prestitum deo: tñ tñc dicitur prestitum deo cum p id quod iurat magis credit placere deo: vel deo obligare magis sine sit in faciēdo aliquid meritozium: vel in abstinēdo ab aliquo illicito: et sic fit causa maioris meriti. Exemplum pmi: vt alicui iuranti religionem intrare vel ire ultra mare. Exemplum scdi: vt qz iuravi non facere ea que sunt de genere peccati scz non fraudare mēsuras vel pōdera et talia ac similia non pot recipiens iuramentum etiam si sit episcopus vel patus remittere: quia obligant iurante deo non homini: iuxta illud ps. Nonete et reddite domino deo vestro: hoc patz extra de voto et vo. re. demp. c. magne deuotiois: de iureiur. et si christus. Verūtamē tunc iuramentum prestatur homini non deo: cum iurat sup obligatione vel pacto: p quod quis intendit ipsum hominem magis certificare vel reddere securum et sibi tñ obligari: puta quia iuravit alteri soluere pecuniam mutuata vel scribere librum. Jo. de ligna. tamē dicit: q omne iuramentum pternit deum: qz pmittit p religionē que debet deo: s in vim psequētie pcer-

qz
tribus
qz

qz p iuramentum obligatur qz deo

nit hoīem: qñ p̄ternit cōmodū ei? cui iurā
 tur: tunc pōt ab hoīe remitti: de iureiu. c.
 j. Cōcludit ergo Bas. q̄ spōsalia t̄ alia que
 mutuo p̄sensu p̄trahunt: dissensu mutuo
 dissolunt licet eēt iuramēta: qz sublata
 obligatiōe sublata ē iuramētū: sicut d̄ de
 statuto iuramēto: eē de p̄ben. c. dilecto. Et
 q̄ hec remissio fieri posset facit regula iur
 li. vj. qd̄ fauore. t. xxxj. q. vl. c. si qui. i glo.
 penul. vbi dicit: q̄ sicut parētes frangere
 p̄nt sponsalia filioꝝ sic t̄ remittere iuramē
 ta. Deniq̄ q̄ri pōt q̄ p̄ditōes in iuramē
 to sub intelligant licet nō exprimant. Dic̄
 glo. t̄ doctores in. c. quēadmodū. eē de iur
 reiran. q̄ multe. nā in iuramēto p̄missio
 rio auctas pape siue sup̄ioris intelligit̄ ex
 cepta: vt. e. ti. c. venientes. §. j. ad fi. d̄ q̄ in
 postea latius videbit̄. Itē intelligit̄ si de
 voluerit vel dederit vel si deo placuerit: vt
 pz. xxij. q. ij. c. beat̄ paulus. Itē nisi aliud
 magis incōueniēs interuenerit: nam si ti
 bi sane mentis iurē gladiū reddere qñcū
 q̄ peteres: adueniente furia vel voluntate
 p̄petrandi homicidiū non debeo tibi red
 dere. xxij. q. ij. c. ne quis. Itē subintelligit̄
 si mihi fidē seruaueris. e. ti. c. peruenit. ij.
 vbi dicit̄: nec tu ei: etiā si p̄missum tuū iur
 amēto vel fidei obligatiōe interposita cō
 ditione firmasses: aliq̄ten? teneris si con
 stat eū cōditioni minime paruisse. Ex hoc
 etiā cōcludit̄ q̄ si mulier p̄tra fidē sponsa
 liū vel matrimonij venerit: licet iurauerit
 eā accipe in vxorē: tamē aliā ducere posset
 nō obstante iuramēto: qz vt pz̄ in hoc c. si
 seruanti fidem: fides nō seruat̄ eidē. Sicut
 si iurem tibi reddere pecuniā ad certū tem
 pus: subaudit̄ si p̄cesseris: vel tibi soluere
 ad certū tempus subaudit̄ nisi iudex aliō
 p̄trariū p̄cipiat: vt pz̄ eē de censu. exac. t̄ p
 cura. c. significauit. qz ius sup̄ioris videt̄
 semp̄ exceptū esse: de iure iur. c. venientes.
 §. j. Itē nisi p̄ te fuerim absolut̄. ibidē. c.
 j. t. c. sicut. Itē si iuro tibi tanq̄ regi vel al
 teri p̄lato: tunc te deposito nō obligo: vel
 si tu tanq̄ ep̄s iuras mihi restituere pecu
 niā mutuata: deposit? nō tenebr̄ si salteꝝ
 pecunia versa ē in vtilitatē ecclie. xv. q. vj.
 c. alius: t̄ de elec. venerabilē. Itē si iurem
 stare mandatis tuis p̄ offensa: intelligit̄
 nisi p̄cipias qd̄ imoderatū: iniustū: ipossi
 bile vel inhonestū ē: qz in hmōi nō ē paren
 dū: nec extendit̄ iuramētū nisi ad ea de q̄
 bus cogitatū ē: vt. eo. ti. c. venientes. t. c.
 q̄ntauallis. vide tex. t̄ glo. Si tñ pena als

nō excederet culpā suari d̄: si vō excede
 ret rediget̄ ad arbitriū boni viri: vt. ff. p
 socio. l. societati. §. arbitriū. Dicit tñ Bay.
 q̄ oēs tales (ne det̄ occasio vel materia p̄
 iurandi) debēt auctem petere ab ecclesia:
 vt colligit̄ ex eisdē decretalib?. Cōcordat
 Tho. sc̄da 2. q. lxxxix. qñ saltem p̄mittit̄
 sub iuramento de quo dubiū ē: vt̄ licitū
 sit vel p̄ficuū aut nō: vel simplicit̄ aut in
 aliq̄ casu: t̄ in hoc pōt q̄libet ep̄s dispensa
 re. Iuramentū vero p̄tra salutē vel legē vl
 bones mores dispensatiōe nō indiget: nec
 seruari d̄. Nec dicit̄ deterare qui ex cā in
 sta deserit iuramentū: vel q̄ mutat i meli?
 vt eē de voto. c. nō licet: q̄tū ad primū: t. c
 scripture: q̄tū ad secūdū: vbi dicit̄: Fracti
 voti reus aliq̄ten? nō habet: q̄ tpale obse
 quiū in p̄petuū religionis obseruantia no
 scit̄ cōmutare. Itē sup̄ueniēs necessitas vl
 impossibilitas prius inspirata sicut excusat
 a iuramēto: eē de iureiu. q̄relā. Itē qui iu
 rat reddere vinū vel bladū: subaudit̄ eius
 dē bonitatis. ff. si cer. pe. l. cū qd̄. t̄ de sil
 bus ē iudiciū. Si vō iurē tibi dare filiam
 vel sororē: sub intelligit̄ bona fide labora
 bo: nā alienū factū p̄cise p̄mittere nō pos
 sum: eē de spon. c. ex litteris. ij. t̄ i glo. Itē
 si iuro alicui fidelitatē vel q̄ nō ero p̄ eum
 intelligit̄ nō p̄curabo vel p̄sentia q̄ vitaz
 mēbra vel res suas p̄dat. Si tñ offenderit
 me vel mihi p̄rimiores vel eccliam meam
 potero me t̄ illos defendere: qz p̄rimiores
 vident̄ excepti eē: vt. e. ti. c. petitio. i textu
 t̄ glo. Quid autē cōtineat̄ in iuramēto fi
 delitatis luculenter p̄sequit̄ decretū. lxxij
 q. v. c. de forma fidelitatis: in tex. t̄ i glo.
 Deniq̄ qui iurat facere residentiā i ecclia
 si p̄ negocio ecclesie sit absens: nō incurrit
 p̄iuriū: vt pz̄ eē de cleri. nō rest. c. ex parte
 tua. ij. Idē si eēt in seruitio ep̄i vl si vocare
 tur a papa: vide ibidē glo. Adhuc sūt alie
 p̄ditiones q̄ sub intelligunt̄ q̄ tñ facilliter
 ex p̄dictis p̄nt colligi. Ad laudē dei om.

De iuramēto p̄missorio: qñ et
 in quibus ē obligatoriū t̄ nō obli
 gatorium: Sermo II

Non assumes no
 n

mē dei tui inuanum. Exod. xx.

Occasione sermonis p̄cedētis
 q̄ri pōt p̄mo qd̄ ius sup̄ioris i iuramento
 q̄libet intelligit̄ exceptū. Ad cui? euiden
 tiā dicit̄ Hein. boye: eē de iureiu. in. c. veni

quod ius sup̄ioris intelligit̄
 exay tñ i iuramento.

entes. q̄ si q̄ris de iure pprie loquēdo sp̄i
 superioris r̄ cōpetere superiori: tūc p̄stat q̄ ta/
 le ius in qlibet iuramēto intelligit̄ excep/
 tū: qz etiā ius cuiuslibet priuati intelligit̄
 exceptū in iuramēto alteri: nā iuramētū
 vni⁹ obligare nō pōt̄ ī p̄iudiciū alteri: in
 eo q̄ alteri de iure debet̄. Et generalit̄ oīs
 auctoritas iudicis seu superioris q̄ ē adiuta
 r̄ approbata auct̄e iuris: ē a iuramēto ex/
 cepta: r̄ iō si alicui iurauit infra menses sol/
 uere centū q̄ interim p̄cedenti die p̄denat̄
 p̄ iudicē iuste: v̄l accusat̄ aliquo graui cri/
 mine r̄ iuste cōuincit̄ r̄ bona sua iuste ap/
 plican̄t̄ fisco: ac iudex interdicit̄ mibi sub
 magna pena ne solua: nō obligor ex iura/
 mento ad soluendū creditori: vt no. Host.
 de iureiu. in. c. quēadmodū. r̄ in. c. signifi/
 cauit. ex de cens. Qz si q̄ris de iure superio/
 ris īpprie loquēdo. i. de auct̄e superioris:
 q̄ non ē adiuta vel approbata auct̄e iuris:
 tūc talis auctoritas superioris nō intelligit̄
 in iuramēto excepta vt p̄z p̄ dictā glo. ī di/
 cto. c. significauit. ex de cens. ex ac. r̄ p̄cur.
 Et nota q̄ sicut in iuramento ius superioris
 intelligit̄ exceptū: sic etiā in consuetudine
 r̄ statuto: vnde si q̄s iurauit non exire do/
 mū vsq̄ ad. xv. dies: r̄ interim ē citat̄ ad
 iudicē venire tenet̄: qz in quolibet iuramē
 to intelligit̄ ius superioris exceptuz. Hoc
 tū sane itelligit̄: q̄ hoc nō facit auctoritas
 citantis si sit inferior papa: s̄ auctoritas iu/
 ris scripta volentis r̄ statuentis: q̄ citat̄
 ad iudiciū venire tenet̄: r̄ de in ius voc. p̄
 totū. Auctoritas deniq̄ pape semp̄ intelli/
 git̄ indistincte excepta: vt p̄z ī. c. veniētes
 de iureiu. vnde ex cā pōt̄ remittere vel re/
 laxare iuramentū ad tēpus vel īperpetuū
 de iureiu. c. verū. r̄. c. ea te credim⁹. Se/
 cundo q̄ri pōt̄: vtrū q̄s venire pōt̄ ī p̄p̄iū
 iuramētū auct̄e ppria. Ad hoc r̄ndet̄ h̄ei.
 boye: in. c. si x̄o. de iureiu. r̄ etiā h̄uil. de
 monte lau. in cle. vna. de iureiu. in verbo
 dudū. q̄ aliq̄s venire pōt̄ ī p̄p̄iū iuramē
 tū auct̄e ppria ī casib⁹ sequentib⁹. P̄rio
 q̄si obseruantia iuramēti x̄git in dispēdiū
 aīe: vt p̄z ex de iureiu. c. cū quidā. vbi sub
 dit. Illi x̄o q̄ iurant non loq̄ p̄ri vel matri
 vel sorori aut fratri aut eius hūanitat̄ sub
 siditū nō exhibere: absoluēdi sunt. Glo. ad
 cantelā: cū iuramētū nō sit vinculū iniqui/
 tatis ab illius obseruātia iuramēti cū illi/
 citū sit r̄ p̄riū rōni: ī iūcta t̄i eis p̄nia p̄pe/
 tenti ex hoc q̄ male iurauerūt r̄. c. ex l̄ris.
 Secūdo q̄si vergit in detrimentū oīm rerum.

suaz vel maioris ptis: sine quib⁹ nō possz
 tpalem vitā ducere: vt p̄z. xxij. q. liij. c. si.
 vbi d̄r. Quisq̄s ergo iuramēto se firmanē/
 rit aliqd̄ factuz: q̄ corpalis vel sp̄ualis sa/
 lus adimat̄: r̄ sine quo vtraq̄ salus repa/
 ri vel cōseruari nō posset: fidē promissā ser/
 uare p̄hibet̄ r̄. Ex quib⁹ videt̄ q̄ h̄ pro/
 cedit q̄si si seruaret̄ possit timeri de salute
 corpali r̄ sp̄uali. Tertio si tenderet̄ ī deteri/
 orē exitū simpliciter vel in aliq̄ casu: vt p̄z
 xxij. q. liij. c. si aliquid. Et ponit̄ exēpluz d̄
 Dauid: qui iurauit occidere Habal. j. Re.
 gū. xxv. Et glo. ibidē ponit̄ aliud exēpluz
 vt si iurauit me peccaturuz venialiter: tale
 iuramentū adimplere nō debet̄: qz sic ad/
 deref̄ pctm̄ pctō: vt clarius p̄z ibidē. c. dif/
 finitio in textu r̄ glo. Et addit̄ Tho. sc̄da
 2^c. q. lxxxix. q̄ silr̄ vergit in deteriorē exi/
 tū quādo ē maioris boni īpedimentū: pu/
 ta cū quis iurat se nō intraturū religionez
 vel q̄ nō fiet cleric⁹ r̄ h̄mōi. Et in hoc casu
 peccat quidē iurādo: qz ponit̄ obijcere sp̄i/
 rituisancto: nō t̄i peccat iuramentū seruā/
 do: multo tamē meli⁹ facit nō īplendo: qz
 talia sub iuramēto cadere nō p̄nt̄. Quarto
 si sit iuramētū p̄stitū de rebus alicui⁹ tertij
 scz alicuius ecclie vel p̄sone scz p̄ platū de
 rebus ecclie: vt ex de iuriur. c. ij. in textu r̄
 glo. Et hoc maxime verū ē si sit p̄stitū con/
 tra iuramentū p̄mū p̄ eū factū de nō alie/
 nandis rebus ecclie. Exēplū secūdi vt
 si iurauit alicui dare filiā vel sororē qd̄ ē iu/
 ramentū de re alicui⁹ tertij: r̄ de h̄ supra d̄
 ctū ē. Quinto si p̄stitit iuramentum ī ius
 publicū auct̄em r̄ vtilitatē: vt p̄z ex de fo.
 p̄pe. c. si diligenti: vide p̄cessuz. Sexto q̄si
 ē p̄stitū ī primū iuramentū licitū: vt p̄z ex
 de iureiu. c. tua. r̄. c. intellecto: vbi p̄z pla/
 nissime. Septimo quādo ius p̄ditiois ap/
 posite hoc sustinet: vt. e. ti. c. quēadmodū
 de spon. c. sicut ex l̄ris. Octauo q̄si vrgen/
 tissima necessitas h̄ inducit: r̄ superioris licē/
 tia haberi nō pōt̄: extra de obser. ieiū. c. cō
 silium. xj. q. iij. c. antecessor. r̄. c. qd̄ prede/
 cessor. Tertio queri pōt̄: vtrū iuramētuz
 metu extortū sit seruā dū: p̄sertim cū tales
 a iuramenti nexib⁹ a romanis pontificib⁹
 sunt absoluti: vt habet̄ extra de iureiu. c.
 vex. in ea qōne. Ad hoc respōdet sanctus
 Tho. sc̄da 2^c. q. lxxxix. q̄ ī iuramentū qd̄
 quis coactus facit duplex est obligatio.
 Una quidem qua quis obligat̄ homi cui
 aliqd̄ p̄mittit: r̄ talis obligatio p̄ coactio/
 nē tollit̄: qz ille q̄ v̄i intulit hoc meretur:

quo p̄r q̄d̄ obijcit̄ q̄ p̄p̄iū
 iuramētū

De iuramētū extortū

vt ei pmissū nō seruet. Alia hō ē obliga-
tio q̄ q̄s deo obligat vt impleat qd̄ p nomē
ei⁹ pmissit: et talis obligatio nō tollit ī fo-
ro p̄sciē: qz magis d̄z dānū tpale sustinere
q̄ iuramentū violare: pōt tñ repetere ī iu-
dicio qd̄ soluit vel p̄lato denūciare nō ob-
stante si h̄rium iurauerit: qz tale iuramentū
h̄git in deteriore exitū: eēt em̄ h̄ iusticiam
publicā. Porro romāi pōtīfices ab hmōi
iuramento hoīes absoluerūt: nō q̄si decernē-
tes hmōi iuramēta nō eēt obligatoria: s̄ q̄si
hmōi obligatiōes ex iusta cā relaxantes: et
tō talis h̄uenire nō d̄z iuramento nisi fuerit
absolut⁹ a papa: vt exp̄sse p̄z eēt de elec. c.
venerabilem. s̄ penul. Qz si nō pōt haberi
superior: tunc iurans h̄uenire pōt iminē-
te necessitate vrgentissima: de q̄ dictū ē su-
pra. Quarto q̄ri pōt: vtrū maior sit obli-
gatio voti vel iuramenti: p̄sertim cū votuz
sit simplex pmissio: sed iuramentū supra p̄-
missionē adhibet diuinū testimoniū: ī cui⁹
argumētū sicut debili⁹ solet p̄ forti⁹ cōfir-
mari: sic votū interdū iuramento p̄firmat
Ad qd̄ rñdet sanct⁹ Tho. vbi s̄. q̄ vtraq̄
obligatio scz voti et iuramenti causat ex ali-
quo diuino: tñ aliter et aliter: nā obligatio
voti causat ex fidelitate quā deo debem⁹:
vt scz ei pmissum solvam⁹. Obligatio aut
iuramenti causat ex reuerentia quā debe-
mus ei: ex qua tenemur q̄ verificemus id
qd̄ per nomē ei⁹ pmittim⁹. Dis enim infi-
delitas irreuerentiā cōtinet sed nō cōuer-
titur. Videt enim infidelitas subiecti ad
dominū eēt maxima irreuerentia: et tō vo-
tum ex sua rōne magis ē obligatoriū q̄ iu-
ramentū: nec voto adhibet iuramentum
quasi aliqd̄ firmi⁹: sed vt p̄ duas res imo-
biles maior firmitas adhibeat. Qz si q̄-
ritur: qñ ergo iuramentū et votū simplex si-
bi inuicē h̄riant: qd̄ illo p̄ p̄ualebit et adim-
pleri debebit. Rñdet Hein. boyc: extra de
spon. i. c. cōmissū. q̄ si nō pōt vtrūq̄ h̄uari
tunc si sit votū religiōis vel p̄tinētie p̄ferē
iuramento: vt si q̄s iurauerit scribere libroz
et postea religionē intret qd̄ facere pōt: vt
p̄z. l. j. di. c. p̄terea in glo. vide et p̄ Inno. ex-
tra de ser. nō ordi. in. c. j. vnde si q̄s primo
inrat nubere et vxorē suā carnaliter cogno-
scere: et postea emittit votū religiōis vl̄ cōi-
tinentie debet violare iuramentū et observa-
re votū. xvij. q. j. c. qui bona: et ideo multo
magis si tale votum p̄cederet iuramentuz:
vt pote vouens castitatem iurat intire ma-
trimonium: debet seruare votum: vt patet

extra qui cle. vel vo. Si vero votum nō sit
religionis vel cōtinentie: sed forte magne
pergrinationis vel alterius rei cōtrarie iu-
ramento: tunc si iuramentū p̄cedit seruandū
ē. Si hō votū p̄cedit similiter seruandū ē q̄
si p̄mū ē illicitū: scd̄z hō licitū: tūc p̄mū h̄ ē
seruandū: extra de iureiu. c. ea te. Quin-
to q̄ri potest: vtrū iuramentū factū p̄ deū sit
magis obligatorium q̄ factū p̄ euāgelium
vel ecōuerso. Rñdet Alstē. li. j. ti. xvij. q̄
qui iurat p̄ deū multū obligat: qui hō per
deum et euāgelium magis obligat: q̄ vero
his addit sanctoz et reliquias magis obliga-
tur: et sic crescente solennitate crescit obli-
gatio. Idem Ray. q̄ si vnus iurat p̄ deum
et alius p̄ euāgelium: tūc Chryf. dicere vi-
detur q̄ maius ē iurare p̄ deum. An p̄tra
q̄sdā q̄ p̄trariuz credebāt: dic̄: o stulti: scri-
pture p̄pter deū sūt facte nō de⁹ p̄pter scri-
pturas. xxij. q. j. c. si aliq̄ cā fuerit modicuz
videt̄ facere q̄ iurat p̄ deū. glo. q̄tum ad
vulgares: q̄ aut per euāgelium magis aliqd̄
videt̄ fecisse: q̄bus dicendū ē: o stulti: scri-
pture p̄pter deū facte sūt nō deus propter
scripturas. Glo. hic p̄z q̄ eque obligatur
q̄ iurat p̄ deū: sicut qui iurat p̄ euāgelium:
sed si p̄ deū iuraret nō solenniter: p̄ euāge-
liū solenniter vel ecōuerso: magis ē obliga-
tus quo ad eccliam solenniter iurans: sed
quātū ad deū equaliter: vt p̄z extra q̄ cle.
vel vo. c. rursus. Si obijcis quāto sanct⁹
ē p̄ qd̄ iurat: tanto magis ē penale piuriū
ergo magis obligatoriū: vt eo. t. mouet. s̄
illud intelligo cū iurat illicite: et habetur
respectus ad solā creaturā: hec glo. Et sic
patet q̄ quanto illud per quod iuratur est
sanctius: tanto ceteris paribus iuramen-
tum magis obligat: quia ibi est maior con-
temptus in periurio. Cum autē vnum iu-
ramentuz sit solenniter et alterum licet ma-
gis non solenniter: tunc de transgressio-
ne iuramenti solennis: debet iniungi ma-
ior penitentia: eo q̄ est ibi maior scandalū
et maior contemptus: licet quo ad deū nō
magis obligant. Sexto queri pōt: vtrū
iuramentum obligat ad intentionem iurā-
tis vel recipientis: posito q̄ non sit vter-
q̄ eadem intentio: sed aliquando contra-
ria sibi inuicem: cum constat q̄ non potest
obligare ad duo p̄sertim opposita. Ad h̄
rñdz sanct⁹ Tho. scd̄a. 2. q. lxxxix. q̄ qñ nō
ē eadē intentio iurātis et ei⁹ cui iurat. tūc
si h̄ puenit ex dolo iurat⁹ d̄z iuramentū h̄ari
fm̄ sanū intellectū ei⁹ cui iuramentū pre-

De iura p̄
vel p̄
lia.

q̄
in iura
get ad
trouy
vel rēp̄

quō iura et votuz simplex sūt
anvaria

fitur. Unde Iudo. dicit. Quacumque arte
 verborum quis iuret: deus tamen qui scilicet testis est
 ita hoc accipit: sicut ille cui iuratur intelligit
 et hoc intelligatur de iuramento doloso per
 id quod subditur. Dupliciter reus fit quia et
 nomen dei inuane assumit et proximum dolo ca-
 pit. xxij. q. v. c. qui periurare parat est in fi.
 Et sic semper accipit deus iuramentum secundum inten-
 tionem illius qui non habet dolum vel artem. Et
 addit. xx. di. q. hoc intelligi debet de dolo
 malo: quod si iuramentum violenter extorquet
 quod alter prestare non tenet: tunc quidem extor-
 quens peccat et alter ad eliminandum illius
 malitiam verbis duplicibus utens: et intel-
 ligens in alio sensu quam iuramentum extor-
 quens: videtur non peccare secundum eundem. Unde
 xxij. q. v. §. ex his: videtur hoc idem innuere
 per peritiam intuiti. Quod si iuratur dolum non adhi-
 beat: tunc obligatur secundum intentionem iurantis.
 unde eo. ti. c. humane aures talia verba ve-
 stra indicant: quia foris sonant: diuina vero
 iudicia talia foris audiunt: quia ex intimis
 profertur. et. vide si placet. Septimo quod
 potest: utrum homines alicuius universitatis vel so-
 cietatis iurantes se aliquid facturos vel non
 facturos: possunt sibi mutuo iuramentum remit-
 tere. Ad hoc respondet Asteph. post Ray. et. eo.
 li. j. di. xvij. q. tale iuramentum fieri potest quatuor
 modis. Primo namque fit aliquis iura-
 mentum de his que pertinent ad cultum dei vel ad
 religionem aut ad pietatem: et tunc non possunt sibi
 mutuo remittere: ut si iurant quod ibunt ultra
 mare militare deo: vel quod religionem intra-
 bunt: vel quod dicent duo vel tria psalteria per
 intuitum: vel si aliqui mechanici vel mercato-
 res iurant quod de suo lucro certam portionem
 dabunt in aliquos pios usus: vel aliquid da-
 bunt fabricae alicuius ecclesie. Si tamen iuratur
 quod ultra mare simul ibunt: sibi mutuo remit-
 tere possunt quod si non eant: sed non possunt re-
 mittere quando vadant: quia hoc duo iuramenta sunt. scilicet
 quod ibunt et quod simul. Secundo modo fit mutu-
 um iuramentum ad temporale commodum: et si sit tale
 quod absque iuramento tenentur facere quod iurant
 tunc etiam sibi remittere non possunt: quia propter
 salutem animarum videtur sic iuraturus: ut si carni-
 fices iurent quod carnes infectas vel corruptas
 pro sanis non vendant: vel mercatores quod mer-
 ces suas non sophisticabunt: nec propter ter-
 minum carius vendant: hec enim et similia iura-
 menta remittere sibi mutuo non possunt.
 Tertio potest contingere quod iuramentum sit sup-
 ra temporale: sed tali quodammodo absque iurame-
 nto facere non tenebantur quod iurant: et tunc si

observantia iuramenti spectat nisi ad como-
 dum vel incommodum iurantium tunc iura-
 mentum sibi remittere possunt: ut si iuret aliquis
 quod faciet alteri librum vel domum: et alter quod
 reddet ei mercedem: similiter quando duo so-
 cii iurant de comunicando sibi invicem omnia
 lucra sua. Si vero spectat ad commodum alio-
 rum magis quam adiurantium: tunc iuramen-
 tum remittere sibi non possunt: ut si merca-
 tores iurent quod pro mercibus. xx. solidorum
 non accipient de lucro ultra unum solidum: vel
 artifices quod non vendent opera nisi de mate-
 ria sic parata: vel quod non trahent petias pan-
 ni ultra tantum. Quarto potest fieri iuramen-
 tum compromissorium quod est alijs damnosum:
 et tunc illud non est obligatorium: ut si futo-
 res iurant quod certo tempore non laborabunt: puta
 de nocte de ope artis sue non facient: et hoc
 idem videtur propter raritatem carius iusto vendant
 opera sua vel carnifices quod non incident vel pro-
 parabunt carnes ultra certum numerum: vel alij
 opifices quod non operabuntur pro minori pretio quam
 tali et homini qui non sunt obligatoria: eo quod sunt
 manifeste petiti vel maioris boni impedimen-
 tum: et est penitentia pro eis imponenda. Idem tenet
 Guill. Octavo quod potest: quia multitudo iurat
 aliquid facere: utrum aliquibus contravenientibus
 possunt et alij convenire sibi gratia. Ta-
 bernarij simul iuraverunt quod vina non vendent
 nisi pretio indilate soluto. Respondeo secundum Guill.
 quod si absolute et in omnem eventum illud iura-
 tum est tunc quilibet servare tenetur. Si vero
 iuratum est sub conditione expressa vel interp-
 rativa: vel ob determinatam causam: puta si alij
 servent vel ne solutio fraudentur et homines:
 tunc non tenentur quod servare non existente condi-
 tione: ut per se de iur. c. puenit. ij. ubi sub-
 dit. Nec tu ei etiam si promissa tua fidei obli-
 gatione vel iuramento interposita conditione
 firmasses aliquatenus teneris si constat eum co-
 ditioni minime paruisse. Et si omnes alij vel
 plures non servant: tunc in hoc casu alij ven-
 dent absolute: dummodo non respiciant bonum
 divinum vel spirituale: nec ad hoc prius obliga-
 bantur. Quod si pauci sunt qui si servent: tunc re-
 currendum est ad intentionem iurantium. scilicet quod
 si intendebant quod quocumque non servate ipsi
 non tenerentur: aut solum si multi essent quod non ser-
 varent. Nam secundum intentionem iurantium explici-
 ta vel implicita tenet obligatio: quod si de in-
 tentione nescit: tunc tutius est servare. De
 nique quod potest: utrum iuramentum sit appeten-
 dum tanquam utile et bonum: presertim cum dicit
 Hiero. sup. Matt. quod qui iurat veneratur

Quod iuratur pro appetendo

*Remissio iuramenti
 de no. in
 2. de pon.*

90

de iuramento
fragilitate

aut diligit eū p̄ quē iurat: s̄ venerari & dili-
gere deū ē appetēdū. Ad hoc r̄ndet Tho.
sc̄da 2^e. q. lxxxix. q̄ id qd̄ non queris nisi
ad subueniendū alicui defectui: nō nume-
ras inter ea q̄ sūt p̄ se appetenda: s̄ inter ea
q̄ sunt necessaria: sicut p̄ de medicina que
q̄rit ad subueniendū infirmitati. Iuramē-
tum aut̄ q̄rit ad subueniendū alicui defe-
ctui: quo sc̄z vnus hō discredet alteri: & iō
iuramentū ē appetendū nō inter ea q̄ sunt
p̄ se appetenda: sed inter ea que sunt huic
vite necessaria q̄bus indebite vtit̄: q̄cūq̄
eis vtit̄ vltra terminos necessitatis. An̄
Aug^o. in sermone dñi in monte: q̄ inquit i-
telligit nō in bonis. i. p̄ se appetendis: sed
in necessarijs iurationē habendā: refrenet
se quantū pōt: vt nō ea vtaf̄ nisi necessitas
cogat: alioq̄n dei sui nomē inuanū assumit:
q̄ licet ille qui iurat vtit̄ veneratōe aut di-
lectione eius p̄ quē iurat: nō tñ ordinat iu-
ramentū ad venerandū aut diligendū eū:
p̄ quē iurat: sed ad aliud etiā plerūq̄ vanū
& facinoroso sum. Tñ eccl̄. xliij. dicitur. Vir
multū iurans replebit̄ iniquitate & nō dis-
cedet a domo illi⁹ plaga: Et si frustraerit
frēm. i. deceperit: delictū eius sup̄ ip̄s erit:
et si dissimulauerit q̄si p̄ simulationē iurā-
do falsum: delinquit duplici⁹: q̄ sc̄z simu-
lata eq̄tas ē duplex iniquitas: & si inuacu-
z iurauerit. i. sine debita cā & necessitate nō
iustificabit̄: replebit̄ em̄ retributiōe pess-
ima domus illius: qd̄ a nobis auertat chri-
stus iesus. Ad laudem dei.

De periurio quod fieri potest
decem modis: Sermo III

Non assumes no-
men dei tui inuanum. Exo. xx.

Uiso vtrūq̄ de iuramēto: iam
ordine debito p̄sequēdū ē de piurio: qd̄ ē
malū: nō tñ in se sed etiā fm̄ se: eo q̄ nullo
modo bh̄ fieri pōt: cui⁹ rō ē: q̄ oīs piurās
summe veritati cōtumeliā facit dñi eaz ad
suā cōfirmationē inducit ad qd̄ assumi nō
deberet: & iō q̄ nō tñ deordinat hōiem q̄
ad pximū s̄ etiā quo ad deū: iō semp̄ nō so-
lū malū s̄ etiā pessimū ē. Hic p̄mo q̄ri pōt
quot modis assumit̄ nomē dei inuanum:
male iurādo vel piurādo. Ad h̄ dicendū
q̄ decē modis: put̄ ex diuersis colligi p̄t.

Pr̄mo mō ex surreptiōe & fragilit̄ qñ sc̄z
iuramentū p̄fert ex surreptiōe: non delibe-
rās de facto vel dicto p̄firmādo: nec etiā

deliberās d̄ iuramēto: & sic piurās fm̄ Ri-
char. sup. liij. peccat tñ venialiter: nisi tal
indeliberatio veniret ex tā negligētī con-
suetudine q̄ illā denincere nō p̄poneret:
q̄ si deliberat d̄ dicto sed nō de iuramēto:
sic etiā pōt p̄tingere q̄ hō piuret sine mor-
tali pctō: tñ ē ad min⁹ veniale graue & vic-
nū mortali: q̄ si deliberat de iuramento &
nō de dcō tñ erit iuramentū indiscretū: de
q̄ videbit̄ postea. Rationē aut̄ hoz̄ profeq̄-
tur Richar. dicens: q̄ id qd̄ ex surreptione
p̄cedit nō ē p̄fecte volūtariū. Ad h̄ aut̄ q̄
qs̄ mortaliter peccet requirit̄ q̄ pctm̄ ple-
ne sit volūtariū directe vl̄ interpretatiue qd̄
dico p̄pter illū q̄ cū deliberare posset deli-
berare p̄tēnit: si ex tali p̄temptu piurat ex
surreptione videt̄ multis q̄ nō excusatur
a mortali: ex negligentia omittēs se delibe-
rare. Secūdo mō vane & inutiliter qñ. i.
qs̄ & si iurat qd̄ licitū est: tñ absq̄ necitate
p̄suetudine deprauata: nō curās illā p̄sue-
tudinē dediscere: sicut in quotidianis iu-
ramētis ex qdā mala p̄suetudine iurat: vt
p̄ deū ibo cras ad eccliam vel aliud sile: vl̄
cū hmōi iuramēta sūt ioco: in talib⁹ enim
q̄ iurat large loquēdo piurare d̄: q̄ deest
iudiciū discretiōis: & p̄mittit se periculo p̄-
iurandi: vñ. xxiij. q. liij. c. q̄ sacro: ponitur
hmōi p̄nā & iudicat̄ mortale tāq̄ piuriū:
vt p̄ in tex. & glo. Hinc d̄ Eccl̄. xxiij. Vir
qui multū iurat replebit̄ iniquitate: & nō dis-
cedet a domo ei⁹ plaga. Et h̄ maxie ē mor-
tale cū ex ignauia qs̄ non curat deponere
cōsuetudinē illā. Tertio mō coacte & vio-
lenter. Ad cui⁹ euidentiā q̄ri pōt: vtrum
qs̄ piurās necessitate cōpulsus excusat̄ a
pctō. R̄ndet Alsten. post petrū. li. j. ii. xix.
q̄ duplex ē necessitas: quedā ē necessitas
nature q̄ legē nō h̄z: & hec excusare pōt nō
solū a tanto sed etiā a toto: vt p̄ de p̄se. di.
j. c. sicut. ē de p̄sue. c. quāto: & ē de iuriu.
c. q̄relam. in textu & glo. Sc̄da h̄o necessi-
tas ē coactionis q̄ nō excusat a toto in his
q̄ fm̄ se sunt mala s̄ a tanto: q̄ volūtas suf-
ficienter cogi nō pōt. Illā prima coactio est
absoluta q̄ cadit in corpe nō in aīa: actus
aut̄ oīno corpales p̄nt p̄ coactionē excusa-
ri totaliter a pctō: cadere etiā pōt coactio ī
aīa: & iō actus aīe soli⁹ vel mediāte instro-
corporeo excusari p̄nt a tāto s̄ nō a toto: cu-
lusmōi act⁹ sūt mēdaciū & piuriū: & iō p̄ co-
actionē excusari p̄nt a tāto nō a toto: vt p̄
ē de his q̄ vt metusue cā fi. c. sacris. vbi
subdit: lz̄ met⁹ culpā attenuet: tñ eam non
s̄ iij

de iuramento
necessitate

de piuria
necessitate

quod non dicitur assumptum in iuramento
de in uano.

alter q̄ p̄ deū verū fallaciter. hoc ibi. **U**nd̄
 qui vex iurat p̄ falsos deos piuriū quip/
 pe cōmittit large loquendo: q̄ dīc̄ ibidem
 glo. q̄ piuriū cōmittit q̄ p̄ falsos deos vex
 iurat: quia piuriū ē temerariū iuramētuz:
 q̄ si p̄ falsos deos falsum iurat duplex per
 iurium incurrit. Sexto mō false s̄ igno/
 ranter. s. cū quis iurando loquit̄ falsū sine
 tñ intentione fallēdi: q̄ ip̄e fallit̄ ⁊ credit
 verū dicere qd̄ piuriū si ignorāter fuerit fa
 ctum adhibita om̄i diligētia: tūc nullū in
 ducit pctm̄: vt p̄z. xxij. q. ij. c. beat⁹ paulus
 Et subdit. ille falsuz iurando mentif: qui
 scit falsum eē qd̄ iurat. Est mendacium vt
 Aug⁹. dicit. Falsa significatio vocis cū in
 tentione fallēdi: sed cū fallere semper sit
 voluntatis: falli aut̄ vl̄ infirmitatis vl̄ te/
 meritatis: grauiusq̄ sit qd̄ ex voluntate q̄
 qd̄ ex infirmitate vl̄ temeritate p̄cedit: ali
 quādo p̄tingit falli vel nullū vl̄ minimuz
 esse pctm̄: hoc ibi. **U** si non adhibuit om̄
 diligentia vsquequaq̄: tūc ignoranter fal
 sum iurans peccat venialiter: de quo tan
 gif. xxv. di. c. vnū erarium. in fi. Et addit
 Ray. q̄ si falsa iuratio p̄tingit ex ignoran
 tia iuris vel facti crassa vel supina: tunc est
 mortale pctm̄: vt d̄z. xxij. q. v. c. q̄ periurare
 patus ē anteq̄ piurat iā periurus videt̄:
 q̄ deus nō ex operibus iudicat sed ex co/
 gitatiōibus ⁊ ex corde. Septimo mō fal
 se vl̄ fallaciter iurādo: nō false iurat qui iu
 rat falsum scienter cū intētiōe fallēdi. Ille
 xō fallacit̄ iurat: q̄ ignoranter verū iurat
 cū intētiōe fallēdi. De his duob⁹ habet
 xxij. q. ij. c. hoīes falsū iurant. vbi subdit.
 Da aliū qd̄ scit falsum eē ⁊ dīc̄ verū esse: ⁊
 iurat tanq̄ verū sit q̄ scit falsū eē videtis:
 qm̄ ista detestāda sit belua ⁊ de rebus hu/
 manis extermināda: q̄s em̄ fieri velit: oēs
 hoīes detestant̄ talia. Fac aliū: putat esse
 falsum ⁊ iurat tanq̄ verū sit forte verū ē:
 verbī gr̄a vt intelligatis. **P**luit in illo lo/
 co interrogas hoīem ⁊ dīc̄ pluuisse: ⁊ ad ne/
 gociū ei⁹ cōpetit vt dicat pluuisse s̄ putat nō
 pluuisse: piurus ē. Interest quēadmodum
 nō bñ procedat ex aīo: ream linguā nō fac̄
 nisi rea mens: ⁊. c. sequēti: vbi subdit: quā
 tum in ip̄o est ille mentif qui dicit verum
 qd̄ putat eē falsum: q̄tū em̄ ad animū eius
 attinet: q̄ nō qd̄ sentit hoc dicit: nō veruz
 dicit q̄uis inuentif verū esse qd̄ dicit: nec
 vllō modo liber ē a mendacio: q̄ ore nesci/
 ens vex loquit̄: sciens aut̄ volūrate menti
 tur. hoc ibi. **P**orro licet vtrūq̄ iuramētū

sit mortale peccatū: tñ qui scdm̄ facit. s. qui
 verū dicit qd̄ putat falsū eē ⁊ vex ē: ille tñ
 ex animo peccat. **Q**ui xō primū facit iu/
 rans verū eē qd̄ putat falsū eē: ⁊ falsum ē:
 sicut plurimū contingit in ludis aleatorū:
 ⁊ in p̄tractibus mercatorū qui fraudulen/
 ter decipiunt iurando rem suam eē melio/
 rem q̄ sit. vl̄ q̄ plus illi cōstiterat q̄ fecerit
 hi ex om̄i pte falsum iurant ⁊ grauiissime
 peccant. **O**ctauo publice ⁊ solennit̄: nā
 publice iurat qui consuetudinarie ⁊ publi
 ce in tabernis ⁊ alijs societatis iuramēta
 frequētat: nō solū simpliciter sed etiā irreue
 renter ⁊ execrabiliter. **D**e quo legit̄ in ge/
 stis francoꝝ. q̄ **P**hilipp⁹ rex frācoꝝ ludo
 uici regis filius iuramenta que ab aleato/
 ribus ⁊ mimis frequēter in curijs vl̄ in ta
 bernis enozm̄iter fieri solent: intantuz ab/
 horruit: q̄ quando fortuitu miles vel ali⁹
 quilibet ludens eo presente iurabat: statū
 illum in flumen vel in lacum aliquēz p̄ijci
 faciebat. Et tale edictum firmissime serua/
 ri fecit: ⁊ in posteris iussit. **P**orro solenni
 ter iurat quādo periuriū in iudicio solen
 nizatur: ⁊ hoc ē grauiissimū peccatū vt lati
 us patebit in sermone sequēti: vnde p̄ tres
 digitos quos ponit supra sanctos: signat̄
 q̄ corpus ⁊ animā ⁊ res sine famam dat in
 potestatem diaboli. **N**ono exigens dam
 nabilif. s. ab alio de quo q̄rit doctor sanct⁹
 scda 2. q. xcviij. **A**trū exigens ab alio iu
 ramentū peccet: presertim cum ille qui iu
 ramentum iniungit alteri: aut scit aliū iu
 rare verum vel falsum: si scit eum verū iu
 rare: pro nihilo iuramentū ei iniungit. **S**i
 vero credit eum falsum iurare: tñc quātuz
 est in se: inducit alium ad peccandū: ergo
 videtur q̄ peccat iuramentuz exigēs. **A**d
 hoc respondet ibidem: q̄ circa eum q̄ exi
 git ab alio iuramentū videtur distinguen
 dum: aut enim exigit iuramentuz a seipso
 propria sponte aut pro alijs ex officij sui ne
 cessitate: si tanq̄ persona priuata pro seipso
 exigit iuramentum: ⁊ nescit eum iuraturū
 falsum: ⁊ ideo dicit iura mihi scz vt fides
 ei sit: tunc non est peccatum: est tamen hu/
 mana temptatio: quia procedit ex quadaz
 infirmitate q̄ aliū dubitat eē dicturum ve
 rum: de quo malo dñs dicit Matt. v. **Q**d
 ampli⁹ ē a malo ē: q̄ si scit eum fecisse p̄risi
 elus qd̄ iurat: ⁊ cogit eū iurare: homicida
 ē: q̄ iurans de suo periurio se interimīt q̄/
 dem: s̄ iste man⁹ interficiētis ip̄ssit: imo ho
 micidā vincit: vt p̄z. xxij. q. v. vbi d̄z. c. ille
 ḡ iij

*De iuramento
p̄tente*

*De exigente
iuramentū*

De iuramento falso ⁊ fallaciter

qui puocat hoīem ad iurationē: et scit eius falsū iuraturū eē vincit homicidā: qz ho-
micida corpus occisur⁹ ē iste aīam: imo du-
as aīas et ei⁹ quē iurare cogit et suam: scis
vex eē qd̄ dicitis: et falsū eē qd̄ ille dicit et iu-
rare cōpellis: ecce iurat: ecce piurat: tu qd̄
inuenisti qd̄ de illi⁹ morte faciari voluisti.
Si ho p̄ alio iuramētū exigit tāqz p̄sona
publica: fm̄ qz exigit ordo iuris ad petitiō-
nem alterius: tunc nō videt eē in culpa: li-
cet sciat alterū iurare verū vel falsū: qz nō
videt ipe exigere: s̄ ille ad cui⁹ instantiā
exigit. Ex his ḡ p̄ qz tā cogens qz falsum
iurās ambo sunt piuri: vt etiā p̄. xxij. q.
v. c. qd̄ cōpulsus a dño scz suo sciens piurat
vtiqz sūt piuri et dñs et miles: domin⁹ quia
precipit: miles qz plus dominū qz animaz
dilexit: glo. in atrocib⁹ em̄ nō d̄z aliqz pa-
rere domino suo. Unde refert beat⁹ Aug⁹
in sermone de decollatiōe bti iohānis. de
quodā qui puocauit aliū ad piurandū: qz
nocte sequēti in visione fuit adduct⁹ ad iu-
dicē excelsū et admirabilē: a qd̄ dum inter
rogaret quare puocasset hoīem ad piura-
tionē: statim r̄spondit: qz negauit mihi rē meā
Cui iudex. Mōne melius rē tuā perderes:
qz aīam hoīs illius falsa piuratione p̄ime-
res: et ille p̄strat⁹ ē ac iussus ē cedi: et cesus
ē tā grauitē: vt in eius dorso euigilāti ve-
stigia plagaz apparerēt: dictū ē ei decete-
ro caueas ne sic facias. Ceterū iudex sci-
ens aliquē iurare falsum: nō debet iudica-
re fm̄ iurata: s̄ oēm cautelam adhibere vt
falsitas manifestet: et i suo scelere puniat.
Sicut legis de quodā iudice qd̄ agebat cau-
sam inter duos qui reū minime ignorans:
ambos ad altare duxit: et reū iuramēto se
purgare coegit: rogans aplm̄ petrū vt ali-
quo iudicio veritatē osideret. Cū ergo reus
iurasset et nihil mali passus fuisset iudex ei⁹
malicie p̄sciens exclamauit. Senior iste pe-
trus: aut nimis misericors est: aut iunior
desert: eam⁹ ad pancratiū iuuenē. Cum ḡ
reus sup̄ tumultū pancratiij iurare presum-
psisset: manū inde retrahere nō potuit: sed
ibidē p̄ modicū p̄e dolore expirauit. Hū
vsqz hodie in plerisqz locis obseruat: vt su-
per reliquias bti pancratiij iuramētū fiat.
Et Salomon rex mulieribus p̄ puero co-
rā eo cōtendentib⁹ nō credidit: sed subtile
iudiciū iniit: et circūuentiōe ream inuenit.
Sic Daniel senes iudices inueteratos die-
rū maloz diuidēs ab alterutro examina-
tione subtili cōiucit. Sic diligite iusticiā qui

iudicatis terrā et diligenter inuestigate vt
rectū iudiciū p̄feratis: erui te vt opp̄ssum
de manu calūniantis: qd̄ elegātissime iob
p̄secut⁹ ē cū dicit. xxix. Auris audiēs bea-
tificabat me: et oculus videns testimoniū
reddebat mihi: eo qz liberasset pauperem
vociferantē et pupillū cui nō eēt adiutor: be-
nedictio perituri sup̄ me veniebat et cor vi-
due cōsolatus sū: iusticia vestit⁹ sū: et indu-
it me sicut vestimēto: et diademate iudicio
meo. Oculus sui ceco et pes claudō: pater
erā pauper et cām quā nesciebā diligētissi-
me inuestigabā: p̄terebā molas iniqui: et
de dentib⁹ illius auferebā p̄dam rē. De-
cimo transgrediēs mēdaciter sicut dicitur
piuriū transgressio iuramēti vel in re vel i
intentione. P̄rio qd̄ sciendū: qz faciēs iura-
mentū aliqz p̄missoriū: si iurās voluntatē
habet vel intentionē nō p̄ficiendū qd̄ iurat
piurus ē: licet etiā postea p̄ficiat: qz sic mē-
tiri ē s̄ mentē ire. i. loqui: sic piurare ē p̄tra-
mentē iurare: et hoc p̄. xxij. q. ij. c. iuramē-
ti. Multus cā ē qz oīs qui iurat: ad h̄ iurat
vt qd̄ vex ē loquat: et tō dñs inter iuramē-
tū et loquelā nr̄am nullā vult eē distātiā:
qz sicut in iuramēto nullā p̄uenit eē p̄fi-
diā: ita quoqz in verbis nr̄is nulluz decet
esse mendaciū: qz vtrūqz periuriū et men-
daciū diuini iudicij pena damnat: s̄ ibi.
Si ho intēdit quidem qd̄ iurat: s̄ tñ posse
p̄ficere nō sperat: vel temerarie sperat:
tunc etiā piurus ē: vt p̄ supra. Qd̄ si intē-
dit et pōt p̄ficere: tūc quidē nō periurat: s̄
tñ postea ab illa intentionē declinat et nō p̄-
ficit periurus efficit: si deniqz postea volēs
p̄ficere factus ē impotens: tūc a piurio ne-
cessitas illū excusat donec itez potēs fiat.

De periurij grauitate et ei⁹ peni-
tencia in iure taxata: Ser. III

Non assumes no-

men dei tui inuanū. Exod. xx.

Jam ordine debito piurij gra-
uitatē et penā vel penitentia in iure taxatā
p̄sequi cupientes. P̄rio p̄mitti delectat
occasione eoz que dicta sunt i p̄cedentib⁹
qz p̄ditiones intelligunt in iuramēto f. de-
litatis qd̄ prestat dñs terraz et alijs supe-
rioribus. Ad hoc respondet Philibertus
episcopus et ponif. xxij. q. v. c. de forma fi-
delitatis aliquid scribere monit⁹: hec vo-
bis que sequunt breuiter ex librorum au-
toritate notau. Qui dño suo fidelitatem

De iura fidelitatis

jurat: ista sex semp in memora habere debet: incolume: tutū: honestū: vtile: facile: possibile. Prīmū ē incolume: ne sit dānuz dño suo de corpore suo. Scdm est tutū: ne sit ei in damno de secreto suo: et de muniti/ onibus p q̄s tutus esse debet. Tertiu ē ho nestū: ne sit ei in damnū de iusticia sua et d alijs causis q̄ ad eius honestatē pertinere vident. Quartū est vtile: ne sit ei ī dānuz de suis possessiōib⁹. Quintū est facile: ne illud bonū qd dñs eius leuiter facere po/ tuerit faciat ei difficile. Sextū ē possibile: ne qd erat possibile reddat ei impossibile. Et fidelis hec documēta caueat iustū est: s̄ qz non sufficit abstinere a malo nisi etiaz fiat qd bonū ē: restat vt in eisdē sex supra/ dictis: cōsiliū et auxiliū dño suo fidelis p̄stet: si bñficio dign⁹ videri vult: et salu⁹ esse de fidelitate quā iurauit: dñs qz fide/ li suo in oibus his vicem reddere debet: qd si nō fecerit: merito censebit malefid⁹: sic ille qui in eoz p̄uaricatione faciēdo vl/ s̄sentiendo dephensus fuerit pfidus et p/ iurus: hoc ibi: vide declaratiōez glo. Hoc iuramentū p̄stant archiepi romanis poti/ ficib⁹: vt patz eē de iureiur. c. ego: et subdi/ ti suis epis. xxij. di. c. q̄q̄: et imperator pa/ pe. lxij. dis. c. tibi dño. Secūdo q̄ri pōt: vtrū submittētes p̄iuramentū capitulo vl/ collegio: p̄mittentes se fuare statutū: ob/ ligant ad omnia statuta: et similiter alij offi/ cium aliq̄d suscipiētes q̄ iurāt statuta ip̄o/ rum locoꝝ obseruare teneant. Ad hoc re/ spondet Jo. an. in. c. cōtingit: de iureiur. li. vj. in glo. si. vbi in textu Nicola⁹. iij. hec duo tangit dicēs: p̄tigit in nōnullis eccle/ sijs de eaz cōsuetudine obfuarī: q̄ ip̄az p̄ lati cum primo ad eccliam accedunt: vl/ cū de recipiendis ibidez nouis canonicis agi/ tur: nec p̄lati admittunt nec canonicis alijs recipiunt in ip̄is: nisi iurent statuta et con/ suetudines ip̄az ecclesiaz scripta et nō scri/ pta iuiolabiliter obseruare: inter laicos etiā in multis ciuitatib⁹ castris et terris in suis potestatib⁹ rectorib⁹ vel officialib⁹ as/ sumendis cōsuetudinis morbus irrepit: q̄ potestates rectores et officiales hmoi ad potestarias vel rectorias et officia eadem: nisi prius fuaturos se statuta ip̄oz locoꝝ clausa iurauerint: nullaten⁹ admittuntur. Jo. an. rñdet ibidem breuiter textū cōpre/ hendens: q̄ aut quis iurat exp̄sse statuta illicita impossibilia et inhonesta: tunc ip̄o/ iure largo modo piurus est: vt s̄. e. ti. c. si/

cut nostris. Aut generaliter iurat seruare p̄suetudines et statuta: et tūc subdistigues aut sciebat ibi esse illicita statuta et ad illa obligatur in mēte se fuare gerebat: et tūc idem qd supra: aut nesciebat nec in mente gerebat illud: et tunc non peccauit: et solū ad licita obligatus est: vt hic in textu: et ī p̄dictis iuribus. Et nota q̄ nullū iuramē/ tū quocūq̄ modo p̄stitū obligare potest: nisi ad licita possibilis et libertati ecclie nō obuiantia: vt patz hic in textu. Quib⁹ incidenter p̄missis duo sunt p̄ ordinem p̄ sequenda. Prīmū est de grauitate piurij de quo primo q̄ri potest. Vtrū piurium sit maius peccatū q̄ adulteriū: et videt q̄ nō quia difficilius est obseruare p̄ceptum de non piurando q̄ p̄ceptum de nō adultera/ do: cuz nullus homo possit domare linguā suam: vt dicit Jacob⁹ ī canonica. Minus autē videt esse trāsgredi id qd est difficili/ us ad obseruandū: q̄ id qd est facili⁹. Re/ spōdet Fran. de zab. in cle. vna. de iurjur. q̄ crimina non habēt certā periodū. i. mē suram: sed variant p̄ circūstantias: vt patz extra de sen. ex. c. cum volūtate: de iurjur. c. cum qdam: tñ ceteris parib⁹ dicendū est absolute: q̄ piurium est maius adulterio: qz magis resistit deo et charitati: et quia p/ sonam cui iniuriat q̄s: inquātū ē maior: tāto maior iniuria reputat: insti. de iure/ iur. s̄. atrox: et extra de sen. ex. c. cū volūta/ te: sicut etiā auget crimen p̄pter dignita/ tem p̄positi. Sed de⁹ cui piurādo q̄s inu/ riat dignior est q̄ p̄ximus cui p̄ adulteriū quis iniuriat. Scdo queri pōt vtz igif piurū sit maius peccatū q̄ homicidiū: p̄ fertim cū homicida peccat p̄tra duos. s. cō tra deū et cōtra p̄ximū: piurus aut frequē ter dūtaxat p̄tra deū: hinc etiaz homicide debet in lege ciuili maior pena. s. mortis: piuro vero tñ pena infamie. Ad h̄ respō/ det sanct⁹ Tho. in quodlibe. q̄ sicut dicit apls ad Heb. vj. Homies p̄ maiores sui iu/ rant: et oēs controuersie eoz finis est iura/ mētū: frustra aut in causa homicidij p̄tro/ uersie finis eēt iuramētū: si homicidiū eēt graui⁹ q̄ piurū: p̄sumeret enī q̄ q̄ maiorē culpā. s. homicidij cōmisit nō minorē vere/ ret. s. piurij: vñ ex hoc ip̄o q̄ ī causa cuius/ libet peccati defert iuramētuz: manifeste ostendit q̄ piurū debet haberi p̄ maxio peccato: nec ī merito: qz piurare nomē dei videt quedā diuini nomis denegatio: vñ scōz locū post idolatriā pctm piurij tenet:

90
Sanctus
piurium
adulteri

90
in piuri
grauis ho
ratio.

De iuramentis seruare statuta

vt ex ordine pceptoz ptz: vñ ⁊ maior cura
 phibitū ē: qz ē de pceptis pme tabule: qz
 trāsgressio maius pctm̄ iudicat: eo qz for/
 mali⁹ ratio peccati mortalis consistit i auer/
 sione a deo qd fit p trāsgressione pceptoz
 pme tabule: verūtm̄ qz homicidū grauius
 punif ratio ē: qz graui⁹ nocumētū iterdū
 hoib⁹ iminet etiā ex minori culpa: ⁊ qz de/
 us misericors ē min⁹ punif vt cōmuniter
 iniuria illata deo q̄ illata proximo: tm̄ fm̄
 iudiciuz dei maius pctm̄ graui⁹ punif: in
 huius etiā grauitatis argumentū phibe
 mur aliqb⁹ dieb⁹ iuramēta p̄stare: vñ ha/
 bef. xxij. q. v. c. decreuit sacra synodus vt
 a septuagesima vsqz i oct. pasche: ⁊ ab ad/
 uentu dñi vsqz ad octauas epiphantie nec/
 non ⁊ in ieiunijs q̄ttuoz tpm̄ et in letanijs
 maiorib⁹: ⁊ i dieb⁹ dñicis: ⁊ in dieb⁹ roga/
 tionū nisi de p̄cordia ⁊ pacificatione nul/
 lus sup euāgelia iurare p̄sumat. glo. Huic
 tm̄ caplo obuiat p̄suetudo p̄scripta. Iterū
 argumētū illi⁹ grauitatis habem⁹ in eo qz
 puuli nō debēt ad iuramēta cogi: ⁊ h̄ ideo
 qz in iuramēto debet adesse iudiciū discre/
 tionis: sed h̄ etas nescit qd agit: vñ. xxij.
 q. v. c. puuli: nisi in etate rōnabili sint non
 cogant iurare. Qz si q̄rif de numero āno/
 rū anteqz iurare debeāt: r̄fides in .c. sequē/
 ti: vbi dicit: pueri añ q̄ttuordecim annos
 nō cogāt iurare: ⁊ addit ibidē: puella qz
 si i puerili etate sita i domo p̄ris illo nesci/
 ente se iuramēto p̄strinxerit: ⁊ p̄ ei⁹ vt au/
 dierit statim p̄dixerit: vota ei⁹ ⁊ iuramēta
 irrita erūt: ⁊ facill⁹ emēdabit. glo. Idē est
 de puero: vt. s. e. ti. q. iiii. c. trib⁹: ⁊ licz sta/
 tim debet reuocare p̄ iuramētū filij vel fi/
 lie q̄cito scit: votū tm̄ religionis nō tenet
 statim reuocare cū scit: s̄ vsqz ad ānū p̄di/
 cere pōt: imo veri⁹ vsqz ad annos puberta/
 tis: vñ. xx. q. ij. c. si in qlibet: vbi dicit. Parē/
 tib⁹ sane filios suos religiōi p̄dicere non
 ampli⁹ qz vsqz ad. xiiij. etatis eoz annū li/
 centia poterit esse: postea vero aut cū vo/
 lūtate parētuz aut si sue deuotiōis sit soli/
 tariū votū: erit filijs licitū religiōis sume/
 re cultū: ⁊. c. sequēti: de puellis subiungit
 dices: Puella q̄ añ annos. xij. etatis sua
 spōte vel amē sacrum sibi assumpserit: p̄nt
 statim parētes ei⁹ vel tutores id factū irri/
 tū facere si volūt. Et si ānū ⁊ diē simulan/
 do p̄senserint: vlteri⁹ nec ipi nec ipa muta/
 re poterūt: vñ generaliter sicut parētes vo/
 tū ita ⁊ iuramētū filioz vel filiaz impube/
 rū reuocare p̄nt. Tertio q̄ri pōt: vtrū au

diens iurare falsū ⁊ tacēs peccet: p̄sertim
 cū dicit Leuit. v. Aīa q̄ audierit vocē iurāt/
 testifoz fuerit qz aut ip̄e vidit aut p̄sci⁹ ē:
 nisi iudicauerit portabit iniqtatē suā. Ad
 h̄ dicendū qz Aug. in q̄stioib⁹ Leuit. v. su/
 per hūc locū dicit hanc q̄stionē valde esse
 difficilē ⁊ pplexā quā sic p̄seq̄: ⁊ habetur
 xxij. q. v. c. Hoc videtur dicere peccare ho/
 minē q̄ audiēte iurat aliq̄s falsū: ⁊ scit euz
 falsū iurare ⁊ tacet: tūc aut scit si ei⁹ rei de
 qua iurat testis fuit: aut videns aut p̄sci⁹
 fuit. i. aliquo mō cognouit: aut oculis suis
 cōspexit: aut ip̄e q̄ iurat illi indicauit: ita
 enī pōt esse p̄sci⁹: sed inter timorē huius
 peccati ⁊ timorē p̄ditōis hui⁹ homis nō
 pua existit plerūqz tēptatio. i. dubitatio:
 possum⁹ enī patū ad piuriū āmouēdo vel
 phibēdo a tā graui peccato reuocare: sed
 si non audierit: ⁊ corā nobis de re quā no/
 uim⁹ falsū iurauerit: vtz p̄dendus sit ita
 vt p̄ditus etiā piculū mortis incurrat: dif/
 ficilima q̄stio est: sed qz h̄ non exp̄ssit scz in
 Leuit: cui h̄ iudicādū sit: vtz illi cui iura/
 tur: an sacerdoti cui p̄iā: q̄ nō solū eū p̄seq̄
 nō pōt irrogādo suppliciu⁹ s̄ etiā orare p̄
 illo pōt: videf mibi qz se ab hoc soluat pec/
 cati vinculo si indicet talib⁹ q̄ magis p̄nt
 p̄desse qz obesse piuro siue euz corripēdo
 siue deū p̄ eo placādo: sed ⁊ ip̄e cōfessōis
 sibi adhibeat medicinā: hec ille. Ex q̄bus
 ptz qz ad hāc indicationē faciēdā tenet ta/
 lib⁹ p̄sonis q̄ p̄nt p̄desse ⁊ non obesse. s. sa/
 cerdotib⁹ honestis ⁊ discretis parentib⁹.
 Est tm̄ differētia iter indicationē ⁊ denūci/
 ationē: qz vt dicit h̄ glo. qz h̄ caplm̄ nō loq̄/
 tur de vera denūciatiōe sed poti⁹ de indi/
 catione. s. cū q̄s indicat alijs qz aliq̄s vult
 peccare: ⁊ h̄ spectat ad delicta cōmittēda:
 sed denūciatio spectat ad delicta cōmissa:
 ⁊ ad illā non tenent nisi q̄ h̄nt magistratū
 sup aliq̄s: ⁊ illa denūciatio dicit euāgelica ⁊
 ista dicit canonica: p̄lati ergo tenent ad illā
 ex p̄cepto: alij x̄o nō tenent nisi ex p̄silio.

Scdm̄ vero p̄sequendū ē piuri⁹ pena vl/
 p̄nā: nam fm̄ hosti. tria mala incurrim⁹
 ex piurio. Primū malū ē reat⁹ imāntas i
 cui⁹ argumentū h̄ erimē in p̄nā cōpat ho/
 micidio volūtario: p̄sertim cū fuerit solen/
 nizatū vt videbit. Scdm̄ malū ē fame irre/
 cupabilitas: qz piur⁹ infamis efficit: nec
 postea quātūcūqz peniteat i testimonium
 admittit: vt patz eē de tes. ⁊ at. c. testimo/
 niū: q̄ repellit ab oī p̄mōtione siue sit dig/
 nitas siue ordo: vt ptz dicit. l. j. c. q̄ in aliq̄ rē.

70.
 Audire iurare falsū et
 tacere

(d. p̄nā p̄sury. ⁊ d.
 oī malū)

Multa de infamibus eēt notāda de qb⁹ gra breuitatis supsedeo. Tertius malū est austeritas pnie qz piurantes grauiter puniri debēt fm canones: verūtū diuersimo de fm circūstantias piurioꝝ: dicit enī Eutician⁹ papa .xxij. q. j. c. vlt. p̄dicādum est vt piuriū fideles caueāt: et ab hoc sūmope abstineāt: sciētes hoc grande scel⁹ esse: et i lege et in pp̄bis et i euangelio p̄hibitū. Audiūm⁹ aut qsdā p̄cipēdere h̄ scel⁹ et leuem quodāmodo piurij modū penitētie imponere: q̄ etiam nosse deberent talē p̄ piurio penitentiā imponi debere q̄lē et d̄ adulterio et de fornicatiōe et d̄ homicidio volūtarie cōmisso et d̄ ceteris criminalib⁹ vitijs. Si q̄s x̄o p̄ peccato piurio a qlibet criminali peccato timēs penā longā ad cōfessionē venire noluerit: ab ecclia repellēdus est: et a cōmunionē et a p̄sortio fidelitū: et null⁹ cum eo comedat neqz bibat neqz in domo sua eū recipiat: et hoc q̄dē i generalī. P̄oz ro in sp̄ali de piurio illicito imponit penitētia. xxij. q. iij. c. qui sacramento se obligauerit vt litigās cum qlibet ad pacē nullo modo redeat: p̄ piurio vno āno a cōmunionē corpis et sanguinis dñi segregatus reatū suū elemosynis et fletib⁹ et quātū poterit ieiunijs absoluat: ad charitatē x̄o q̄ opit multitudinē peccatoꝝ celeriter venire festinet. Qu si obijcit piuro septēnis pnia indicit. vj. q. j. c. q̄cunqz sciens piurauerit. xl. dies i pane et aq̄: et septē sequētes ānos peniteat: et nūqz sit sine penitētia et nūqz in testimoniū recipiat cōmunionē tñ post hec recipiat. Ad hoc r̄ndet h̄ glo. q̄ ibi loquit^r cum q̄s transgredit^r licitū iuramentū: hic loquit^r cum q̄s temere iurat. Si adhuc obijcit: nōne q̄ temere iurat r̄ illicitā mortaliter peccat: q̄ septēnis pnia debet ei imponi r̄ndet glo. q̄ h̄ non negat q̄ p. vij. annos debeat penitere: h̄ hoc solū d̄: q̄ a cōmunionē corpis christi sepatur vno anno. Ad maiorē aut euidentiā sciendū q̄ multiplex ē iuramentū illicitū vt ptz ibidē. c. inocēs: vbi d̄: q̄ iuramentū illicitū multipliciter itelligit^r. Est enī illicitū aliqñ ex eo qd iurat. s. qñ id qd iurat i sui natura p̄niciosum est vel adimēs vitā scz eternā vel temporalē: vt adulteriū vel homicidiū et his similia: vel repari non p̄mit tens: sicut cum inimico ad pacē nō redire: indigēti misericorditer nō subuenire: ista quia p̄spicua in se habent iniusticiā: et si iuramento firment^r tamen seruari non de

bent. Est etiam aliquādo illicitū iuramentum ex modo iurādī: quādo scz inconsiderate et icircūspecte aliquid iurat: quo nec corporalīs nec sp̄ualīs salus adimif: et sine quo vtraqz salus reparari et vita conseruari valet: veluti cū aliquis a parētib⁹ coactus vt clericatus tonsurā vl religionis vestem suscipiat: se neutrum facturū iuramento firmauerit: hoc q̄nis aliquibus vl deatur rephensibile: quia opus charitatē iuramento se non facturū p̄misit: nulla tamē auctoritate p̄hibetur seruari: quia et si nūqz clericatus tonsurā vel religionis vestem suscipiat: non tamē ideo min⁹ salutem p̄mereri valet: cum nōnulli in laicali veste sanctissimi et deo dilecti inueniātur: quo exēplo euidenter datur intelligi: quo tiens aliquis iurat se nō facturū aliquid: quo expeditōrē viam sibi p̄paret ad beatitudinē: dūmodo sine eo salutem valeat inuenire: q̄ iuramentū non p̄hibetur obseruari: hoc ibi. Tamē fm Tho. mell⁹ faciet si iuramentū violat eo q̄ non obligat. Est et id quod iurat aliquādo vitiosū: nō in natura sui: sed ex causis extraneitib⁹ veluti cum aliquis iurat post votum castitatis alicui: se habiturū eam in coniugem scz p̄ verba de p̄sentī. Coniugē autē habere in seip̄o malū non ē: tñ huic ex voto p̄niciosum est: hoc aut iuramentū et si sit illicitum: non tñ obseruari p̄hibetur: h̄ de violatione voti p̄nia sibi iubetur indicit: iudicium etiā aliqñ iuramento p̄batur deesse: veluti cum p̄pria temeritate aliq̄s ductus iurat se manducaturū et bibiturū: hoc q̄nis indiscreta leuitate illicitum p̄bat: nō tamē violare iubetur. Deniqz cōcludo oē iuramentū qd non ignorat ignorantia facti nō iuris: q̄ nullū excusat nisi cui p̄mitit^r ius ignorare eē. s. illicitū reputat^r in piuriū et p̄nia iā prius posita diluendū. Ceterum qui cogit aliū ad piurādū et qui coactus facit piurium vterqz piurus est tam domin⁹ q̄ seru⁹: et suo p̄nia imponit. xxij. q. v. c. qui compulsus: glo. nō p̄cise a dño sciēs piurat: vtiqz sūt piuri et dñs et miles: glo. qz in atrocibus non debet q̄s parere dño suo: sequit^r: dñs qz p̄cepit: miles quia plus dñm q̄ aiām dilexit: qd eē nō debet. Si liber est scz coactus iurare. xl. dieb⁹ in pane et aqua penitebit: glo. cōtinue vel interpolatim: et septē sequentes annos: glo. non tñ in pane et aqua: h̄ fm discretiōez cōfessoris: seq̄. Si suus eiusdeꝝ tres q̄dra

De multiplici iuramento

gesimas. glo. vnam ante festum natalis: altā añ pascha: tertiā ante festū beati Jo- hānis. sequit: r legitimas ferias peniteat glo. prima. scōaz quartā r sextā feriam: d cōse. di. iij. c. ieiunia: r. lxxxij. dis. p̄sbyter. verūtā mē si ē pura coactio metus q̄ cadit in p̄stantem virū: tunc imponit̄ penitētia e. ti. scz. xxij. q. v. c. si quis coact⁹ p̄ vita re dimenda vel q̄libet causa vl̄ necessitate. s. maxima piurat: quia plus corpus q̄ aīaz dilexit: tres q̄dragesimas peniteat: glo. qz rōne coactionis mitigat̄ pena: vt patet eē q̄ me. cā. c. sacr̄. Hic q̄ri pōt: qua pena co gens castigari debet: eo q̄ ibidem nō exp̄ mis: cum tamē postea subditur de eo. c. il- le qui puocat hominē ad iurationē: r scit eum falsus esse iuraturū: vincit homicidā quia homicida corpus occisus est: ille anī mā imo duas animas: r eius quē iurare p̄ uocauit r suam. Ad hoc respondet̄ ex cō- cilio moguntinē. r subdit̄ in eadē q̄stioe vbi pena cogentis addit̄. c. si quis puic⁹ fuerit: scz in iudicio vel euidentia facti: ali- os ad falsa testimonia vl̄ piuria attraxisse glo. per coactionē vel quacūqz corruptioe sollicitasse: scz amicitie vel pecunie: ip̄e q̄ dem vsqz ad exitum vite sue non cōmuni- cet. Hic vero q̄ ei in p̄surio consensisse p̄bā tur: postea ab omni testimonio sunt remo uendi: r fm legē infamia notabunt̄. De nīqz quoddam est iuramentū detestandū qd̄ fit cū interpretatiōe alicui⁹ mali i seipm: sicut legit̄ d̄ beato p̄etro: q̄ cepit anathe matizare r iurare qz non nouisset hoīem: vnde q̄ detestādū sit hoc p̄surij vitlū ostē- dit. Orosi⁹ p̄ exemplū dīcēs: Qz cū roma- ni legatos ad plures gētes misissent vt fir marent pacē cum eis: dū igit̄ cum iuramē to firmassent: p̄ditōrie r clam irruētes in eos occiderūt: r oēs romanos q̄tquot inue nerunt: s̄ dei maledictio i detestatiōez piu rij r fractiōis fidei sup eos venit: nam pa- nis q̄ frāgebāt ab eis sāguinē emittebat: aīalta domestica r blāda cū balatu r hya- tu miserabili fugiebāt ad siluas r ad mon tes deserēdo p̄sortia eoz: canes etiā cū la- chrymosis latratib⁹ oberrantes ad modū lupoꝝ vindictam postulabāt de p̄ditione facta: cū autē auditis rumorib⁹ omnes fu- issent p̄ impatorē romanū victi in cāpis ex ceptis quattuor milib⁹ qui ascenderūt ad montes: hī statim cōgelati ad modū lapī- dis facti sūt imobiles: ad signuz vindicte d̄ iuine. Similiter legit̄ in eccles. hystoria:

q̄ cū q̄daz ep̄s hierosolymitan⁹ iustissim⁹ p̄pter rigorē iusticie a multis subdit⁹ odi- retur: crimē falsū imposuerūt ei r iuramē- to firmauerūt. p̄am⁹ iurauit q̄ igne pere- at nisi ita sit. Secundus vero q̄ morbo re- gio pereat. Tertius deniqz q̄ oculos suos amittat nisi ita sit. Sācto ḡ ep̄o recedente ad heremum p̄mus testis in vindictā cū oī p̄gente sua reb⁹ domo r familia exurit. scōs etiam a pedib⁹ vsqz ad caput morbo regio p̄sumit. tertius ḡ vidēs factū reue- lauit r ex tristitia lugēs oculos amisit: r sic ep̄s inocēs inuentus est. Ad laudem dei.

De voto r his q̄ requirūt ad illud ac de p̄ctō religiosoz: Sermo V

Non assumes nomē

n dei tui inuanū. Exo. xx. Expedi- ti de trāsgressionē iuramēti quo primo modo sumit̄ nomē dei inuanū. Jā de scōdo modo querendū est scz d̄ trāsgres- sione voti sub hoc sensu: non assumes no- dei tui inua. scz votū tuum deo factū trās- grediēdo. Ad cui⁹ euidentia sciendū q̄ votum fm hosti. est alicui⁹ rei licite faciē- de vel non faciēde cū deliberatione animi deo facta pollicitatio: quā diffinitionē de clarando dicit q̄ primo ponit̄ rei licite: qz si qd̄ p̄missum illicitū esset id seruandū nō esset: r eius esset nulla obligatio: intantū q̄ p̄ eius dissolutione non est necesse supe- riorē adire: iuxta illud. xxij. q. iij. c. i ma- lis p̄missis rescinde fidem et i turpi voto muta decretū. Secūdo ponitur faciēde vl̄ non faciēde: quia ad vtrūlibet pariter se habet: puta voueo ieiunare: vl̄ non loqui post cibū cū muliere: lz hosti. dicat votuz semp eē de futuro: nō de p̄nti sicut iuramē- tū assertoriū. Tertio ponit̄ cū deliberati- one: quia als nō obligaret si sine delibera- tione factum sit: extra de regul. c. ad nr̄az. vnde deliberatio p̄supponit liberā volun- ta ē sine q̄ nō ē meritū nec demeritū cui de liberatiōi vel volūtati vis inferri nō pōt. Quarto ponit̄ deo: qz als nō eēt votū ob- ligatorium: eē de voto. c. magne: in fi. vbi dicit̄ d̄ additione quā habuit i intētiōe vo- uendi: q̄ sublata: qz cessauere cause: facili⁹ cessare poterit effect⁹: vide clar⁹ ibidē. In- ter dū tñ votū fit etiā homini s̄ secūdario: p̄prie tamē talis obligatio q̄ fit hoī nō est votū s̄ obligatio ad ei⁹ executionē. Quin- to ponit̄ facta pollicitatio: quia als si tñ

facere pponeret si adhuc non deliberasset: non obligaret. Ad cuius plenior intellectus quatuor potest: quod requiritur ad votum assumendum: presertim cum dominus dicit Luc. ix. quod nemo mittens manum ad aratrum etc. sed ex hoc ipso quod habet propositum bene faciendi mittit manus ad aratrum: et sic videtur quod ex solo bono proposito quis obligatur apud deum: etiam nulla promissione facta. Ad hoc respondet sanctus Thomas. scilicet 2. 2. q. lxxxviii. quod votum quoddam obligationem importat ad aliquid faciendum vel dimittendum. Obligat autem se homo homini ad aliquid per modum promissionis que est rationis actus ad quam pertinet ordinare: sicut enim homo impando vel deprecando ordinat quodammodo quid ab alijs sibi fiat: ita promittendo ordinat quod ipse pro alio facere debeat: si promissio que fit ab homine: homini non potest fieri nisi per verba vel quecumque exteriora signa: deo vero fieri potest per promissio per solam interiorum cogitationem: quia ut dicitur. j. Reg. xvj. Moyses vident ea que patent deo autem intuetur cor. Explicatur tamen quibus verba exteriora vel ad sui ipsius excitationem: sicut in oratione patet: vel ad alios pertinet standum: ut non solum desistant a fractione voti propter timorem dei: sed etiam propter reuerentiam hominum: promissio autem procedit ex proposito faciendi: propositum autem deliberationem aliquam per exigat cuius sit actus voluntatis deliberate. Ex quibus concluditur quod ad votum tria necessaria requiruntur. primo deliberatio. secundo propositum. tertio promissio in qua perficitur ratio voti. Supradictum vero quibus et alia duo ad quoddam voti assumptionem. scilicet oris pronuntiatio. Juxta illud psalmi. Redda tibi vota mea que distinxerunt labia mea: et testimonium aliorum. Hinc dicit magister in. iiii. sententiarum. xxxviii. di. quod votum est quoddam testimonium promissionis que deo et de his que dei sunt fieri debet: quibus testimonium posset ad testimonium interiorum proprie referri. Ad hoc ergo trium que requiruntur in voto assumato declarationem sciendum est quod secundum Ab. ex de voto. in. c. litteraturam. Votum dicitur initiari: confirmari et assumari. votum autem initiatum est cum proposito tamen in animo seminatur: et ex tali proposito quo ad deum vel ecclesiam nullus remanet obligatus: ut est casus in dicto. c. litteraturarum: ubi dicitur quod cum quidam ex quodam minutioe nimia fuisset mortis pauore perterritus hec verba protulit: non diu habebit morabor proponens in animo suo. glo. non tamen animo obligandi quod religionis habitum esset aliqui suscepturus: ubi papa declarat quod si non plene esset in voto processu: transgressus iudicari

non poterit si non impleat: si sibi. Ex quo patet quod propositum proprie est aliud quam votum: stricte sumptis vocabulis: propositum enim est simplex dispositio voluntatis de faciendo aliquid vel non sine omni affectioe vel promissione vel firma obligatione: et potest se habere ad bonum et malum: unde propositum ex sui natura non obligat ad implendum: dico ex natura sua: quia ad bonum propositum non obligat quis ex eo quod propositum si ex eo quod bonum: et hoc tangit Gregorius. et habet. xvij. q. j. c. que bona agunt. Si vero meliora deliberant agere et post deliberata non faciunt: licet in bonis partibus perseuerent: in respectu tamen dei ceciderunt: et tales peccant venialiter. Si tamen est animo deliberatum et firmatum cum intentione se obligandi ad eius executionem: tunc transit in votum: et transgrediens peccat mortaliter: et sic votum secundum diuersos status diuersa sumit vocabula: et secundum hoc solueda sunt omnia tria in scripturis de voto posita: quia quibus ponitur pro proposito quibus pro deliberatione: quibus stricte in proprio vocabulo. Secundo autem votum dicitur confirmari quod super proposito fit deliberatio: ut se velint obligare: et tamen conceptio boni propositi non firmatur proprie ex animi deliberatione: nisi promissione deliberationis consequente: que promissio primo ratificatur in corde: et tunc quantum ad deum completa est promissio: ex qua quis quo ad deum est obligatus: et in foro penitentium alii est ad executionem modis omnibus inducendus: non tamen est ad hoc per ecclesiam compellendus que non iudicat de occultis. Consumatum denique dicitur quantum ad forum extrinsecum: cum deliberatum propositum exprimitur ore. Et ex tali quis obligatus est nedum que ad deum: sed etiam que ad ecclesiam militat: ita quod ad executionem voti per ecclesiam compellitur. Ex his primo concluditur quod ut etiam dicit Innocentius. in. c. litteraturam. ex de voto. quod licet quis velit vouere vel etiam vouerat: non tamen propositum vel votum complere tenetur: nisi deliberatio precesserit: vel nisi animo obligandi id fecerit. Quod si quis an debet credi sibi dicitur: quod non habuit animo obligandi se. De eodem quod non saltem in foro iudiciali: quia aliter facile foret votum eludere. ex de spon. c. tua. ubi dicitur in glo. plane. De hoc casu in quodam tractatu monij: si in foro penitentiali bene creditur ei. Secundo concluditur quod si precedente deliberatione quis in mente proposuit intentione obligandi se pertinere vel peregrinari: tunc secundum Innocentium. in dicto. c. litteraturam. hoc facere tenetur: etiam si voce non expressit: si ecclesia non cogit hominem nisi confiteatur: et licet Hostiensis dicit quod si ex preiudicio deliberatione quis obligetur pauci precipue sunt

quod
an de ord
dicitur quod
hinc super
obligari
pro votum

entes essent q̄ nō essent obligati religiōi
cū cōmuniter s̄sueuerūt talia concipe: ni-
hilomin⁹ tñ sc̄dū ē dictis Inno. q̄ de re-
spicit cor. Sic etiaz pauce respirēt beguine
q̄ nō eēt obligate ad castitatē: semp̄ tñ p̄-
supponēdo q̄ fuerit p̄uia deliberatio licz ī
corde fuerit retēta. Tertio p̄cludit q̄ ali⁹
aliū p̄ votū p̄p̄riū obligare nō pōt: etiā si ī
illī⁹ eēt ptāte: puta patr̄ vel tutoris. Ad h̄
enī nō sūt inuēte tales ptātes: s̄ ad guber-
nandū vel ad bona administrāda. ff. d. x.
obli. l. si. s. j. si q̄s ergo vouet filiū vel filiā
religiōi: subintelligit q̄ ad hoc fideliter
laborabit: q̄ alienū factū p̄mittere p̄p̄rie
non pōt. ex de spon. c. ex lris. ij. ⁊ in glo.

Q̄ si q̄rit: vtz q̄s votū suū possit p̄
aliū exequi. Ad hoc r̄ndet Hein. boyc: ex
de voto. in. c. licz. q̄ si pōt p̄ seipm̄ votū ex-
equi tūc tenetur p̄ seipm̄ facere: vt. e. ti. c.
magne. q̄ intellige licz etiā inutiliter exeq̄
posset. s. q̄ claudus eēt vel mutilat⁹ et ex
denotiōe vel in subsidiū terre s̄acte vouit/
set: si tñ talis eēt q̄ defectū suū p̄ alios q̄s
secū duceret supplere posset. Admittit tñ ī
vtroq̄ casu cōp̄satio dicto. c. magne. ⁊. c.
se. fm̄ Inno. ⁊ Hosti. Si x̄o nō pōt exeq̄ p̄
seipm̄ impedit⁹ impedimēto p̄petuo: ⁊ tūc
p̄ aliū pōt exequi: vt in dicto. c. licz. sed nō
tenet exequi: si postq̄ votū emisit impedi-
mētū supuenit aut tpe quo votū impleuit.
Si x̄o tpe q̄ vouit erat impeditus ita q̄ p̄-
sonaliter ire nō poterat nec sperabat ab ī-
pedimēto liberari: tūc tale votum censeri
debet irrisoriū: si x̄o sperabat ab illo libe-
rari: ⁊ tunc dat dilatio: vt ex de voto. c. q̄
sup̄ his. s. vnde credimus. Q̄ si nō duale
scat: Intuenda ē vouētis intentio: q̄ si fue-
rat in voluntate pficiendī p̄ se vel p̄ alium
in omni euentu: tunc redimere pōt p̄ aliū.
Sin autē tunc videt⁹ votū fuisse cōditiōna-
le: nec illo obligari. Ceterum fm̄ sumi-
stas duplex voti species distinguit. Nam
aliud est necessitatis ⁊ cōmune scz votum
fidei ad q̄ quis tenet siue voueat siue nō
⁊ ad illa que necessario quis p̄mittit ī ba-
ptismo: renūciando scz diabolo ⁊ pompis
eius: tenere fidem seruare decalogū ⁊ ge-
neraliter ea sine q̄bus nostra salus habe-
ri non pōt: de cōse. di. liij. c. j. licet. Tamen
hoc p̄p̄rie non est votum: eo q̄ a pueris fit
talis obligatio qui carent animi discretio-
ne. Unde q̄uis dici posset: q̄ talis obliga-
tio fit a patrinis eorū nomine: vt habet d̄
souise. di. liij. c. queris. tamē quia simplici-

ter votum dicit⁹ esse voluntatis: vt extra
de voto. c. magne. ideo p̄p̄rie non dicit⁹ vo-
tum: debet enī votum esse p̄p̄rie quid vo-
luntariū: tam respectu p̄ncipij a quo p̄ce-
dit: q̄ respectu eius q̄ vouetur. Hinc cuz
homo peccat post baptisimū dupliciter re⁹
est: vt quia peccat in eo q̄ cōmittit: ⁊ q̄ vo-
tum p̄uaricatur: non tamen p̄ duob⁹ mor-
talib⁹ penitentia indicetur: sed tanq̄ pro
vno circūstantia trāsgressionis grauato.
Aliud vero votum est volūtatis cuiusmo-
di sunt que q̄s voluntarie emittit sup̄ his
ad que quis non tenebat: sed post votum
obligat⁹: vt sunt vota abstinentie: p̄tinētie:
p̄grinatiōis ⁊ similiū: de q̄b⁹ per p̄p̄ham
Vouete hoc est cōsiliū: ⁊ reddite hoc est
p̄ceptum dño deo vestro. Deinde queri
pōt: quottuplex d̄r votū voluntariū. Ad
hoc dicendū fm̄ om̄es doctores q̄ est du-
plex. Quoddā enī d̄r simplex: ⁊ est oē il-
lud votum cui non adhibet solēntas: vt
si fiat votum de nō cōtrahendo: de castita-
te: ⁊ sic de alijs. Solēntas vero votum dicit⁹
q̄ fit p̄ susceptionē sacri ordinis: vel p̄ p̄-
fessionem exp̄ssam vel tacitā factam alicui
de religionibus approbatis: vnde q̄liter/
cunq̄ quis als votum fecerit p̄ter q̄ in su-
sceptione ordinis implicite vel approbate
religionis exp̄sse vel tacite: dicit⁹ votū sim-
plex: vnde si voueo vel p̄fessionem facio ī
regula vel in religionē nō approbata: con-
trahens matrimoniū ligat⁹ sum matrimo-
nio: licz grauissime pecco: vt exp̄sse ptz li.
vj. de voto. c. vnico. vbi ⁊ subdit⁹. Et quā-
to solēntus ⁊ manifestus emissa sūt vota:
tanto p̄pter scandalū plurium ⁊ exemplū
durior penitētia trāsgressorib⁹ debeat: nō
tamē rescindere possūt m̄rimonia post cō-
tracta: ⁊ hoc idem tenet Jo. an. in appara-
tu q̄ illud votū putat etiā si quādo p̄fite-
batur credebatur illā religionē eē approba-
tam. Sicq̄ patz q̄ om̄e votū dicit⁹ simplex
siue sit cōtinentie: siue habit⁹ deferēdi tñ:
siue obedientie p̄stande: vel cuiuscunq̄ al-
terius pij operis faciēdi q̄ nō est p̄fessio/
onis regule approbate: vel susceptionis sa-
cri ordinis. Adro quo notādū fm̄ Tho.
sc̄da. 2. q. lxxvij. q̄ solēntas voti atten-
ditur fm̄ aliquid sp̄uale quod ad deum p̄-
tinet. id ē fm̄ aliquā sp̄ualez benedictiōez
vel cōsecrationē: que ex institutione aplo-
rum adhibet in p̄fessioe certe regule sc̄do
gradu post sacri ordinis susceptionē: vt d̄
cit Dio. ij. c. ce. hierarch. ⁊ hui⁹ ratio ē: q̄

⁊ solēntate voti.

90
p̄or quis
p̄ aliu
exequi

pauce bon

solennitates non consueverunt adhiberi: nisi quando aliquis totaliter mancipatur alicui rei: utpote quando quis per susceptionem sacri ordinis diuino ministerio applicatur: et in professione certe regule quando per abrenunciationem seculi et proprie voluntatis statum perfectionis aliquis assumit: et licet alia vota ex hoc que fiunt in publico possunt habere quandam solennitatem humanam: non tamen spiritualiter et diuina sicut habentur vota premissa: etiam si coram paucioribus fiat: nec congruit alicui voto solennitas: nisi illi quo totaliter quis deo mancipatur. De hinc quare potest: utrum votum simplex tantum obligat: quantum votum solenne: sicut dicitur extra de clericali. vel vo. c. rursus. et votum simplex apud deum non minus obliget quam solenne. Ad hoc dicendum putat dicit Gaspar de cal. c. ti. c. meminim. et quo ad ecclesiam militantem magis obligat votum solenne: sed quantum ad deum equaliter obligant quod pro tanto dicitur: quia utrumque obligat ad mortale peccatum: et equaliter quantum ad sufficientiam damnationis minus tamen peccat is qui transgreditur votum simplex quam qui solenne: unde dicitur Thoma. ubi dicitur. et hoc. c. rursus: extra de clericali. vel vo. sic exponendum est: quod utriusque transgressor peccat mortaliter. Ceterum queri potest: utrum homini expediat aliquid vouere: presertim cum subijcti iniciat laqueum transgressionis et periculum delicti. Ad hoc respondet Asten. l. i. ti. ij. et si vouens vouet bona: quorum obseruantia probabiliter proportionata videtur infirmitati vel conditioni sue vel nature: tunc expedit homini vouere: quod pro hoc amplius firmat voluntatem suam in bono: et excludit a se per magna parte libertate malefaciendi: et facit actum virtutis patrie: et sic vouendo meretur: propter quod monet per. Vouete et reddite domino deo vobis. Si vero non sunt sue infirmitati: conditioni statui: vel nature proportionata: tunc non expedit nec licet: quod tale votum non haberet discretionem committere cum per hoc vouens magis videtur se illaqueare quam augere securitatem de sua salute: quod libet tamen solutus et liber reputare debet obseruantiam voti sue spirituali infirmitati esse proportionatam: nisi per certam experientiam constaret contrarium: quod tam propter bona exempla que sepius aliquid vident et audiunt quam propter consolationes spirituales quas ex dei benignitate frequenter ob fauorem religionis ex sancta societate recipiunt: obseruantia aliquid quorum bonorum est proportionata alicui in religioni existenti que non est proportionata eidem in seculo remanenti.

neti. Quod si obijciatur grauius esse peccatum religiosi ceteris paribus quam peccatum laici: quia dicit Anselmus in li. de similitudinibus: quod si penitere religiosus noluerit maiori damnationi subiacere: quam vouere non expedit. Ad hoc respondet sanctus Thomas. scilicet 2. q. clxxxvij. et peccatum quod a religiosis committitur potest esse grauius peccatum secularium eiusdem speciei tripliciter. Uno modo si sit contra iuramentum religionis: puta si religiosus fornicet vel furetur: quod fornicando facit contra votum continentie: et furando contra votum paupertatis: non solum contra preceptum diuine legis. Secundo modo si ex contemptu peccet: quod ex hoc videtur magis esse ingratus diuinis beneficiis quibus est sublimatus ad statum perfectionis: sicut apostolus dicit Hebr. x. et fidelis meretur grauiora supplicia: ex hoc quod peccando filium dei contumaciter percontumtum: unde dicitur. xj. dominus dicit. Quid est quod dilectus meus facit in domo mea scelera multa. Tertio modo propter scandalum: quod ad eius vitam plures respiciunt unde dicitur. xxij. dicitur. In prophetis hierusalem vidi similitudinem adulterij et iter mendacij et confortauerunt manus pessimo: ut non conuerteret unusquisque a malicia sua. Si vero religiosus non ex contemptu sed ex infirmitate vel ex ignorantia aliquid peccatum quod non est contra votum sue professionis committit absque scandalo: puta in occulto: leuius peccat eodem genere peccati quam secularis: quod peccatum eius si sit leue quam absorbetur ex multis bonis operibus que facit: et si sit mortale facilius ab eo resurgit propter intentionem quam habet ad deum erectam: quam si ad horam interripitur: ad persistentiam tamen facile reparatur: et etiam iuuatur a socijs ad resurgendum: iuxta illud Eccles. iij. Si vnus ceciderit ab alio fulcietur: ve solus quod si ceciderit non habet subleuantem. Denique queri potest: utrum magis laudabile sit et meritorium aliquid facere sine voto vel cum voto: presertim cum dicitur Prosper l. ij. de vita contemplatiua: quod sic abstinere et ieiunare debemus: ut non nos necessitati ieiunandi subdamus: ne iam non deuoti sed iuui re voluntaria faciamus. Ad hoc respondet Thoma. v. q. lxxxvij. et triplici ratione factum idem opus melius esse et magis meritorium cum voto quam sine voto. Primo quod vouere est actus patrie: patrie autem est honor qui fit deo: que est precipua inter virtutes morales: nobilioris autem virtutis est opus melius et magis meritorium: quod impatur a nobiliori virtute sicut actus fidei vel spei melior est si impatur a charitate: et ideo actus aliarum virtutum ut ieiunare continere sunt meliora et

An licet non aliquando vouere

(an magis laudabile sit
fuerit aliquando ad votum vel
sine voto. videtur quod tripliciter
vultur a penitentibus. scilicet q. 2.

magis meritoria si sunt ex voto: quia sic iam p[ro]tinēt ad cultū diuinū q̄si quedā dei sacrificia: et hoc p[ro] latrā q̄ dicitur nobilissima virtus. Hinc dicit Aug. li. de Trinitate: neq[ue] ipsa Trinitas q[ue] Trinitas ē: s[ed] q[ui] deo dicata ē honorat[ur]: quā uouet et seruat p[ro]tinētia pietatis. Sec[un]do q[ui] ille q[ui] uouet et facit: plus se deo subicit q̄ ille q[ui] solum facit. s. nō solū q̄ntum ad actū s[ed] etiā q̄ntū ad p[ro]tāte: q[ui] de cetero non p[otes]t aliud facere sicut pl[ur] daret hōi q[ui] daret arborē cu[m] fructib[us] q̄ daret ei fructus t[ame]n. Tertio q[ui] p[ro] uotū immobilē uolūtas i bono firmatur: facere autē aliqd ex firmata uolūate in bonū p[ro]tinet ad p[er]fectionē uirtutū: ut p[ro]t[er] p[ro] p[ri]m[um] in. ij. ethi. Sicut ecōtra peccare mente obstinata aggrauat peccatū et dicit[ur] peccatum in sp[iritu] s[an]ctum: q[ui] si ip[s]m opus s[un]t se p[ro]sideratū post uotū aliquū triste et inuolūtariū redderet: dū t[ame]n remaneat uolūtas implendi uotū: adhuc est magis meritoria q̄ si fieret sine uoto: q[ui] impletio uoti ē actus religiōis q[ui] est potior uirtus q̄ abstinētia cui[us] actus ē ieiunare: et sup[er] hoc uotū uolūtatē magis cōfirmat et deuotionē auget in ill[is] p[ro]cipue q[ui] s[un]t b[ea]t[is] disposita. Ad laudem dei.

De his q[ui] uouere non possunt et quō ligat eorum uotū qualiterq[ue] ligat heredes uotum decedētis: et quē cōditiones in uoto subintelliguntur: Sermo VI

Non assumes nomē

dei tui in uanum. Exo. xx. Precepta reuera p[ro]sequendū esse reor de his

q[ui] uouere p[otes]t. Pro quo notādū q[ui] Hein. boyc. ex de uoto. in. c. scriptura. dicit q[ui] generaliter q̄libet uouere p[otes]t nisi p[ro]hibeat: p[ro]hibentur autē q̄dam p[er]sone q[ui] q̄ ad uotum emittendū nō habēt liberā uolūtatē uouēdi: sicut ep[iscop]us: clericus: monachus: impubes: uxor: seruus: ratio autē hui[us] p[ro]hibitiōnis ē: ut dicit Asten. q[ui] nullus p[otes]t illud p[ro] p[ro]missionē firmiter obligare q̄d ē i potestate alteri[us] s[ed] illud t[ame]n q̄d est in sua p[ro]tāte: sed sex p[ro]dicti nō s[un]t omnimode i sua potestate: sed in alterius ut uidebis. P[ro]dicti t[ame]n s[un]t i Thō. non peccāt uouēdo q[ui] semp[er] i eor[um] uoto subintelligitur: si placuerit suis superiorib[us]. Sicut s[un]t i Inno. in dicto. c. scriptura: uouētes nō adimplendo uotū auctoritate superior[um] p[ro]hibēte nō peccāt: quia lex

et suorum superior[um] auctoritas eos excusat: et etiam canones: ut pat[et] p[ro]t[er] xxij. q. iij. c. trib[us]. et. q. v. c. pueri: nec pater vel superior peccat renocādo uotū: q[ui] ut iure suo: ex de elec. c. ecclia. Idē Thō. Veniētes igitur ad p[ro]secutionē h[uius] sciendum p[ri]mo: q[ui] ep[iscop]us s[un]t Hosti. et Hein. boyc. in dicto. c. scriptura: non p[otes]t uotū emittere: p[ro] quod soluat uinculū m[at]rimoni[um] quod ē i[n]t[er] ip[s]m et ecclesiam sponsā suā: nec intuitu alicui[us] religiōis ingrediēdi sine auctoritate pape: ut p[ro]t[er] ex d[omi]no regularib[us]. c. l. c. vbi subdit. s[ed] illa. regula semp[er] inuolūtabiliter obseruet q[ui] nullus absq[ue] licētia romani p[ro]t[er]fic[is] p[ro]sumat occasione quacunq[ue] deserere p[ro]sulatū: q̄m sicut maius bonū minor bono p[ro]ponit: sic communis utilitas sp[iritu]ali utilitati p[ro]ferit: et in b[ea]to casu recte p[ro]ponitur doctrina silentio: sollicitudo p[ro]teplationi: et labor quieti. Ad q̄d utiq[ue] designandū unigenit[us] dei fili[us] iesus christ[us] nō de Rachele s[ed] in carnē nat[us] est sed de Rya: nec legit[ur] eū i domo sua excepisse Maria s[ed] Martha: vñ q̄m p[otes]t ep[iscop]us p[ro]p[ri]e pariter et p[ro]desse: non debet cedēdi postulare licentiā aut obtinere. Sec[un]do non p[otes]t emitttere uotum sine auct[orit]ate pape: p[ro] q̄d fiat ecclesie sponse sue grane p[ro]iudiciū ut est uotum lōge pegrinationis p[ro]pter q̄d oporteret eū diu ab ecclia absentare: ut p[ro]t[er] extra de uoto. c. magne. P[otes]t t[ame]n emitttere tale uotū: p[ro] q̄d ecclie sue non fieret grane p[ro]iudiciū ut uota abstinētie t[em]p[or]ate elemosyne: et etiam q̄dlibet uotū p[ro] q̄d p[ro]beat bonum exemplū q[ui] ad hoc tenet: ut p[ro]t[er] in dicto. c. magne. Sec[un]do cleric[us] nō p[otes]t sine licentia sui p[ro]lati uotū pegrinationis emitttere vel aliud p[ro]pter q̄d oportet eū relinq[ui]re eccliam suā: ut pat[et] ex de renū. c. admonet. vbi subdit vniuersis p[er]sonis ecclesiasticis tui ep[iscop]atus sub districtiōe p[ro]hibeas: ne ecclias tue diocesis ad ordinationē tuā p[ro]tinētes absq[ue] tuo assensu intrare audeāt aut retinere aut dimittere te incōsulto r[ati]o. et in dicto. c. magne. Et hoc intelligit[ur] de clericis beneficiatis: p[otes]t t[ame]n h[uius]mōdi facere uotum intrandi religionem: in quo casu sufficit petere licentiā: ut extra de regula. in. d. c. licet. P[ro]p[ter]o clericus non beneficiat[us] uouere potest sicut alius laicus. Diuersimode tamē doctores sentiūt de uoto trāsmarino vel accipiēdi crucem: q̄dam enī dicunt q[ui] clerico sufficit petere licentiā d[omi]no accipiēdo crucē q[ui] ad hoc auctoritate pape licentiati videtur qui possunt esse uiles terre sancte: ex

et de uia uoluntate

de voto. c. ex multa. §. penul. Quidā autē dicunt q̄ sine licētia p̄lati h̄ p̄t. Deniq̄ sic habet de regula. c. b̄ficiū. li. vj. B̄ficiū eius q̄ intrat ordinē: nō est alicui confrendū infra p̄batiōis annū: nisi ip̄e p̄sentiat aut p̄stet q̄ voluit absolute vitā mutare: et hoc clara p̄batione et cōpetentib⁹ iudicijs. e. ti. nō solū: vel nisi p̄fessionē exp̄sam fecerit: subaudi. Jo. an. alicui d̄ religio nibus app̄obatis: siue scienter habitum p̄fessorū suscepit sc̄z ubi ē distinctus.

Tertio monachus nō p̄t votū aliq̄d facere p̄ q̄d ipsū sine licētia abbatis claustrū exire oporteat: nisi ad aliā religionē artiorē transire velit: q̄d facere p̄t licētia p̄tita: licet nō obtenta: vt ex de regu. in. d. c. licet. Nō p̄t etiā facere votū abstinētie singularis nec peregrinatiōis: nec aliq̄d aliō regulariter q̄d eēt in p̄iudiciū obedientie superioris: vel in scandalū p̄uersationis singularis: et si hoc fecerit nō t̄n sine licentia licet exequi ne sit fratrum scandalū quibus se debet cōformare in q̄tū stant in obseruātia regule: vel ne def ei occasio euagandi. Q̄ si votū emisit ante religionis ingressum: tunc nec sine licentia superioris exequi d̄z. xx. q. iij. c. monacho nō licet votū fouere sine consensu abbatis: si autem vouerit frangēdū erit. et xxxij. q. v. c. noluit: quia oīa tp̄alia vota videt̄ mutasse in religiois obseruantia. Q̄ si vouit dicere vnū psalmū vel psalteriū ubi nihil mali cōtingere p̄t: tunc licite seruat votū: q̄ licitum ē ei plus mereri s̄m Inno. et Hosti. in. d. c. scripture: rō autē p̄dictorū s̄m Richar. ē quia votū religionis ē tante altitudinis q̄ oīa alia cōmutari possunt in illud: et tō ecclesia p̄siderās huius voti altitudinē et hūanam infirmitatē voluit aucte del nullū votum posse sup̄addi voto religiois p̄pter periculū trasgressionis: q̄ etiā de cā iura p̄sentire vident̄: q̄d vota q̄ fecit ante p̄fessionē in religione q̄ p̄latus eū recipiens ignorauit reuocare p̄t: postq̄ notum sibi fuerit: q̄d p̄ hoc p̄bat: q̄ religiosus plus est subplato q̄ vxor sub viro: et vt dicit̄. xxxij. q. v. c. noluit: si adhuc in nupte mulieri pater d̄cesserat vota p̄soluere: si anteq̄ p̄soluerit nupserit: et eius viro h̄ cognito nō placuerit: non p̄soluat: et hoc oīno fiat sine pctō. Ex hoc arguit glo. abbatē reuocare posse monachi votū q̄d emisit ante monachātū. hoc Richar. Hic q̄ri p̄t: vtrū quodlibz votum cōmutari p̄t in votum religionis.

Ad hoc r̄idet Asteū. post Richar. li. j. ti. xx. q̄ volens facere p̄fessionē i religione: si actualiter seu habitualiter remanere velit obligatus ad vota q̄ fecit in seculo: nō cōmutant̄ in votū religionis: t̄n postq̄ ad noticiā p̄lati deuenit cum ab ip̄is votis absolueret poterit: maxie si ignorabat ip̄m obligatū eē votis illis tēpore p̄fessionis. Si vero actualiter vel habitualiter intenderit se nō teneri amplius votis illis: sed soli voto religionis: t̄n absoluit̄ ab illis p̄ votū religionis p̄pter eius altitudinem et p̄fectionē: q̄ dicit̄ ex de voto. c. scripture. Fracti voti aliquaten⁹ reus non habet q̄ tp̄ale obsequiū in p̄petuā religionis obseruantia nosc̄it̄ cōmutare: ubi et glo. dicit̄ q̄ intranti religionē nō ē penitētia ip̄onēda p̄ pctō: sic enim remittit̄ astulpho p̄nā publica si voluerit monasteriū introire: q̄ t̄n occidit̄ p̄riam vxorē innocētē: vt patet xxxij. q. ij. c. admonere. lege ibi mirabilez p̄nā sibi ip̄ositam si monasteriū ingredi noluerit: vnde ista cōmutatio votorum fit aucte iuris. Si t̄n rex vel impator vouerit q̄ vsq̄ ad certū tempus in terra sancta militabit: vel alius magnus d̄ns existens dux totius exercitus cruce signator: et de eius absentia desolaret̄ exercitus: religionem intrare vellet: in hoc casu papa consulendus eēt: s̄m Hosti. et rod. certū tamē est q̄ p̄sona mediocris absolueret̄ a voto trasmarino p̄ religionis ingressū et p̄fessionē in ea. Et si obijcit̄ q̄ p̄ votū assumptionis crucis in subsidiū terre sancte d̄s p̄sequit̄ remissionē omniū peccator: et ita videtur vtilius eē voto religionis. Ad h̄ s̄m Tho. rōnabiliter dicendū q̄ etiā per ingressum religionis p̄sequit̄ quis remissionē omniū peccator: si em̄ aliq̄bus elemosynis factis hō potest statim satisfacere p̄ peccat̄ suis: s̄m illud. Q̄d sup̄est date elemosynā et ecce omnia munda sūt vobis: Multo magis igitur in satisfactionē p̄ peccatis om̄ibus sufficit q̄ homo totaliter se d̄nis mācipet obsequijs p̄ ingressū religionis: q̄ excedit omne genus satisfactionis. Unde in vitis patrū legitur. q̄ eandē gratiā p̄sequerentur intrantes religionē quā p̄sequunt̄ baptizati: Q̄ si nō absoluerent̄ ab omni reatu pene nihilominus t̄n ingressus religionis vtilior est illa q̄tum ad promotionem in bono que p̄pōderat absolutionē a pena. hec Asteū. et sic obsequiū p̄petuum religiois absorbet tēporale q̄ adimpleri

de mutatione voti.